Strada Fictiunii
LISA SEE
FETELE DIN
SHANGHAI

LISA SEE

FETELE DIN SHANGHAI

Traducere din limba engleză şi note de Valentina Tache
Titlul original: *SHANGHAI GIRLS,* 2009

EDITURA ALLFA 2011

Versiune ebook: v1.0, septembrie 2016

Lisa See (n. 1955, Paris) este o scriitoare americană de origine chineză. Este autoarea mai multor romane traduse în zeci de limbi, printre care Dragon Bones (2003), Floare-de-Zăpadă şi evantaiul secret (Snow Flower and the Secret Fan, 2005) şi Peony in Love (2007). Romanul Fetele din Shanghai Shanghai Girls, 2009; Editura ALLFA, 2011) a fost inclus pe lista de bestselleruri a ziarului The New York Times şi premiat de organizaţia Asian / Pacific American Awards for Literature. Pentru activitatea ei literară şi culturală, Lisa See a fost numită „Femeia anului 2001” de către Organization of Chinese American Women şi a primit premiul Chinese American Museum’ s History Makers Award în 2003.

„Îmi găsesc inspiraţia în poveşti ieşite din comun, poveşti pierdute, uitate sau trecute sub tăcere, şi în emoţiile din viaţa de zi cu zi.”

Lisa See

Verişoarei mele Leslee Leong,
complicele meu în păstrarea amintirilor

Nota autoarei

Acţiunea romanului *Fetele din Shanghai* se desfăşoară între anii 1937 şi 1957. Cititorii vor întâlni pe parcursul lecturii termeni care nu se încadrează în sfera limbajului pe care astăzi îl numim corect politic, însă ei sunt specifici pentru epoca respectivă. Am folosit sistemul de transcriere Wade-Giles pentru cuvintele chinezeşti – indiferent dacă acestea provin din dialectele mandarin, cantonez, Sze Yup sau Wu –, din nou, pentru a fi în spiritul epocii.

În ceea ce priveşte sistemul valutar: dolarii de argint au fost folosiţi în Shanghai înainte de noiembrie 1935, după acest an intrând în uz *yuan*-ul chinezesc. Cele două monede erau aproximativ egale ca valoare. Am ales să folosesc dolarii şi centţii în roman, având în vedere că unele monede de acest tip se aflau încă în circulaţie şi pentru că cititorii occidentali sunt mai familiarizaţi cu ele. Cursul de schimb pentru monedele de cupru în raport cu cele de argint varia de la 300 la 330 de monede de cupru pentru un dolar de argint (sau *yuan*).

Partea întâi
Soarta

Fete frumoase

— Fiica noastră pare o ţărăncuţă din China de Sud, cu obrajii ăştia îmbujoraţi, spune tata cu nemulţumire în glas, făcându-se că nu vede că i s-a adus supa. Nu poţi să faci nimic?

Mama îl priveşte lung pe *baba*[1], dar ce răspuns să-i dea? Sunt destul de frumuşică la chip – unii ar putea spune că sunt chiar încântătoare –, dar nu mă ridic la acea strălucire a perlei, sinonimă cu numele pe care-l port. De obicei, roşesc uşor. În plus, obrajii mei se rumenesc imediat la soare. Când am împlinit cinci ani, mama a început să mă dea pe faţă şi pe mâini cu creme pe bază de perle şi să amestece praf de perlă în *jook*-ul – terciul de orez – pe care îl mâncam dimineaţa, sperând că esenţa aia albă o să-mi pătrundă în piele. Dar tratamentele ei nu au dat niciun rezultat. Acum obrajii mei sunt de un roşu aprins, întocmai cum nu-i plac tatei. Mă scufund în scaun. Când sunt în preajma lui, mă fac întotdeauna mică, însă când *baba* îşi ia ochii de la sora mea şi se uită la mine, parcă intru în pământ de tot. Sunt mai înaltă decât tata, lucru care-l deranjează la culme. Locuim în Shanghai, unde cel mai mare automobil, cel mai înalt zid, cea mai înaltă clădire transmit mesajul limpede şi categoric că proprietarul lor este o persoană foarte importantă. Eu nu sunt o persoană importantă.

— Se crede isteaţă, continuă *baba*.

E îmbrăcat într-un costum bine croit, în stil occidental. Părul lui e înspicat doar ici şi colo cu câteva şuviţe cărunte. A fost cam încordat în ultima vreme, dar astă-seară e mai posomorât ca de obicei. Pesemne că e din pricina calului său favorit, care a pierdut la curse, sau pentru că n-a avut mână bună la zaruri.

[1] În culturile sud-asiatice, adresarea cu apelativul „baba”, însemnând tată, bunic, bătrân înţelept, denotă respectul pentru persoana la care se face referire.

— Dar e orice, numai deşteaptă, nu.

E una dintre criticile lui obişnuite, preluată de la Confucius, care a scris: „O femeie educată este o femeie fără valoare.” Lumea spune despre mine că sunt studioasă, dar acest lucru nu e considerat o virtute, nici măcar în 1937. Oricum, aşa deşteaptă cum sunt, tot nu mă pot apăra de cuvintele tatei.

Majoritatea familiilor mănâncă la mese rotunde, pentru că se spune că aşa vor rămâne mereu unite. Noi avem o masă pătrată din lemn de tec şi fiecare are locul lui bine stabilit: tata stă lângă May, pe o parte a mesei, iar mama, pe partea cealaltă, faţă în faţă cu ea, astfel încât să se bucure amândoi de sora mea în mod egal. Fiecare masă luată cu ei, zi de zi, an de an, e dovada vie a faptului că eu nu sunt şi nici n-am să fiu vreodată preferata lor.

În timp ce tata continuă să-mi caute nod în papură, eu mă prefac că mă uit interesată prin sufragerie. Pe peretele dinspre bucătărie se găseau patru pergamente decorative ce înfăţişau cele patru anotimpuri. În seara asta au fost date jos, lăsând în urmă doar contururile, ca nişte umbre. Nu sunt singurele lucruri care nu se mai află la locul lor. Am avut un ventilator în tavan, dar anul trecut *baba* s-a gândit că ar fi mai somptuos să avem servitori care să ne facă vânt cu evantaiele, în timp ce luăm masa. Dat fiind că în seara asta servitorii nu sunt la lucru, în cameră este un aer sufocant. De obicei, încăperea e luminată de un candelabru în stil art déco şi, în ton cu acesta, de nişte aplice încastrate în perete, din sticlă colorată, galben cu roz. Şi astea au dispărut. Nu-mi bat prea tare capul, gândindu-mă că pergamentele au fost date jos ca să nu li se încreţească marginile din pricina umezelii, că baba le-a dat o seară liberă servitorilor ca să sărbătorească vreo nuntă sau vreo zi de naştere alături de familiile lor şi că respectivele corpuri de iluminat au fost scoase pentru a fi curăţate.

Bucătarul, care nu are nici soţie, nici copii, ne ia supa din faţă şi ne aduce farfurii cu creveţi cu castane chinezeşti, carne de porc înăbuşită în sos de soia, cu legume

deshidratate şi muguri de bambus, ţipar la abur, un platou de legume „opt comori” şi orez, dar căldura îmi taie pofta de mâncare. Mai degrabă aş mânca câteva linguri de suc de prune, acrişor şi rece, de supă de fasole galbenă asezonată cu mentă, şi ea rece, sau de supă de migdale dulci.

Când o aud pe mama că spune: „Cel care repară coşuri mi-a cerut prea mulţi bani azi”, mă mai liniştesc. Dacă tata este previzibil în ceea ce priveşte criticile pe care mi le face constant, mama e la fel de previzibilă în ceea ce priveşte şirul ei de necazuri zilnice. Este elegantă, ca de obicei. Are părul prins la spate într-un coc, cu ace de chihlimbar. Rochia ei, o *cheongsam*[2] din mătase albastru închis, cu mâneci de lungime medie, este croită special pentru a se potrivi cu vârsta şi statutul pe care-l are. La mână are o brăţară sculptată dintr-o singură bucată de jad natural. Acel *tronc!* pe care îl face aceasta când e lovită de colţul mesei mi-e drag şi familiar. Are picioarele legate şi mare parte din obiceiurile ei sunt la fel de învechite ca această tehnică. Ne analizează visele, cântărind dacă apariţia apei, a pantofilor sau a dinţilor este de bun augur sau, dimpotrivă, e un semn rău. Se încrede în astrologie, învinovăţindu-ne sau lăudându-ne, pe mine şi pe May, pentru un lucru sau altul, pentru că ne-am născut în Anul Dragonului şi, respectiv, al Oii.

Viaţa mamei stă sub semnul norocului. Căsătoria ei aranjată cu tata pare relativ liniştită. Dimineaţa, citeşte sutre budiste, la prânz ia ricşa şi merge să ia masa acasă la prietenele ei, joacă mahjong până spre înserat şi, alături de alte neveste cu aceeaşi poziţie socială, se plânge de vreme, de indolenţa servitorilor şi de faptul că ultimele leacuri pentru sughiţ, gută sau hemoroizi nu dau deloc rezultate. Nu are niciun motiv de nelinişte, dar amărăciunea ei înăbuşită şi grijile ei permanente se cuibăresc în fiecare poveste pe care ne-o spune. „Nu există

[2] Rochie chinezească dintr-o singură bucată, strânsă pe corp şi purtată de femeile din pătura superioară a societăţii.

finaluri fericite”, ne avertizează adesea. Totuşi, este o femeie frumoasă, iar picioarele ei ca lujerul de crin sunt la fel de graţioase ca legănatul unui bambus tânăr, în adierea vântului primăvăratic.

— Servitoarea aia leneşă a vecinilor a vărsat din greşeală oala de noapte a familiei Tso şi a împuţit toată strada cu scârnăviile lor, zice mama. Iar bucătarul! continuă ea, scoţând printre dinţi un uşor sâsâit dezaprobator. Bucătarul ne-a dat nişte creveţi aşa de vechi, că mi s-a-ntors stomacul pe dos de la mirosul lor şi mi-a pierit orice poftă de mâncare.

Nimeni nu o contrazice, dar mirosul care ne sufocă nu vine de la oala de noapte vărsată sau de la creveţii stricaţi, ci dinspre ea. Pentru că lipsesc servitorii care să ne facă vânt şi să mai ventileze astfel aerul din cameră, mirosul de sânge şi puroi ce îmbibă bandajele cu care mama are picioarele înfăşurate strâns, pentru a căpăta o formă cât mai delicată, ne face greaţă.

În timp ce mama îşi turuie în continuare micile necazuri, *baba* o întrerupe:

— În seara asta nu aveţi voie să ieşiţi nicăieri, fetelor. Vreau să discut ceva cu voi.

Vorbeşte cu May, care se uită la el şi îi surâde fermecător. Nu suntem nişte fete neascultătoare, dar avem planuri pentru diseară, iar dojenile tatei legate de câtă apă consumăm la baie sau de faptul că nu mâncăm tot din farfurie nu fac parte din ele. De obicei, *baba* reacţionează la farmecul lui May, zâmbindu-i la rândul lui şi lăsând orice grijă deoparte, dar de data aceasta a clipit de câteva ori şi şi-a întors privirea spre mine. Din nou, m-am cufundat în scaun. Uneori, am impresia că singura formă de respect pe care sunt capabilă să le-o arăt părinţilor mei este aceea de a mă face mică în faţa tatei. Eu mă consider o fată modernă din Shanghai. Nu cred în acel „fii ascultătoare, fii ascultătoare, supune-te!” al lor, aceasta fiind lecţia pe care, mai demult, o învăţau fetele care sperau la o căsătorie aranjată avantajoasă. Adevărul este că eu şi May – oricât aş

iubi-o eu pe May – nu suntem decât nişte fete obişnuite. Niciuna dintre noi nu va duce numele familiei mai departe şi nimeni nu-i va venera pe părinţii noştri ca strămoşi, atunci când va veni vremea. Eu şi sora mea reprezentăm sfârşitul familiei Chin. Când eram amândouă foarte mici, părinţii noştri nu aveau grijă de noi aproape deloc, fiindcă nu aveam nicio valoare. Nu meritam atâta bătaie de cap şi efort. Mai târziu, s-a întâmplat un lucru ciudat: părinţii mei s-au îndrăgostit – o dragoste totală, nebunească – de fiica cea mică. Acest lucru ne-a conferit o oarecare libertate şi aşa ni s-au trecut cu vederea lipsa vădită de respect şi ignorarea responsabilităţilor, iar surorii mele i s-a iertat mai mereu comportamentul răsfăţat. Ceea ce pentru unii este lipsă de sentiment filial şi de respect, pentru noi este modernitate şi libertate.

— Nu valorezi nici măcar cât un ban de cupru, îmi spune *baba*, pe un ton aspru. Nu ştiu cum o să…

— Ba’, n-o mai necăji pe Pearl. Eşti norocos să ai aşa o fiică. Iar eu sunt şi mai norocoasă s-o am ca soră.

Ne întoarcem cu toţii spre May. Aşa e ea. Când vorbeşte, nu poţi să nu o asculţi. Când intră în cameră, nu poţi să-ţi iei ochii de la ea. Toată lumea o iubeşte: părinţii noştri, băieţii care lucrează pentru tata şi trag ricşele, misionarii care ne predau la şcoală, artiştii, revoluţionarii şi străinii pe care i-am cunoscut în ultimii trei ani.

— Nu vreţi să ştiţi ce-am făcut azi? zice May, iar întrebarea ei e la fel de uşoară şi de sprinţară ca aripile unei păsări în zbor.

Din acest moment, eu nu mai prezint niciun interes pentru părinţii mei. Oi fi eu sora mai mare, dar, din multe puncte de vedere, May este cea care are grijă de mine.

— Am fost să văd un film la Metropole, pe urmă m-am plimbat pe Bulevardul Joffre să-mi caut pantofi, iar de-acolo nu mai erau decât doi paşi până la magazinul lui Madame Garnet de la Hotelul Cathay, unde m-am dus să-mi iau rochia cea nouă. Aici, May strecoară o undă de reproş în

voce. Mi-a spus că nu-mi dă rochia până nu vă duceţi voi s-o luaţi.

— O fată n-are nevoie de o rochie nouă în fiecare săptămână, spune mama cu blândeţe. În privinţa asta, ar trebui să iei exemplu de la sora ta. Un Dragon[3] n-are nevoie de volănaşe, danteluţe şi funde. Pearl e o fire mult prea practică pentru aşa ceva.

— Dar baba are destui bani, îi întoarce May vorba.

Tata îşi încleştează fălcile. O fi zis May ceva nepotrivit sau e iarăşi gata să mă critice? Deschide gura să spună ceva, dar sora mea îi taie vorba.

— Iată-ne ajunşi şi-n luna a şaptea, când căldura e deja insuportabilă! Baba, când ne trimiţi şi pe noi la Kuling? Doar nu vrei să ne-mbolnăvim şi eu, şi mama, nu? Vara e aşa de nesuferită în oraş, iar noi ne simţim mai bine la munte în această perioadă.

May a acţionat cu tact şi nu m-a inclus în întrebările ei. Prefer să fiu lăsată mai la urmă. De fapt, toată vorbăria asta e menită să le distragă atenţia părinţilor noştri.

Soră-mea îmi aruncă o privire, înclină din cap aproape imperceptibil, apoi se ridică iute în picioare.

— Haide, Pearl! Să mergem să ne pregătim!

Dau să mă ridic de la masă, plină de recunoştinţă că am scăpat de ochiul critic al tatei.

— Nu! Baba dă cu pumnul în masă. Farfuriile zdrăngănesc. Mama tresare uimită. Eu încremenesc. Vecinii îl admiră pe tata pentru perspicacitatea cu care îşi conduce afacerile. El a trăit aievea visul fiecărui om născut în Shanghai, precum şi pe cel al tuturor străinilor veniţi în Shanghai din toate colţurile lumii, cu speranţa că vor face avere aici. A pornit de la zero şi a ajuns cineva, ridicându-şi şi familia. Înainte de a mă naşte eu, avea o afacere cu ricşe în Canton. Nu era proprietar, era un subcontractant care închiria ricşe cu şaptezeci de centi pe zi şi apoi i le dădea în chirie unui alt subcontractant mărunt, pentru nouăzeci de

[3] Semn zodiacal din horoscopul chinezesc.

cenţi pe zi, asta înainte ca ele să fie închiriate celor care le trăgeau efectiv, la preţul de un dolar pe zi. După ce a strâns destui bani, ne-am mutat în Shanghai şi aici tata şi-a deschis propria lui afacere cu ricşe. „Mai multe oportunităţi”, îi plăcea să spună şi probabil alţi un milion de locuitori ai oraşului spuneau la fel. Baba nu ne-a povestit niciodată cum a profitat el de aceste oportunităţi, iar eu nu cutez să îl întreb. Toată lumea e de aceeaşi părere, chiar şi în sânul familiei, că e mai bine să nu pui întrebări despre trecut, pentru că toţi cei care au venit în Shanghai, au venit pentru a scăpa de ceva sau pentru că au ceva de ascuns.

Lui May puţin îi pasă de toate astea. Mă uit la ea şi ştiu exact ce-ar spune: *Nu vreau să ne mai ziceţi că nu vă place cum ne-am aranjat părul. Nu vreau să vă mai aud că n-avem voie să ne dezvelim braţele sau prea mult din picioare. Nu, nu vrem să ne găsim slujbe „cum are toată lumea, cu normă întreagă”. Eşti tata, într-adevăr, dar cu tot tam-tam-ul pe care-l faci, tot eşti un om slab şi n-am chef să te-ascult.* În schimb, înclină din cap şi îl săgetează cu privirea, iar în faţa ei el îşi pierde orice putere. Îl bate uşor pe umăr, iar ochii lui sunt atraşi de unghiile ei, care, la fel ca ale mele, sunt colorate în roşu prin aplicarea mai multor straturi de suc provenit din flori roşii de impatiens. Atingerea – chiar şi între rude – nu este interzisă, dar nici nu este privită cu ochi buni. Într-o familie bună şi decentă, nu există loc de sărutări, îmbrăţişări sau bătăi uşoare pe umăr în semn de afecţiune. Aşadar, May ştie foarte bine ce face atunci când îl atinge pe tata. În vreme ce, zăpăcit, vrea s-o dea la o parte, May a şi şters-o de lângă el, iar eu o iau repejor după ea. Când *baba* strigă după noi, suntem deja la câţiva paşi depărtare.

— Vă rog să nu plecaţi!

Dar May, în stilul ei caracteristic, nu face decât să râdă.

— Diseară lucrăm. Să nu ne aşteptaţi prea devreme acasă.

O iau pe scări după soră-mea, iar vocile părinţilor urcă cu noi ca un cântecel certăreţ. Mama susţine linia melodică: „Îi

compătimesc pe soţii voştri: Am nevoie de pantofi! Vreau o rochie nouă! Nu ne cumpăraţi bilete la operă?" Baba o acompaniază cu vocea lui de bas: „Veniţi imediat înapoi! Haideţi înapoi, vă rog! Vreau să vă spun ceva." May nu-i ia în seamă şi asta încerc să fac şi eu, admirând felul în care îşi astupă ea urechile la cuvintele şi la insistenţele lor. În această privinţă şi în multe altele, eu şi sora mea nu ne asemănăm deloc.

Atunci când sunt două surori sau fraţi, indiferent de numărul lor sau de sex, se fac mereu comparaţii. Şi eu, şi May ne-am născut în satul Yin Bo, la mai puţin de o jumătate de zi de mers pe jos de Canton. Diferenţa dintre noi este de numai trei ani, însă suntem cum nu se poate mai diferite. Ea e amuzantă. Eu sunt criticată pentru seriozitatea mea. Ea este micuţă de statură şi adorabil de durdulie. Eu sunt înaltă şi slabă. Pe May, care de-abia a terminat liceul, nu o interesează cititul, în afară de cronicile mondene din ziare. Eu am terminat facultatea acum cinci ani.

Limba mea maternă este Sze Yup, dialectul care se vorbeşte în cele Patru Districte din provincia Kwangtung, acolo unde locuiau strămoşii noştri. Încă de la cinci ani, am avut profesori americani şi britanici, aşa că vorbesc engleza aproape la perfecţie. Aş spune că vorbesc fluent patru limbi: engleza britanică, engleza americană, dialectul Sze Yup (unul din multele dialecte cantoneze) şi dialectul Wu (o versiune distinctă a mandarinei, vorbită numai în Shanghai). Fiindcă locuiesc într-un oraş cosmopolit, folosesc denumirile englezeşti pentru oraşele şi provinciile chinezeşti precum Canton, Chungking şi Yunnan. Pentru rochiile noastre chinezeşti folosesc cantonezul *cheongsam* în loc de *ch'i pao*, cum se spune în mandarină. Spun *boot*[4] în loc de *trunk*[5]. Când vorbesc despre străini, le spun când *fan gwaytze* – diavoli străini – în mandarină, când *lo fan*-i – stafii albe – în cantoneză. Şi pentru soră mai mică, atunci

[4] *Portbagaj*, în engleza britanică.

[5] *Portbagaj*, în engleza americană.

când vorbesc despre May, folosesc *moy moy* din dialectul cantonez, în loc de *mei mei*, cum e în mandarină. Sora mea nu are o uşurinţă în învăţarea limbilor străine. Ne-am mutat în Shanghai când May era un bebeluş, aşa că n-a învăţat din dialectul Sze Yup decât câteva cuvinte denumind feluri de mâncare sau diverse ingrediente. May ştie doar engleza şi dialectul Wu. Lăsând deoparte particularităţile celor două dialecte, mandarina şi cantoneza au la fel de multe lucruri în comun pe cât au engleza şi germana: sunt înrudite, dar nu înţelegi o boabă din ele dacă nu le vorbeşti în mod curent. Astfel, eu şi părinţii mei profităm de ignoranţa lui May şi folosim dialectul Sze Yup când nu vrem să afle ce vorbim.

Mama afirmă sus şi tare că eu şi May nu ne-am putea schimba nici dacă ne-am da peste cap. May trebuie să fie mulţumită de sine, aşa cum este Oaia, în al cărei an s-a născut. Oaia este zodia cea mai feminină, spune mama. E mereu la modă, îi place arta şi este plină de compasiune. Oaia are nevoie de cineva care să-i poarte de grijă, să-i asigure mâncare, adăpost şi îmbrăcăminte. În acelaşi timp, cei născuţi în Oaie sunt recunoscuţi pentru felul în care îi sufocă pe ceilalţi cu afecţiunea lor. Norocul le surâde celor din Oaie, ca răsplată pentru natura lor paşnică şi pentru mărinimia sufletească, dar, şi aici avem un dar important, dacă este să ne luăm după spusele mamei, Oaia este uneori preocupată numai de sine şi de plăcerile personale.

Pe mine mă animă ambiţia puternică a Dragonului, care nu poate fi niciodată satisfăcută în totalitate. „Nu ai să ajungi nicăieri cu picioroangele alea care atârnă după tine şi te împiedică să zbori”, îmi spune mama adesea. Cu toate acestea, Dragonul, cel mai puternic semn zodiacal, are şi părţile lui bune. „Cei născuţi în zodia Dragonului sunt loiali, pricepuţi, responsabili, adevăraţi îmblânzitori ai destinului, dar tu, Pearl a mea, vei fi mereu limitată de fumul care-ţi iese pe nări.”

Să fiu eu geloasă pe sora mea? Cum aş putea să fiu, când pur şi simplu o ador? Purtăm amândouă numele de

generaţie *Long*, care înseamnă Dragon. Numele ei e scris în alfabetul occidental, dar în mandarină *mei* e un sinonim al cuvântului *frumos*, iar ea chiar este frumoasă. Datoria mea, de soră mai mare a lui May, este să o ocrotesc, să am grijă să o ia pe calea cea bună şi să îi fac mereu pe plac, pentru că existenţa ei e nepreţuită şi ea sădeşte dragoste în sânul familiei noastre. Da, uneori mă mai supăr pe ea. De pildă, când mi-a luat, fără să-mi ceară voie, pantofii preferaţi, cei italieni, din mătase roz, şi mi i-a distrus mergând cu ei prin ploaie. Dar ce să-i faci: sora mea mă iubeşte. Eu sunt *jie jie* a ei, sora ei mai mare. În ierarhia familiei chinezeşti, eu voi fi mereu mai presus de ea, chiar dacă părinţii nu mă iubesc atât cât o iubesc pe ea.

Până să ajung eu în cameră, May şi-a scos deja rochia de pe ea, aruncând-o într-un maldăr de rufe mototolite de pe podea. Închid uşa în urma mea şi rămânem amândouă în lumea noastră minunată. Avem paturi la fel, de o persoană, cu baldachine din olandă albă tivită cu albastru şi brodată cu ciorchini de glicină. În cele mai multe dormitoare din Shanghai, veţi găsi câte un afiş sau un calendar înfăţişând o fată frumoasă, însă noi avem mai multe. Fiindcă pozăm pentru artişti care caută fete frumoase, ne-am ales imaginile preferate cu noi şi le-am atârnat pe pereţi: May aşezată pe o canapea, îmbrăcată într-o jachetă de mătase, de un verde crud, cu o ţigară Hatamen într-un portţigaret de fildeş; eu, înveşmântată în blană de hermină, cu genunchii strânşi la bărbie, uitându-mă lung la privitori din mijlocul unei colonade ce dă spre un lac de poveste şi făcând reclamă la *pastilele roz pentru feţe palide*[6] ale Doctorului Williams (cine ar fi fost mai potrivit să le facă reclamă, decât o fată cu tenul roz de la natură?); amândouă, îmbrăţişate, într-un budoar elegant, fiecare cu câte un prunc durduliu în braţe, simbol al bunăstării şi

[6] Medicamente apărute la sfârşitul secolului al XIX-lea, produse în exclusivitate de Dr. Williams Medicine Company. Pastilele conţineau oxid de fier şi sulfat de magneziu şi se credea că sunt un medicament miraculos, în special pentru durerile de cap.

prosperităţii, făcând reclamă la o marcă de lapte praf, ca nişte mame moderne ce folosesc cele mai bune şi moderne invenţii pentru copiii lor moderni.

Traversez camera şi intru în baie după May. Acum începe cu adevărat ziua pentru noi. Diseară pozăm pentru Z.G. Li, cel mai bun dintre artiştii care fac calendare cu fete frumoase, afişe şi reclame. Majoritatea familiilor ar fi şocate dacă fetele lor ar poza pentru astfel de artişti şi ar rămâne de multe ori în atelierele lor peste noapte. Într-adevăr, şi părinţii noştri au fost aşa la început, dar, după ce am început să câştigăm bani, n-au mai zis nimic. *Baba* ne ia câştigurile şi investeşte banii făcuţi de noi, spunând că, atunci când ne vom întâlni aleşii, când ne vom îndrăgosti şi vom fi gata de măritiş, ne vom duce acasă la soţi cu banii noştri.

Alegem *cheongsam*-uri complementare, care dau impresia de armonie şi stil, transmiţând un mesaj proaspăt şi natural, care le promite fericire celor care folosesc produsul pe care îl promovăm. Eu mă îmbrac cu un *cheongsam* din mătase, de culoarea piersicii, cu vipuşcă roşie. Rochia este atât de mulată, încât croitoreasa a trebuit să facă o crăpătură destul de provocatoare, altfel nu aş fi putut să fac un pas în ea. La gât, e decorată cu nasturi de aceeaşi culoare ca vipuşca, ce se întind peste sâni, până sub subsuoară, şi apoi curg pe partea dreaptă a rochiei, până jos. May se strecoară într-un *cheongsam* de mătase galben-pai, cu un model cu flori delicate, albe, cu roşu în mijloc. Vipuşca şi nasturii rochiei ei sunt tot de un roşu aprins. Gulerul scrobit, în stil mandarin, e atât de ridicat, încât îi atinge urechile. Mânecile scurte îi accentuează subţirimea braţelor. În timp ce May îşi conturează sprâncenele sub forma frunzelor de salcie – lungi, subţiri şi lucioase –, eu îmi dau cu pudră de orez pe faţă, ca să-mi ascund obrajii rozalii. Apoi ne încălţăm cu pantofi roşii, cu toc, şi ne dăm cu ruj de aceeaşi culoare, ca să fim în ton.

De curând ne-am scurtat părul, care era foarte lung, şi ne-am făcut permanent. May îmi face cărare pe mijloc, îmi

împarte părul în două părţi egale şi apoi îmi aranjează buclele pe după ureche, de unde scot capul voioase, ca nişte bujori negri. Pe urmă e rândul meu s-o pieptăn, lăsându-i buclele libere, ca să-i încadreze faţa. Ca să fie ţinuta completă, ne mai punem nişte cercei rotunzi, din cristal de culoare roz, inele de jad şi brăţări de aur. Privirile ni se încrucişează în oglindă. De pe tablourile agăţate pe pereţi se ivesc alături de noi în oglindă alte capete de May şi Pearl. Rămânem aşa o clipă, minunându-ne de cât de frumoase suntem. Eu am douăzeci şi unu de ani, May, optsprezece. Suntem tinere, frumoase şi locuim în Parisul Asiei.

În timp ce coborâm scările, ne turuie gura despre tot felul de nimicuri, ne luăm la revedere în grabă şi ne avântăm în noaptea oraşului Shanghai. Casa noastră se află în cartierul Hongkew, chiar peste râul Suzhou. Oficial, nu facem parte din Aşezarea Internaţională, dar locuim destul de aproape de ea încât să nu ne temem de posibile invazii străine. Nu suntem foarte înstăriţi, dar, până la urmă, nu se rezumă totul la cine te raportezi? După standardele britanicilor, americanilor sau japonezilor, o ducem binişor, în schimb, după standardele chinezeşti, deţinem o adevărată avere, deşi câţiva dintre concetăţenii noştri sunt mai bogaţi decât toţi străinii la un loc. Noi suntem *kaoteng Huajen* – chinezi din pătura superioară –, adepţi ai *ch'ung yang:* ne plac toate lucrurile de provenienţă străină, de la numele occidentale pe care ni le alegem, până la pasiunea pentru film, bacon şi brânză. Pentru că face parte din *bu-er-ch'iao-ya* – burghezie –, familia noastră este atât de prosperă, încât cei şapte servitori mănâncă pe scările din faţa casei, pe rând, astfel încât ricşarii şi cerşetorii să vadă că cei care muncesc pentru familia Chin au ce mânca şi au un acoperiş solid deasupra capului.

Mergem până la colţ şi ne tocmim cu câţiva ricşari, toţi la bustul gol şi desculţi, până obţinem un preţ bun. Ne urcăm în ricşă.

— Spre Concesiunea Franceză! comandă May.

Mușchii băiatului se contractă odată cu urnirea ricșei din loc. Imediat ajunge la un ritm constant al mersului și mișcarea de inerție a ricșei îi mai ușurează umerii și spinarea. Iată-l, ne trage prin oraș ca un animal de povară, dar singura senzație pe care o am este cea de libertate. În timpul zilei, folosesc o umbrelă de soare atunci când mă duc la cumpărături, când merg în vizită sau când predau engleza. Seara, însă, nu am de ce să-mi fac griji pentru piele. Mă las pe spate și trag cu putere aer în piept. Îi arunc o privire lui May. Ea n-are nicio grijă, lăsându-și indiferentă *cheongsamul* să fluture în vânt și să-i dezgolească pulpele. E o ușuratică, așa că pentru ea Shanghaiul este orașul perfect unde-și poate scoate în evidență farmecele, zâmbetul, pielea frumoasă și conversația încântătoare.

Trecem podul peste râul Suzhou, apoi o cotim la dreapta, depărtându-ne de râul Huangpu, cu mirosul său neplăcut de petrol, alge, cărbune și canal. Iubesc Shanghaiul. Nu se aseamănă nici pe departe cu vreun alt loc din China. În locul acoperișurilor în stil „coadă de rândunică” și al caselor cu cahle, noi avem *mo t’ien talou* – clădiri înalte și magice – care țintesc spre cer. În locul porților cu arcade rotunde, al paravanelor de alungare a spiritelor, al ferestrelor de lemn delicat și minuțios ornamentate și al stâlpilor vopsiți în roșu, noi avem edificii în stil neoclasic, din granit, decorate cu fier forjat în stil art déco, cu modele geometrice și sticlă gravată. În locul păduricilor de bambus, al frumoaselor ape curgătoare sau al sălciilor aplecate peste iazuri, noi avem case în stil european, cu fațade splendide și balcoane elegante, cu pâlcuri de chiparoși și peluze îngrijite, pline cu răzoare bine îngrijite de flori. În Vechiul Oraș Chinezesc încă mai există temple și grădini, însă restul Shanghaiului se închină în fața zeilor comerțului, ai bunăstării, ai industriei și ai păcatului. În oraș sunt depozite unde se încarcă și se descarcă mărfuri, piste pentru curse de cai și de ogari, nenumărate cinematografe și cluburi unde se dansează, se bea și se face sex. Shanghaiul e „acasă”

pentru milionari şi cerşetori, pentru gangsteri şi cartofori, pentru patrioţi şi revoluţionari, pentru artişti şi dictatori şi pentru familia Chin.

Ricşarul ne poartă pe aleile înguste, pe care nu încap decât pietonii, căruţurile şi ricşele, apoi coteşte pe Bubbling Well Road[7]. Aleargă netulburat la trap pe bulevardul elegant, fără să se sinchisească de huruitul motoarelor de Chevrolet, Daimler sau Isotta-Fraschini, care îl depăşesc în viteză. La semafor, copiii trimişi la cerşit dau năvală pe şosea, fac roată în jurul nostru şi încep să ne tragă de haine. De pe fiecare stradă răzbate până la noi mirosul morţii şi al descompunerii, amestecat cu miros de ghimbir şi raţă friptă, parfum franţuzesc şi mirodenii. Vocile stridente ale locuitorilor, *clic-clic*-ul regulat al abacelor şi foiala ricşelor ce gonesc încolo şi-ncoace pe străzi compun un zgomot de fond care-mi aminteşte că sunt acasă.

Ricşarul se opreşte la graniţa dintre Aşezarea Internaţională şi Concesiunea Franceză. Îi plătim călătoria, traversăm strada, ocolim un bebeluş mort abandonat pe trotuar, găsim un ricşar cu autorizaţie pentru Concesiunea Franceză şi-i spunem adresa lui Z.G. de pe Bulevardul Lafayette.

Ricşarul ăsta e mai murdar şi mai năduşit decât cel de dinainte. Cămaşa-i zdrenţăroasă de-abia-i ascunde corpul scheletic. Se opinteşte puţin înainte s-o pornească pe Bulevardul Joffre. Numele străzii e franţuzesc, dar aici e cartierul Ruşilor Albi. Peste tot vezi numai plăcuţe scrise în chirilică. Tragem în piept mirosul de prăjituri şi de pâine proaspăt scoasă din cuptor, care vine dinspre brutăriile lor. Din cluburi se revarsă sunete de muzică şi dans. În drumul nostru spre apartamentul lui Z.G., trecem prin multe cartiere. Traversăm Aleea Căutătorilor de Plăceri, unde se află peste o sută cincizeci de bordeluri. De aici se aleg cele mai multe „Flori ale Shanghaiului” – cele mai bune

[7] Stradă din Shanghai, renumită pentru magazinele care se află de-a lungul ei.

prostituate ale oraşului –, care apar în fiecare an pe primele pagini ale revistelor.

Coborâm din ricşă şi plătim călătoria. Urcăm pe o scară şubredă până la etajul trei, unde stă Z.G. Îmi dau şuviţele buclate pe după urechi, îmi împrospătez rujul şi îmi aranjez *cheongsam*-ul ca să-mi vină perfect pe şolduri. Când ne deschide uşa, mă minunez din nou decât de frumos este Z.G.: este zvelt, are părul negru, des şi răvăşit, nişte ochelari cu ramă subţire de metal şi lentile mari şi rotunde şi o anume ardoare în privire şi-n expresia feţei, care trădează nopţile albe, temperamentul de artist şi înflăcărarea politică. Sunt eu înaltă, dar el e şi mai înalt. Ăsta este unul dintre lucrurile care-mi plac cel mai mult la el.

— V-aţi ales rochiile perfecte! spune el cu entuziasm. Intraţi, intraţi!

Niciodată nu ştim la ce să ne aşteptăm de la şedinţele cu el. Foarte populare în ultima vreme au fost tablourile cu tinere care se pregătesc să sară în bazinul de înot, să joace minigolf sau să tragă cu arcul. A fi în formă şi sănătoasă e un ideal. Care ar fi mama perfectă pentru copiii Chinei? Răspunsul: o femeie care joacă tenis, ştie să conducă o maşină, fumează şi, cu toate astea, e abordabilă, sofisticată şi cum nu se poate mai dornică să-ţi ajungă-n pat. Oare Z.G. o să ne pună să pozăm în postura unor fete gata să meargă la un ceai dansant? Sau va pune la cale ceva cu totul fantezist şi atunci ne vom îmbrăca în costumele închiriate de el? Oare May va fi Mulan, faimoasa femeie războinică, înviată pentru a face reclamă la vinul Parrot? Mă voi deghiza în fetiţa Du Liniang din Pavilionul Bujorilor şi voi proslăvi beneficiile săpunului Lux?

Z.G. ne conduce în camera gata decorată: un colţ îmbietor, intim, unde se află un fotoliu tapisat, un paravan chinezesc bogat ornamentat şi o vază din ceramică, pe care este desenat un şirag nesfârşit de noduri, din care scot capul flori ce-ţi dau impresia de prospeţime.

— Azi vom face reclamă la ţigările My Dear, ne anunţă Z.G. May, aşază-te în fotoliu, te rog! După ce se aşază, se dă puţin înapoi şi o priveşte lung, concentrat.

Îl iubesc pe Z.G. pentru delicateţea şi sensibilitatea de care dă dovadă faţă de sora mea. Ea e foarte tânără, până la urmă, iar ceea ce facem noi nu e deloc potrivit pentru nişte fete de familie bună.

— Stai mai relaxată, îi spune, închipuie-ţi că tocmai ai petrecut toată noaptea şi vrei să-i împărtăşeşti un secret unei prietene.

După ce o aşază cum trebuie pe May, mă cheamă şi pe mine. Îmi pune mâna pe şolduri şi mă apleacă uşor, astfel încât trunchiul meu să fie deasupra spătarului fotoliului în care stă May.

— Îmi place că eşti înaltă şi că ai mâinile şi picioarele aşa de lungi, îmi spune în timp ce îmi aduce mâna în faţă, ca să mă sprijin pe ea când mă voi apleca peste spătarul fotoliului. Îmi întinde degetele cu degetele lui, despărţind degetul mic de restul. Mâna-i zăboveşte un moment, apoi se dă din nou înapoi, ca să-şi privească compoziţia. Mulţumit de privelişte, ne întinde ţigările.

— Pearl, acum apleacă-te înspre May, ca şi cum tocmai ţi-ai fi aprins ţigara de la a ei.

Fac întocmai cum mi se spune. Vine spre noi pentru ultima dată, ca să-i alunge o şuviţă de pe obraz lui May şi să-i ridice bărbia, ca lumina să-i cadă pe pomeţi. Eu sunt preferata lui Z.G. atunci când vine vorba de pictat şi de atins – lucruri interzise –, dar chipul lui May vinde orice, de la chibrituri până la carburatoare.

Z.G. trece în spatele şevaletului. Când pictează, nu vrea să vorbim sau să ne mişcăm, dar ne distrează punând muzică la gramofon şi povestindu-ne diferite lucruri.

— Pearl, suntem aici să facem bani sau să ne distrăm? Nu aşteaptă să-i răspund. Nu are nevoie de niciun răspuns. Să ne stricăm reputaţia sau să ne facem una? Eu zic că nici una, nici alta. E vorba de cu totul altceva. Shanghaiul e centrul frumuseţii şi al vieţii moderne. Un chinez bogat îşi

permite să cumpere orice vede prin calendarele noastre. Cei care au bani, pot să-şi dorească aceste produse. Cei săraci? Ei nu pot decât să viseze la ele.

— Lu Hsün e de altă părere, spune May.

Oftez enervată. Toată lumea îl admiră pe Lu Hsün, marele scriitor care a murit anul trecut, dar asta nu înseamnă că May trebuie să vorbească despre el în timpul şedinţei. Tac şi rămân în aceeaşi poziţie.

— El voia o Chină modernă, continuă May. Voia să scăpăm de *lo fan*-i şi de influenţa lor. Le critica pe fetele frumoase.

— Ştiu, ştiu, răspunde Z.G. indiferent, dar ceea ce mă surprinde pe mine sunt cunoştinţele surorii mele. Ea nu citeşte, nu i-a plăcut niciodată lectura. Cred că vrea să-l impresioneze pe Z.G. şi chiar reuşeşte.

— Am fost prezent în seara aia, la discursul lui. Ai fi murit de râs, May. Şi tu la fel, Pearl. Arăta lumii un calendar care, întâmplător sau nu, era cu voi!

— Ce calendar? întreb eu.

— Nu era pictat de mine, dar voi două apăreaţi în el, dansând tangou împreună. Pearl, tu o atingeai pe May. Era foarte…

— Mi-aduc aminte de el! Când l-a văzut, mama s-a supărat foc. Ţi-aduci aminte, Pearl?

Mi-aduc aminte. Mama primise afişul de la un magazin de pe Strada Nanking, de unde îşi cumpără şerveţele igienice atunci când vine sora cea mică şi roşie[8], o dată pe lună. Atunci a plâns şi ne-a blestemat şi ne-a strigat că suntem o ruşine pentru familia Chin, pentru că arătăm şi ne comportăm ca nişte Rusoaice Albe, ca nişte dame de companie. Am încercat să-i explicăm că un calendar cu fete frumoase promovează de fapt respectul faţă de părinţi şi faţă de valorile tradiţionale. Calendarele se distribuie de Anul Nou occidental şi de cel chinezesc, ca oferte speciale, promoţii sau daruri pentru clienţii preferenţiali. Din casele

[8] *Little red sister* (engl.) este folosit eufemistic pentru a indica apariţia lunară a menstruaţiei.

acestora, ajung mai apoi la vânzătorii ambulanţi, de la care le cumpără săracii pe bani puţini. I-am explicat mamei că pentru orice chinez, mai puţin pentru noi, calendarul este cel mai important lucru din viaţă. Bogaţi sau săraci îşi planifică viaţa după soare, după lună, după stele şi, în Shanghai, după cursul schimbător al râului Huangpu. Nu se încheie afaceri, nu se stabilesc zilele de nuntă şi nu se sădeşte nimic fără să se ia în calcul auspiciile *feng shui*. Toate acestea se găsesc în calendarele cu fete frumoase, care servesc drept almanahuri pentru tot ce va fi bun sau potenţial rău în anul care vine. În aceeaşi măsură, calendarele sunt obiecte de decor ieftine, pe care şi le pot permite chiar şi familiile cele mai sărace.

— Noi facem viaţa oamenilor mai frumoasă, îi spune May mamei. De-aia suntem fete frumoase.

Însă mama nu s-a liniştit până când May n-a subliniat că reclama era pentru ulei de peşte.

— Noi contribuim la sănătatea copiilor, a zis May. Ar trebui să fii mândră de noi!

Până la urmă, mama a atârnat calendarul în bucătărie, lângă telefon, ca să poată să-şi noteze pe el tot felul de socoteli importante: cu vânzătorul de lapte de soia, cu electricianul, cu Madame Garnet. Datele de naştere ale servitorilor le-a scris pe picioarele şi pe mâinile noastre palide şi dezgolite. Totuşi, după întâmplarea asta, am avut grijă ce afişe aducem acasă şi am rămas cu teama de cele pe care le putea primi de la negustorii din cartier.

— Lu Hsün spunea că aceste calendare sunt depravate şi dezgustătoare, continuă May, de-abia mişcându-şi buzele, ca să nu-şi strice zâmbetul de poză. Spunea că femeile care apar în ele sunt bolnave. Boala asta nu vine de la societate.

— Vine de la pictori, îi termină Z.G. fraza. I se pare că facem ceva decadent, care nu serveşte cu nimic revoluţia. Dar spune-mi, micuţa mea May, ar mai fi existat vreo revoluţie fără noi, pictorii? Nu răspunde. Stai la locul tău şi nu scoate o vorbă. Altfel o să ne ia toată noaptea.

Sunt recunoscătoare pentru această tăcere. Dacă am fi trăit înainte de Republică, aş fi fost băgată de mult într-un palanchin roşu şi trimisă acasă la viitorul meu soţ, pe care nu l-aş fi cunoscut înainte de căsătorie. Până acum, aş fi născut vreo câţiva copii, de preferinţă băieţi. Dar eu m-am născut în 1916, al patrulea an de la instaurarea Republicii. Legarea picioarelor a fost interzisă şi vieţile femeilor s-au schimbat. Acum, oamenii din Shanghai consideră căsătoriile aranjate un obicei desuet. Toată lumea vrea să se căsătorească din iubire. Până una, alta, noi credem în amorul liber. Asta nu-nseamnă că m-am dăruit oricui. De fapt, nu m-am dăruit nimănui, dar aş face-o, dacă Z.G. mi-ar cere-o.

M-a aşezat în aşa fel încât faţa mea să fie perpendiculară pe a lui May, vrând ca eu să-l privesc drept în faţă. Stau nemişcată şi mă uit lung la el şi visez la viitorul nostru împreună. Una e amorul liber, alta e căsătoria, iar eu vreau să ne căsătorim. În fiecare seară, în timp ce el pictează, eu rememorez petrecerile splendide la care am fost şi îmi imaginez nunta pe care o va organiza tata pentru mine şi Z.G.

La ora zece fără ceva se-aude vânzătorul de supă cu găluşte won-ton[9]: „Supă caldă să vă năduşească, să vă răcorească pielea şi întreaga noapte!”

Z.G. se opreşte cu pensula în aer, prefăcându-se că se gândeşte unde să mai adauge un strop de culoare şi aşteptând să vadă care dintre noi va ceda prima.

Când vânzătorul de supă ajunge sub fereastra noastră, May se ridică repede în picioare şi ţipă:

— Nu mai rezist!

Dă fuga la fereastră, comandă ce luăm de obicei şi apoi coboară un castron legat cu o frânghie pe care am încropit-o din ciorapi de mătase, înnodaţi unul de altul. Vânzătorul ne trimite sus castronaş după castronaş şi noi mâncăm supa cu nesaţ. Apoi ne aşezăm la loc şi continuăm lucrul.

[9] Won-ton sunt găluşte de orez umplute cu creveţi, o mâncare nelipsită din bucătăria chinezească.

Puţin după miezul nopţii, Z.G. pune pensula jos.

— Destul pentru seara asta, spune el. O să mai lucrez la fundal până data viitoare, când o să veniţi să-mi pozaţi. Haideţi să ieşim în oraş!

În timp ce se retrage să se schimbe într-un costum cu dungi, cravată şi pălărie de fetru, eu şi May ne dezmorţim oasele. Ne împrospătăm machiajul şi ne pieptănăm. Pe urmă ieşim din nou pe străzile oraşului, mergând toţi trei la braţ, râzând şi plimbându-ne agale pe bulevard, printre vânzătorii ambulanţi care ne îmbie cu mâncărurile lor delicioase.

— Alune ginkgo prăjite! Toate-s rumene! Toate-s mari şi toate-s bune!

— Prune coapte date prin pudră de lemn dulce. Mmm, ce dulceaţă! La numai zece bănuţi de cupru pachetul!

Trecem pe lângă vânzători de pepeni pe care-i întâlnim la tot pasul, fiecare strigându-şi marfa cum ştie mai bine, fiecare îmbiindu-ne cu cei mai buni, cei mai dulci, cei mai zemoşi sau cei mai reci pepeni din oraş. Oricât de convingători ar fi, tot îi ocolim. Mulţi îşi injectează marfa cu apă din râu sau din pâraie, ca să tragă mai greu la cântar. E de-ajuns să muşti o dată din miezul unui astfel de pepene şi poţi da în dizenterie, tifos sau holeră.

Ajungem la Casanova, unde urmează să ne întâlnim cu nişte prieteni. Şi eu, şi May suntem cunoscute ca fetele frumoase din calendare, aşa că ni se dă o masă bună, aproape de ringul de dans. Comandăm şampanie şi Z.G. mă invită la dans. Îmi place cum mă ţine de mijloc şi cum ne rotim pe ringul de dans. După câteva melodii, mă uit spre masa noastră şi o văd pe May singură.

— Poate ar trebui să dansezi şi cu sora mea, îi spun.

— Dacă îţi face ţie plăcere, răspunde el.

Ne învârtim în paşi de dans înapoi la masa noastră. Z.G. o ia pe May de mână. Orchestra începe să cânte o melodie lentă. May îşi aşază capul pe pieptul lui, de parcă ar vrea să-i audă bătăile inimii. Z.G. o conduce cu eleganţă, printre alte perechi. Când ni se întâlnesc privirile, îmi zâmbeşte.

Visurile mele sunt atât de adolescentine: mă gândesc la noaptea nunţii, la viaţa noastră de cuplu căsătorit, la copiii pe care îi vom avea.

— Aici erai! Simt un sărut uşor pe obraz şi ridic privirea.

E vechea mea prietenă din şcoală, Betsy Howell.

— Aţi venit de mult?

— De-abia am ajuns. Aşază-te la masă. Unde-i chelnerul ăla? Trebuie să mai comandăm nişte şampanie. Ai mâncat?

Stăm umăr lângă umăr, ciocnim şi bem şampanie. Betsy e americancă. Tatăl ei lucrează pentru Departamentul de Stat al SUA. Îmi plac părinţii ei pentru că şi ei mă plac şi nu îi interzic lui Betsy să se amestece cu chinezii, aşa cum fac de obicei părinţii străinilor. Noi ne-am cunoscut la misiunea metodiştilor, unde ea fusese trimisă să-i ajute pe necredincioşi, iar eu, pentru a deprinde stilul de viaţă occidental. Dacă suntem prietene la cataramă? Nu chiar. May este prietena mea cea mai bună. Betsy e undeva pe un îndepărtat loc doi.

— Arăţi foarte bine în seara asta, îi spun. Îmi place foarte mult rochia.

— Normal că-ţi place! Tu m-ai sfătuit s-o cumpăr. Dacă n-ai fi fost tu, aş arăta ca o vacă bătrână.

Betsy e scundă şi durdulie şi pricopsită cu una dintre mamele acelea americane cu simţ practic, care nu ştiu aproape nimic despre modă, aşa că am dus-o la croitoreasă, să-şi facă nişte haine ca lumea. În seara asta e chiar frumuşică, îmbrăcată într-o bluză de mătase purpurie, prinsă deasupra sânului stâng cu o broşă din diamante şi safire. Buclele blonde îi mângâie umerii pistruiaţi.

— Uită-te la ei cât sunt de drăguţi! zice Betsy, făcând semn spre Z.G. şi May.

Ne uităm la ei cum dansează şi ne bârfim colegii de şcoală. Când se termină melodia, Z.G. şi May se întorc la masă. E norocos să aibă trei femei lângă el în seara asta şi se comportă cum trebuie, dansând cu toate, pe rând. Pe la unu fără ceva, aterizează şi Tommy Hu. Când îl vede, May se luminează la faţă şi roşeşte uşor. Mama joacă mahjong

cu mama lui de ani de zile şi mereu au sperat la o căsătorie între copiii lor. Mama ar fi încântată să afle de întâlnirea asta.

La două dimineaţa, ieşim din nou pe stradă. Suntem în luna iulie, iar căldura şi umiditatea sunt sufocante. Nimeni nu doarme, nici măcar copiii, nici măcar bătrânii. E vremea să mergem să luăm o gustare.

— Vii şi tu cu noi? o întreb pe Betsy.

— Nu ştiu. Unde mergeţi?

Toate privirile se îndreaptă spre Z.G. Ne spune numele unei cafenele din Concesiunea Franceză, cunoscută drept locul preferat de întâlnire al intelectualilor, artiştilor şi comuniştilor.

Betsy nu mai stă pe gânduri.

— Să mergem! Luăm maşina lui taică-meu.

Shanghaiul pe care-l ador e un loc fluid, o amestecătură de oameni interesanţi. Sunt zile în care Betsy mă scoate în oraş la o cafea americană cu pâine prăjită şi unt. Alteori, o duc eu pe Betsy pe străduţe şi mâncăm *hsiao ch'ih* – mici gustări, găluşte din orez lipicios înfăşurate în frunze de trestie – sau prăjiturele făcute din petale de cassia[10] şi zahăr. Betsy e îndrăzneaţă când e cu mine. O dată, am fost cu ea în Vechiul Oraş Chinezesc, să cumpărăm cadouri ieftine pentru sărbători. Câteodată mi-e teamă să intru în parcurile din Aşezarea Internaţională, căci, până să împlinesc eu zece ani, le erau interzise chinezilor, cu excepţia celor care erau doici ale copiilor străini şi a grădinarilor care îngrijeau spaţiile verzi. Dar când sunt cu Betsy nu-mi mai e teamă şi nici nu mai am emoţii, fiindcă ea s-a plimbat prin parcurile alea de când se ştie.

Cafeneaua e plină de fum şi întunecoasă, dar nu ne simţim deloc stingheri în hainele noastre elegante. Ne alăturăm unui grup de prieteni de-ai lui Z.G. Tommy şi May îşi trag scaunele mai într-o parte, ca să poată vorbi în linişte şi ca să evite discuţiile aprinse despre cine sunt cu

[10] Scorţişoară.

adevărat „stăpânii” oraşului: britanicii, americanii, francezii sau japonezii? Noi, chinezii, suntem mult mai numeroşi decât străinii, chiar şi în Aşezarea Internaţională, şi totuşi nu avem niciun fel de drepturi. Eu şi May nu ne batem capul dacă avem sau nu voie să depunem mărturie la tribunal împotriva unui străin sau să intrăm într-unul dintre cluburile lor, dar Betsy vine din altă lume.

— Până la sfârşitul anului, zice ea, cu ochii luminoşi şi înflăcărată toată, peste douăzeci de mii de cadavre vor fi fost ridicate de pe străzile din Aşezarea Internaţională. Călcăm pe cadavrele astea în fiecare zi, dar nu văd pe nimeni să facă ceva în sensul ăsta.

Betsy crede că avem nevoie de o schimbare. Întrebarea e, zic eu, de ce ne tolerează, pe mine şi pe May, când noi ignorăm voit tot ce se-ntâmplă-n jur?

— Vrei să ştii de ce ne iubim ţara? întreabă Z.G. Există două feluri de iubire, nu crezi? *Ai kuo* e iubirea pentru ţara şi poporul nostru. *Ai jen* e ceea ce simt pentru iubita mea. Una e iubirea patriotică, cealaltă e iubirea romantică.

Îmi aruncă o privire şi roşesc.

— Nu poţi să le ai pe amândouă? întreabă el.

Când ieşim din cafenea, e aproape cinci dimineaţa. Betsy ne face cu mâna, se urcă în maşina lui taică-său şi pleacă. Le spunem „noapte bună” sau mai bine zis „bună dimineaţa” lui Z.G. şi lui Tommy şi chemăm o ricşă. Din nou, schimbăm ricşele la graniţa dintre Concesiunea Franceză şi Aşezarea Internaţională şi apoi pălăvrăgim tot drumul spre casă, pe străzile pietruite.

Oraşul, ca o mare imensă, nu adoarme niciodată. Odată cu retragerea nopţii, rutina şi ritmurile dimineţii inundă oraşul. Pe străzi îşi fac apariţia bărbaţi care împing cărucioare, strigând: „Goliţi-vă oala de noapte! Trecem s-o luăm! Goliţi-vă oala de noapte!” Shanghaiul a fost printre primele oraşe aprovizionate cu electricitate, gaz, linii telefonice şi apă curentă, dar, în ceea ce priveşte canalizarea, am rămas în urmă. Cu toate acestea, fermierii din împrejurimi plătesc bine pentru fecalele noastre, pentru

că noi mâncăm bine şi astfel îngrăşământul e unul foarte bogat. Imediat după lucrătorii aceştia apar vânzătorii de mâncare, care oferă terci din seminţe de lacrima lui Iov[11], sâmburi de caise şi seminţe de lotus, prăjituri calde de orez preparate cu trandafir japonez şi zahăr alb şi ouă fierte în frunze de ceai şi „cinci condimente”[12].

Ajungem acasă şi-i plătim ricşarului. Ridicăm zăvorul de la poartă şi intrăm pe aleea care duce la intrarea principală. Umezeala nopţii încă mai stăruie în aer şi amplifică mirosul florilor, al arbuştilor şi al copacilor, îmbătându-ne cu parfumul iasomiei, magnoliei şi pinilor pitici plantaţi de grădinarii noştri. Urcăm treptele de piatră şi trecem, din respect pentru superstiţiile mamei, pe sub un paravan de lemn sculptat, care ţine spiritele rele departe de casă. Tocurile noastre răsună zgomotos pe parchetul de la intrare. În stânga, în salon, se vede o lumină aprinsă. Tata e încă treaz şi ne aşteaptă.

— Aşezaţi-vă şi tăceţi, ne zice, făcând semn spre divanul din faţa lui.

Fac ce mi se spune, îmi împreunez mâinile în poală şi îmi încrucişez picioarele. Dacă am încurcat-o, e bine să părem afectate. Privirea îngrijorată a tatei din ultimele săptămâni s-a transformat acum în ceva dur, de neclintit. Cuvintele rostite de el îmi vor schimba viaţa pentru totdeauna.

— V-am aranjat căsătoriile la amândouă, spune el. Nunţile vor avea loc poimâine.

[11] Cereală originară din Asia tropicală.

[12] Amestec de condimente chinezeşti, cuprinzând toate cele cinci gusturi: acru, amar, dulce, iute şi sărat.

Bărbaţii de la Muntele de Aur

— Nu e deloc amuzant! May chicoteşte.

— Nu e nicio glumă, spune *baba*. V-am aranjat căsătoriile.

Eu încă nu reuşesc să conştientizez ceea ce tocmai a spus.

— Ce s-a-ntâmplat? S-a-mbolnăvit mama?

— Pearl, v-am zis deja. Trebuie să ascultaţi şi să faceţi ceea ce vă spun eu. Eu sunt tatăl vostru, iar voi sunteţi fetele mele. Aşa stau lucrurile.

Aş vrea să pot exprima cât de absurde mi se par spusele lui.

— Nu mă mărit! strigă May indignată.

Eu încerc să fiu mai raţională.

— Epoca feudală s-a încheiat. Nu mai e ca atunci când te-ai însurat tu cu mama.

— Eu şi mama voastră ne-am căsătorit în al doilea an de la instaurarea Republicii, ne aruncă el ţâfnos, de parcă despre asta era vorba.

— Totuşi, voi aţi avut parte de o căsătorie aranjată, nu mă las eu. Te pomeneşti că ai răspuns deja la întrebările peţitorilor cu privire la talentele noastre la împletit, cusut şi brodat! Tonul meu începe să devină batjocoritor. Ce mi-ai cumpărat drept zestre, o oală de noapte pictată cu desene înfăţişând dragonul şi pasărea phoenix, ca simbol al uniunii perfecte? Lui May o să-i dai o oală de noapte plină cu ouă roşii, ca socrii să creadă că îi va dărui bărbatului mulţi fii?

— Puteţi să ziceţi ce vreţi. *Baba* dă din umeri, indiferent. Vă mărit.

— Eu nu mă mărit! repetă May. Are talentul de a vărsa lacrimi la comandă şi acum îşi dă drumul. Nu poţi să mă obligi!

Baba nici nu o bagă în seamă şi asta mă face să realizez că vorbeşte serios. Se uită la mine de parcă m-ar vedea prima dată în viaţa lui.

— Să nu-mi spuneţi c-aveaţi de gând să vă măritaţi din iubire. Vocea lui sună ciudat, nemiloasă şi triumfătoare. Nimeni nu se căsătoreşte din iubire. Nici eu n-am făcut-o.

Aud un oftat greu, mă întorc şi o văd pe mama, încă în pijamale, stând în pragul uşii. O urmărim cum se mişcă încolo şi-ncoace prin cameră cu picioarele ei legate şi cum se prăbuşeşte pe un scaun din lemn de păr sculptat. Îşi frânge mâinile şi îşi pironeşte ochii în pământ. După un răstimp, lacrimile încep să i se rostogolească pe mâinile împreunate. Nimeni nu scoate o vorbă.

Mă ridic şi stau cât pot eu de dreaptă, ca să-l pot privi de sus pe tata, ştiind cât de mult îi displace. Apoi, îi iau mâna lui May într-a mea. Împreună suntem puternice şi avem banii noştri.

— Vorbesc în numele amândurora când te rog respectuos să ne dai banii pe care i-ai pus deoparte pentru noi.

Tata se strâmbă.

— Suntem destul de mari ca să ne purtăm singure de grijă. Eu şi May ne vom cumpăra un apartament. Ne vom întreţine singure. Vrem să luăm singure deciziile pentru viitorul nostru.

În timp ce vorbesc, May mă aprobă din cap şi-i zâmbeşte lui *baba*, dar nu mai este la fel de fermecătoare. Are faţa umflată de plâns.

— Nu vreau să vă luaţi lumea în cap aşa, şopteşte mama, animată de o fărâmă de curaj.

— Oricum, n-are cum să se-ntâmple, spune *baba*. Banii nu mai există, nici ai mei, nici ai voştri.

Din nou, tăcere. Niciuna nu poate vorbi. Sora mea şi mama se bizuie pe mine să pun întrebarea:

— Ce-ai făcut cu ei?

În disperare de cauză, *baba* aruncă vina pe noi pentru problemele lui.

— Maică-ta face toată ziua bună ziua vizite şi pierde bani la jocuri. Voi cheltuiţi, cheltuiţi şi iar cheltuiţi. Niciuna dintre voi nu vede ce se-ntâmplă chiar sub nasul vostru.

Are dreptate. Chiar seara trecută, casa noastră mi se păruse cam sărăcăcioasă. Mă întrebasem ce se petrecuse cu candelabrul, cu aplicele de pe pereţi, cu ventilatorul şi cu…

— Unde ne sunt servitorii? Unde-s Pansy, Ah Fong şi…

— I-am concediat. Au plecat toţi, în afară de grădinar şi de bucătar.

Normal că pe aceştia nu i-ar fi dat afară. Grădina s-ar fi veştejit repede, iar vecinii ar fi intrat la bănuieli. Iar de bucătar chiar avem nevoie. Mama nu ştie decât să stea cu ochii pe el, iar eu şi May nu ştim să gătim absolut nimic. Nici nu ne-a interesat vreodată. Nu ne-am gândit că va veni o zi când va trebui să învăţăm să facem mâncare. Dar băiatul de casă, valetul lui *baba*, cele două menajere şi ajutorul de bucătar? Cum a putut tata să le facă rău atâtor oameni?

— Ai pierdut banii la jocurile de noroc? Recuperează-i, pentru numele lui Dumnezeu! îi zic cu dispreţ în glas. N-ar fi prima oară.

În ochii lumii, tata trece drept un om de vază, e respectat, dar eu l-am considerat mereu nepriceput şi inofensiv. Felul în care mă priveşte acum… Îl văd exact aşa cum este.

— Cât de rău e?

Sunt furioasă – cum aş putea să nu fiu? –, dar simt cum mi se strecoară în suflet un sentiment de milă pentru tata şi, cel mai important, pentru mama. Ce se va alege de ei? Ce se va alege de noi toţi?

Tata lasă capul în pământ.

— Casa, afacerea cu ricşe, banii strânşi de voi… Am pierdut tot.

După mult timp, îşi ridică din nou privirea spre mine, iar ochii-i sunt neputincioşi, rugători, îndureraţi.

— Nu există finaluri fericite, spune mama.

Se pare că previziunile ei de rău-augur se adeveresc.

— Nu poţi să lupţi cu destinul.

Baba nu o ia în seamă şi face apel la respectul meu faţă de părinţi şi la datoria mea de soră mai mare.

— Vrei ca maică-ta s-ajungă să ceară de pomană pe stradă? Şi cu voi două cum rămâne? Fetele care pozează pentru calendare sunt la un pas de prostituţie. Întrebarea care se pune e: preferaţi să fiţi ale unui singur bărbat sau vreţi să decădeţi până la nivelul târfelor care lucrează pe Aleea Sângelui şi-şi caută clienţi printre marinarii străini? Ce viitor alegeţi?

Am fost la şcoală, dar ce ştiu să fac, concret? Îi predau limba engleză unui căpitan japonez, trei zile pe săptămână. Eu şi May pozăm pentru artişti, dar ceea ce câştigăm nu ne-ar ajunge nici pentru haine, pălării, mănuşi şi pantofi. Nu vreau ca vreunul dintre noi să ajungă să cerşească. Şi bineînţeles că nu vreau să ajungem prostituate. Orice s-ar întâmpla, trebuie să-mi protejez sora.

— Cine sunt mirii? întreb eu. Am putea să-i vedem înainte?

May face ochii mari.

— Aşa ceva nu e permis, spune *baba*.

— Nu mă mărit cu nimeni, până nu-l văd mai întâi, insist eu.

— Doar nu crezi că eu voi accepta, rosteşte May, dar vocea ei trădează faptul că deja a făcut-o.

Deşi părem moderne în multe privinţe, nu ne putem depăşi condiţia de fiice chineze ascultătoare.

— Sunt nişte bărbaţi de la Muntele de Aur[13], spune *baba*. Americani. Au venit până în China să-şi găsească neveste. Sunt veşti bune, credeţi-mă. Familia tatălui lor e din acelaşi cartier cu noi. Într-un fel, suntem rude. Nu va trebui să vă urmaţi soţii în Los Angeles. Chinezii de origine americană îşi lasă bucuroşi nevestele aici în China, să se îngrijească de părinţii şi de bunicii lor, iar ei se întorc la iubitele lor blonde şi *lo fan*-e din America. Gândiţi-vă la asta ca la o afacere care ne va scoate familia din impas. În cazul în care

[13] Denumire dată Californiei de către căutătorii de aur şi negustorii din Asia.

o să vă hotărâţi să mergeţi după bărbaţii voştri, o să aveţi nişte case frumoase, servitori care să spele şi să facă curat, doici care să vadă de copii. Veţi locui în *Haolaiwu* – Hollywood. Ştiu cât de mult vă plac filmele. May, o să vă placă acolo. Chiar o să vă placă. *Haolaiwu!* Închipuie-ţi cum ar fi!

— Dar sunt nişte necunoscuţi! îi strigă May.

— L-aţi cunoscut pe tatăl lor, răspunde baba netulburat. Îl ştiţi pe Bătrânul Louie.

May strâmbă din buze, dezgustată. Într-adevăr, făcusem cunoştinţă cu tatăl lor. Niciodată nu mi-au plăcut apelativele demodate pe care le foloseşte mama, dar, pentru mine şi pentru May, chinezul acesta cu origini străine, slăbănog şi sever, a fost mereu Bătrânul Louie. Aşa cum spunea şi baba, e din Los Angeles, dar vine în Shanghai aproape în fiecare an, pentru a se ocupa de afacerile pe care le are aici. Deţine o fabrică de mobilier împletit şi încă una care produce porţelanuri ieftine pentru export. Însă mie nu-mi pasă cât de bogat e el. Nu mi-a plăcut niciodată cum se uită la mine şi la May, ca un motan cu ochi languroşi. De mine nu prea îmi pasă, pot să fac faţă, dar May avea doar şaisprezece ani ultima dată când a venit în oraş. N-ar fi trebuit s-o soarbă aşa din priviri, mai ales la vârsta lui, care era probabil de vreo şaizeci şi cinci de ani sau pe-aproape, dar *baba* n-a comentat nimic, i-a spus doar lui May să mai toarne ceai.

Brusc, realizez ce se petrecuse.

— Ai pierdut tot ce aveam în faţa Bătrânului Louie?

— Nu chiar…

— Atunci în faţa cui?

— E foarte greu să dau un răspuns exact. *Baba* bate uşor darabana cu degetele pe masă şi se uită în gol.

— Am pierdut puţin aici, puţin dincolo.

— Mă gândesc că te-ai străduit să pierzi şi banii mei, şi pe-ai lui May. Cred că ţi-a luat câteva luni. Poate chiar ani.

— Pearl.

Mama încearcă să mă facă să tac, dar o furie oarbă clocoteşte în mine şi dă pe-afară.

— Pierderea asta cred că a fost imensă. Atât de mare, încât a pus *totul* în pericol. Fac semn cu mâna spre cameră, spre mobilă, spre toate lucrurile clădite de tata pentru noi. Cât de mare este datoria, de fapt, şi cum ai de gând s-o achiţi?

May se opreşte din plâns. Mama păstrează în continuare tăcerea.

— Am pierdut totul în favoarea Bătrânului Louie, recunoaşte tata într-un final. O să ne lase pe mine şi pe mama voastră să rămânem în casa asta dacă May îl ia de bărbat pe fiul lui cel mic, iar tu, pe cel mare. Vom avea un acoperiş deasupra capului şi ceva de mâncare, până o să-mi găsesc ceva de muncă. Voi, fetele noastre, sunteţi singura avere rămasă.

May îşi astupă gura cu palma, se ridică şi fuge din cameră.

— Spune-i surorii tale că după-amiază o să v-aranjez o întâlnire cu viitorii voştri soţi, consimte tata. Şi să fiţi recunoscătoare că vă dau după doi fraţi. Aşa o să fiţi nedespărţite. Mergi sus acum. Am multe de discutat cu mama ta.

Pe sub ferestrele noastre se tot vântură vânzătorii ambulanţi. Vocile lor cântate ne ademenesc.

— *Pu, pu, pu,* rădăcină de trestie care să-ţi facă ochii strălucitori! De-i dai copilului, o să scape de urticarii!

— *Hou, hou, hou,* poftiţi să vă rad barba, să vă tund, să vă tai unghiile!

— *A-hu-a, a-hu-a,* ieşiţi de vă vindeţi vechiturile! Schimbăm sticle de la străini şi geamuri sparte pe chibrituri!

După câteva ore, sunt în zona Micul Tokio din Hongkew, pentru lecţia de după-amiază cu elevul meu. De ce n-oi fi contramandat-o? Când lumea se prăbuşeşte în jurul tău, îţi

anulezi toate angajamentele, nu-i aşa? Însă eu şi May avem nevoie de bani.

Zăpăcită, iau liftul şi urc până la apartamentul căpitanului Yamasaki. A făcut parte din delegaţia olimpică japoneză din 1932, aşa că îi place să retrăiască zilele de glorie de atunci, din Los Angeles. Nu e un om rău, dar e obsedat de May. A făcut greşeala să iasă cu el de câteva ori, iar acum, aproape la fiecare lecţie, începe cu câteva întrebări despre ce mai face ea.

— Unde-i sora ta? mă întreabă în engleză, după ce îi corectez tema.

— E bolnavă, îl mint eu. Doarme.

— Îmi pare rău să aud veşti atât de triste. În fiecare zi te-ntreb când o să mai iasă în oraş cu mine şi-n fiecare zi îmi spui că nu ştii.

— Greşit. Ne vedem doar de trei ori pe săptămână.

— Te rog, ajută-mă s-o iau de nevastă pe May. Uite.

Îmi întinde o foaie de hârtie, cu termenii căsătoriei. Văd că a folosit dicţionarul japonez-englez, dar asta întrece orice măsură. Mai ales acum. Mă uit la ceasul de pe perete. Mai avem cincizeci de minute din lecţie. Împăturesc hârtia şi o bag în geantă.

— O să ţi-o corectez şi-o să ţi-o aduc data viitoare.

— Dă lui May!

— O să i-o dau lui May, dar trebuie să ştii că ea e prea tânără pentru măritiş. Tata nu ar fi de acord.

Cu câtă uşurinţă mint!

— Ar trebui să fie. Aşa trebuie. E vremea Prieteniei, a Cooperării şi Coprosperităţii. Rasele asiatice ar trebui să se unească împotriva Occidentului. Chinezii şi japonezii sunt fraţi.

Nici pe departe. Noi îi numim pe japonezi „bandiţi pitici” şi „oameni-maimuţe”. Dar căpitanului îi place tema şi se descurcă destul de bine cu învăţatul sloganurilor englezeşti şi chinezeşti.

Mă priveşte lung şi ursuz.

— N-o să-i dai hârtia, nu-i aşa?

Cum răspunsul meu nu vine foarte repede, se încruntă.

— N-am încredere în chinezoaice. Mint mereu.

Mi-a mai spus asta, dar nici azi, nici altă dată nu mi-a plăcut s-o aud.

— Nu te mint, îi răspund eu, chiar dacă o făcusem de câteva ori de când începusem lecţia.

— Chinezoaicele nu-şi respectă niciodată promisiune. Mint în inimă.

— Promisiunile. În inima lor, îl corectez. Ţi-a plăcut în Los Angeles?

— A fost foarte bine. Curând, mă voi întoarce în America.

— Pentru alt concurs de înot?

— Nu.

— Ca student?

— Ca…

O dă pe chinezeşte şi rosteşte un cuvânt pe care îl ştie foarte bine în limba noastră:

— Ca un cuceritor.

— Serios? Cum aşa?

— Vom mărşălui spre Washington, răspunde el, din nou în engleză. Femeile şi fetele yankeilor o să ne spele ciorapii.

Râde. Râd şi eu. Mergem mai departe.

După ce se termină lecţia, îmi iau banii, care sunt o nimica toată, şi mă-ntorc acasă. May doarme. Mă întind lângă ea, îi pun o mână pe şold şi închid ochii. Aş vrea să adorm şi eu, dar mintea mea se luptă cu imagini şi sentimente. Am crezut că sunt modernă. Am crezut că am de ales. Am crezut că nu sunt ca mama. Dar jocurile de noroc ale tatei au distrus totul. Voi fi vândută, dată la schimb precum multe alte fete înaintea mea, pentru a-mi ajuta familia. Mă simt prinsă într-o capcană, atât de neputincioasă, încât de-abia mai pot respira.

Încerc să mă îmbărbătez, spunându-mi că lucrurile nu stau chiar atât de rău. Tata a zis că nu vom fi nevoite să plecăm cu străinii aceia într-un oraş de la capătul lumii. Vom semna actele, „soţii” noştri vor pleca şi viaţa va curge

la fel ca înainte, cu o singură diferenţă majoră. Va trebui să plecăm din casa tatălui nostru şi să ne câştigăm singure existenţa. O să aştept până o să plece soţul meu din ţară, o să pretind că m-a părăsit şi apoi o să divorţez. Pe urmă, eu şi Z.G. o să ne căsătorim (o să fim nevoiţi să organizăm o nuntă mai restrânsă, nu aşa cum mi-am imaginat-o eu – poate doar o petrecere într-o cafenea, alături de prietenii noştri artişti şi de alte fotomodele). Eu o să mă angajez cu normă întreagă, pe timpul zilei. May o să locuiască cu noi până o să se mărite. O să avem grijă una de alta. O să ne descurcăm.

Mă ridic şi îmi masez tâmplele. Ce prostuţă sunt, cu visele astea ale mele! Poate am trăit prea mult în Shanghai.

O scutur uşor pe May.

— Trezeşte-te, May!

Deschide ochii şi preţ de o clipă văd în ea toată gingăşia şi drăgălăşenia pe care le are de când era mică. Apoi privirea i se întunecă de îndată ce îşi aduce aminte.

— Trebuie să ne-mbrăcăm, îi spun. Mai e puţin şi ne vom întâlni soţii.

Cu ce să ne-mbrăcăm? Băieţii familiei Louie sunt chinezi, aşadar poate ar fi bine să alegem nişte *cheongsam*-uri tradiţionale. Dar sunt şi americani, aşa că poate şi mai bine ar fi să purtăm haine care să arate că suntem occidentalizate. Nu se pune problema să le facem pe plac, dar nici nu putem strica înţelegerea. În cele din urmă, ne oprim la nişte rochii din mătase artificială, înflorate. Ne privim una pe alta, ridicăm din umeri şi ieşim din casă.

Oprim o ricşă şi îi spunem ricşarului să ne ducă în faţa porţii Grădinii Yu Yuan, din centrul Vechiului Oraş Chinezesc. Ricşarul, un om cu capul chel şi plin de pecingine, ne trage prin aerul înăbuşitor şi prin mulţime, peste râul Suzhou, spre Podul Grădinii, prin cartierul Bund; trecem pe lângă diplomaţi, pe lângă şcolăriţe în uniforme apretate, pe lângă prostituate, pe lângă domni şi doamne,

pe lângă membri ai faimoasei Bande Verzi[14], îmbrăcaţi în haine negre. Ieri, toată amestecătura asta de oameni mi se părea foarte interesantă. Astăzi mi se pare sordidă şi insuportabilă.

Râul Huangpu şerpuieşte în stânga noastră, ca un şarpe nepăsător, pielea lui murdară ridicându-se, pulsând, alunecând la vale. În Shanghai, nu poţi să scapi de râu. Fiecare stradă din estul oraşului dă spre râu şi se înfundă în el. Pe acest râu măreţ circulă vase de război din Marea Britanie, Franţa, Japonia, Italia şi Statele Unite. Şampanele[15] – pline de frânghii, rufe şi năvoade – stau ciorchine, ca insectele pe un hoit. Bărcile cu îngrăşământ natural se înghesuie să primească drept de liberă trecere printre navele de servitute ale vaselor de croazieră şi printre plutele de bambus. Hamali leoarcă de transpiraţie, goi până la brâu, aleargă de colo-colo pe chei, descărcând opiu şi tutun de pe navele comerciale, orez şi cereale din joncile sosite din amonte şi sos de soia, coşuri cu pui de găină şi snopi mari de trestie indiană de pe fundul plat al bărcilor.

În dreapta noastră se ridică clădiri cu cinci sau şase etaje, palatele străinilor, simboluri ale bunăstării, lăcomiei şi avariţiei. Trecem de Hotelul Cathay, cu acoperişul lui în formă de piramidă, pe lângă Vamă, cu înaltul turn cu ceas, pe lângă Banca Hong Kongului şi Shanghaiului, cu maiestuoşii ei lei de bronz care-i îmbie pe trecători să le mângâie labele, pentru a le aduce noroc bărbaţilor şi urmaşi de parte bărbătească femeilor. La marginea Concesiunii franceze, îi plătim ricşarului şi ne continuăm drumul pe jos, pe aşa-numitul Quai de France. După câteva străzi, ne depărtăm de râu şi intrăm în Vechiul Oraş Chinezesc.

Locul este urât şi vizitarea lui nu este deloc de bun augur. E ca şi cum te-ai întoarce în trecut, exact ceea ce vrea *baba* să facă prin căsătoriile noastre aranjate. În ciuda acestui fapt, eu şi May am venit aici, ascultătoare ca nişte

[14] Organizaţie criminală ce activa în Shanghai, la începutul secolului XX.
[15] Corabie folosită pentru transport, servind adesea şi ca locuinţă.

câini credincioşi, proaste ca nişte bivoli indieni. Îmi acopăr nasul cu o batistă parfumată cu lavandă, apărându-mă astfel de mirosul de moarte, canal, ulei de gătit rânced şi carne crudă care putrezeşte la soare pe tarabe.

În mod obişnuit, nu iau în seamă locurile urâte ale oraşului meu, dar astăzi privirea îmi este atrasă tocmai de ele. Aici vezi cerşetori cu ochii scoşi din orbite şi cu picioarele arse de părinţi şi transformate în cioturi, ca să stârnească mai tare mila. Unii dintre ei au răni supurânde şi excrescenţe oribile, umflate cu pompa de bicicletă până când ajung dezgustător de mari. Ne facem drum pe străduţele care duhnesc a bandaje de picioare, a scutece şi a pantaloni zdrenţuiţi puşi la uscat. În Vechiul Oraş Chinezesc, femeile nu se sinchisesc să stoarcă rufele înainte să le-ntindă la uscat. Apa curge pe noi ca ploaia. Fiecare pas făcut aici ne aminteşte unde am putea ajunge dacă nu încheiem căsătoriile astea.

Îi găsim pe fraţii Louie în faţa porţii Grădinii Yu Yuan. Încercăm să le vorbim în engleză, dar nu par să vrea să ne răspundă în această limbă. Tatăl lor e din Cele Patru Districte din Canton, aşa că vorbesc dialectul Sze Yup, pe care May nu-l ştie, dar îi traduc eu. Asemenea multora dintre noi, şi ei au nume occidentale. Fiul cel mare face un semn spre sine şi spune „Sam”. Apoi arată cu degetul spre fratele lui şi spune în Sze Yup:

— Pe el îl cheamă Vernon, dar ai noştri îi spun Vern.

Îl iubesc pe Z.G., aşa că indiferent cât de perfect ar fi acest Sam Louie, nu am de gând să-l plac. Iar mirele lui May, Vern, n-are decât paisprezece ani. Nici măcar nu-i bărbat. E încă un băieţel. *Baba* a uitat să menţioneze asta.

Ne uităm unii la alţii. Niciunul dintre noi nu pare încântat de ceea ce vede. Ne întoarcem privirile spre pământ, spre cer, spre oriunde altundeva. Am impresia că nici ei nu vor să se căsătorească cu noi. În cazul acesta, o să considerăm cu toţii că este doar o tranzacţie. Vom semna actele şi ne vom întoarce la vieţile noastre obişnuite, fără inimi

sfărâmate sau sentimente rănite. Totuşi, asta nu înseamnă că nu e aiurea.

— Poate ar fi bine să ne plimbăm puţin, sugerez eu.

Nimeni nu răspunde, dar după ce pornesc din loc, ceilalţi vin după mine, târşâindu-şi picioarele pe aleile labirintice, pe lângă iazuri, grădini alpine şi grote. Sălciile se unduiesc în aerul fierbinte, dând iluzia de răcoare. Pavilioanele din lemn sculptat, dat cu lac auriu, evocă trecutul întunecat. Totul este astfel conceput încât să creeze un sentiment de echilibru şi unitate, dar grădina s-a copt toată dimineaţa sub soarele de iulie, iar aerul după-amiezii o înconjoară, apăsător, lipicios şi fertil.

Băiatul, Vern, o ia la fugă spre o grădină alpină şi se caţără repede pe stânca abruptă. May se uită la mine, parcă întrebându-mă: Şi-acum ce mai urmează? Nu am niciun răspuns pentru ea, iar Sam nu se oferă nici el să spună ceva. May ajunge la poalele stâncii şi începe să-l strige încet pe băiat, încercând să-l convingă să se dea jos. Nu cred că înţelege ce i se spune, pentru că rămâne în vârf, ca un pirat pe mare. Eu şi Sam ne continuăm plimbarea până la Frumoasa Stâncă de Jad.

— Am mai fost pe-aici, şopteşte el într-o doară, în Sze Yup. Ştii cum a ajuns stânca asta aici?

Nu-i spun că de obicei evit Vechiul Oraş Chinezesc. Încerc să fiu politicoasă şi spun:

— Să ne aşezăm undeva şi poţi să-mi spui povestea.

Găsim o bancă şi de acolo ne uităm lung la stânca aceea, care pentru mine e o stâncă ca toate stâncile.

— Pe vremea dinastiei nordice Sung, împăratul Hui Tsung era avid de curiozităţi. El a trimis soli în provinciile sudice, pentru a găsi asemenea curiozităţi. Au găsit stânca asta şi-au încărcat-o pe-o corabie. Dar stânca n-a ajuns niciodată la palat. O furtună – poate un taifun, poate mânia zeilor râurilor – a scufundat corabia în Huangpu.

Vocea lui Sam e chiar plăcută, nu foarte tare, autoritară sau superioară. În timp ce povesteşte, îi privesc picioarele. Şi le întinde în faţă, sprijinindu-se pe călcâie; are pantofi

noi, de piele. Prind curaj şi-mi dezlipesc ochii de la picioarele lui şi-l privesc în faţă. E destul de drăguţ. Aş putea spune că mi se pare chiar chipeş. E zvelt. Are faţa alungită, precum bobul de orez, iar asta îi accentuează ascuţimea pometilor. Pielea e mai închisă decât mi-ar plăcea mie, dar asta-i de înţeles. El e din Hollywood. Am citit că vedetelor de cinema le place să stea la soare ca să li se bronzeze pielea. Părul nu este negru-negru. Ici-colo, razele de soare surprind nişte şuviţe roşcate. La noi, se crede că această variaţie de culoare apare la oamenii săraci, care nu au o dietă adecvată. Poate că în America mâncarea e aşa de îndestulătoare şi de variată, încât poate cauza schimbarea asta. Dacă n-aş fi îndrăgostită de Z.G., Sam n-ar fi o partidă prea rea.

— Familia Pan a scos stânca din râu şi a adus-o aici, continuă Sam povestea. Precum vezi, are toate atributele unei stânci desăvârşite. E poroasă ca un burete, are o formă frumoasă şi te face să te gândeşti câte mii de ani de istorie poartă cu ea.

E din nou tăcut. Mai încolo, May îi dă ocol stâncii, cu mâinile-n şold, iar enervarea ei pare să umple grădina. Mai strigă o dată la el, apoi mă caută cu privirea. Ridică mâinile în aer, semn că se dă bătută, apoi se-ndreaptă către noi.

Stând lângă mine, Sam îmi spune:

— Îmi placi. Ţie îţi place de mine?

Cel mai bun răspuns e să dau din cap afirmativ şi asta fac.

— Bine. O să-i spun tatei că vom fi fericiţi împreună.

Imediat ce ne luăm rămas-bun de la Sam şi Vern, găsesc o ricşă. May urcă, dar eu nu merg cu ea.

— Tu du-te acasă, îi spun. Eu am ceva de făcut. Ne vedem mai încolo.

— Dar trebuie să vorbesc cu tine. Strânge atât de tare marginile ricşei, că i s-au albit degetele. Băiatul ăla nu mi-a spus nici măcar un cuvânt!

— Nu ştii Sze Yup.

— Nu e numai asta. E ca un copil. Chiar este un copil.

— Asta nu contează, May.

— Ţie ţi-e uşor să spui asta. Al tău e frumuşel.

Încerc să-i explic că totul nu-i decât o afacere, dar nu vrea să mă asculte. Bate din picioare, iar ricşarul se chinuie să ţină ricşa, ca să nu se răstoarne.

— Nu vreau să mă mărit cu el! Dacă trebuie neapărat să ne măritǎm, dă-mi-l mie pe Sam!

Oftez, pierzându-mi răbdarea. Accesele astea de gelozie şi încăpăţânare sunt ceva obişnuit la May, însă sunt la fel de inofensive precum ploaia într-o după-amiază de vară. Eu şi părinţii mei ştim că cel mai bun mod de a le trata este să-i facem pe plac până când îi trec toanele.

— Vorbim mai încolo. Ne vedem acasă.

Îi fac semn ricşarului să plece; ridică de ricşă şi porneşte desculţ pe drumul pietruit. Aştept până ce dau colţul, apoi o iau spre Vechea Poartă Vestică, unde găsesc o altă ricşă. Îi dau ricşarului adresa lui Z.G. din Concesiunea Franceză.

Când ajungem în faţa clădirii în care locuieşte Z.G., o rup la fugă pe scări şi bat tare la uşă. Îmi deschide. E îmbrăcat în maiou şi nişte pantaloni largi, kaki, prinşi cu o cravată băgată prin găicile de la curea. În colţul gurii are o ţigară. Mă arunc în braţele lui. Toate lacrimile şi frustrarea pe care le-am ţinut în mine ţâşnesc acum afară. Îi povestesc totul: că familia mea a ajuns la sapă de lemn, că eu şi May urmează să fim măritate cu nişte chinezi de origine străină şi că îl iubesc.

Pe drum, îmi imaginasem toate modurile în care ar putea reacţiona. Credeam că o să-mi spună ceva de genul: „Eu nu cred în căsătorie, dar te iubesc şi vreau să te muţi la mine.” Credeam că o să fie curajos: „O să ne căsătorim. O să fie bine.” Credeam că o să mă întrebe de May şi că o să spună să vină şi ea să stea cu noi. „O iubesc ca pe o soră”, asta credeam că o să spună. Mă gândisem şi că s-ar putea să se înfurie atât de tare, încât să se ducă după *baba* şi să-i dea o mamă de bătaie binemeritată. Când a deschis gura, Z.G. mi-a spus singurul lucru la care nu mă aşteptam:

— Ar trebui să te măriţi. Pare să fie o partidă bună şi ai obligaţia să-ţi asculţi tatăl. Fiicele trebuie să asculte de taţi, soţiile trebuie să asculte de bărbaţi, văduvele trebuie să asculte de fii. Cu toţii ştim că ăsta-i adevărul.

— Eu nu cred în lucrurile astea! Şi credeam că nici tu! O astfel de gândire i se potriveşte maică-mii, nu ţie!

Mă simt rănită, dar mai presus de toate sunt furioasă.

— Cum poţi să-mi spui aşa ceva? îl întreb. Noi doi ne iubim. Nu-i poţi spune aşa ceva femeii pe care-o iubeşti.

Nu scoate un cuvânt, dar pe chip i se citesc plictiseala şi enervarea pe care le resimte pentru că trebuie să aibă de-a face cu cineva atât de naiv.

Pentru că sunt îndurerată, indignată şi prea tânără ca să-mi dau seama de nişte lucruri, plec de la el fugind. Fac mare tămbălău pe scări; plâng şi mă fac de râs în faţa proprietăresei lui Z.G., căci mă comport la fel de copilăreşte ca soră-mea. Nu are nicio logică, dar multe femei – şi bărbaţi deopotrivă – s-au comportat la fel de nesăbuit ca mine. Cred că… Nu ştiu ce mai cred… Cred că o să coboare scările în fugă după mine. Că o să mă ia în braţe, ca-n filme. Pe urmă, la noapte, o să mă fure de-acasă şi o să fugim împreună în lume. În cel mai rău caz, o să mă mărit cu Sam şi după aia o să am toată viaţa o relaţie cu persoana iubită, aşa cum fac cele mai multe femei din Shanghai în ziua de azi. Până la urmă nu-i un sfârşit atât de trist, nu-i aşa?

Când îi spun soră-mii ce s-a întâmplat cu Z.G., faţa i se albeşte din milă pentru mine.

— Nu ştiam că simţi ceva pentru el.

Vocea ei e atât de blândă şi de mângâietoare, încât de-abia o aud.

Plâng şi ea mă ţine-n braţe. Chiar şi după ce lacrimile mi s-au oprit, simt cum dinăuntrul ei răzbate un fel de tremur, plin de compasiune. Mai apropiate de-atât, nici c-am putea să fim. Orice s-ar întâmpla, împreună vom trece peste toate.

Multă vreme am visat la nunta mea cu Z.G., dar nunta cu Sam n-a fost nici pe departe cum îmi imaginasem. Fără dantelă Chantilly, fără voal de şapte metri, fără cascade parfumate de flori la ceremonia în stil occidental. La banchetul chinezesc, nici vorbă de rochii roşii brodate pentru mine şi pentru May sau de podoabe de păr în formă de phoenix, care să tremure atunci când mergi. Nu a avut loc nicio întrunire a familiilor, nu s-a stat la taifas şi nu s-au făcut glume, n-au fost copilaşi care s-alerge de colo-colo, râzând şi chiuind. La ora două după-amiaza, ne-am dus la tribunal, unde ne-am întâlnit cu Sam, Vern şi tatăl lor. Bătrânul Louie era exact cum mi-l aminteam: slab, vânjos şi încruntat. Stă cu mâinile la spate şi supraveghează perechile care semnează actele: căsătorie încheiată astăzi, 24 iulie, 1937. La ora patru mergem la Consulatul American pentru a completa actele necesare vizei permanente de imigrant. Eu şi May bifăm căsuţele care atestă că nu am fost la închisoare, la spitalul pentru invalizi sau la spitalul de nebuni, că nu suntem alcoolice, anarhiste, cerşetoare, prostituate, idioate, imbecile, retardate, epileptice, suferinde de tuberculoză, analfabete sau suferinde de inferioritate psihopatică (Dumnezeu ştie ce o mai fi şi asta). După ce semnăm hârtiile, Bătrânul Louie le împătureşte şi le bagă într-un buzunar de la piept. La ora şase ne întâlnim cu părinţii noştri la un hotel de duzină pentru chinezi şi străini amărâţi şi luăm cina în salonul central: patru însurăţei, părinţii noştri şi Bătrânul Louie. *Baba* încearcă să facă conversaţie, dar despre ce să vorbim? Orchestra cântă ceva, dar nimeni nu dansează. Farfuriile cu mâncare vin şi pleacă, dar până şi orezul pare să-mi stea în gât. *Baba* ne spune să turnăm ceaiul, căci aşa fac miresele după obicei, dar Bătrânul Louie refuză.

În sfârşit, vine momentul să ne retragem în camerele matrimoniale. Tata îmi şopteşte la ureche: „Ştii ce-ai de făcut. După aia, o să se termine totul.”

Eu şi Sam mergem în camera noastră. Pare să fie mai încordat ca mine. Stă pe marginea patului, aplecat,

uitându-se la mâini, pierdut. Din moment ce mi-am imaginat ore întregi cum o să fie nunta mea cu Z.G., bineînţeles că mi-am petrecut ore întregi gândindu-mă la noaptea nunţii şi la cât de plină de romantism avea să fie. Însă acum îmi vine în minte chipul mamei mele şi în sfârşit îmi dau seama de ce vorbeşte atât de rar despre lucrurile intime dintre soţ şi soţie. „O faci şi pe urmă nu te mai gândeşti la asta”, spunea ea adesea.

Nu aştept ca Sam să vină la mine, să mă ia în braţe sau să mă acopere cu sărutări pe gât. Stau în picioare în mijlocul camerei, îmi desfac nasturele de la gât, apoi pe cel de deasupra sânilor şi apoi pe cel de sub subsuoară. Sam îşi ridică privirea şi mă urmăreşte cum îmi desfac cei treizeci de nasturi de pe partea dreaptă, care merg de la subsuoară până jos. Mă clatin pe picioare şi tremur, chiar dacă noaptea-i fierbinte. Am avut destul curaj cât s-ajung până aici, dar nu ştiu ce să fac în continuare. Sam se ridică de pe pat şi eu îmi muşc buzele.

Totul e foarte stânjenitor. Sam pare nerăbdător să mă atingă, dar niciunul nu ştie la ce să se aştepte. Un zvâcnet de durere şi s-a sfârşit. Sam stă sprijinit în coate deasupra mea şi mă priveşte preţ de o clipă. Nu pot să mă uit în ochii lui. În schimb, privirea-mi zăboveşte asupra curelei împletite cu care e prinsă perdeaua. Am fost atât de concentrată să terminăm cu toată chestia asta, încât am uitat să trag perdelele. Să fiu neruşinată sau pur şi simplu disperată?

Sam se dă jos de pe mine şi se întoarce cu spatele. Nu mă mişc. Nu vreau să vorbesc cu el, dar nici nu pot s-adorm. Poate că noaptea asta nu o să mai conteze în şirul de nopţi pe care o să le trăiesc în viaţa mea alături de un soţ adevărat, oricine ar fi el. Dar cu May ce s-o fi petrecut?

Mă ridic din pat înainte de a se crăpa de ziuă, fac o baie şi mă îmbrac. Apoi mă aşez pe un scaun de lângă fereastră şi îl privesc pe Sam cum doarme. Se trezeşte brusc, chiar înainte de răsăritul soarelui. Se uită prin cameră, nesigur de locul în care se află. Mă vede şi clipeşte. Trăsăturile lui

sunt deschise, necoapte parcă. Îmi imaginez ce sentimente îl încearcă: o ruşine imensă că se află în camera asta şi un fel de panică pentru că e gol, iar eu sunt la câţiva paşi de el şi trebuie să facă în aşa fel încât să se dea jos din pat şi să se îmbrace. Nu mă uit la el, aşa cum am făcut şi noaptea trecută. Coboară din pat pe partea „mea”, înfăşurat în cearşaf şi fuge tiptil la baie. Aud cum se închide uşa şi cum dă drumul la robinet.

Când coborâm la masă, Vern şi May sunt deja acolo, cu Bătrânul Louie. Pielea lui May s-a făcut de culoarea alabastrului – albă, cu o nuanţă de verde dedesubt. Băiatul boţeşte faţa de masă. Nu-şi ridică ochii din pământ când ne aşezăm şi-mi dau seama că până acum nu l-am auzit vorbind.

— Am comandat deja şi pentru voi, spune Bătrânul Louie. Se uită la chelner. Să te îngrijeşti să ne serveşti cu toate odată.

Ne bem ceaiul. Nimeni nu vorbeşte despre privelişte sau despre decoraţiunile hotelului sau despre ce locuri vor vizita azi aceşti chinezi din America.

Bătrânul Louie pocneşte din degete. Chelnerul se întoarce la masa noastră. Socrul meu – până şi apelativul ăsta e greu de înghiţit – îi face semn chelnerului să se aplece şi apoi îi şopteşte ceva la ureche. Chelnerul se ridică, îşi încreţeşte buzele şi iese din încăpere. Peste câteva minute apare din nou, cu două menajere după el, fiecare aducând un cearşaf împăturit.

Bătrânul Louie îi face semn uneia dintre ele să se apropie şi îi ia cearşaful din mână. În timp ce îşi trece mâinile peste ţesătură, îmi dau seama cu oroare că ţine în poală fie cearşaful din camera mea, fie pe cel din camera lui May. Mesenii din jur privesc mai mult sau mai puţin curioşi. Majoritatea străinilor nu înţeleg despre ce e vorba, deşi una dintre perechi îşi dă seama şi pare îngrozită. Însă chinezii din cameră, de la clienţi, până la personalul hotelului, par să se distreze şi privesc curioşi.

Degetele Bătrânului Louie se opresc atunci când ajung la o pată de sânge.

— Din ce cameră e ăsta? o întreabă pe menajeră.

— Camera 307, răspunde fata.

Bătrânul Louie se uită când la un fiu, când la celălalt.

— A cui a fost camera?

— A mea, răspunde Sam.

Bătrânul îl pune deoparte. Cere cearşaful lui May şi începe iarăşi pipăiala aia oribilă. Văd cum May îşi întredeschide buzele. Respiră încet pe gură. Cearşaful se mişcă în mâinile lui. Oamenii din jur se holbează la el. O mână îmi atinge genunchiul pe sub masă. E a lui Sam. Când Bătrânul Louie ajunge la capătul cearşafului fără să găsească pata de sânge, May se apleacă şi vomită pe masă.

Cu asta s-a terminat şi micul dejun. Ni se comandă o maşină şi în câteva minute eu, May şi Bătrânul Louie pornim spre casa părinţilor mei. Când ajungem, nu e loc de conversaţie, ceai sau felicitări, ci doar de reproşuri. O ţin pe May de mijloc când Bătrânul Louie începe să vorbească cu tata.

— Am avut o înţelegere. Tonul vocii lui e dur şi nu lasă loc de discuţii. Una dintre fiicele tale nu ţi-a făcut cinste. Ridică o mână ca să curme orice fel de scuză din partea tatei. O să trec cu vederea. Fata e tânără, iar băiatul meu…

Mi s-a luat o piatră de pe inimă, nici nu pot să spun cât de uşurată mă simt că Bătrânul Louie a presupus că sora mea şi Vern n-au făcut ce trebuia astă-noapte şi că n-a crezut că au făcut-o, dar că ea n-a fost fecioară. Urmările ipotezei din urmă ar fi înspăimântătoare: un examen medical. Dacă lucrurile ar fi găsite neatinse, atunci n-ar avea cum să fie mai rău pentru noi decât e acum. Dacă nu ar fi aşa, atunci sora mea ar fi obligată să mărturisească, iar căsătoria s-ar desface, pe motiv că May a făcut chestia aia dintre soţi şi soţie cu altcineva. Problemele financiare ale tatei ar reapărea şi probabil s-ar agrava, viitorul nostru ar fi din nou nesigur, ca să nu mai vorbesc de reputaţia lui

May, care ar fi pătată pe veci, chiar şi în vremurile noastre moderne, şi ar însemna anularea şansei ei de a se căsători cu cineva de familie bună, de pildă cu Tommy Hu.

— Să uităm totul, îi spune moşneagul tatei, dar cred că şi el se gândeşte la ce mă gândesc eu. Ce contează acum e că sunt căsătoriţi. După cum ştii, eu şi băieţii mei avem afaceri în Hong Kong. Plecăm mâine, dar mă îngrijorează un lucru. Ce garanţie am eu că fiicele tale vor veni după noi? Vaporul nostru pleacă spre San Francisco pe zece august. Mai sunt doar şaptesprezece zile până atunci.

Simt un gol în stomac. Baba ne-a minţit din nou! May se desprinde de mine şi o ia la fugă pe scări, dar nu mă duc după ea. Mă uit stăruitor la tata, sperând că va spune ceva. Dar nu zice nimic. Îşi frânge mâinile, purtându-se la fel de slugarnic ca un ricşar.

— O să le iau hainele, anunţă Bătrânul Louie.

Nici n-aşteaptă ca tata să schiţeze vreun gest sau ca eu să obiectez. Începe să urce scările, iar eu şi tata îl urmăm. Deschide uşile una câte una, până ajunge în camera în care May stă pe pat şi plânge. Când ne vede, fuge în baie şi trânteşte uşa după ea. O auzim cum vomită din nou. Bătrânul deschide dulapul, înşfacă un maldăr de haine şi le azvârle pe pat.

— Nu poţi să ni le iei pe-astea, spun eu. Avem nevoie de ele pentru a poza.

Bătrânul mă corectează:

— O să aveţi nevoie de ele la casa voastră. Bărbaţilor le place să-şi vadă nevestele îmbrăcate frumos.

E rece, dar dezorganizat, nemilos, dar ignorant. Fie nu ia deloc în seamă rochiile noastre occidentale, fie le aruncă pe podea, probabil pentru că n-are nici cea mai vagă idee despre ce e la modă anul acesta în Shanghai. Nu-mi ia haina din blană de hermină, pentru că e albă şi culoarea aceasta semnifică moartea, dar scoate din dulap un guler din blană de vulpe pe care eu şi May îl cumpăraserăm şi-l purtaserăm acum câţiva ani.

— Pune-ţi astea pe cap, ordonă el şi-mi întinde un morman de pălării pe care le-a luat de pe raftul de sus.

Fac ceea ce mi se spune.

— Ajunge. Poţi s-o păstrezi pe cea verde şi pe-aia cu pene. Pe celelalte le iau eu.

Îi aruncă o privire tăioasă tatei.

— O să trimit nişte oameni mai târziu să împacheteze toate lucrurile astea. Vreau ca nici tu, nici fiicele tale să nu vă atingeţi de nimic. E clar?

Tata încuviinţează din cap. Bătrânul se întoarce cu faţa la mine. Fără să spună un cuvânt, mă cântăreşte din ochi de sus până jos şi de jos până sus.

— Sora ta nu se simte bine. Fii bună şi ai grijă de ea, îmi spune şi pleacă.

Bat la uşa de la baie şi strig încetişor. May întredeschide uşa şi mă lasă să intru. Stă întinsă pe podea, cu obrajii lipiţi de pardoseală. Mă aşez lângă ea.

— Te simţi bine?

— Cred că mi-a făcut rău crabul de la masa de-aseară, răspunde ea. Nu e sezonul lor, nu trebuia să-l mănânc.

Mă sprijin de perete şi mă frec cu mâinile la ochi. Cum se face că două fete frumoase au decăzut într-atât, într-un timp atât de scurt? Îmi las mâinile să-mi cadă pe lângă corp şi mă uit lung la modelul repetitiv al faianţei de pe perete: galben, apoi negru, apoi turcoaz.

Puţin mai târziu vin hamalii, care ne împachetează hainele în lăzi pe care le încarcă într-o camionetă, sub privirile curioase ale vecinilor. Sam soseşte în mijlocul acţiunii. În loc să se ducă la tata, vine direct la mine.

— Veţi lua vaporul şi ne vom întâlni în Hong Kong, pe data de şaptesprezece august, îmi spune. Tata a aranjat totul ca să plecăm împreună cu vaporul spre San Francisco, trei zile mai târziu. Aici sunt actele voastre pentru imigrare. Tata spune că totul e în ordine şi că nu vom avea probleme la debarcare, dar vrea să citiţi şi să reţineţi ce scrie în manualul de instrucţiuni, pentru orice eventualitate.

Îmi dă ceva ce nu seamănă deloc cu un manual; sunt câteva foi de hârtie prinse una de alta.

— Aici sunt răspunsurile pe care trebuie să le daţi inspectorilor, dacă va fi vreo problemă la debarcare.

Face o pauză şi se încruntă. Probabil că se gândeşte la ce mă gândesc şi eu: De ce ne mai trebuie un manual de instrucţiuni, dacă totul e aranjat?

— Nu vă faceţi griji pentru nimic, continuă el încrezător, de parcă aş avea nevoie de cuvinte care să mă liniştească din partea soţului sau ca şi cum tonul vocii lui m-ar alina.

— După ce terminăm cu imigrarea, vom lua alt vapor spre Los Angeles.

Mă uit fix la hârtii.

— Îmi pare rău pentru asta, adaugă el, şi aproape că îl cred. Îmi pare rău pentru tot.

Dă să plece, iar tata, parcă amintindu-şi dintr-odată că trebuie să fie o gazdă bună, îl întreabă:

— Vrei să-ţi găsesc o ricşă?

Sam îşi întoarce privirea către mine şi-i răspunde:

— Nu, cred c-o s-o iau pe jos.

Mă uit după el până dispare după colţ şi apoi intru în casă şi arunc la gunoi hârtiile pe care mi le-a dat. Bătrânul Louie, băieţii lui şi tata se înşală amarnic dacă îşi închipuie că toate astea vor continua. Foarte curând, familia Louie se va afla pe un vapor care-o va duce la mii de kilometri depărtare de aici. Nu vor mai putea să ne oblige sau să ne păcălească să facem ceva împotriva voinţei noastre. Cu toţii am plătit preţul pentru jocurile de noroc ale tatei. Tata a rămas fără afacere. Eu, fără virginitate. May şi cu mine am rămas fără haine şi prin urmare, fără mijloace de trai. Am fost loviţi de soartă, dar nu suntem peste măsură de săraci sau năpăstuiţi, dacă e să judecăm după standardele din Shanghai.

Un greier într-un copac

Acum, că episodul acesta trist şi obositor a luat sfârşit, eu şi May ne retragem în camera noastră, care este orientată spre est. Datorită acestui fapt, camera e ceva mai răcoroasă pe timpul verii, dar tot e înăbuşitoare şi aerul e irespirabil, aşa că stăm aproape goale, doar în nişte furouri din mătase roz. Nu vărsăm nicio lacrimă. Nu strângem hainele pe care Bătrânul Louie le-a azvârlit pe podea şi nici nu facem curat în dulap. Mâncăm ce ne lasă bucătarul pe tavă, în faţa uşii, şi în afară de asta nu facem nimic. Suntem prea tulburate ca să mai putem discuta despre ce s-a întâmplat. Dacă am rosti cuvintele acelea, n-ar însemna că trebuie să acceptăm felul în care ni s-au schimbat vieţile şi că trebuie să ne gândim ce să facem în continuare? Eu, una, am mintea atât de zdruncinată de confuzie, disperare şi furie, încât simt că o broască gri mi-a invadat craniul. Stăm întinse, fiecare pe patul ei, şi încercăm să... Nici nu ştiu ce cuvânt ar fi mai potrivit. Să ne... revenim?

Pentru că suntem surori, între mine şi May există un fel de intimitate specială. May e singura persoană care mi-ar rămâne alături, indiferent ce s-ar întâmpla. Nu îmi pun problema dacă suntem sau nu prietene bune. Pur şi simplu suntem. În astfel de momente de restrişte, la fel ca toate surorile, lăsăm deoparte micile gelozii sau competiţia dintre noi pentru iubirea celorlalţi. Trebuie să ne bizuim una pe alta.

Când o întreb pe May ce s-a întâmplat între ea şi Vernon, îmi răspunde:

— N-am putut s-o fac.

Apoi începe să plângă. După asta n-o mai întreb nimic despre noaptea nunţii ei şi nici ea nu mă întreabă despre a mea. Îmi spun în gând că nu contează, că am făcut-o pur şi simplu pentru a ne salva familia. Totuşi, indiferent de câte ori îmi spun că nu contează, tot nu pot să trec peste faptul că am pierdut un moment special. Ce-i drept, sufăr mai

mult pentru ceea ce s-a întâmplat cu Z.G. decât pentru nenorocirea ce s-a abătut asupra familiei noastre sau pentru că am făcut chestia dintre soţ şi soţie cu un străin. Vreau să-mi recapăt inocenţa, aerul de domnişoară, fericirea, zâmbetul.

— Îţi mai aminteşti când am văzut *Odă pentru fidelitate?* o întreb, sperând că May îşi va aminti de vremurile când eram destul de tinere ca să credem că nimic nu ne poate sta în cale.

— Credeam că putem să montăm un spectacol mai bun ca ăla, o aud cum răspunde din patul ei.

— Pentru că erai mai tânără şi mai micuţă, jucai mereu rolul fetei frumoase. Tu erai întotdeauna prinţesa. Iar eu trebuia să fiu mereu cărturarul, prinţul, împăratul sau pungaşul.

— Da, dar gândeşte-te la un lucru: tu puteai să joci patru roluri. Eu jucam numai unul.

Zâmbesc. De câte ori nu avusesem noi discuţia aceasta în contradictoriu legată de piesele pe care le puneam în scenă în salon pentru mama şi tata, atunci când eram copii? Părinţii noştri aplaudau şi râdeau. Mâncau seminţe de pepene roşu şi beau ceai. Ne lăudau, dar nu s-au gândit niciodată să ne trimită la şcoala de operă sau de acrobaţii, pentru că eram caraghioase, cu vocile noastre piţigăiate, cu acrobaţiile stângace şi cu costumele acelea improvizate. Importante pentru noi au rămas orele întregi petrecute împreună în camera noastră, când cream şi puneam în scenă piesele sau dădeam fuga la mama ca să ne dea o eşarfă s-o facem văl sau momentele în care-l imploram pe bucătar să ne facă o sabie din hârtie scrobită, cu care eu să lupt împotriva demonilor înviaţi din morţi, care făceau rău lumii.

Mi-amintesc nopţile de iarnă când era atât de frig, încât May se băga la mine-n pat şi ne ghemuiam împreună ca să ne fie cald. Mi-aduc aminte cum dormea: cu degetul mare pe obraz, cu vârful arătătorului şi degetului mijlociu odihnindu-se la marginea sprâncenelor, chiar deasupra

nasului, cu inelarul pe una dintre pleoape şi cu degetul mic ridicat uşor în aer. Ţin minte că dimineaţa o găseam încolăcită în spatele meu, îmbrăţişându-mă ca să-i fiu aproape. Şi-acum îi văd perfect mâna: atât de micuţă, atât de palidă şi de moale, cu degetele zvelte ca firele de praz.

Mi-aduc aminte de prima mea vară în tabără la Kuling. Mama şi *baba* au fost nevoiţi s-o aducă pe May să mă vadă, pentru că se simţea singură. Cred că aveam zece ani pe-atunci, iar May, şapte. Nu mă anunţase nimeni de vizita lor, dar când au sosit şi când m-a văzut, May a rupt-o la fugă, s-a oprit chiar în faţa mea şi a rămas aşa, uitându-se la mine. Celelalte fete mă tachinau. De ce-mi băteam eu capul cu copiliţa asta? Nu puteam să le spun adevărul, că şi mie mi-era dor de sora mea şi simţeam că lipseşte ceva din mine atunci când eram despărţite. După întâmplarea asta, *baba* ne-a trimis mereu împreună în tabere.

Acum râdem când ne amintim toate astea, ceea ce ne face să ne simţim mai bine. Ne-aduce aminte de puterea pe care o găseam una în cealaltă, de felul în care ne ajutam una pe alta, de vremurile în care eram noi împotriva tuturor, de cât de bine ne distram împreună. Dacă râdem, totul va fi bine, nu-i aşa?

— Ţii minte când eram mici şi ne-am încălţat cu pantofii mamei? mă-ntreabă May.

N-am să uit niciodată ziua aceea. Mama plecase în vizită la cineva. Ne-am strecurat la ea în cameră şi am scos din dulap câteva perechi din pantofii ei micuţi, făcuţi special pentru picioarele ei legate. Picioarele mele erau prea mari pentru pantofii aceia, aşa că, după ce îi probam, îi azvârleam unul câte unul. Lui May îi încăpeau picioarele în ei şi se plimba pe vârfuri până la fereastră şi-napoi, imitând mersul delicat al mamei. Am chicotit şi ne-am jucat până a venit mama acasă. Era furioasă. Ştiam că nu fuseserăm cuminţi, dar nu puteam să ne oprim din râs când o vedeam pe mama cum se clatină prin cameră, încercând să ne prindă şi să ne tragă de urechi. Pentru că nu aveam picioarele legate şi pentru că eram unite, am scăpat,

zbughind-o pe hol până în grădină, unde ne-am trântit pe iarbă, murind de râs. Năzdrăvănia noastră triumfase.

Mereu o păcăleam pe mama şi reuşeam să fugim de ea, dar bucătarul şi ceilalţi servitori nu ne tolerau răutăţile şi ne pedepseau pe dată.

— Pearl, mai ţii minte când ne-a învăţat bucătarul să facem *chiao-tzu?* May stă turceşte pe pat, în faţa mea, cu bărbia în pumni şi coatele pe genunchi. Se gândise el că ar fi bine să ştim şi noi să gătim câte ceva. Zicea: „Cum o să vă măritaţi voi, dacă n-o să ştiţi să faceţi găluşte pentru bărbaţii voştri?” Habar n-avea în ce hal o să ajungem.

— Ne-a dat şi şorţuri, dar degeaba.

— Ba nu degeaba, că ai început să arunci cu făină în mine! spune May.

Lecţia lui de gătit s-a transformat într-un joc şi într-un final, într-o bătaie cu făină, în care amândouă eram foarte înverşunate. Bucătarul, care locuia cu noi de când ne mutaserăm la Shanghai, ştia foarte bine cum se poartă surorile atunci când lucrează împreună, când se joacă împreună şi când se bat şi nu-i plăcea deloc ce vedea.

— Bucătarul s-a supărat atât de tare, încât luni întregi nu ne-a mai dat voie să punem piciorul în bucătărie, continuă May.

— I-am tot explicat că eu încercam de fapt să-ţi pudrez faţa.

— Fără dulciuri. Fără gustări. Fără mâncăruri delicioase, râde May, amintindu-şi totul. Bucătarul putea să fie foarte dur. Ne spunea că nu vrea s-audă de surori care se bat.

Mama şi *baba* bat la uşă şi ne roagă să ieşim din cameră, dar refuzăm, spunând că preferăm să mai rămânem aici o vreme. Poate că e nepoliticos şi copilăresc, dar aşa ne rezolvăm noi conflictele familiale – îi sfidăm şi ridicăm un zid între noi şi ceea ce ne-a rănit sau nu ne place. Împreună suntem mai puternice, o forţă cu care nu te poţi pune şi pe care n-o poţi convinge să capituleze; ceilalţi sfârşesc prin a ceda în faţa dorinţelor noastre. Dar nenorocirea asta nu se compară cu dorinţa de a-ţi vizita sora în tabără sau cu

încercările de a ne apăra una pe alta în faţa unui părinte, servitor sau profesor furios.

May se dă jos din pat şi aduce nişte reviste, ca să ne uităm la haine şi să citim ultimele bârfe. Ne pieptănăm una pe alta. Ne uităm prin dulap şi prin sertare şi încercăm să vedem câte ţinute noi putem încropi din ce ne-a mai rămas. Bătrânul Louie ne-a luat aproape toate hainele chinezeşti, lăsându-ne un amestec de rochii, bluze, fuste şi pantaloni în stil occidental. În Shanghai, unde aparenţele sunt aproape totul, e important să fim elegante şi în pas cu moda. Dacă hainele noastre vor fi demodate, nu numai că artiştii nu ne vor mai chema să pozăm pentru ei, dar nici maşinile nu vor mai opri să ne ia, nici portarii de la hoteluri şi cluburi nu ne vor mai lăsa să intrăm, iar angajaţii din cinematografe ne vor verifica biletele de două ori. Acest lucru este valabil nu numai în cazul femeilor, ci şi al bărbaţilor. Unii dintre ei, chiar şi din clasa de mijloc, dorm în gazdă, în camere pline de ploşniţe, doar ca să-şi poată permite să cumpere o pereche mai bună de pantaloni, pe care îi pun în fiecare noapte sub pernă, ca să aibă dungă a doua zi.

Credeţi că o să stăm închise săptămâni întregi? Nici pomeneală. Doar două zile. Pentru că suntem tinere, ne trece repede. De asemenea, suntem curioase. Am auzit zgomote pe hol, dar am încercat să le ignorăm, ore întregi. Am încercat să nu dăm atenţie ciocănelilor şi bufniturilor care zguduiau toată casa din ţâţâni. Am auzit voci străine, dar ne-am prefăcut că sunt ale servitorilor. Când am deschis în sfârşit uşa, casa se schimbase cu totul. *Baba* dăduse mare parte din mobilă la muntele de pietate. Grădinarul nu mai era, doar bucătarul rămăsese, pentru că nu avea unde să se ducă şi avea nevoie de mâncare şi de un loc unde să doarmă. Casa fusese făcută bucăţi şi se adăugaseră pereţi, pentru a face noi camere în care să stea chiriaşii: un poliţist cu nevasta şi cu fiicele lui se mutaseră în fundul casei, un student la etajul doi, un cizmar ocupase spaţiul de sub scară şi două dansatoare se mutaseră la

mansardă. Banii din chirii sunt bine-veniţi, dar nu se poate întreţine toată familia din ei.

Credeam că vieţile noastre vor reveni la normal şi într-un fel aşa s-a întâmplat. Mama încă împarte ordine peste tot, inclusiv chiriaşilor, aşa că nu ne-a revenit dintr-odată sarcina de a duce oalele de noapte afară, de a face paturile sau de a mătura pe jos. Cu toate acestea, suntem foarte conştiente de cât de jos şi cât de repede am căzut. În locul laptelui de soia, al prăjiturilor cu susan şi al găluştelor prăjite, bucătarul ne pregăteşte pentru micul dejun *p'ao fan*, orez rămas de la alte mâncăruri, fiert cu murături deasupra, ca să-i dea gust. Campania de austeritate a bucătarului se răsfrânge şi asupra felurilor servite la prânz şi la cină. La noi în familie a existat întotdeauna regula *wu hun pu ch'ih fan* – nicio masă fără carne. Acum am trecut pe o dietă de hamali, cu germeni de fasole, peşte sărat, varză şi legume conservate, alături de mult, mult orez.

Baba pleacă în fiecare dimineaţă în căutarea unei slujbe, dar nu-l încurajăm şi nici nu-l întrebăm nimic când vine înapoi, seara. De ce să ne pese de el, dacă nici lui nu i-a păsat de noi? Dacă o să-l ignorăm şi o să ne prefacem că nu ne pasă de soarta lui, atunci nenorocirea lui nu ne mai poate răni. E modul nostru de a ne lupta cu furia şi suferinţa pe care le simţim.

Şi eu, şi May încercăm să ne găsim de lucru, dar e greu să te angajezi. Trebuie să ai *kuang hsi*, adică pile. Trebuie să cunoşti oamenii potriviţi – o rudă sau cineva pe care l-ai linguşit ani de-a rândul – ca să te recomande. Şi mai important, trebuie să-i oferi un cadou substanţial – o pulpă de porc, o lenjerie de pat sau contravaloarea a două salarii lunare – persoanei care-ţi va face cunoştinţă cu angajatorul, chiar dacă e vorba de o slujbă amărâtă într-o fabrică de chibrituri sau de bonete. Noi n-avem bani pentru aşa ceva acum, iar oamenii ştiu asta. În Shanghai, viaţa curge ca un râu nesfârşit şi molcom pentru cei bogaţi, norocoşi, favorizaţi de soartă. Pentru cei bătuţi de soartă,

mirosul disperării e la fel de puternic precum un cadavru în descompunere.

Prietenii noştri scriitori ne invită în restaurante ruseşti şi ne fac cinste cu borş şi cu votcă ieftină. Playboy-ii, compatrioţi de-ai noştri care provin din familii înstărite, îşi fac studiile în America şi pleacă în vacanţe la Paris, ne duc la Paramount, cel mai mare club de noapte din oraş, iar acolo petrecem, bem gin şi ascultăm jazz. Pierdem vremea în taverne cu Betsy şi cu prietenii ei americani. May dispare de lângă mine ore întregi. N-o întreb unde se duce sau cu cine. E mai bine aşa.

Nu putem scăpa de senzaţia că alunecăm, cădem, ne prăbuşim.

May pozează în continuare pentru Z.G., dar mie mi-e ruşine să mă întorc în studioul lui, după scena pe care am făcut-o. Lucrează tot la reclama pentru ţigările „My Dear”, iar May munceşte de două ori mai mult, pozând în rolul ei iniţial şi apoi ţinându-mi mie locul în spatele fotoliului. Îmi povesteşte toate astea şi mă încurajează să merg şi eu la Z.G., pentru un alt calendar pentru care a primit comandă. Acum pozez pentru alţi artişti, dar cei mai mulţi fac o schiţă la repezeală şi lucrează după ea. Câştig ceva bani, dar nu foarte mulţi. În loc să mai iau elevi la meditaţii, îl pierd şi pe singurul pe care-l aveam. Când îi spun căpitanului Yamasaki că May nu-i va accepta cererea în căsătorie, renunţă la lecţiile noastre. Dar ăsta e doar un pretext. Peste tot prin oraş, japonezii au început să se comporte ciudat. Cei care locuiesc în Micul Tokio îşi fac bagajele şi-şi părăsesc locuinţele. Neveste, copii şi alţi civili se întorc în Japonia. Când văd că mulţi dintre vecinii noştri pleacă din Hongkew, trec râul Suzhu şi-şi închiriază locuinţe în Aşezarea Internaţională, pun asta pe seama firii lor superstiţioase, mai ales a celor săraci, care se tem deopotrivă de cele cunoscute şi de cele necunoscute, de cele lumeşti şi de cele nelumeşti, de cei vii şi de cei morţi.

Mi se pare că totul s-a schimbat. Oraşului pe care l-am iubit dintotdeauna nu-i pasă de moarte, disperare, dezastru

sau sărăcie. Acolo unde altădată vedeam strălucire şi culoare, acum văd numai griuri: ardezie gri, piatră gri, râul gri. Dacă nu demult râul Huangpu părea aproape festiv, purtând pe apele sale nave de război ale multor naţiuni, fiecare cu steagul ei colorat, acum pare sufocat de sosirea unei cohorte de nave japoneze impunătoare. Acolo unde zăream străzi largi şi strălucirea razelor de lună, acum văd mormane de gunoi, şobolani mişunând peste tot după mâncare şi pe Huang cel Ciupit de Vărsat cu Banda lui Verde de hoţi, care terorizează datornicii şi prostituatele. Shanghaiul, aşa măreţ cum este, e construit pe un pământ mişcător. Nimic nu stă la locul lui. Coşciugele plutesc dacă nu sunt îngropate cu greutăţi de plumb. Băncile angajează oameni care să le verifice zilnic fundaţia, asigurându-se astfel că greutatea argintului şi aurului nu vor înclina clădirea. Eu şi May am alunecat din Shanghaiul sigur, cosmopolit, într-un loc la fel de sigur precum nisipurile mişcătoare.

Câştigurile mele şi ale lui May ne rămân nouă acum, dar e greu să punem ceva deoparte. După ce îi dăm bucătarului bani pentru mâncare, nu ne mai rămâne aproape nimic. Din cauza grijilor, nici nu mai pot să dorm. Dacă lucrurile vor continua aşa, în curând va trebui să trăim cu supă de os. Dacă vreau să pun nişte bani deoparte, trebuie să mă întorc în apartamentul lui Z.G.

— Nu-l mai iubesc, îi spun lui May. Nici nu ştiu ce-am putut să văd la el. E un slăbănog şi nu-mi plac ochelarii ăia ai lui. Nu cred că mă voi mărita vreodată din dragoste. De asta au parte doar burghezii. Toată lumea e de părerea asta.

Nu cred o iotă din ce spun, dar May, care cred că mă cunoaşte foarte bine, îmi răspunde:

— Mă bucur că te simţi mai bine. Chiar mă bucur. Dragostea adevărată te va găsi. Ştiu eu că aşa va fi.

Însă dragostea adevărată m-a găsit deja. În sufletul meu, sufăr în continuare când mă gândesc la Z.G., dar îmi ascund sentimentele. Ne îmbrăcăm şi plătim câteva

monede de cupru pentru un căruţ de pasageri, care să ne ducă acasă la Z.G. Pe drum, în timp ce oamenii urcă şi coboară din căruţ, nu-mi dă pace gândul că atunci când voi da ochii cu Z.G. în studioul lui, acolo unde am ţesut atâtea vise de fetişcană, voi intra în pământ de ruşine. Însă, odată ajunse la el, observ că se comportă ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Pearl, aproape am terminat un zmeu nou. E un stol de granguri. Hai cu mine să-l vezi!

Mă duc lângă el şi mă încearcă o senzaţie ciudată că-i stau atât de aproape. Pălăvrăgeşte despre zmeu, care este superb. Ochii fiecărui grangur au fost făcuţi astfel încât să se rotească în bătaia vântului. Pe fiecare parte a corpului, Z.G. le-a prins aripi cu care să bată în briza uşoară. În vârf au nişte pene mici, ce vor flutura în aer.

— E foarte frumos, zic eu.

— Când o să fie gata, o să mergem toţi trei să-l înălţăm, spune Z.G.

Nu o spune ca pe o invitaţie, ci ca pe ceva de la sine înţeles. Dacă pe el nu-l deranjează că m-am făcut de râs, atunci ar trebui să nu-mi mai pese nici mie. Trebuie să fiu puternică şi să-mi ţin în frâu sentimentele mai profunde, care stau la pândă să mă copleşească.

— Mi-ar plăcea, îi răspund. Şi mie, şi lui May.

Îşi zâmbesc, evident uşuraţi.

— Minunat! spune Z.G., frecându-şi mâinile. Acum haideţi la treabă!

May se bagă după un paravan şi îşi pune nişte pantaloni scurţi roşii şi un top galben, care se prinde pe după gât. Z.G. îi înfăşoară părul într-o eşarfă, pe care i-o leagă sub bărbie. Eu îmbrac un costum de baie roşu, înfrumuseţat cu un imprimeu cu fluturi. Are un fel de fustiţă şi o curea. Z.G. îmi prinde o fundă roşu cu alb în păr. May se suie pe o bicicletă, cu un picior pe-o pedală, iar cu celălalt, pe pământ. Îmi pun o mână pe ghidon, peste mâna ei, şi pe cealaltă în spate, pe şaua pe care stă May, pentru a ţine bicicleta în echilibru. Ea îmi aruncă o privire peste umăr, iar

eu mă uit lung la ea. Când Z.G. spune: „Perfect. Rămâneţi în poziţia asta!”, de-abia mă abţin să nu mă uit la el. Privirea-mi rămâne concentrată pe May şi mă prefac că nu există lucru mai frumos pe lume decât s-o împing pe sora mea pe bicicletă, în josul unui deal înverzit de la marginea oceanului, făcând reclamă la sprayul Earth contra muştelor şi ţânţarilor.

Z.G. îşi dă seama cât de greu e să rămâi nemişcat în poziţia aceea prea mult timp, aşa că după o vreme ne dă pauză. Mai lucrează un pic la fundal, pictând o barcă cu vele care alunecă pe valuri, apoi întreabă:

— May, vrei să-i arătăm lui Pearl ce-am lucrat noi în ultima vreme?

În timp ce May trece în spatele paravanului să se schimbe, Z.G. dă bicicleta la o parte, strânge decorul, făcându-l sul, şi apoi trage un mic şezlong în mijlocul camerei. May se întoarce, îmbrăcată într-un halat uşor, pe care şi-l dă jos când ajunge în faţa şezlongului. Nu ştiu ce e mai scandalos – că e goală puşcă sau că se simte în largul ei aşa. Se întinde pe-o parte, cu capul culcat pe-o mână. Z.G. îi aruncă o bucată de mătase transparentă peste şolduri şi peste sâni, atât de subţire, încât i se văd sfârcurile. Iese un pic din cameră şi se întoarce cu nişte bujori albi. Le rupe codiţele şi îi aşază minuţios în jurul lui May. Apoi dezveleşte tabloul, până atunci acoperit de-o pânză pe un şevalet.

E aproape gata şi e splendid. Trupul lui May are aceeaşi textură delicată ca cea a petalelor de bujor. Z.G. a folosit tehnica estompării vopselei prin ştergere, presărând grafit peste imaginea lui May şi apoi aplicând acuarelă pentru a reda rozul obrajilor, al braţelor şi coapselor ei. În tablou, May arată ca şi cum ar fi ieşit dintr-o baie fierbinte. Dieta cu mai mult orez şi mai puţină carne şi paloarea chipului ei, datorată necazurilor din ultimele zile, îi dau un aer de lâncezeală languroasă. Z.G. a conturat deja ochii cu lac negru, astfel încât să dea impresia că urmăresc privitorul, chemându-l, ademenindu-l, răspunzându-i. La ce-o face

reclamă May? La loţiunea Watson pentru urticarie, la pomada de păr Jazz, la ţigările Two Baby? Nu ştiu, dar, uitându-mă la sora mea cea de pe pânză, îmi dau seama că Z.G. a obţinut efectul *hua chin i tsai* – un tablou terminat, care pare viu –, pe care doar marii maeştri din trecut îl realizau în operele lor.

Sunt şocată totuşi, profund şocată. Oi fi făcut eu chestia aia dintre soţ şi soţie cu Sam, dar lucrul ăsta e mult, mult mai intim. Se confirmă din nou cât de jos am decăzut eu şi May. Presupun că e o etapă inevitabilă a călătoriei noastre. Când am pozat prima dată pentru artişti, ni se spunea să stăm cu picioarele încrucişate şi să ţinem în poală ramuri înflorite. Această imagine ducea cu gândul spre trecut, când curtezanele din epoca feudală obişnuiau să ţină buchete de flori între picioare. Mai apoi, ni s-a cerut să ne prindem mâinile la spate, astfel încât să ni se vadă subsuorile, o poziţie folosită încă de la începutul artei fotografice, pentru a surprinde farmecul şi senzualitatea „Faimoaselor Flori ale Shanghaiului”. Un artist ne-a pictat alergând după fluturi la umbra unor sălcii. E lucru ştiut că fluturii sunt simbolul amanţilor, în timp ce „umbra salciei” e un eufemism pentru locul păros pe care îl au femeile acolo, jos. Dar tabloul acesta nou depăşeşte cu mult acele imagini şi merge mult mai departe decât cel în care eu şi May dansam tango şi care a supărat-o atât de tare pe mama. E un tablou frumos. Cred că May a stat ore întregi goală în faţa lui Z.G.

Însă nu sunt numai şocată. May m-a dezamăgit, fiindcă l-a lăsat pe Z.G. s-o convingă să facă una ca asta. Sunt furioasă pe el că a profitat de vulnerabilitatea ei. Şi mă doare sufletul că eu şi May trebuie să acceptăm aşa ceva. Aşa ajung femeile să-şi vândă trupurile la colţ de stradă. Pe de altă parte, asta e soarta femeilor de pretutindeni. Nu-ţi mai asculţi conştiinţa, laşi de la tine când vine vorba de cât de jos poţi ajunge şi cât de multe poţi accepta şi în scurt timp te scalzi în noroi. Devii târfă, o prostituată de cea mai joasă speţă, care-şi duce traiul prin bordelurile plutitoare de

pe râul Suzhou şi se vinde unor chinezi care sunt atât de săraci, încât nici nu se sinchisesc că se pot alege cu vreo boală scârboasă în schimbul unei călăreli.

Oricât aş fi de deznădăjduită şi de scârbită de tot, a doua zi mă întorc la Z.G. Avem nevoie de bani. Nu trece mult şi iată-mă în studio, goală puşcă! Se spune că trebuie să fii puternică, deşteaptă şi norocoasă ca să supravieţuieşti în vremurile de restrişte, de război, de calamităţi naturale şi torturi fizice. Însă eu cred că tortura sufletească – neliniştea, frica, sentimentul de vinovăţie şi decăderea morală – sunt mult mai greu de suportat. Niciuna dintre noi n-a mai trecut prin aşa ceva şi asta ne stoarce de energie. În timp ce eu nu mai pot dormi noaptea, May se retrage în amorţeala somnului. Doarme dusă până la amiază. Aţipeşte des. În unele zile, în studioul lui Z.G., începe să moţăie în timp ce el o pictează. Atunci îi dă o pauză şi o lasă să doarmă pe canapea. În timp ce mă pictează, mă uit la ea, cum stă cu degetele aşezate în felul pe care-l ştiu, dar nu-şi acoperă faţa de tot, părând tristă şi atunci când doarme.

Suntem ca nişte homari care mor prin fierbere într-o oală cu apă. Îi pozăm lui Z.G., mergem la petreceri şi bem absint. Mergem în cluburi cu Betsy şi îi lăsăm pe alţii să ne facă cinste. Mergem la cinema. Ne uităm prin magazine. Pur şi simplu nu înţelegem ce se întâmplă cu noi.

Se apropie data plecării spre Hong Kong, unde ar trebui să ne întâlnim cu soţii noştri. Nici nu ne gândim să ne urcăm pe vaporul ăla. Nici dacă am vrea, n-am putea, pentru că eu am aruncat biletele la gunoi, fără ca ai noştri să ştie. Ne apucăm de împachetat, ca să nu dăm loc la bănuieli. Ascultăm sfaturile pentru călătorie pe care ni le dau mama şi tata. În seara de dinaintea presupusei plecări, ne scot în oraş la cină şi ne spun ce dor le va fi de noi. A doua zi ne trezim cu noaptea-n cap, ne îmbrăcăm şi plecăm de-acasă, înainte ca să se trezească cineva. Când ne întoarcem seara acasă, la mult timp după ce vaporul a

plecat, mama plânge de bucurie că încă suntem aici, iar tata ţipă la noi că nu ne-am făcut datoria.

— Nu înţelegeţi ce rău aţi făcut! urlă el. O să dăm de necaz!

— Îţi faci prea multe griji, îi spune May pe tonul ei cel mai blând. Bătrânul Louie şi băieţii lui au plecat din Shanghai şi în câteva zile vor ieşi din China. Acum nu ne mai pot face nimic.

Baba se face roşu de mânie. O clipă, am impresia că o să dea în May, dar strânge din pumni, intră în salon şi trânteşte uşa după el. May îmi aruncă o privire şi dă din umeri. Ne întoarcem spre mama, care ne duce la bucătărie şi-i spune bucătarului să facă ceai şi să ne dea câteva din prăjiturile scumpe englezeşti, pe care le are el puse bine, într-o cutie.

Peste unsprezece zile, plouă dimineaţa, iar căldura şi umezeala par mai suportabile. Z.G. e mână spartă şi cheamă un taxi să ne ducă la Pagoda Lunghua, la marginea oraşului, unde vom înălţa zmeul. Nu e cel mai frumos loc în care am putea merge. În apropiere e o pistă de avioane, un teren pentru execuţii şi o garnizoană a trupelor chineze. Cutreierăm o vreme, până când Z.G. găseşte un loc bun de înălţat zmeul. Câţiva soldaţi, cu tenişii rupţi şi spălăciţi, cu uniforme care stau pe ei ca pe gard, prinse la umeri cu insigne, lasă deoparte căţeluşul cu care se jucau şi vin să ne dea o mână de ajutor.

Fiecare grangur e prins cu câte un cârlig şi-o sfoară separată de corpul zmeului. May ridică primul grangur şi îl aruncă în aer. Ajutată de soldaţi, fac şi eu acelaşi lucru. Unul câte unul, grangurii prind aripi şi nu trece mult şi un stol de doisprezece granguri şuieră, se rotesc şi brăzdează văzduhul. Par atât de liberi acolo sus. Lui May îi flutură părul în vânt. Îşi face mâna streaşină la ochi şi priveşte cerul. Razele de soare se reflectă în ochelarii lui Z.G., care zâmbeşte. Grangurii sunt făcuţi din hârtie şi plută, iar vântul bate tare. Z.G. trece în spatele meu şi-şi pune mâinile peste ale mele, ca să ţină bine zmeul, să nu scape.

Şi-a lipit coapsele de ale mele, iar spatele meu se sprijină pe pieptul lui. Trag aer în piept, îmbătată de apropiere. Sigur îşi dă seama de sentimentele pe care le am pentru el. Chiar dacă şi Z.G. ţine zmeul, acesta se smuceşte atât de tare, încât am impresia că mai are puţin şi-o să mă ridice şi pe mine la cer şi-o să zbor cu grangurii spre nori şi dincolo de ei.

Când eram mici, mama ne spunea o povestioară cu un greier care stă într-un copac. Îşi freacă picioruşele şi cântă, sorbind roua, fără să ştie că în spatele lui stă la pândă o călugăriţă. Călugăriţa îşi îndoaie piciorul din faţă, gata să-l străpungă pe greier, dar nici ea nu ştie că în spatele ei stă la pândă un grangur. Pasărea deschide ciocul, gata s-o înghită pe călugăriţă la masa de prânz, dar nu ştie că în grădină a intrat un băiat cu o plasă pentru păsări. Trei fiinţe – greierul, călugăriţa şi grangurele – poftesc la prada lor, fără să fie conştiente că există un pericol mai mare şi imposibil de evitat.

Mai târziu, în după-amiaza zilei, a avut loc primul schimb de focuri între chinezi şi japonezi.

Florile albe de prun

A doua zi de dimineaţă, pe 14 august, ne trezim târziu, în zarva făcută de oameni şi animale pe stradă. Dăm perdeaua la o parte şi vedem şiruri de oameni trecând prin faţa casei. Ne-au trezit curiozitatea? Nici pe departe, pentru că minţile noastre sunt preocupate de cheltuirea cât mai isteaţă a singurului dolar pe care-l avem pentru mica noastră excursie la cumpărături. Nu e vorba de un moft. Fetele frumoase au nevoie de o garderobă actualizată. Am încercat să facem tot felul de combinaţii, cu hainele occidentale pe care ni le-a lăsat Bătrânul Louie, dar trebuie să fim în pas cu moda. Nu avem în vedere colecţiile pentru sezonul de toamnă, pentru că artiştii pentru care pozăm lucrează deja la calendare şi reclame pentru primăvara care vine. Ce schimbări vor aduce designerii occidentali rochiei, pentru la anul? Vor adăuga câte un nasture la manşete, vor scurta tivul, vor adânci decolteul, vor strâmta mai mult talia? Ne hotărâm să mergem pe Strada Nanking, să privim vitrinele şi să încercăm să anticipăm schimbările pe care le vor face. O să ne oprim apoi la galanteria din magazinul Wing On să cumpărăm funde, dantelă şi alte fleacuri cu care să ne împrospătăm hainele.

May se îmbracă cu o rochie cu flori de prun albe pe fond albastru acvamarin, iar eu îmi pun o pereche de pantaloni albi din in, lărguţi, şi un tricou bleumarin cu mânecă scurtă. Ne petrecem dimineaţa inventariind ce mai avem prin dulap. May are obiceiul de a petrece ore în şir pentru a-şi pune la punct ţinuta, gândindu-se ce eşarfă să aleagă sau ce poşetă ar merge cu pantofii, aşa că ea este cea care îmi spune ce trebuie să căutăm în oraş, iar eu îmi notez.

E trecut bine de prânz, când ne punem pălăriile şi ne luăm umbreluţele, ca să ne protejăm de soarele arzător al verii. Luna august, precum spuneam, e îngrozitor de călduroasă şi umedă în Shanghai, cerul e alb, iar atunci când sunt nori parcă te apasă pe umeri. Azi e foarte cald,

zăpuşeală, dar nu-i nici urmă de nor. Am fi putut spune că e chiar o zi plăcută, de n-ar fi fost miile de oameni ce umplu străzile până la refuz. Cară coşuri, pui de găină, haine, mâncare şi tăbliţe pentru venerarea străbunilor. Bunicile şi mamele cu picioarele legate sunt ajutate să meargă de fiii şi de soţii lor. Fraţii cară ţăruşi pe umeri, ca hamalii. Ţăruşii au la fiecare capăt câte-un coş în care stau frăţiorii şi surorile mai mici. Bătrânii, bolnavii şi schilozii sunt duşi cu căruţul. Cei pe care-i lasă buzunarul le plătesc hamalilor să le care valizele, cuferele şi cutiile, însă cei mai mulţi oameni nu-şi permit aşa ceva, fiindcă sunt săraci şi vin de la ţară. Ne bucurăm când reuşim să ne suim într-o ricşă şi să ieşim astfel din mulţime.

— Cine sunt oamenii ăştia? întreabă May.

Îmi ia ceva timp să mă dumiresc, atât de departe sunt de lucrurile care se petrec în jurul meu. Cântăresc în minte un cuvânt pe care nu l-am rostit niciodată cu voce tare.

— Sunt refugiaţi.

May se încruntă.

Dacă această întâmplare pare o furtună iscată din senin, e pentru că aşa ni s-a părut nouă. May nu dă prea multă atenţie la ce se întâmplă în jurul ei, în lume, dar eu mai ştiu câte ceva. În 1931, când aveam cincisprezece ani, bandiţii pitici au invadat Manciuria în nordul îndepărtat şi au instituit un guvern-marionetă. Patru luni mai târziu, la începutul noului an, au pătruns în cartierul Chapei, peste râul Suzhou, chiar în vecinătatea lui Hongkew, unde locuim noi acum. La început, am crezut că sunt artificii. Baba m-a dus până la capătul şoselei Sichuanului de Nord şi de acolo am văzut ce se petrecea cu adevărat. A fost îngrozitor să vedem cum explodează bombele sub ochii noştri, dar şi mai urât a fost să vedem cum străinii din Shanghai, gătiţi cu hainele lor de seară, beau alcool, mâncau sandviciuri, fumau şi se hlizeau la spectacolul din faţa lor. Fără ajutor din partea străinilor care se îmbogăţiseră în acest oraş, Divizia a Nouăsprezecea a armatei chineze a ripostat. Timp de alte unsprezece săptămâni, japonezii au refuzat să

încheie un armistiţiu. Oraşul Chapei a fost reconstruit, iar noi am dat uitării acest incident.

Apoi, luna trecută, s-au tras focuri pe Podul Marco Polo din capitală. Războiul a început în mod oficial, dar nimeni nu credea că bandiţii pitici vor ajunge atât de repede în sud. Toată lumea se gândea că vor captura Hopeiul, Shantungul, Shansiul şi o parte din Honan. Oamenii-maimuţe, se zicea, vor avea nevoie de mult timp pentru a lua în stăpânire toate teritoriile astea. Doar după ce vor fi obţinut controlul şi vor fi înăbuşit răscoalele ar fi putut marşălui spre sud, spre delta fluviului Yangtze. Năpăstuiţii ce trăiau sub dominaţie străină erau numiţi *wang k'uo nu* – sclavi din patria pierdută. Nu ne dăm seama că şirurile de refugiaţi ce traversează Podul Grădinii alături de noi se întind pe zece mile depărtare, până în zonele rurale. Sunt atât de multe lucruri pe care nu le ştim.

Viziunea noastră despre lume e apropiată de cea pe care o au ţăranii de mii de ani. Ei spun întotdeauna că munţii sunt înalţi şi că împăratul e la mare depărtare, aşadar intrigile de la palat şi conflictele imperiale nu-i ating. Trăiesc de parcă ar putea să facă orice după bunul lor plac, fără să se teamă de consecinţe sau pedepse. În Shanghai, credem acelaşi lucru: că ce se întâmplă prin alte părţi ale Chinei nu ne va putea atinge vreodată. Până la urmă, restul teritoriului e foarte întins şi se ghidează după vechile tradiţii, pe când noi locuim într-un port deschis străinilor, aflat sub stăpânirea lor, aşa că, în principiu, nici măcar nu aparţinem de China. De asemenea, credem cu tărie că dacă s-ar întâmpla ca japonezii să atace Shanghaiul, armata noastră i-ar înfrânge, aşa cum a făcut-o acum cinci ani. Însă generalul Chiang Kai-shek are altă tactică. Ar vrea să luptăm cu japonezii în deltă, unde să poată face apel la patriotism şi rezistenţă şi, în acelaşi timp, să întărească ura împotriva comuniştilor, care vorbesc de un război civil.

Desigur, noi nu avem nici cea mai vagă idee despre toate acestea în timp ce trecem Podul Grădinii pentru a intra în Aşezarea Internaţională. Refugiaţii îşi dau jos de pe umeri

bagajele, se culcă pe trotuare, se aşază pe treptele marilor instituţii bancare ale oraşului şi se îngrămădesc pe chei. Lumea se adună ciorchine să vadă avioanele noastre care încearcă să bombardeze Idzumo – nava-amiral a japonezilor – şi distrugătoarele, dragoarele şi crucişătoarele care-o înconjoară. Negustorii şi cumpărătorii străini se fac că nu bagă de seamă ce se întâmplă în jurul lor şi în aer, ca şi cum ar fi lucruri obişnuite, de zi cu zi. Aerul e încărcat de disperare, spirit sărbătoresc şi indiferenţă, toate laolaltă. Bombardamentele sunt văzute ca o distracţie aici, pentru că Aşezarea Internaţională, precum spuneam, este port britanic şi nu intră sub ameninţarea japonezilor.

Ricşarul ne opreşte la colţul străzii Nanking. Îi plătim cât ne-am învoit şi ne amestecăm prin mulţime. Fiecare avion care trece pe deasupra capetelor noastre generează chiote încurajatoare şi aplauze, dar, când bombele îşi ratează ţinta şi cad inofensive în râul Huangpu, acestea se transformă în huiduieli. Într-un fel, totul pare un joc amuzant şi pe alocuri plictisitor.

O luăm pe strada Nanking, evitând refugiaţii şi ne uităm curioase la localnici şi la străini, ca să vedem care mai e moda din Shanghai. În faţa Hotelului Cathay dăm peste Tommy Hu. Poartă un costum de doc alb şi o pălărie de pai dată pe spate. Pare încântat s-o vadă pe May, care începe imediat să flirteze cu el. Mă-ntreb dacă s-au vorbit să se întâlnească aici.

Traversez strada, lăsând-o pe May cu Tommy, care-i atinge mâinile uşor. Mă aflu chiar în faţa Hotelului Palace, când aud un ra-ta-ta puternic venind de undeva din spatele meu. Nu-mi dau seama ce este, dar mă ghemuiesc instinctiv. Oamenii din jurul meu se aruncă la pământ sau fug spre hotel. Arunc o privire în spate spre Bund şi văd un avion argintiu care zboară la joasă altitudine. E de-al nostru. Se trage asupra lui de pe una dintre navele japoneze. La început pare că piticii bandiţi şi-au ratat ţinta, iar câţiva izbucnesc în urale. Apoi vedem cum din avion se ridică o spirală de fum.

Avariat de atacul antiaerian, avionul virează deasupra străzii Nanking. Pilotul ştie că se va prăbuşi pentru că le dă drumul celor două bombe ataşate de aripa dreaptă. Pare să treacă foarte mult timp până ce acestea izbesc pământul. Aud un şuierat, apoi un zguduit care-mi întoarce stomacul pe dos şi explozia nimicitoare a primei bombe, care cade chiar în faţa Hotelului Cathay. Văd alb în faţa ochilor, urechile îmi asurzesc, plămânii refuză să mai respire, ca şi cum explozia mi-ar fi dat peste cap organismul şi acesta nu mai ştie să funcţioneze. La o secundă după prima, cealaltă bombă străpunge acoperişul Hotelului Palace şi explodează. Dărâmăturile – sticlă, hârtie, bucăţi de carne vie şi organe – cad peste mine.

Se spune că secundele de paralizie şi linişte totală ce vin imediat după şocul iniţial sunt cele mai grele într-un bombardament. E ca şi cum – iar aceasta e o expresie pe care o folosesc toate culturile – timpul ar sta în loc. Asta am simţit eu. Am îngheţat pe loc. Fumul şi praful de la tencuiala distrusă umplu aerul. Aud zăngănitul geamurilor care cad de la ferestrele hotelului. Cineva geme de durere. Altcineva ţipă. Apoi o panică covârşitoare cuprinde toată strada când apare alt bombardier ce se roteşte în aer, deasupra capetelor noastre. Nu trece un minut şi auzim şi resimţim impactul a încă două bombe. Mai târziu aflu că au căzut la intersecţia dintre Bulevardul Eduard al VII-lea şi Strada Tibet, lângă pista de curse, unde se-adunaseră mulţi refugiaţi pentru a primi orez şi ceai gratuit. Cele patru bombe rănesc, schilodesc şi omoară mii de oameni.

Imediat mă gândesc la May. Trebuie s-o găsesc. Dau peste o grămadă de cadavre sfârtecate. Hainele le-au fost sfâşiate, făcute bucăţi şi împroşcate cu sânge. Nu-mi dau seama dacă victimele sunt refugiaţi, localnici sau străini. Strada e plină de braţe şi picioare sfârtecate. Personalul hotelului şi turiştii cuprinşi de groază se îmbrâncesc şi împing uşile, revărsându-se în puhoaie pe stradă. Majoritatea urlă, mulţi dintre ei sângerează. Răniţii şi morţii sunt călcaţi în picioare de mulţime. Mă alătur şi eu mulţimii

înnebunite de frică, pentru că trebuie să mă întorc în locul unde i-am lăsat pe May şi pe Tommy. Nu văd nimic. Mă frec la ochi, încercând zadarnic să scap de praf şi spaimă. Găsesc rămăşiţele lui Tommy. Pălăria lipseşte, la fel şi capul, dar îl recunosc după costumul alb. May nu e lângă el, slavă Domnului, dar unde-ar putea fi?

Mă întorc spre Hotel Palace, crezând că în fuga mea n-am reuşit s-o văd. Strada Nanking e căptuşită cu morţi şi muribunzi. Un pâlc de oameni grav răniţi merge pe mijlocul străzii, împleticindu-se. Câteva maşini ard în flăcări, iar altele au geamurile făcute ţăndări de suflul exploziei. Înăuntrul lor sunt alţi morţi şi răniţi. Automobilele, ricşele, tramvaiele, căruţurile şi oamenii aflaţi în ele sunt ciuruiţi de şrapnel. Clădirile, panourile publicitare şi gardurile sunt împroşcate cu rămăşiţe omeneşti. Trotuarul s-a făcut alunecos de la sângele închegat şi de la bucăţile de carne. Cioburile lucesc pe străzi ca diamantele. Duhoarea, alimentată de canicula de august, îmi arde ochii şi mă sufocă.

— May! strig şi mai înaintez puţin. Continui să o strig pe nume, concentrându-mă să o aud, când va răspunde, peste toată panica ce mă înconjoară ca un vârtej. Mă opresc să cercetez fiecare mort şi rănit. Cum să supravieţuiască ea, când sunt atâţia morţi? E atât de fragilă şi uşor de rănit.

Într-un târziu, printre valurile de sânge proaspăt şi închegat, zăresc în mulţime o bucată de stofă albastru acvamarin cu flori albe de prun desenate pe ea. Alerg într-un suflet spre ea şi o găsesc pe sora mea. E pe jumătate îngropată sub tencuială şi alte dărâmături. Nu poate să fie decât fără cunoştinţă sau moartă.

— May! May!

Nu se mişcă. Simt cum inima îmi stă în loc de frică. Îngenunchez în faţa ei. Nu pare rănită, dar rochia îi e îmbibată de sângele unei femei cu o rană oribilă, care zace lângă ea. Îi dau la o parte molozul de pe rochie şi mă aplec aproape de faţa ei. Pielea-i e albă ca ceara.

— May! o strig încetişor. Trezeşte-te! Haide, May, trezeşte-te!

Se mişcă uşor. O rog din nou. Deschide ochii, scoate un geamăt şi apoi îi închide la loc.

O asaltez cu întrebări.

— Eşti rănită? Te doare ceva? Poţi să te mişti?

Când îmi răspunde cu o întrebare, simt că pot respira din nou.

— Ce s-a-ntâmplat?

— A căzut o bombă. Nu te găseam. Spune-mi că n-ai păţit nimic!

Îşi mişcă un umăr, apoi pe celălalt. Tresare, dar nu pare să fie o durere cumplită.

— Ajută-mă să mă ridic, îmi spune.

O iau pe după gât şi o ridic în capul oaselor. Când îi dau drumul, simt sângele lipicios pe mână.

Peste tot în jurul nostru, răniţii gem de durere. Unii strigă după ajutor. Alţii bolborosesc ceva şi icnesc, înainte să treacă în lumea de dincolo. Sunt oameni care urlă îngroziţi când îşi văd rudele sau prietenii sfâşiaţi în bucăţi. M-am plimbat pe strada asta de multe ori, dar acum e cuprinsă de o tăcere care te îngheaţă, ca şi cum morţii ar fi supt orice sunet până în tenebrele unde sălăşluiesc.

O iau în braţe pe May şi o ridic în picioare. Se clatină şi mă tem că îşi va pierde din nou cunoştinţa. Facem câţiva paşi, eu ţinând-o pe după mijloc. Dar unde mergem? Încă n-au venit salvările. Nici măcar nu se aud în depărtare, însă de pe străzile din apropiere sosesc oameni care nu-s răniţi şi poartă haine uimitor de curate. Aleargă de la un cadavru la altul, de la un rănit la altul.

— Unde-i Tommy? întreabă May.

Când dau din cap cu durere în suflet, May îmi cere s-o duc la el.

Nu cred că e o idee prea bună, dar insistă. Când ajungem la cadavru, lui May îi tremură genunchii. Ne aşezăm pe bordură. Părul lui May s-a făcut alb din pricina prafului de la dărâmături. Arată ca o stafie. Probabil că şi eu arăt la fel.

— Vreau să mă asigur că nu eşti rănită, îi spun, mai mult ca să-i distrag atenţia de la cadavrul lui Tommy. Lasă-mă să mă uit!

May se întoarce cu spatele la mine şi nu se mai uită la Tommy. Părul i s-a năclăit de la sângele închegat, ceea ce e un semn bun. Îi dau la o parte şuviţele cu grijă, până ce dau de o rană pe care o are la ceafă. Nu sunt eu doctor, dar nu pare să aibă nevoie de cusături. Cu toate acestea, a fost lovită. Vreau să-mi spună cineva că poate merge acasă. Aşteptăm minute în şir, iar când ajung ambulanţele nimeni nu vine să ne ajute. Sunt mulţi alţii care au nevoie de asistenţă medicală de urgenţă. Când se lasă seara, hotărăsc să mergem acasă, dar May nu vrea să-l lase pe Tommy acolo.

— Ne ştim de-o viaţă. Ce-o să zică mama dacă-l lăsăm aici? Şi mama lui. Tremură din tot corpul, dar nu plânge. Şocul pe care l-a resimţit e mult prea puternic şi nu mai poate să plângă.

Când vin camionetele să ridice morţii, simţim din nou zguduirea provocată de alt obuz căzut şi în urechi ne răsună răpăitul mitralierelor care-au deschis focul undeva în depărtare. Toată lumea de pe stradă ştie prea bine ce înseamnă asta. Bandiţii pitici ne atacă. Nu vor bombarda Aşezarea Internaţională sau alte teritorii aflate sub stăpânire străină, dar Capeiul, Hongkewul şi Vechiul Oraş Chinezesc, împreună cu teritoriile chinezeşti înconjurătoare, se vor afla sub asediu. Oamenii ţipă şi plâng, dar noi două ne înfruntăm frica şi rămânem lângă cadavrul lui Tommy până este luat cu targa şi pus în spatele unei camionete.

— Vreau să merg acasă acum, spune May după ce camioneta dispare. Mama şi *baba* o să-şi facă griji pentru noi. Nu vreau să fiu afară când Generalul o să le ordone avioanelor noastre să iasă din nou la atac.

Are dreptate. Forţele noastre aeriene au dovedit deja că nu fac faţă, iar noi nu putem fi în siguranţă pe străzi dacă se vor avânta din nou în aer. Aşadar, ne întoarcem acasă.

Suntem pline de sânge şi de praf de la dărâmături. Trecătorii se feresc din calea noastră, de parcă am aduce moartea cu fiecare pas pe care-l facem. Ştiu că mama o să se piardă cu firea când o să ne vadă aşa, dar tânjesc după grija şi lacrimile ei, care o să fie urmate de un val inevitabil de furie pentru că ne-am pus vieţile în pericol.

Intrăm în casă şi mergem în salon. Draperiile verde închis, în stil occidental, cu ciucuri rotunzi de catifea, au fost trase. S-a luat curentul din pricina bombardamentelor, iar în cameră lumânările răspândesc o lumină blândă, caldă şi mângâietoare. După toate întâmplările şocante de peste zi, am uitat totalmente de chiriaşii noştri, însă ei nu ne-au uitat. Cizmarul stă pe vine lângă tata. Studentul stă aplecat peste spătarul scaunului mamei, încercând s-o liniştească. Cele două dansatoare stau în picioare, cu spatele lipit de perete, frângându-şi mâinile. Nevasta poliţistului şi două dintre fetele lor stau sus pe scări.

Când ne vede, mama îşi ascunde faţa în mâini şi începe să plângă. *Baba* traversează camera, o ia în braţe pe May şi o cară până la scaunul lui. Ceilalţi se îngrămădesc în jurul ei, atingând-o pentru a se asigura că nu-i rănită. Îi pipăie faţa, coapsele şi braţele. Vorbesc toţi deodată.

— Eşti rănită?

— Ce s-a-ntâmplat?

— Am auzit c-a fost un avion inamic. Oamenii-maimuţe sunt mai nenorociţi decât avortonii de broască ţestoasă!

Cum toată lumea e atentă la May, la mine vine doar nevasta poliţistului cu fiicele ei. În ochii femeii se citeşte frica. Fata cea mare mă trage de bluză.

— Tatăl nostru nu s-a întors acasă. Vocea ei e plină de speranţă şi de curaj. Spune-ne că l-ai văzut prin oraş.

Dau din cap în semn că nu. Fata o ia de mână pe sora cea mică şi se furişează din nou pe scări.

Acum, că suntem în siguranţă, toate întâmplările de peste zi îmi năvălesc înapoi în minte. Sora mea e teafără şi am reuşit să ajungem cu bine acasă. Frica şi agitaţia care m-au făcut puternică dispar acum. Mă simt pustiită, slăbită

şi ameţită. Cred că ceilalţi au observat asta, pentru că simt dintr-odată cum mă iau şi mă aşază pe un fotoliu. Mă scufund între perne. Cineva îmi duce o cană la buze şi sorb nişte ceai călduţ.

May s-a ridicat în picioare şi mă laudă:

— Pearl n-a vărsat o lacrimă. Nu s-a dat bătută. M-a căutat şi m-a găsit. A avut grijă de mine. M-a adus acasă. A...

Cineva sau ceva izbeşte în uşa din faţă. *Baba* îşi încleştează pumnii, ca şi cum ar şti ce ne aşteaptă. Nu mai avem valet să răspundă la uşă şi nimeni nu face nicio mişcare. Cu toţii suntem încremeniţi de frică. Să fie refugiaţi, în căutare de ajutor? Oare bandiţii pitici au intrat deja în oraş? Au început să prade casele? Sau sunt nişte şmecheri care-şi imaginează că pot scoate bani frumoşi de pe urma războiului, cerând taxe de protecţie? O urmărim pe May cum se îndreaptă spre uşă, legănându-şi uşor şoldurile, cum o deschide şi se dă imediat înapoi, cu mâinile uşor ridicate, ca şi cum s-ar preda.

Cei trei bărbaţi care ne intră în casă nu poartă uniforme militare, dar ne dăm pe dată seama că sunt periculoşi. Au pantofi de piele cu vârf ascuţit, ca să provoace şi mai multă durere atunci când lovesc pe cineva. Poartă cămăşi din bumbac negru, fin, care ascunde foarte bine petele de sânge. Poartă pălării cu boruri largi, trase bine peste ochi, pentru a nu li se vedea chipurile. Unul are un pistol, altul, o bâtă, iar al treilea, un individ îndesat, pare să-şi folosească propriul corp pe post de armă. Am trăit aproape toată viaţa la Shanghai şi îi recunosc uşor – apoi îi evit – pe membrii Bandei Verzi când îi văd pe stradă sau în cluburi, dar niciodată nu mi-am imaginat că o să văd unul, darămite trei, acasă la noi. O să vă spun un singur lucru: n-aţi văzut niciodată o cameră golindu-se mai repede. Chiriaşii noştri, de la fiicele poliţistului până la student şi dansatoare, s-au împrăştiat ca frunzele uscate luate de vânt.

Cei trei bandiţi nici nu se uită la May, intrând direct în salon. În ciuda căldurii înăbuşitoare, tremur din tot corpul.

— Domnul Chin? întreabă individul îndesat, postându-se în faţa tatei.

Baba – n-am să uit niciodată acest lucru – trage aer în piept şi înghite în sec iar şi iar, ca un peşte care încearcă să respire pe-o bucată de trotuar fierbinte.

— Ai o gâlmă-n gât sau ce?

Tonul batjocoritor al acestui intrus mă face să-mi mut privirea de pe chipul tatei, dar ce văd mai apoi e şi mai rău. Pantalonii lui se închid la culoare pentru că şi-a dat drumul în ei. Bărbatul îndesat, care pare să fie capul lor, scuipă pe podea, dezgustat.

— Nu ţi-ai plătit datoria către Huang Cel Ciupit de Vărsat. Credeai că poţi să-mprumuţi bani de la el ani de-a rândul ca să-i oferi familiei tale o viaţă extravagantă şi să nu-i plăteşti înapoi? Nu poţi să joci jocuri de noroc în cazinourile lui şi să nu plăteşti când pierzi.

Erau nişte veşti cum nu se poate mai proaste. Controlul pe care-l are Huang cel Ciupit de Vărsat asupra oraşului e atât de mare, încât se zice că dacă se fură un ceas oriunde în Shanghai, bătăuşii lui i-l returnează proprietarului în douăzeci şi patru de ore de la furt, în schimbul unei sume de bani, desigur. De obicei, cei care-l trădează în vreun fel sunt ucişi. Putem să ne considerăm norocoşi că nouă ni s-a făcut doar o vizită.

— Huang cel Ciupit de Vărsat a făcut un aranjament bun, ca să poţi să-ţi plăteşti datoria, a spus gangsterul în continuare. A fost destul de complicat, dar a vrut să fie înţelegător. Aveai o datorie la el, aşa că s-a gândit ce să facă cu tine. Banditul face o pauză şi îl priveşte lung pe tata. Vrei să le explici tu – vine uşor spre noi, fără să facă mişcări bruşte, dar tot îl simţim ameninţător – sau le spun eu?

Aşteptăm ca baba să spună ceva. Nu zice nimic, iar gangsterul se întoarce către noi.

— Datoria ce trebuia acoperită era foarte mare, ne explică el. În acelaşi timp, un negustor din America a venit la noi, căutând să cumpere nişte ricşe pentru afacerea lui şi

soţii pentru fiii lui. Aşa că Huang cel Ciupit de Vărsat s-a gândit la o înţelegere avantajoasă pentru toate cele trei părţi.

Nu ştiu ce simt mama şi May, dar eu încă sper că *baba* va face sau va spune ceva pentru a-l scoate din casa noastră pe omul ăsta înspăimântător şi pe tovarăşii lui. N-ar trebui să facă asta în calitatea lui de bărbat, de tată, de soţ?

Capul bandei se apleacă ameninţător spre tata.

— Şeful ţi-a ordonat să-i dai domnului Louie tot ce avea nevoie să cumpere, respectiv toate ricşele tale şi pe fetele tale. Nu urma să primeşti niciun ban, dar tu şi nevasta aveaţi voie să rămâneţi în casa asta. Domnul Louie urma să-ţi plătească datoria pe care o aveai la noi, în dolari americani. Toată lumea era mulţumită şi nu murea nimeni.

Sunt furioasă pe tata pentru că ne-a minţit, dar furia nu e nimic pe lângă groaza care a pus stăpânire pe mine, pentru că nu doar tata n-a făcut ce trebuia să facă. Şi eu, şi May eram parte din înţelegerea asta. Şi noi l-am nesocotit pe Huang Cel Ciupit de Vărsat. Gangsterul nu aşteaptă prea mult până să aducă vorba despre asta.

— Chiar dacă şefu' a obţinut un profit bun, rămâne o problemă, spune el. Fetele tale nu s-au suit pe vapor. Dacă o să vă lase să scăpaţi de data asta, ce-o să-nţeleagă cei care au datorii la Huang cel Ciupit de Vărsat?

Banditul îşi ia ochii de la tata şi începe să-şi plimbe privirea prin cameră. Face semn către mine, apoi către May.

— Astea sunt fetele tale, nu? Nu aşteaptă răspunsul. Trebuia să meargă după soţii lor în Hong Kong. De ce nu s-a-ntâmplat asta, domnule Chin?

— Eu…

E foarte trist să ştii că tatăl tău e un om slab, dar e şi mai rău să-ţi dai seama cât de patetic este.

Fără să mă gândesc prea mult, las să-mi scape un „Nu e vina lui".

Ochii plini de cruzime ai bărbatului mă fixează pe mine acum. Vine lângă scaunul meu, se aşază pe vine în faţa mea, îmi pune mâinile pe genunchi şi-i strânge tare.

— Cum e posibil aşa ceva, micuţo?

Îmi ţin respiraţia, încremenită de groază.

May vine repede lângă mine. Începe să vorbească. Fiecare afirmaţie sună ca o întrebare.

— N-am ştiut că tata avea datorii la Banda Verde? Credeam că-i e dator doar unui chinez de peste Ocean? Credeam că Bătrânul Louie este o persoană neimportantă, că-i doar un turist aici?

— Ce păcat că sunteţi fete bune, dar aveţi un tată de nimic, spune capul bandei pe un ton familiar.

Se ridică în picioare şi porneşte spre mijlocul camerei. Oamenii lui vin lângă el. Îi spune lui *baba:*

— Ai fost lăsat să stai în casa asta cu condiţia să-ţi trimiţi fetele la noile lor case. Fiindcă nu te-ai ţinut de cuvânt, o să ţi se ia casa. Trebuie să plecaţi de-aici. Şi trebuie să vă plătiţi datoria. Vreţi să vă iau eu fetele acum? Găsim noi ce să facem cu ele.

Pentru că mi-era frică de ce va răspunde tata, am sărit cu gura:

— Nu e prea târziu să plecăm în America. Mai sunt şi alte vapoare.

— Lui Huang cel Ciupit de Vărsat nu-i plac mincinoşii. Aţi fost deja necinstite faţă de el şi probabil că şi acum minţiţi.

— Promitem că vom face aşa cum spuneţi, reuşeşte mama să bălmăjească.

Mâna capului de bandă se întinde ca gâtul unei cobre şi o apucă pe May de păr, trăgând-o spre el cu brutalitate. Îi trage capul aproape de al lui. Rânjeşte şi spune:

— Familia voastră a ajuns în sapă de lemn. O să trebuiască să trăiţi pe străzi. Vă-ntreb din nou, nu credeţi c-ar fi mai bine pentru voi să veniţi cu noi? Nouă ne plac fetele frumoase.

— Am eu biletele, se-aude o voce plăpândă. O să am grijă ca fetele să plece şi ca înţelegerea pe care aţi făcut-o

pentru soţul meu, ca să-şi poată plăti datoriile, să fie onorată.

La început nici nu mi-am dat seama cine vorbeşte. Nimeni nu şi-a dat seama. Toţi ne-am uitat în jur până am dat cu ochii de mama, care nu scosese un cuvânt de când intraseră bărbaţii aceştia la noi în casă. Văd în ea o dârzenie pe care nu mi-a fost dat s-o văd până acum. Poate că toate mamele sunt aşa. Par să nu aibă nimic ieşit din comun, până într-o zi, când se dovedesc a fi extraordinare.

— Am eu biletele, repetă ea. Sigur minte. Le-am aruncat cu mâna mea, odată cu actele de imigrare şi cu manualul pe care mi l-a dat Sam.

— La ce mai folosesc biletele alea acum? Fiicele tale au pierdut vaporul.

— O să le schimbăm pe altele şi fetele o să se ducă după soţii lor. Mama răsuceşte o batistă între degete. O să am eu grijă să se ducă. După aia, eu şi bărbatul meu vom părăsi casa. Spune-i asta lui Huang Cel Ciupit de Vărsat. Dacă nu-i place ce-aude, să vină să vorbească cu mine, cu o femeie.

Sunetul înspăimântător al unui revolver pregătit să tragă îi frânge fraza mamei. Capul de bandă ridică o mână, făcându-le oamenilor săi semn să fie gata. Tăcerea s-a lăsat ca un giulgiu deasupra camerei. Afară se aud sirenele ambulanţelor şi răpăitul mitralierelor.

Pe urmă, bărbatul râde ca pentru sine:

— Doamnă Chin, presupun că ştiţi ce-o să se-ntâmple dac-o să vă prindem cu minciuna.

Pentru că niciunul dintre părinţii noştri nu spune nimic, May e destul de curajoasă să întrebe:

— Cât timp avem la dispoziţie?

— Până mâine, mormăie bărbatul. Apoi începe să râdă grosolan, dându-şi seama că ceea ce ne cere e aproape imposibil. Totuşi, n-o să vă fie prea uşor să părăsiţi oraşul. Dacă nenorocirea de azi a adus un lucru bun, ăla e că mulţi dintre diavolii străini o să plece de-aici. Ei o să aibă întâietate pe vapor.

Oamenii banditului se îndreaptă către mine şi către May. S-a terminat. Acum vom fi proprietatea Bandei Verzi. May mă apucă de braţ. Apoi, se-ntâmplă o minune: capul bandei rosteşte o altă ofertă printre dinţi.

— Vă las trei zile răgaz. Până atunci trebuie să porniţi spre America, chiar de-ar fi să înotaţi pân-acolo. Mâine o să venim din nou aici, la fel şi poimâine, ca să fim siguri că n-aţi uitat ce-aveţi de făcut.

După ce ne-au ameninţat şi ne-au dat un termen, cei trei bărbaţi pleacă în sfârşit, însă nu înainte de a dărâma câteva felinare şi de a sparge cu bâta cele câteva lămpi şi bibelouri pe care mama nu le dusese încă la muntele de pietate.

Imediat ce ies pe uşă, May se prăbuşeşte la podea. Nimeni nu îi sare în ajutor.

— Ne-ai minţit! îi spun eu tatei. Ne-ai minţit în legătură cu Bătrânul Louie şi cu motivul pentru care ne măriţi.

— Nu voiam să vă faceţi griji legate de Banda Verde, recunoaşte el, cu voce pierită.

Răspunsul lui mă înfurie şi mă exasperează.

— Nu voiai să ne facem griji?

Baba tresare, dar apoi îmi înmoaie furia punând şi el o întrebare.

— Ce rost mai are acum?

Urmează un moment lung de tăcere şi toţi cântărim ceea ce-a spus. Nu ştiu ce le trece prin minte lui May şi mamei, dar eu mă gândesc că multe lucruri le-am fi făcut altfel dacă am fi ştiut adevărul. Cred în continuare că nu ne-am fi îmbarcat să plecăm după soţii noştri, dar am fi făcut ceva: am fi fugit, ne-am fi ascuns într-o mănăstire, l-am fi implorat pe Z.G. să ne ajute până s-ar fi învoit s-o facă.

— Am purtat prea mult povara asta. *Baba* se întoarce spre mama şi o întreabă pe un ton jalnic: Ce-i de făcut acum?

Mama îi aruncă o privire plină de dispreţ nimicitor:

— O să facem tot ce ne stă în putinţă ca să ne salvăm de la moarte, răspunde ea, trecându-şi batista prin brăţara de jad.

— Ne trimiţi la Los Angeles? întreabă May cu un tremur în glas.

— Nu poate să facă asta, zic eu. Am aruncat biletele.

— Le-am scos eu din gunoi, spune mama.

Mă las şi eu în jos, lângă May. Nu pot să cred că mama vrea să ne trimită cu vaporul în America pentru a-şi rezolva problemele ei şi ale tatei. Dar oare nu asta au făcut mii de ani părinţii chinezi cu fetele care nu valorează nimic? Le-au abandonat, le-au vândut şi s-au folosit de ele.

Citind pe chipurile noastre sentimentul trădării şi frica, mama îi dă repede înainte:

— O să schimbăm biletele pentru America şi o să cumpărăm unele spre Hong Kong, pentru toată familia. Avem trei zile la dispoziţie să găsim un vapor. Hong Kong e colonie britanică, aşa că nu trebuie să ne fie frică c-o să-l atace japonezii. Dacă vedem că e sigur să ne întoarcem pe continent, putem lua un feribot sau un tren spre Canton. De-acolo pornim spre Yin Bo, satul natal al lui *baba*. Brăţara ei de jad se loveşte de marginea mesei şi scoate un *tronc!* decisiv. Banda Verde n-o să ne dea de urmă acolo.

Surorile de pe Lună

A doua zi de dimineaţă mă duc cu May la reprezentanţa Dollar Steamship Line, în speranţa că ne vor schimba biletele cu plecare din Shanghai spre Hong Kong, din Hong Kong spre San Francisco şi din San Francisco spre Los Angeles pe doar patru călătorii spre Hong Kong. Strada Nanking şi împrejurimile pistei de curse rămân închise, pentru ca muncitorii să poată strânge cadavrele şi rămăşiţele omeneşti, însă asta e cea mai mică problemă a oraşului. Mii şi mii de refugiaţi continuă să sosească, încercând să fie cu un pas înaintea japonezilor care tot avansează. Atât de numeroşi au devenit copiii abandonaţi, lăsaţi pur şi simplu să moară pe străzi de către părinţii disperaţi, încât Asociaţia Caritabilă Chineză a constituit o „patrulă pentru bebeluşi” pentru a ridica de pe trotuare trupuşoarele rămase în urmă, pe care le încarcă mai apoi în camionete şi le duc la ţară pentru a fi incinerate.

Mii de oameni se revarsă în valuri în oraş, în timp ce alte mii încearcă să plece din el. Mulţi dintre compatrioţii mei iau trenul spre satele lor natale. Prietenii cu care ne întâlneam prin cafenele, scriitori, pictori, intelectuali, trebuie să ia nişte decizii care le vor afecta tot restul vieţii: să meargă la Chungking, unde Chiang Kai-shek şi-a stabilit capitala pe timp de război, sau la Yunnan, pentru a fi se alătura comuniştilor. Familiile mai înstărite de străini sau de chinezi se îmbarcă pentru plecare pe vapoare cu aburi internaţionale, care pufăie sfidătoare pe lângă navele de război ale japonezilor, ancorate în zona Bund.

Aşteptăm ore întregi la o coadă lungă. Până la ora cinci, am avansat vreo trei metri. Ne întoarcem acasă cu mâinile goale. Sunt epuizată. May pare descumpănită şi sleită de puteri. *Baba* a fost toată ziua pe la prieteni, sperând să împrumute nişte bani cu care să putem pleca, dar în vremurile astea tulburi cine se mai arată generos faţă de un om lovit de soartă? Cei trei gangsteri nu par surprinşi de

faptul că n-am reuşit să facem nimic până acum, dar nici nu sunt mulţumiţi de asta. Chiar şi ei par storşi de vlagă, din pricina haosului ce a cuprins oraşul.

Noaptea, casa se zgâlţâie din temelii odată cu exploziile bombelor căzute asupra Chapeiului şi Hongkewului. Valuri de cenuşă se ridică din aceste cartiere vecine, amestecându-se cu fumul de la focurile unde se ard cadavrele bebeluşilor şi de la rugurile pe care-şi ard japonezii morţii.

A doua zi de dimineaţă mă ridic din pat fără să fac zgomot, ca să n-o trezesc pe sora mea. Ieri a mers cu mine peste tot, fără să se plângă, dar de câteva ori, când credea că nu sunt atentă la ce face, am văzut-o frecându-şi uşor tâmplele. Aseară a luat nişte aspirină, dar imediat a vărsat-o afară. Cred că e din cauza şocului. Sper să nu fie ceva grav, dar mai ştii? În fond, după evenimentele din ultimele două zile, are nevoie de somn, pentru că azi se-anunţă a fi încă o zi grea. Înmormântarea lui Tommy Hu are loc la ora zece.

Cobor scările şi o găsesc pe mama în salon. Îmi face semn să mă duc la ea.

— Uite nişte bani.

Glasul ei sună neobişnuit de metalic.

— Du-te-n oraş şi cumpără nişte prăjituri cu susan şi nişte răsucele.

De când viaţa noastră a luat o nouă întorsătură, n-am mai mâncat aşa ceva la micul dejun.

— Trebuie să mâncăm bine. Înmormântarea…

Iau banii şi ies din casă. Aud tunurile navelor de război care bombardează poziţiile noastre de pe uscat, răpăitul necontenit al mitralierelor şi al carabinelor, exploziile din Chapei şi bătăliile care se dau peste tot prin împrejurimi. Funinginea de la focurile funerare de azi-noapte s-a aşternut peste tot oraşul; din cauza ei, te ustură ochii, rufele lăsate la uscat trebuie spălate din nou, verandele trebuie măturate şi maşinile trebuie curăţate din nou.

Gustul cenuşii e înecăcios. Pe străzi mişună o grămadă de oameni. E-adevărat că suntem în plin război, dar toată lumea se-ngrijeşte de treburile zilnice. Merg până la colţ, dar în loc să fac ce m-a rugat mama, chem un căruţ să mă ducă la Z.G. Poate că m-am purtat ca o adolescentă mai demult, dar s-a întâmplat o singură dată, în mulţi ani de prietenie. Trebuie să ţină câtuşi de puţin la mine şi la May. Trebuie să ne ajute să găsim o cale de a ne reface vieţile.

Bat la uşa apartamentului unde locuieşte. Nu răspunde nimeni, aşa că încep să cobor scările, iar jos, în grădina interioară, mă întâlnesc cu proprietăreasa.

— A plecat, îmi spune ea. Dar ce vă pasă vouă? S-a zis cu fetele frumoase. Crezi că o să putem să le ţinem piept la nesfârşit oamenilor-maimuţe? Când o să ne cotropească, nimeni n-o să mai aibă nevoie de calendarele voastre şi nici n-o să le mai cumpere.

Isteria femeii se înteţeşte.

— Bine, oamenii-maimuţe s-ar putea să vă vrea pentru alte treburi. Asta vreţi voi s-ajungeţi, tu şi cu soră-ta?

— Spuneţi-mi, vă rog, unde este, o întreb eu obosită.

— A plecat să li se alăture comuniştilor, latră femeia, iar fiecare silabă ţâşneşte din gura ei ca un glonţ.

— N-ar fi plecat el fără să-şi ia rămas-bun de la noi, răspund eu cu o urmă de suspiciune în glas.

Bătrâna începe să râdă pe înfundate.

— Ce fată prostuţă! A plecat fără să-şi plătească chiria. Şi-a lăsat aici vopselele şi pensulele. A plecat fără să ia nimic cu el.

Îmi muşc buzele, ca să nu izbucnesc în plâns. Acum trebuie să mă concentrez pe propria-mi supravieţuire.

Am grijă să nu cheltuiesc mult, aşa că iau un căruţ până acasă, înghesuindu-mă-n el cu încă trei persoane. În vreme ce căruţul hurducăie pe drum, îmi fac în gând o listă cu oamenii care ne-ar putea ajuta. Băieţii cu care mergeam să dansăm? Betsy? Ceilalţi artişti pentru care pozam? Fiecare are grijile lui.

Când ajung acasă, nu mai găsesc pe nimeni. Am petrecut atât de mult timp în oraş, încât am pierdut înmormântarea lui Tommy.

May şi mama se întorc peste câteva ore. Amândouă sunt îmbrăcate în alb, de doliu. May are ochii umflaţi de plâns, ca nişte piersici foarte coapte, iar mama pare îmbătrânită şi obosită. Nu mă întreabă pe unde am umblat sau de ce n-am ajuns la comemorare. *Baba* nu e cu ele. Probabil a rămas la masă, cu ceilalţi bărbaţi.

— Cum a fost? întreb eu.

May ridică din umeri, aşa că nu insist. Se sprijină de tocul uşii, cu mâinile-n sân şi priveşte lung în jos.

— Trebuie să mergem din nou pe chei, zice ea.

Nu vreau să mai ies. Mă doare plecarea lui Z.G. Aş vrea să-i spun şi lui May c-a plecat, dar la ce bun? Mă cuprinde disperarea când mă gândesc în ce situaţie suntem. Aş vrea să mă salveze cineva, dar dacă nu se poate, atunci aş vrea să mă bag la loc în pat, să zac sub pătură şi să plâng până rămân fără lacrimi. Dar sunt sora mai mare a lui May. Trebuie să mă stăpânesc, să fiu curajoasă. Trebuie să lupt cu soarta noastră potrivnică, pentru amândouă. Trag aer în piept şi mă ridic în picioare.

— Sunt gata. Să mergem.

Ne întoarcem la biroul companiei Dollar Steamship Line. Azi coada se mişcă mai repede, dar când ajungem în faţă ne dăm seama de ce. Funcţionarul de-acolo nu este de niciun ajutor. Îi arătăm biletele, dar din pricina oboselii de-abia poate să mai vorbească şi n-are pic de răbdare.

— Ce vreţi să fac eu cu astea? ne-ntreabă aproape ţipând.

— Ni le puteţi schimba pentru patru călătorii spre Hong Kong? întreb eu, convinsă că i se va părea un schimb profitabil pentru companie.

Nu primesc niciun răspuns. În schimb, funcţionarul le face semn oamenilor care stau la coadă în spatele nostru.

— Următorul la rând!

Nu mă mişc din faţa lui.

— Putem să ne urcăm pe alt vapor? întreb.

Funcţionarul loveşte grilajul de la ghişeu.

— Proasto!

Văd că toată lumea mă face proastă azi. Bărbatul apucă grilajul şi începe să-l zgâlţâie.

— Nu mai avem bilete! S-au vândut! Următorul la rând! Următorul, am zis!

Funcţionarul e la fel de isteric şi de înverşunat ca proprietăreasa lui Z.G. May se întinde spre el şi-şi pune degetele peste ale lui. Atingerea între persoane de sex opus – cu atât mai mult persoane străine! – nu e văzută cu ochi buni. Gestul ei îl face să amuţească. Se pare că fata frumoasă care-i vorbeşte cu glasul ei suav a reuşit să-l calmeze.

— Sunt sigură că ne puteţi ajuta. Îşi înclină uşor capul şi zâmbetul pe care-l afişează îi schimbă chipul deznădăjduit într-unul seren. Efectul e garantat.

— Să văd ce bilete aveţi, spune funcţionarul. Se uită atent la ele şi răsfoieşte câteva jurnale de bord.

— Îmi pare rău, dar nu puteţi pleca din Shanghai cu astea, spune el în sfârşit. Completează un formular pe care i-l dă lui May, împreună cu biletele.

— Dacă reuşiţi s-ajungeţi în Hong Kong, mergeţi la biroul nostru de-acolo şi daţi-le formularul ăsta. O să puteţi să vă schimbaţi biletele pentru unele noi cu destinaţia San Francisco. După o pauză lungă, repetă: Dacă reuşiţi să ajungeţi în Hong Kong.

Îi mulţumim, deşi nu ne-a ajutat deloc. Nu vrem să ajungem în San Francisco. Vrem să o luăm spre sud, ca să nu ne prindă Banda Verde.

Pornim spre casă cu toate speranţele năruite. Niciodată zgomotul din trafic, mirosul gazelor de eşapament şi izul de parfum nu ni s-au părut atât de apăsătoare. Niciodată setea neostoită de bani, violenţa făţişă şi dezintegrarea sufletului nu ni s-au părut atât de nenorocite şi de zadarnice.

Când ajungem, o zărim pe mama stând pe treptele din faţa uşii, acolo unde pe vremuri obişnuiau să mănânce servitorii, ca să-i vadă toată lumea de pe stradă.

— Au venit iar? întreb eu. Nu-i nevoie să precizez despre cine vorbesc. Singurii oameni de care ne este frică cu adevărat sunt gangsterii din Banda Verde. Mama dă din cap că da. Asta mai lipsea. Dar ce ne spune mama imediat după asta îmi dă fiori de groază pe şira spinării.

— Taică-tu nu s-a întors nici pân-acum.

Ne aşezăm de-o parte şi de alta a mamei. Aşteptăm, scrutând cu privirea capetele străzii, sperând că tata se va ivi de după colţ. Dar degeaba. Se lasă seara şi odată cu ea bombardamentele se înteţesc. Focurile ce au cuprins oraşul Chapei luminează în noapte. Pe cer se văd luminile reflectoarelor, care îşi caută necontenit ţintele. Orice s-ar întâmpla, Aşezarea Internaţională şi Concesiunea Franceză sunt în afara oricărui pericol, fiind teritorii aflate sub stăpânire străină.

— Nu ţi-a zis dacă se duce undeva după înmormântare? întreabă May, iar glasul ei pare a fi al unei fetiţe.

Mama dă din cap în semn că nu.

— Poate s-a dus să-şi caute de lucru. Sau să joace ceva. Sau poate s-a dus la femei.

Îmi trec prin minte tot felul de explicaţii pentru dispariţia tatei, iar când mă uit la May, peste capul mamei, îmi dau seama că şi ea se gândeşte la aceleaşi lucruri. Să ne fi părăsit, să-şi fi lăsat soţia şi fiicele să suporte singure consecinţele? Să-l fi ucis Banda Verde pe *baba* înainte de termenul pe care ni l-au dat? Să-l fi lovit vreo salvă antiaeriană sau vreun şrapnel?

Pe la două dimineaţa, mama se bate uşor pe picioare, semn că a luat o decizie.

— Ar trebui să dormim puţin. Dacă taică-tu nu se-ntoarce…

Vocea i se frânge. Trage adânc aer în piept.

— Dacă nu se-ntoarce, atunci trebuie să ducem la capăt planul meu. Familia tatei ne va primi la ea. Lor le aparţinem acum.

— Dar cum o să reuşim să ajungem la ei? Nu putem schimba biletele pe care le avem.

Mama se schimbă la faţă, cuprinsă de disperare, dar vine repede cu o idee.

— Putem să mergem la Woosong. Nu-i departe. Pot să merg şi pe jos, dacă trebuie. Standard Oil are un chei acolo. O să le arătăm certificatele voastre de căsătorie şi poate c-o să ne lase să urcăm pe unul dintre vapoarele lor, până-n alt oraş. De acolo putem s-o pornim spre sud.

— Nu cred c-o să meargă, spun eu. De ce ne-ar ajuta o companie petrolieră?

Mama vine cu altă propunere.

— Am putea să găsim o barcă, care să ne ducă în sus pe Yangtze.

— Ce ne facem cu oamenii-maimuţe? întreabă May. Pe râu sunt foarte mulţi. Până şi *lo fan*-ii pleacă din provincii şi vin aici.

— Putem s-o luăm spre nord, s-ajungem la Tientsin şi de-acolo să ne îmbarcăm pe-un vas, încearcă mama din nou, dar de data asta ridică o mână sus, ca să ne închidă gurile.

— Ştiu! Oamenii-maimuţe sunt deja acolo. Am putea merge spre est, dar cât va mai dura până vor invada şi teritoriile alea?

Se opreşte şi cade pe gânduri. Parcă reuşesc să pătrund până în creierul ei şi să văd cum anticipează pericolele ce pot apărea la fiecare ieşire din Shanghai.

Într-un final, se apleacă înainte şi ne spune aproape şoptit, dar foarte ferm:

— Să pornim spre sud-vest, spre Marele Canal. Dacă ajungem la canal, acolo ar trebui să găsim o barcă – o şampană, orice – şi să călătorim mai departe spre Hangzhou. Pe urmă putem plăti o barcă de pescuit, să ne ducă până-n Hong Kong sau până-n Canton.

Se uită când la mine, când la May.

— Sunteţi de-acord cu mine?

Mi se învârte capul. Habar n-am ce-ar trebui să facem.

— Mulţumim, mamă, zice May în şoaptă. Mulţumim pentru toată grija pe care ne-o porţi.

Intrăm în casă. Razele lunii intră pe fereastră. Mamei i se frânge glasul când îi spunem „noapte bună”, dar apoi se retrage în camera ei şi închide uşa.

May mă priveşte pe-ntuneric.

— Ce-o să ne facem?

Cred că întrebarea care se pune e: Ce-o să se-ntâmple cu noi? Dar n-am să rostesc o astfel de întrebare. În calitatea mea de *jie jie* a lui May, trebuie să-mi ascund teama în faţa ei, să fiu puternică.

A doua zi dimineaţa împachetăm în grabă câteva lucruri care, credem noi, ne vor fi trebuincioase: articole de toaletă, câte un kilogram şi jumătate de orez pentru fiecare, o oală şi nişte tacâmuri, cearşafuri, rochii şi pantofi. Pe picior de plecare, mama mă cheamă la ea în cameră. Scoate dintr-un sertar al dulapului nişte hârtii, între care se află şi manualul cu instrucţiuni de emigrare şi certificatele noastre de căsătorie. Din capriciu, a scos şi toate albumele noastre cu fotografii. Sunt prea grele, nu putem să le luăm cu noi, aşa că probabil va lua doar câteva poze, drept amintire. Trage o poză din învelişul ei. În spatele ei e ascunsă o bancnotă. Face asta şi cu celelalte fotografii, până ce reuşeşte să strângă un teanc de bani. Îi bagă în buzunar, apoi îmi cere s-o ajut să dea şifonierul la o parte. După el, găsim o geantă mică atârnată într-un cui, pe care mama o dă jos.

— Asta-i tot ce mi-a rămas din zestre, îmi spune.

— De ce-ai ţinut toţi banii ăştia ascunşi? o întreb eu revoltată. De ce n-ai plătit Banda Verde cu ei?

— N-ar fi fost de-ajuns.

— Dar ne-ar fi ajutat.

— Mama avea o vorbă: întotdeauna să păstrezi câte ceva şi pentru tine, îmi explică ea. Ştiam că va veni şi timpul lor. Iată, a sosit şi ziua-n care trebuie să mă folosesc de ei.

După asta, mama iese din cameră. Eu mai rămân puţin, să mă uit la fotografii: May când era bebeluş, amândouă îmbrăcate de petrecere, fotografia de nuntă a mamei şi-a tatei. Amintiri fericite, caraghioase, toate mi se perindă prin faţa ochilor. Simt cum mă podidesc lacrimile şi privirea mi se înceţoşează. Clipesc, încercând să nu izbucnesc în plâns. Mama şi May m-aşteaptă în faţa casei.

— Pearl, cheamă un căruţ, îmi spune mama.

Pentru că-i mama şi pentru că n-avem de ales, fac ce-mi spune femeia aceasta cu picioarele legate, care n-a avut în viaţa ei un plan, în afară de strategia pe care-o folosea la mahjong.

Mă postez la colţ, pândind un bărbat care să pară puternic şi să aibă un căruţ zdravăn şi încăpător. Cei care trag căruţurile sunt mai jos decât ricşarii şi ceva mai bine-văzuţi decât cei care strâng oalele de noapte. Sunt consideraţi ca făcând parte din tagma hamalilor, fiind într-atât de săraci, încât ar face orice pentru nişte bănuţi sau pentru câteva boluri de orez. După câteva încercări nereuşite, găsesc un cărăuş, un bărbat atât de slab, încât pare să aibă stomacul lipit de şira spinării, dar care începe să negocieze serios cu noi.

— Cine credeţi că pleacă din Shanghai pe timpurile astea? întreabă el cu judecată. Nu vreau să mor ucis de mâna oamenilor-maimuţe.

Nu suflu o vorbă despre faptul că suntem urmărite de Banda Verde. Îi spun că mergem acasă, în provincia Kwangtung.

— Nu pot să vă duc atâta drum!

— Nu vrem să ne duci chiar până acolo, normal. Dar dacă ne laşi la Marele Canal…

Mă învoiesc să-i plătesc dublu.

Ne întoarcem acasă. Bărbatul ne încarcă bagajele în căruţ. Aşezăm în spate sacii plini cu rochiile noastre, ca mama să poată sta rezemată de ei.

— Înainte de plecare, spune mama, vreau să vă dau astea, fetele mamii.

Ne pune câte un săculeţ de pânză la gât.

— I-am cumpărat de la un ghicitor. Au înăuntru trei monede de cupru, trei seminţe de susan şi trei boabe de fasole verde. Mi-a spus că o să vă ferească de spiritele rele, de boală şi de aparatele zburătoare ale piticilor bandiţi.

Mama e aşa de superstiţioasă, de credulă şi de modă veche. Cât o fi plătit pentru prostiile astea – cincizeci de monede de cupru de fiecare? Mai mult?

Se urcă în căruţ şi se fâţâie puţin până-şi găseşte locul. Strânge actele la piept: biletele de vapor, certificatele noastre de căsătorie şi manualul cu instrucţiuni, înfăşurate toate într-o bucată de mătase şi legate cu o panglică din acelaşi material. Ne uităm pentru ultima dată la casa noastră. Nici bucătarul, nici ceilalţi chiriaşi n-au ieşit afară să ne facă cu mâna de rămas-bun sau să ne ureze noroc.

— Eşti sigură că e bine să plecăm de-aici? întreabă May îngrijorată. Cum rămâne cu *baba?* Dacă se-ntoarce acasă? Dacă e rănit şi zace pe undeva?

— Tatăl vostru are o inimă de hienă şi nişte plămâni de piton, spune mama. El ar fi rămas aici pentru voi? Ar fi pornit în căutarea voastră? Dacă e aşa, atunci cum se face că nu-i aici?

Cred că mama vrea să pară mai crudă decât este. *Baba* ne-a minţit şi ne-a pus într-o situaţie dificilă, însă tot bărbatul ei şi tatăl nostru e. Însă îi dăm dreptate mamei. Dacă *baba* trăieşte, probabil că nu se gândeşte la noi. Nici noi nu trebuie să ne gândim la el, dacă vrem să supravieţuim.

Bărbatul ridică căruţul, mama se ţine de margini şi astfel pornim la drum. Deocamdată, eu şi May mergem pe jos. Drumul e lung şi nu vrem ca bărbatul să obosească prea repede. Vorba aceea, *nimic nu e uşor de cărat dacă îl cari o sută de paşi.*

Traversăm Podul Grădinii. În jurul nostru, bărbaţi şi femei îmbrăcaţi cu haine căptuşite din bumbac cară tot ce au: colivii, păpuşi, saci cu orez, ceasuri de perete, calendare făcute sul. Când ajungem în Bund, privesc de-a lungul

râului Huangpu. Crucişătoarele străine sclipesc în bătaia soarelui, iar din coşurile lor se ridică nori negri de abur. Nava *Idzumo* şi escortele ei stau pe loc – masive, gri şi încă neatinse de proiectilele chinezilor. Joncile[16] şi şampanele lasă în urma lor siajele. Pretutindeni hamalii aleargă încolo şi-ncoace cu încărcăturile-n spate, chiar dacă e vreme de război.

O luăm la dreapta, pe strada Nanking, unde s-a dat cu nisip şi cu dezinfectant pentru curăţarea sângelui vărsat şi pentru îndepărtarea duhorii de la cadavre. Strada Nanking dă în Bubbling Well Road. Pe strada umbrită de copaci e aglomeraţie şi se înaintează cu greu până la Gara de Vest, acolo unde oamenii se urcă în vagoane ocupând patru niveluri: podeaua, locurile de pe banchete, cuşetele şi acoperişul. Căruţul nostru e împins înainte. Betoanele şi granitul sunt înlocuite uimitor de repede de câmpurile plantate cu orez şi bumbac. Mama ne dă mici gustări, oferindu-i de asemenea o porţie generoasă bărbatului care trage căruţul. Facem câteva popasuri ca să ne uşurăm în spatele vreunui tufiş sau copac. Mergem pe jos în arşiţa zilei. Din când în când mă uit înapoi, văd coloanele de fum care se ridică dinspre Chapei şi Hongkew şi mă-ntreb într-o doară când se vor stinge focurile.

Pe călcâiele şi degetele mari de la picioare încep să ne apară băşici şi nu ne-am gândit să luăm cu noi bandaje şi leacuri. Când apune soarele, omul care trage căruţul o ia pe o potecă ce duce spre o căsuţă cu acoperiş de paie, fără să ne-ntrebe. Vedem un cal priponit, care rumegă nişte grăunţe dintr-o găleată, şi nişte pui care ciugulesc de pe jos în faţa porţii deschise. Bărbatul lasă căruţul jos şi-şi dezmorţeşte mâinile. Între timp, o femeie iese din casă.

— Am trei femei cu mine, spune bărbatul, vorbindu-i femeii în dialectul folosit la ţară. Am vrea ceva de mâncare şi un loc în care să dormim.

Femeia nu vorbeşte, dar ne face semn să intrăm.

[16] Ambarcaţiune mică cu pânze prinse orizontal pe catarge, folosită pentru transport şi pentru pescuit.

Toarnă apă fierbinte într-un lighean şi arată spre picioarele mele şi-ale lui May. Ne descălţăm şi ne scufundăm picioarele în apă. Femeia se-ntoarce cu un vas de pământ. Ne unge băşicile sparte, folosind un fel de cataplasmă făcută-n casă, ce răspândeşte un miros scârbos. Apoi se ocupă de mama. O ajută să se aşeze pe un scăunel aflat într-un colţ al camerei, mai toarnă apă în lighean şi se pune în faţa ei, ca să nu putem s-o vedem. O văd totuşi pe mama cum se apleacă şi-şi desface legăturile. Nu mă mai uit. Îngrijirea picioarelor este pentru mama cel mai intim lucru pe care-l face. Nu i-am văzut niciodată picioarele desfăşate şi nici nu vreau să le văd.

După ce picioarele mamei sunt spălate şi înfăşurate în bandaje curate, femeia se-apucă de pregătit cina. Îi dăm din orezul nostru, pe care-l toarnă într-o oală în care fierbe nişte apă şi pe care-l amestecă până ce se face *jook*.

Pentru prima dată de când am ajuns aici, găsesc răgaz să mă uit în jurul meu. Casa e murdară şi mi-e frică să mănânc sau să beau ceva aici. Femeia pare să bage de seamă. Alături de o oală cu apă fierbinte, pune pe masă nişte boluri şi linguri de supă din cositor. Ne face semn.

— Ce vrea să facem? întreabă May.

Nici eu, nici mama nu ştim ce să facem, dar bărbatul apucă oala şi începe să ne toarne în boluri, bagă lingurile în apa fierbinte şi amestecă, aruncând apoi apa pe podeaua de pământ bătătorit, care-o absoarbe repede. Femeia ne dă *jook* cu morcovi fierţi şi verdeţuri. Verdeţurile sunt amare la gust şi acre atunci când le-nghiţim. Femeia iese din cameră şi se întoarce cu nişte peşte uscat, pe care îl pune în bolul lui May. Pe urmă se aşază în spatele ei şi începe să-i maseze umerii.

Simt cum mă cuprinde furia. Femeia asta săracă, fără educaţie, bineînţeles, o străină pentru noi, i-a dat omului cu căruţul cel mai mare bol cu *jook*, i-a oferit mamei intimitatea necesară şi acum are grijă de May. Ce am eu, de până şi străinii mă consideră nedemnă de atenţie?

După ce terminăm de mâncat, bărbatul care ne-a cărat până aici se duce să doarmă afară, lângă căruţul lui, iar noi ne-ntindem pe nişte rogojini, jos, pe podea. Sunt moartă de oboseală, dar mama pare să aibă chef de vorbă. Irascibilitatea ei, cu care ne-am obişnuit, dispare imediat ce începe să ne povestească despre copilăria ei şi despre casa unde-a crescut.

— Vara, când eram eu atâtica, mama, mătuşile, surorile şi toate verişoarele mele dormeau afară pe rogojini ca astea, îşi aminteşte mama, vorbind în şoaptă, ca să n-o trezească pe gazdă, care doarme sus, deasupra cuptorului.

— Voi nu v-aţi cunoscut mătuşile, dar să ştiţi că le semănaţi. Râde cu amărăciune. Ne iubeam una pe alta, iar când ne certam, ştiam cum s-o facem. Însă în nopţile de vară, când dormeam sub cerul liber, nu ne certam. O ascultam pe mama, care ne spunea poveşti.

Afară se-aude cântecul greierilor. Din depărtare se-aud bombele care cad peste oraşul nostru natal. Exploziile cutremură pământul, cutremurându-ne şi pe noi. Când May începe să plângă încetişor, mama ne spune:

— Cred că n-a trecut încă vremea poveştilor pentru voi.

— Da, mama, te rugăm, o îndeamnă May. Spune-ne povestea surorilor de pe Lună.

Mama se întinde spre ea şi o mângâie duios.

— Cândva, demult, începe ea povestea, iar glasul ei mă poartă spre copilărie, pe Lună trăiau două surori. Erau o minunăţie de fete.

Aştept, deşi ştiu exact cum se continuă povestea.

— Erau frumoase ca May, zvelte ca bambusul, graţioase ca ramurile de salcie când se leagănă în adierea vântului, cu feţele rotunde ca seminţele de pepene. Şi erau isteţe şi harnice ca Pearl şi îşi brodau pantofii albi precum crinii cu o mie de cusături. Li se dusese faima şi nu trecu mult până ce oamenii se adunară să le vadă.

Ştiu pe de rost soarta celor două surori din poveste, dar cred că în seara asta mama ne va spune povestea un pic altfel.

— Cele două surori ştiau regulile pe care trebuie să le respecte orice domnişoară, continuă ea. Niciun bărbat nu avea voie să le vadă. Niciun bărbat nu avea voie să le privească. Cu fiecare noapte care trecea, surorile deveneau tot mai nefericite. Într-o noapte, cea mare avu o idee: „Hai să schimbăm locul cu fratele nostru.” Sora cea mică nu prea era de acord, pentru că era cam vanitoasă, dar trebuia să asculte de *jie jie* a ei. Atunci surorile s-au îmbrăcat cu cele mai frumoase rochii roşii pe care le aveau, brodate cu dragoni care alergau printre flori ca para focului şi s-au dus la fratele lor, care trăia pe Soare. I-au cerut să facă schimb de locuri.

May, căreia îi plăcea foarte mult partea asta a poveştii, continuă:

— Pe Pământ, lumea se plimbă ziua, nu noaptea, le-a luat fratele lor în râs. Asupra voastră se vor aţinti şi mai multe priviri ca înainte.

— Surorile au început să plângă, aşa cum făceai tu, May, când voiai să obţii ceva de la taică-tu, continuă mama.

Iată-mă, culcată pe jos într-un bordei, ascultând-o pe mama cum încearcă să ne aline cu poveşti din copilărie, dar inima mea e sfâşiată de gânduri amare. Cum poate mama să vorbească cu atâta uşurinţă despre baba? Oricât ar fi fost el de rău – chiar aşa să fi fost? –, n-ar trebui să-l jelim? Mai mult, cum poate să-mi amintească tocmai acum că pe mine nu mă iubea la fel de mult ca pe May? Chiar dacă plângeam, baba nu se arăta înduioşat de lacrimile mele. Scutur din cap, încercând să-mi scot din minte gândurile duşmănoase despre tata, pentru că acum ar trebui să fiu îngrijorată de soarta lui. Îmi tot spun că-s prea obosită şi prea înspăimântată ca să mai am vreo urmă de luciditate. Dar sufăr, chiar şi în momentele astea de restrişte, sufăr pentru că pe mine nu m-au iubit cum au iubit-o pe sora mea.

— Fratele îşi iubea surorile ca pe ochii din cap şi s-a-nvoit până la urmă să le cedeze locul lui din Soare, spune mama. Surorile şi-au luat cu ele acele de brodat şi-au pornit spre

casa lor cea nouă. Jos, pe Pământ, oamenii se uitau pe cer şi vedeau un bărbat ce stătea pe Lună. Unde-i sunt surorile? se întrebau cu toţii. Unde-au dispărut? Şi până-n vremurile noastre, oricine se uită la Soare nu trebuie să-ndrăznească să-l cerceteze prea mult cu privirea, căci altfel surorile-l vor înţepa cu cele şaptezeci de ace de brodat. Cei care nu-şi feresc ochii de la ele, orbesc pe dată.

May răsuflă încetişor. Ştiu prea bine ce urmează, doar o cunosc. În câteva clipe, adoarme buştean. De deasupra cuptorului, o aud pe gazdă cum mormăie ceva. Nici ei nu i-a plăcut povestea? Mă dor toate mădularele şi ceva în plus: inima. Închid ochii ca să nu mă podidească plânsul.

În zbor pe cerul nopţii

Când se luminează de ziuă, gazda ne fierbe nişte apă să ne spălăm pe faţă şi pe mâini. Ne face ceai şi ne dă iar câte-un bol de *jook*. Ne unge încă o dată picioarele cu leacul ei băbesc. Ne dă nişte legături pentru picioare, vechi, dar curate, pe care le folosim ca să ne bandajăm. Apoi ne conduce afară şi o ajută pe mama să se urce-n căruţ. Mama vrea să-i dea bani, dar ea refuză printr-un gest categoric. Atât de jignită pare să fie din pricina asta, încât nici nu se mai uită la noi.

Restul dimineţii mergem pe jos. Deasupra câmpurilor s-a lăsat ceaţa. Mirosul de orez fiert pe foc de paie ajunge până la noi dinspre satele pe lângă care trecem. Pălăria cea verde a lui May şi pălăria mea cu pene, pe care le-am salvat din calea furiei Bătrânului Louie, au fost împachetate bine, aşa că soarele ne arde pielea. Din când în când, ne urcăm şi noi în căruţ lângă mama. Omul care-l trage nici nu crâcneşte, nu ameninţă că ne lasă în mijlocul drumului şi nici nu ne cere mai mulţi bani. Răbdător ca un măgar, continuă să meargă.

Când începe să se însereze, coteşte pe o potecuţă ce duce spre o gospodărie ţărănească, exact ca ieri, numai că de data asta casa e mai sărăcăcioasă decât cea pe care tocmai o lăsasem în urmă. Nevasta alege seminţe, purtându-şi bebeluşul adormit în spinare. Doi copii bolnăvicioşi trebăluiesc în jur, vlăguiţi de tot. Bărbatul ei ne cercetează din cap până-n picioare, gândindu-se câţi bani va face de pe urma noastră. Când vede că mama are picioarele legate, rânjeşte larg cu gura lui lipsită de dinţi. Plătim mai mult decât face pentru nişte turte uscate din mălai.

Mama şi May adorm înaintea mea. Eu rămân cu ochii în tavan. Aud cum chiţăie un şobolan undeva pe pereţi, cum se opreşte ici şi colo ca să ronţăie câte ceva. Toată viaţa am fost răsfăţată, am avut parte din belşug de mâncare,

haine, un loc bun de dormit, călătorii. Acum îmi dau seama cât de uşor putem noi sau oamenii ca noi, cei privilegiaţi şi îngrijiţi de alţii, să murim pur şi simplu pe drum. Nu ştim ce-nseamnă să supravieţuieşti din nimic. Nu ştim cum e să trăieşti de azi pe mâine. Familia asta care locuieşte aici şi femeia care ne-a găzduit azi-noapte ştiu însă. Când n-ai prea multe, puţinul pe care-l ai nu ţi se mai pare atât de puţin.

A doua zi dimineaţa trecem printr-un sat ars din temelii. Pe drum îi vedem pe cei care-au încercat zadarnic să fugă: bărbaţi străpunşi de baionete şi împuşcaţi, prunci abandonaţi şi femei goale de la brâu în jos, cu picioarele răşchirate şi pline de sânge. Imediat după prânz, trecem pe lângă cadavrele soldaţilor chinezi, lăsate să se descompună sub soarele fierbinte. Unul dintre ei e ghemuit ca o minge. Dosul palmei îi acoperă încă gura, ca o ultimă încercare de a-şi ostoi durerea.

Cât de departe să fi ajuns? Nu ştiu. Probabil că am făcut în jur de douăzeci şi patru de kilometri pe zi. Cât va mai trebui să mergem? Nici asta nu ştim. Dar trebuie să mergem tot înainte şi să sperăm că nu o să ne întâlnim cu japonezii până la Marele Canal.

Seara, bărbatul care ne duce cu căruţul face la fel ca zilele trecute, o apucă pe un drum de ţară spre altă cocioabă, numai că de data asta nu găsim pe nimeni înăuntru, ca şi cum oamenii ar fi plecat de-acolo cu puţin timp înainte de sosirea noastră. Au lăsat totul în urmă, până şi puii de găină şi raţele. Omul nostru scotoceşte pe rafturi, până dă de-un borcan cu napi la saramură. Ne uităm la el – neajutorate, fără să-l ajutăm – cum prepară orezul. Cum se face că deşi e cu noi de trei zile, tot n-am reuşit să aflăm cum îl cheamă? E mai mare decât mine sau May, dar mai tânăr decât mama. În ciuda acestui fapt, noi îi spunem „băiete”, iar el ne răspunde cu respectul pe care i-l impune condiţia lui modestă. După ce mâncăm, caută prin casă până găseşte nişte beţişoare care alungă ţânţarii, pe care le aprinde. Noi ne retragem în cealaltă cameră, unde

găsim un pat încropit din două capre de tăiat lemne şi trei scânduri. Peste acestea sunt întinse câteva rogojini, iar la piciorul patului e o plapumă umplută cu bumbac. E prea cald ca să ne învelim cu plapuma, dar o întindem peste rogojini, ca să avem ceva moale sub noi.

Noaptea sosesc japonezii. Auzim cum îşi târşâie cizmele, le auzim vocile aspre şi gâjâite şi-apoi răzbate până la noi strigătul tovarăşului nostru de drum, care-i imploră să-l cruţe. Nu ştim dacă s-a sacrificat pentru noi, dar suferinţa şi moartea lui ne-au oferit răgazul de a ne ascunde. Suntem într-o colibă cu doar două camere, totuşi. Unde am putea să ne vârâm? Mama ne spune să luăm scândurile de pe caprele de tăiat lemne şi să le rezemăm de perete.

— Ascundeţi-vă după ele! ne porunceşte ea.

Eu şi May ne uităm una la alta. Ce-o vrea mama să facă?

— Repede! şuieră ea printre dinţi. Acum!

Ne ascundem după scânduri şi mama ne întinde geanta mică cu zestrea ei şi actele învelite în mătase.

— Luaţi-le!

— Mamă.

— Şşt!

Îmi trage mâna spre ea şi-mi îndeasă geanta, împreună cu actele noastre din fâşia de mătase. O auzim cum mută una dintre caprele pentru tăiat lemne. Scândurile ne împing şi mai tare în perete, aşa că trebuie să stăm cu capetele într-o parte. Atât de îngust e locul pe care ni l-a făcut mama ascunzătoare. Dar nu putem spune că suntem ascunse bine. Nu va trece mult şi soldaţii ne vor dibui.

— Staţi aici! ne şopteşte mama. Să nu ieşiţi de-acolo, indiferent ce-o să auziţi! Mă apucă de încheietură şi îmi scutură mâna.

Îmi spune ceva în dialectul Sze Yup, pentru că nu vrea ca May să înţeleagă:

— Ascultă-mă Pearl, să staţi aici! Să n-o laşi pe sora ta să facă niciun pas afară!

Auzim cum mama părăseşte camera şi închide uşa după ea. Lângă mine, May respiră încet. Simt pe faţă aerul

expirat de ea, călduţ şi umed. Inima-mi bate să-mi spargă pieptul.

Din cealaltă încăpere se-aud o uşă trântită de perete şi-apoi sunetul înfundat al cizmelor soldaţilor, vocile lor răstite şi, imediat după ele, glasul implorator al mamei. La un moment dat, uşa de la camera în care ne aflăm se deschide şi lumina lanternelor ajunge până la ascunzişul nostru. Mama ţipă – un strigăt ascuţit şi pătrunzător –, uşa se-nchide şi luminile dispar.

— Mama. Scânceşte May.

— Trebuie să taci din gură, îi şoptesc eu.

Auzim gemete şi râsete, dar mama nu scoate niciun sunet. Să fie deja moartă? Dacă este, atunci bărbaţii aceia vor veni după noi. Nu e de datoria mea să fac ceva ca s-o salvez pe soră-mea? Le dau drumul lucrurilor pe care mi le-a dat mama şi încerc să ies de sub scândură pe partea stângă.

— Nu!

— Taci!

În spaţiul acela îngust, May mă apucă de mână.

— Nu te duce acolo, Pearl, mă roagă ea stăruitor. Nu mă lăsa aici.

Îmi smucesc mâna şi May îmi dă drumul. Ies de după scânduri, încercând să fac cât mai puţin zgomot. Mă îndrept spre uşă fără urmă de şovăială, o deschid şi intru în camera principală, după care închid uşa după mine.

Mama e întinsă pe podea, iar în ea e un bărbat. Sunt uimită de subţirimea gambelor ei, urmarea unei vieţi întregi de mers – sau mai bine zis a neputinţei de a merge – pe picioare legate. Alţi doisprezece soldaţi îmbrăcaţi în uniforme galbene, purtând pantofi de piele, cu carabinele-n spinare, au făcut roată în jurul ei şi stau şi privesc, aşteptându-şi rândul.

Mama urlă de durere când dă cu ochii de mine.

— Mi-ai promis c-o să rămâi acolo. De-abia mai vorbeşte, slăbită de durere şi de-amărăciune. Era de datoria mea să vă salvez.

Piticul bandit aplecat peste mama îi trage o palmă. Simt cum nişte mâini puternice mă înşfacă şi trag de mine în toate părţile. Cine-o să mă aibă primul? Cel mai puternic dintre ei? Bărbatul care este în mama se opreşte brusc, îşi trage pantalonii pe el şi-şi face loc printre ceilalţi soldaţi, venind spre mine să mă înşface.

— Le-am spus că nu mai e nimeni cu mine, şopteşte mama îngrozită. Încearcă să se ridice, dar nu poate decât să stea în genunchi.

În agonia acelor clipe, reuşesc să nu mă pierd cu firea.

— Ei nu înţeleg ce spui, îi zic eu calmă, fără să ezit, înfruntându-mi teama.

— Voiam ca tu şi May să fiţi în siguranţă, spune mama printre hohote de plâns.

Cineva mă împinge de la spate. Câţiva soldaţi se întorc la mama şi-o lovesc în cap şi în spate. Urlă la noi. Poate că nu vor să vorbim între noi, nu ştiu sigur. Nu le cunosc limba. În sfârşit, unul dintre ei rosteşte ceva în engleză.

— Ce spune bătrâna? Pe cine mai ascundeţi aici?

Îi văd ochii hulpavi. Sunt atâţia soldaţi şi doar două femei, dintre care una e mamă.

— Mama e supărată că n-am rămas în ascunzătoarea mea, îi răspund eu în engleză. Sunt singură la părinţi.

Nu trebuie să mă prefac că plâng, căci imediat încep să suspin, îngrozită de ceea ce va urma.

Există momente în care zbor, când îmi părăsesc trupul, când las în urmă încăperea în care mă aflu şi tot pământul şi zbor pur şi simplu pe cerul nopţii în căutarea oamenilor şi locurilor dragi. Mă gândesc la Z.G. Oare ar vedea fapta mea ca pe un act suprem de pietate filială? Mă gândesc la Betsy. Mă gândesc chiar şi la elevul meu japonez. Oare căpitanul Yamasaki e şi el cu soldaţii ăştia, oare ştie că eu sunt aici, oare speră ca ceilalţi s-o găsească pe May? Se gândeşte cum voia s-o ia el de soţie mai demult şi cum ar putea s-o ia acum prizonieră de război?

Mama e distrusă, dar, în ciuda sângelui vărsat şi a strigătelor ei sfâşietoare, soldaţii îşi continuă treaba. Îi

desfăşoară legăturile de la picioare şi le azvârl în aer. Le văd cum zboară, ca fundele unor acrobaţi. Picioarele mamei au culoarea unui cadavru rece, de un albastru albicios cu pete verzi şi violet pe sub carnea zdrobită. Soldaţii trag de ele şi le lovesc. Apoi încep să le calce în picioare, încercând să le aducă la forma „normală”. Strigătele mamei nu seamănă cu cele de la legarea picioarelor sau de la chinurile facerii. Sunt strigăte adânci, strigătele chinuite ale unui animal care agonizează dincolo de puterea noastră de înţelegere.

Închid ochii, încerc să ignor ce-mi fac şi mă stăpânesc cu greu să nu-mi înfig dinţii în bărbatul de deasupra mea. Mi-aduc aminte de cadavrele femeilor pe care le-am văzut pe drum şi mă îngrozeşte ideea de a-mi vedea picioarele răşchirate în acele unghiuri anormale, inumane. Simt cum ceva se rupe în mine – dar nu e ca în noaptea nunţii, e ceva mult mai rău, care mă arde şi pare că mă sfâşie pe dinăuntru. Aerul e greu şi vâscos din cauza mirosului de sânge, a beţişoarelor aprinse şi a picioarelor desfăşate ale mamei.

De câteva ori – când mama geme cel mai rău – deschid ochii şi văd ce i se-ntâmplă. Mamă, mamă, mamă! Aşa aş vrea să strig în momentele astea, dar n-o fac. Mă întind şi o iau de mână. Cum aş putea să descriu clipa în care ochii ni se întâlnesc? Suntem o mamă şi fiica ei, violate în mod repetat, până la ultima suflare. Văd în ochii ei amintiri legate de naşterea mea, văd supărările ei micuţe cauzate de dragostea ei de mamă, văd lipsa ei de speranţă şi apoi, undeva, în adâncimea oglinzilor acestora, văd o înverşunare pe care n-am mai întâlnit-o niciodată la ea.

În tot acest timp mă rog ca May să nu iasă de sub scândura ei, să nu facă vreun zgomot, să nu fie tentată să se uite dincolo de uşă, să nu facă ceva prostesc, pentru că n-aş suporta s-o văd şi pe ea în camera asta, în mâinile acestor… bărbaţi. În curând n-o mai aud pe mama. Nu mai ştiu cine sunt şi unde mă aflu, nu ştiu ce mi se-ntâmplă. Nu pot să simt decât durerea.

Uşa de la intrare se deschide cu un scârţâit şi aud din nou cizme tropăind pe pământul bătătorit. Totul a fost înfiorător până acum, dar e şi mai rău când mă gândesc că încă nu s-a terminat. Mă înşel, însă. O voce – furioasă, tiranică şi stridentă – zbiară la soldaţi. Aceştia se ridică, împleticindu-se. Îşi trag pantalonii pe ei. Îşi trec mâinile prin păr şi se şterg la gură cu dosul palmelor. Apoi trec în poziţie de drepţi şi salută milităreşte. Încerc să nu mă mişc, în speranţa că mă vor crede moartă. Vocea cea nouă latră nişte ordine – sau îi mustră pe bărbaţi? Soldaţii vorbesc tare.

Vârful rece al unei baionete sau săbii îmi apasă obrazul. Nu fac nicio mişcare. Cineva mă loveşte cu cizma. Din nou, nu fac nicio mişcare – *fă-te moartă, fă-te moartă, fă-te moartă şi poate n-o să-nceapă iar* –, dar corpul mi se chirceşte ca al unei omizi lovite. De data asta nu se mai aud râsete; se aşterne o tăcere înfiorătoare. Aştept să fiu străpunsă de baionetă.

Simt un val de aer rece şi apoi cineva îmi înveleşte trupul gol cu o bucată moale de pânză. Soldatul acela sever – care stă chiar deasupra mea, după cum bag de seamă, căci aud ordinele sale şi, imediat după aceea, târşâitul cizmelor celorlalţi ieşind din casă unul după celălalt – se apleacă spre mine, îmi aranjează pânza pe şold şi pleacă.

Vreme îndelungată, o tăcere apăsătoare învăluie camera. Apoi o aud pe mama cum se-ntoarce pe-o parte şi geme. Încă sunt paralizată de teamă, dar reuşesc să-i şoptesc:

— Nu te mişca. S-ar putea să se-ntoarcă.

Poate că mi s-a părut doar că-i şoptesc asta, pentru că mama nu pare să m-asculte. O aud cum se târăşte până la mine şi apoi simt cum degetele ei îmi ating obrazul. Mama, pe care am crezut-o mereu o persoană fragilă, mă trage la ea în poală. Pe urmă, se reazemă de peretele de chirpici.

— Tatăl tău te-a botezat Pearl[17] Dragon, îmi spune mama, mângâindu-mă pe păr, pentru că eşti născută în

[17] „Perlă” *(engl.).*

Anul Dragonului şi dragonului îi place să se joace cu perlele. Dar mie mi-a plăcut numele acesta din alt motiv. Perla se naşte atunci când un fir de nisip pătrunde într-o scoică de mărgăritar. Eram tânără pe-atunci, de-abia mă făcusem de paisprezece ani, când tata mi-a aranjat măritişul. Am făcut treaba aia dintre soţ şi soţie pentru că era de datoria mea, dar chestia pe care a băgat-o taică-tu în mine a fost la fel de neplăcută ca nisipul. Însă uite ce s-a întâmplat. Din asta s-a născut perla mea.

O vreme, murmură ceva. Îmi simt capul greu. Mă doare tot corpul. Unde-i May?

— În ziua în care te-ai născut tu s-a iscat un taifun, reia mama povestea, brusc, vorbindu-mi acum în Sze Yup, limba copilăriei mele şi limba pe care-o folosim pentru a ţine secrete faţă de May. Se spune că Dragonul născut pe timp de furtună va avea o soartă violentă. Tu crezi mereu că ai dreptate şi asta te împinge să faci unele lucruri pe care n-ar trebui să le faci.

— Mamă.

— Ascultă-mă, măcar de data asta. Şi pe urmă încearcă să uiţi. Totul.

Se apleacă spre mine şi îmi şopteşte la ureche:

— Eşti Dragon şi, dintre toate semnele zodiacului, doar Dragonul poate să-mblânzească voia destinului. Doar Dragonul poate mânui destinul, datoria şi puterea. Sora ta e o biată Oaie. I-ai fost întotdeauna o mamă mai bună decât i-am fost eu.

Dau să mă mişc, dar mama mă ţine bine.

— Nu mă contrazice tocmai acum. N-avem timp de-aşa ceva.

Glasul ei e minunat. Niciodată n-am simţit dragostea ei de mamă ca în momentele acestea. Corpul meu se lasă moale în braţele ei, plutind încet în întuneric.

— Trebuie să ai grijă de sora ta, îmi spune mama. Promite-mi c-aşa ai să faci, Pearl. Promite-mi chiar acum!

Îi promit. În clipa următoare, după ceea ce mi s-a părut a fi o eternitate, întunericul îmi acoperă ochii.

Gustul vântului şi al valurilor

Mă trezesc la un moment dat şi simt o cârpă umedă ştergându-mi faţa. Deschid ochii şi o văd pe May, la fel de palidă, de frumoasă şi de sfioasă ca o nălucă. Văd cerul de deasupra ei. Am trecut în lumea de dincolo? Închid din nou ochii şi simt cum îmi tremură şi-mi zvâcneşte tot corpul.

Următorul lucru pe care mi-l amintesc e că sunt pe-o barcă. Mă chinui din răsputeri să nu-mi pierd iar cunoştinţa. Mă uit în stânga şi văd un năvod. Mă uit în dreapta şi văd uscatul. Barca înaintează constant la îndemnul *trageţi, trageţi, trageţi!* Lipsa valurilor îmi spune că nu suntem pe ocean. Îmi ridic capul şi văd o cuşcă la picioarele mele. Înăuntrul ei e un băiat de vreo şase ani – să fie retardat, nebun, bolnav? –, care se zvârcoleşte şi tremură. Închid ochii şi mă las în voia balansului bărcii.

Nu ştiu câte zile-am călătorit aşa. Imagini şi sunete izolate mi se perindă prin faţa ochilor şi-mi răsună în urechi: luna şi cerul de deasupra mea, orăcăitul necontenit al broaştelor, cântecul trist al *pipei*[18], sunetul vâslelor ce lovesc apa, vocea stridentă a unei mame ce-şi strigă copilul, bubuitul carabinelor. Din colţurile cele mai chinuite ale minţii mele aud o voce spunându-mi: „E-adevărat că bărbaţii morţi plutesc cu faţa-n jos pe apă, iar femeile privesc către cer?” Nu ştiu cine-a pus o astfel de întrebare sau dacă a pus-o cineva vreodată, dar prefer să mă uit în jos, la întinderea nesfârşită de ape întunecate.

Când îmi ridic mâna pentru a-mi apăra faţa de soare, simt ceva greu alunecându-mi până la cot. E brăţara de jad a mamei şi acum ştiu că ea e moartă. Pe dinăuntru simt fierbinţeala febrei, iar pielea-mi tremură incontrolabil de frig. Simt cum mă ridică nişte mâini moi. Mă aflu într-un spital. Nişte voci blânde rostesc cuvinte precum „morfină”, „rană anfractuoasă”, „infecţie”, „vagin” şi „operaţie”. Ori

[18] Instrument muzical chinezesc, asemănător lăutei.

de câte ori îi aud vocea surorii mele, mă simt în siguranţă. Când n-o aud, mă cuprinde disperarea.

După mult timp, mă întorc din călătoria mea în lumea celor aproape morţi. May moţăie pe un scaun lângă patul de spital. Mâinile îi sunt bandajate atât de strâns, încât pare să aibă două labe albe imense în poală. Un doctor – bărbat – stă aplecat deasupra mea şi îşi duce degetul la gură. Dă din cap înspre May şi spune încetişor:

— Las-o să doarmă. Are nevoie de somn.

Când se apleacă spre mine, mă smucesc, dar m-au legat cu mâinile de pat.

— Ai delirat o vreme şi ne-ai dat mari bătăi de cap, spune el cu blândeţe. Dar acum eşti în siguranţă.

Îşi aşază mâna pe braţul meu. E chinez, dar e totuşi bărbat. Mă străduiesc să nu ţip. Mă priveşte în ochi, cercetător, apoi zâmbeşte.

— Nu mai ai febră. O să supravieţuieşti.

În zilele ce urmează, aflu că May m-a pus în căruţ şi m-a cărat singură până la Marele Canal. Pe drum a aruncat sau a vândut multe dintre lucrurile pe care le luasem cu noi. Tot ce ne-a mai rămas acum sunt trei rânduri de haine pentru fiecare, actele şi restul din zestrea mamei. Ajunsă la Marele Canal, May a cheltuit din banii mamei şi a plătit un pescar să ne ducă cu familia lui cu şampana până la Hongkew. Eram aproape moartă când a reuşit să mă interneze în spital. Cât m-au operat pe mine, alţi doctori au avut grijă de mâinile lui May, care erau pline de băşici şi răni de la împinsul căruţului. A plătit tratamentul amanetând câteva bijuterii de nuntă ale mamei.

Mâinile lui May se vindecă încet-încet, dar eu trebuie să mai fac încă două operaţii. Într-o zi, doctorii vin la mine cu o expresie tristă întipărită pe chipurile lor şi-mi spun că se îndoiesc că voi mai putea avea copii. May plânge, eu, nu. Dacă pentru a avea un copil trebuie să fac iar chestia aia dintre soţ şi soţie, mai bine mor. *Niciodată*, îmi spun în gând. *Niciodată în viaţa mea n-am să mai fac aşa ceva.*

După aproape şase săptămâni petrecute în spital, doctorii decid în sfârşit să mă externeze. Auzind vestea, May pleacă să aranjeze călătoria spre Hong Kong. Când vine să mă ia de la spital, mă duc la baie să mă schimb. Am slăbit mult. Persoana din oglindă pare să fie o fetiţă de doisprezece ani – înaltă, stângace şi slăbănoagă –, dar cu obrajii supţi şi cu cearcăne negre sub ochi. Fiindcă mi-a crescut, părul nu-mi mai stă cum trebuie şi-mi atârnă pe umeri, moale şi vlăguit. Zilele în care-am stat în soare fără umbrelă sau pălărie mi-au făcut pielea arămie şi aspră. Cât de furios ar fi baba dacă m-ar vedea acum! Braţele-mi sunt atât de slabe, încât degetele îmi par extraordinar de lungi, ca nişte gheare. Rochia de modă occidentală pe care am îmbrăcat-o stă pe mine ca pe gard.

Când ies din baie, o văd pe May pe patul meu, aşteptându-mă. Se uită la mine, apoi îmi spune să-mi dau jos rochia.

— S-au întâmplat multe cât timp te-ai însănătoşit tu, îmi spune. Oamenii-maimuţe sunt ca nişte furnici avide după sirop. Mişună peste tot.

Face o pauză. N-a adus vorba despre ce s-a petrecut în noaptea aceea în colibă şi îi sunt recunoscătoare pentru asta, dar nenorocirea stăruie între noi la fiecare cuvânt, la fiecare privire.

— Trebuie să ne adaptăm, continuă ea, încercând să pară senină. Trebuie să ne îmbrăcăm ca restul lumii.

A vândut una dintre brăţările mamei pentru a cumpăra două rânduri de haine: pantaloni negri din in, nişte jachete albastre şi largi şi baticuri cu care să ne strângem părul. Îmi întinde nişte haine grosolane, de ţărancă. Cu May n-am fost niciodată ruşinoasă. E sora mea, dar nu cred c-aş suporta să mă vadă goală acum, aşa că iau hainele şi mă duc la baie să mă schimb.

— Am altă idee, îmi strigă ea din faţa uşii încuiate. Nu-i chiar ideea mea, am auzit-o de la două misionare chineze şi nu ştiu dac-o să meargă. Aştept să ieşi din baie ca să-ţi arăt.

De data asta, când mă uit în oglindă, îmi vine să râd. În ultimele două luni m-am transformat dintr-o fată frumoasă într-o biată ţărancă, însă, când ies din baie, May nu suflă un cuvânt legat de felul în care arăt. Ne aşezăm pe pat. Scoate un borcan cu cremă grasă şi o cutie metalică cu cacao şi le pune pe noptieră. Ia o lingură de pe tava mea cu micul dejun – încruntându-se când vede că *din nou* n-am mâncat nimic –, o bagă în borcan şi scoate doi bulgări mari de cremă grasă, pe care-i pune pe tavă.

— Pearl, varsă puţină cacao aici.

O privesc nedumerită.

— Ai încredere în mine, îmi zice şi zâmbeşte.

Presar puţină pudră în borcan, iar ea începe să amestece chestia aia scârboasă.

— O să ne dăm cu asta pe faţă, ca să ne închidem tenul, să părem mai de la ţară.

E o idee isteaţă, dar, chiar dacă am pielea mai închisă, asta nu m-a salvat de turbarea soldaţilor. Cu toate astea, tot timpul după ce-am ieşit din spital am folosit mixtura lui May.

Câtă vreme am fost internată, May a găsit un pescar care descoperise că se fac bani mai frumoşi *pe* valuri decât căutând ce-i sub ele, din transportul refugiaţilor de la Hangchow spre Hong Kong. Urcăm în barca lui şi, alături de noi, încă doisprezece pasageri sau mai mulţi coboară în cala mică şi foarte întunecoasă, care servise până nu demult ca loc de depozitare a peştelui. Singura lumină care pătrunde până la noi e cea care se strecoară printre şipcile punţii. Mirosul stăruitor de peşte ne sufocă, dar ieşim în larg, în coada unui taifun. Nu trece mult şi oamenii încep să aibă rău de mare. May resimte răul de mare mai abitir decât ceilalţi.

În a doua zi a noastră pe mare, auzim pe cineva strigând. O femeie de lângă mine începe să plângă:

— Sunt japonezii, se tânguie ea. O să murim cu toţii!

Dacă spusele ei sunt adevărate, atunci n-o să le mai dau ocazia să mă violeze din nou. O să mă arunc peste bord înainte să ajungă la noi. Cala răsună când cizmele lor tropăie pe deasupra noastră. Mamele îşi strâng pruncii la sân ca să înăbuşe orice sunet. În faţa mea, un bebeluş dă agitat din mână, luptându-se să mai ia o gură de aer.

May scotoceşte prin genţile noastre. Scoate ultimii noştri bani şi-i împarte în trei teancuri. Pe unul îl împătureşte şi-l bagă între şipcile plafonului. Îmi întinde şi mie câteva bancnote. Fac ce face şi ea, adică ascund banii sub baticul de pe cap. Apoi May îmi trage repede brăţara mamei de pe mână, îşi dă jos cerceii şi îi pune alături de cele câteva lucruri rămase din zestrea mamei. Pe acestea le îndeasă într-o crăpătură dintre peretele calei şi platforma pe care stăm. În cele din urmă, scoate din geanta noastră de călătorie unguentul cu cacao. Ne ungem feţele şi mâinile.

Trapa se deschide şi lumina invadează cala.

— Sus cu voi! ne porunceşte o voce în chineză.

Facem ce ni se spune. O briză de aer proaspăt şi sărat îmi mângâie faţa. Marea foşneşte sub picioarele mele. Sunt mult prea înfricoşată ca să-mi ridic privirea.

— E în regulă, îmi şopteşte May. Sunt chinezi.

Dar nu sunt controlori maritimi, nici pescari şi nici refugiaţi mutaţi de pe o barcă pe alta. Sunt piraţi. Pe uscat, chinezii profită de pe urma războiului şi jefuiesc zonele aflate sub asediu. De ce n-ar face la fel şi pe mare? Ceilalţi pasageri sunt îngroziţi. Nici nu realizează că furtul banilor şi al lucrurilor personale nu-i nimic pe lângă alte grozăvii ce se pot întâmpla în vreme de război.

Piraţii îi percheziţionează pe bărbaţi şi le iau bijuteriile şi banii pe care-i găsesc asupra lor. Nemulţumiţi, le ordonă bărbaţilor să se dezbrace. La început, aceştia se codesc, dar piraţii îşi agită carabinele-n aer, toată lumea respectă porunca. Alţi bani şi alte bijuterii sunt găsiţi ascunşi între fese, cusuţi în tivurile hainelor sau băgaţi în tălpile pantofilor.

Mi-e greu să explic ce simt. Ultima dată când am văzut bărbaţi goi… Dar ăştia sunt compatrioţii mei – cuprinşi de frig, speriaţi, încercând să-şi acopere părţile intime cu mâinile. Nu vreau să-i privesc, dar o fac. Sunt confuză, înverşunată şi mă încearcă un sentiment ciudat de triumf, când îi văd pe aceşti bărbaţi reduşi la o asemenea slăbiciune.

După asta piraţii le cer femeilor să le dea tot ce ascund. Văzând ce-au păţit bărbaţii, acestea se supun imediat. Fără pic de regret, scot bancnotele de sub batic. Ne-au jefuit de obiectele de valoare, dar nu-s atât de naivi.

— Tu!

Tresar, dar nu cu mine vorbeşte.

— Ce-ascunzi acolo?

— Sunt de la ţară, spune o fată din dreapta mea, iar glasul îi tremură.

— Eşti ţărancă? Faţa, mâinile şi picioarele tale arată altceva!

Aşa e. Fata poartă haine ponosite, dar faţa-i e palidă, mâinile-i sunt frumoase, iar în picioare are pantofi noi din piele, cu şireturi. Piratul o dezbracă, până rămâne doar cu o cingătoare şi un tampon. Acum e clar pentru toată lumea că minte. Nicio ţărancă nu-şi permite să-şi cumpere tampoane din acestea occidentale. Ar fi trebuit să folosească hârtie absorbantă, ca orice femeie nevoiaşă.

Cum se face că în astfel de momente nu ne abţinem să nu privim? Nu ştiu, dar mă uit iarăşi, pe de o parte fiindcă mă tem pentru mine şi pentru May, pe de alta, pentru că-mi stârneşte curiozitatea. Piratul înşfacă tamponul şi-l taie cu cuţitul. Nu se alege decât cu cincisprezece dolari de Hong Kong.

Dezgustat de câştigul acesta infim, azvârle tamponul în mare. Îşi mută privirea de la o femeie la alta, hotărăşte că noi nu meritǎm efortul, apoi porneşte cu oamenii lui să scotocească prin cală. Se întorc după câteva minute, scuipă câteva ameninţări, se urcă înapoi în barca lor şi se îndepărtează. Oamenii se bulucesc în cala urât mirositoare,

să vadă cu ce-au rămas. Eu rămân pe punte. După puţin timp, mai devreme decât mi-am închipuit, aud strigăte îngrozite.

Un bărbat se caţără repede pe scară, face trei paşi uriaşi pe punte şi se aruncă peste bord. Nici eu, nici pescarul n-apucăm să facem nimic. Omul scoate de câteva ori capul din valuri, apoi dispare.

În fiecare zi de când am ieşit din spital mi-am dorit să mor, dar când îl văd pe omul acesta scufundându-se în adâncuri simt cum se revoltă ceva în mine. Un Dragon nu se lasă învins. Un Dragon se luptă cu soarta. Nu e un sentiment acut, de nestăpânit. E ca atunci când cineva suflă într-un tăciune şi vede cum acesta se înroşeşte uşor. Trebuie să mă agăţ de viaţă, oricât de nenorocită şi de zadarnică e ea. Vocea mamei îmi vine din nou în minte, o aud cum spune unul din proverbele ei preferate: „Nu există nicio nenorocire afară de moarte. Nu există sărăcie mai mare decât cea a cerşetorului.” Vreau – *trebuie* – să fac ceva mai curajos şi mai bun decât să mor.

Mă îndrept spre trapă şi cobor în cală. Pescarul prinde trapa în cleme şi o încuie. O găsesc pe May zăcând într-o lumină sepulcrală. Mă aşez lângă ea. Fără să-mi spună un cuvânt, îmi arată geanta de zestre a mamei, apoi se uită-n sus. Îi urmăresc privirea. Ultimii noştri bani sunt în siguranţă în crăpătură.

La câteva zile după ce ajungem în Hong Kong, aflăm că regiunile din jurul Shanghaiului s-au aflat tot timpul acesta sub asediu. Relatările de pe front sunt mult prea dure, de nesuportat. Cahapeiul a fost bombardat şi ars din temelii. Hongkewul, unde locuiam noi, n-a avut nici el o soartă mai blândă. Concesiunea Franceză şi Aşezarea Internaţională, în calitate de teritorii străine, sunt încă nişte locuri sigure. Într-un oraş atât de aglomerat, în care n-ar mai avea loc nici măcar un şobolan în plus, sosesc valuri şi valuri de refugiaţi. În ziar scrie că cei un sfert de milion de locuitori ai concesiunilor străine sunt înnebuniţi de aglomeraţia

produsă de cele trei milioane şi jumătate de refugiaţi ce-şi duc traiul pe străzi, prin cinematografe, săli de dans şi piste de curse. Aceste concesiuni, încolţite din toate părţile de piticii bandiţi sunt denumite acum Insula Singuratică. Teroarea s-a întins mai departe de Shanghai. Fiecare zi aduce veşti despre femei răpite, violate sau ucise pe tot cuprinsul Chinei. Canton, care nu-i prea departe de noi, de Hong Kong, e asaltat de raidurile aeriene. Mama voia să ajungem în satul lui *baba*, dar ce-o să găsim acolo când vom ajunge? Îl vom găsi ars din temelii? Vom mai găsi pe cineva în viaţă? Numele tatei va mai însemna ceva în Yin Bo?

Stăm într-un hotel de pe ţărmul Hong Kongului. E murdar, plin de praf şi de păduchi. Plasa de ţânţari e murdară de funingine şi ruptă. Lucrurile pe care nu le băgam în seamă în Shanghai sunt mult prea vizibile aici: familii ghemuite pe la colţuri de stradă, cu toate bunurile strânse o viaţă-ntreagă puse la vânzare pe-o pătură în faţa lor, doar-doar s-o-ndura cineva să le cumpere. Cu toate acestea, britanicii se comportă ca şi cum oamenii-maimuţe nu vor invada niciodată colonia.

— Noi nu suntem implicaţi în războiul ăsta, spun ei cu accentul acela vioi al lor.

— Japonezii n-ar îndrăzni să atace aici.

Pentru că nu mai avem bani, suntem nevoite să mâncăm tărâţe de orez fierte, o mâncare cu care se hrănesc de obicei porcii. Tărâţele ne zgârie pe gât când le înghiţim şi sunt groaznice când ieşim afară. Nu ştim nicio meserie şi nimeni nu mai are nevoie de fete frumoase, pentru că e-n zadar să afişezi chipuri frumoase, când lumea se face tot mai urâtă.

Apoi, într-o zi, îl vedem pe Huang cel Ciupit de Vărsat coborând dintr-o limuzină şi urcând în fugă treptele Hotelului Peninsula. Suntem sigure că el este. Ne întoarcem la hotel şi ne încuiem în cameră. Încercăm să ghicim ce anume îl aduce în Hong Kong. A venit aici ca să scape de război? A mutat activitatea Bandei Verzi aici? Nu ştim şi nici

nu avem cum să aflăm. În orice caz, poate da de noi oriunde. Dacă a ajuns aici, în sud, ne va găsi.

Pentru că nu avem de ales, ne ducem la biroul companiei Dollar Steamship Line, schimbăm primele bilete şi ne rezervăm locuri la clasa a doua specială pe vaporul *President Coolidge* pentru voiajul de douăzeci de zile până la San Francisco. Nu ne gândim ce se va întâmpla odată ajunse acolo, când ne vom întâlni soţii şi alte chestii din astea. Încercăm doar să fugim din calea Bandei Verzi şi să fim cu un pas înaintea japonezilor.

Pe vapor, mă ia din nou febra. Stau în cabină şi dorm aproape toată călătoria. May suferă de rău de mare, aşa că îşi petrece mai tot timpul pe puntea de clasa a doua, la aer curat. Îmi povesteşte despre un tânăr care merge la studii la Princeton.

— El călătoreşte la clasa întâi, dar vine la noi pe punte să mă vadă. Ne plimbăm şi vorbim, iar ne plimbăm şi iar vorbim, îmi spune ea. Sunt leşinată după el.

E prima oară când aud expresia asta americănească şi mi se pare ciudat. Tânărul acesta trebuie să fie foarte occidental. Nu-i de mirare că May îl place.

Uneori May nu se întoarce în cabină decât târziu în noapte. Uneori se suie în cuşeta de sus şi adoarme imediat, alteori se bagă-n patul meu îngust şi mă ia în braţe. Respiră la unison cu mine şi adoarme. Atunci eu rămân trează, temându-mă să nu fac vreo mişcare care să-i curme somnul şi-mi fac griji, îmi tot fac griji. May pare să fie îndrăgostită lulea de tânărul respectiv şi mă-ntreb dacă face chestia aia dintre soţ şi soţie cu el. Dar cum ar putea să facă asta când are rău de mare? Cum ar putea s-o facă şi punct? Apoi gândurile-mi zboară către locuri mult mai sumbre.

Mulţi oameni visează să ajungă în America. Unii ar face orice să ajungă acolo, însă eu n-am visat niciodată să merg în America. Pentru mine, e doar un lucru pe care sunt nevoită să-l fac, după atâtea greşeli, tragedii, morţi şi decizii prosteşti luate una după alta. Eu şi May ne avem

doar una pe cealaltă. După toate prin câte-am trecut, suntem mai legate ca oricând şi nici cel mai ascuţit cuţit n-ar putea să rupă legătura asta. Tot ce ne rămâne de făcut este să mergem înainte pe drumul pe care ne aflăm, indiferent de locul în care ne va duce.

Umbrele de pe pereţi

În noaptea de dinaintea debarcării, scot manualul cu instrucţiuni pe care mi l-a lăsat Sam şi încep să-l răsfoiesc. Scrie că Bătrânul Louie s-a născut în America şi că Sam, unul din cei cinci băieţi ai lui, s-a născut în China, în 1913, Anul Boului, în timpul vizitei părinţilor săi în satul natal Wah Hong; are cetăţenie americană, pentru că tatăl său este cetăţean american. (Bineînţeles că e în zodia Boului, gândesc eu cu dispreţ. Mama spune că aceşti nativi n-au pic de imaginaţie şi-şi iau întotdeauna pe umerii lor toate poverile lumii.) Sam s-a întors în Los Angeles cu părinţii săi, dar, în 1920, taică-su şi maică-sa au hotărât să călătorească din nou în China şi să-l lase acolo pe băiat, acum în vârstă de şapte ani, la bunicii din Wah Hong. (Povestea e diferită faţă de ceea ce mi s-a dat mie de înţeles. Mă gândeam că Sam a venit în China cu tatăl şi fratele lui pentru a-şi găsi nevastă, însă el era deja aici. Poate din cauza asta pe parcursul celor trei întâlniri ale noastre mi-a vorbit în dialectul Sze Yup şi nu în engleză, dar de ce nimeni din familia Louie nu ne-a spus lucrurile astea?) Acum Sam s-a întors în America pentru prima oară după şaptesprezece ani. Vern s-a născut la Los Angeles, în 1923, Anul Boului, şi a trăit acolo toată viaţa lui. Ceilalţi fraţi s-au născut în 1907, 1908 şi 1911, toţi în Wah Hong, şi toţi locuiesc acum la Los Angeles. Mă străduiesc să memorez toate micile detalii – datele de naştere, adresele din Wah Hong şi din Los Angeles şi alte lucruri asemănătoare. O să-i spun lui May ce este esenţial şi restul detaliilor o să le dau uitării.

A doua zi de dimineaţă, pe 15 noiembrie, ne trezim devreme şi ne îmbrăcăm cu cele mai frumoase rochii occidentale pe care le avem.

— În această ţară suntem oaspeţi, zic eu. Trebuie să dăm impresia că ne putem adapta.

May mă aprobă în timp ce se-mbracă cu o rochie croită acum câţiva ani de Madame Garnet. Cum se face că mătasea şi nasturii au făcut atâta drum până aici fără să se murdărească sau să se strice, iar eu...? Nu trebuie să mai gândesc în felul ăsta.

Ne strângem lucrurile şi îi dăm cele două genţi hamalului. Ieşim din cabină şi ne găsim un loc lângă balustradă, însă ploaia ne împiedică să vedem mare lucru. Deasupra noastră, Podul Golden Gate e învăluit de nori. În dreapta noastră, oraşul se iţeşte pe ţărm – umed, mohorât şi insignifiant în comparaţie cu Bundul Shanghaiului. Dedesubt, pe puntea deschisă de clasa a treia par să fie sute de hamali, de ricşari şi de ţărani care îşi dau coate în mulţimea colcăitoare, iar vântul poartă mirosul hainelor lor ude şi împuţite până la noi.

Vaporul ancorează la chei. Grupuri micuţe, familii cu bilete de clasa întâi şi a doua – râzând, făcându-şi loc prin mulţime, bucuroase că au ajuns – prezintă actele la control şi-apoi coboară pe scara acoperită, care-i apără de ploaie şi care duce la debarcader. Când vine şi rândul nostru, dăm actele la verificat. Inspectorul se uită peste ele, se-ncruntă şi-i face semn unui membru al echipajului.

— Ele două trebuie să treacă prin punctul de imigrare Angel Island, spune el.

Îl urmăm pe membrul echipajului de-a lungul coridoarelor vaporului, pe scări în jos, unde aerul este umed şi rece. Mi se ia o piatră de pe inimă când ieşim din nou afară, apoi îmi dau seama că ne aflăm printre călătorii de la clasa a treia. Desigur, nicio umbrelă sau apărătoare de pânză nu acoperă puntea aceasta. Vântul rece ne suflă ploaia-n faţă şi hainele ne sunt ude leoarcă.

Oamenii din jurul nostru răsfoiesc înnebuniţi manualele cu instrucţiuni. Un bărbat de lângă noi rupe o pagină din manualul său, o bagă-n gură, o mestecă puţin şi-o înghite. Cineva spune că noaptea trecută şi-a aruncat manualul în ocean, iar altul se laudă că şi l-a aruncat în closet.

— Mult succes ăluia care vrea să-l găsească!

Frica îmi roade stomacul. Trebuia să arunc manualul? Sam nu mi-a zis nimic despre asta. Acum nu mai pot să scap de el, pentru că l-am ascuns în pălăria mea din bagaj. Trag adânc aer în piept şi încerc să mă calmez. Nu trebuie să ne fie frică. Am plecat din China, suntem departe de război, în ţara celor liberi şi aşa mai departe.

Ne facem loc cu coatele printre muncitorii năduşiţi, până ajungem lângă balustradă. Nu puteau şi ei să se spele înainte de debarcare? Ce fel de impresie le vor lăsa gazdelor? Pe May o frământă altceva. Se uită la oamenii care încă mai coboară de pe punţile de clasa întâi şi a doua, căutându-l cu privirea pe tânărul cu care şi-a petrecut timpul pe parcursul călătoriei. Mă apucă de braţ emoţionată când îl vede.

— Uite-l! El e Spencer.

Îşi ridică glasul şi strigă după el.

— Spencer! Spencer! Uită-te sus, aici! Poţi să ne-ajuţi?

Îi mai face cu mâna şi-l mai strigă de câteva ori, dar el nu se-ntoarce s-o vadă cum stă lângă balustrada punţii de clasa a treia. Se încruntă când îl vede cum le lasă bacşiş hamalilor şi apoi se îndreaptă încet spre o clădire din dreapta, alături de un grup de pasageri caucazieni.

Din pântecele vaporului se scoate încărcătura în nişte plase uriaşe, care sunt depozitate pe chei. De acolo, încărcătura merge direct în vamă. Nu trece mult şi vedem cum cuferele şi cutiile ies din vamă şi sunt încărcate în camioane. Taxele au fost plătite şi bunurile pot pleca spre noile lor destinaţii, însă noi continuăm să aşteptăm în ploaie.

Nişte membri ai echipajului urcă pe altă scară – tot fără protecţie împotriva ploii – până pe puntea inferioară, unde ne aflăm noi. Unul dintre ei, un *lo fan* cu un impermeabil pe el, se suie pe-un cufăr.

— Luaţi tot ce-aţi adus cu voi! strigă el în engleză. Tot ce lăsaţi pe vapor va fi aruncat!

Oamenii din jurul nostru încep să murmure confuzi.

— Ce zice?

— Taci din gură. N-aud ce zice!

— Daţi-i bătaie! porunceşte bărbatul în impermeabil. Repede, repede!

— Înţelegi ce spune acolo? mă-ntreabă un bărbat de lângă mine, ud până la piele şi tremurând tot. Ce vrea să facem?

— Să luaţi cu voi tot ce-aveţi şi să vă daţi jos de pe vapor.

Când toată lumea începe să facă ce i s-a spus, bărbatul în impermeabil îşi pune mâinile în şolduri şi strigă:

— Să nu vă despărţiţi unii de alţii, rămâneţi grupaţi!

Debarcăm şi toată lumea împinge pe toată lumea, ca şi cum cel mai important lucru din lume ar fi să te dai jos primul de pe vapor. Când punem piciorul pe pământ, nu suntem mânaţi spre clădirea din dreapta, unde s-au dus ceilalţi pasageri, ci spre stânga, pe puntea debarcaderului, apoi suntem conduşi la o mică punte ce duce la o barcă. Toate astea fără să primim vreo explicaţie. Ajunsă la bord, văd că aproape toţi pasagerii sunt chinezi, în afară de câţiva caucazieni şi un mic grup de japonezi. Barca se desprinde de chei şi suntem din nou în apele golfului.

— Unde mergem acum? întreabă May.

Cum face May să nu ia în seamă nimic ce se-ntâmplă în jurul nostru? Cum face să nu fie atentă la nimic? De ce nu putea să citească şi ea manualul cu instrucţiuni? De ce nu poate să accepte statutul pe care-l avem acum? Studentul acela de la Princeton, cine mai ştie cum îl cheamă, i-a înţeles perfect statutul, dar May refuză să şi-l accepte.

— Mergem la punctul de imigrare Angel Island, îi explic.

— Aha! spune ea încetişor. Bine.

Ploaia se înteţeşte şi vântul suflă mai rece. Mica noastră ambarcaţiune este legănată de valuri. Câţiva pasageri vomită. May îşi sprijină fruntea de balustradă şi trage în piept aerul umed. Trecem pe lângă o insulă din mijlocul golfului şi câteva minute am impresia că vom trece din nou pe sub Podul Golden Gate, spre mare, ca şi cum ne-am întoarce în China. May geme şi încearcă să-şi concentreze

privirea asupra liniei orizontului. Apoi barca o ia la dreapta, ocoleşte altă insulă şi intră într-un golfuleţ, unde ancorează, la capătul unui ponton lung. Pe culmea unui deal se văd nişte clădiri de lemn albe şi joase. În faţa noastră patru palmieri butucănoşi tremură-n bătaia vântului şi drapelul ud al Statelor Unite flutură şfichiuind stâlpul. Pe o pancartă scrie mare: FUMATUL INTERZIS! Oamenii încep din nou să se înghesuie, pentru a coborî primii de pe barcă.

— Întâi albii cu acte în neregulă! urlă acelaşi bărbat în impermeabil, ca şi cum un plus de decibeli i-ar putea face pe oamenii care nu ştiu engleză s-o vorbească dintr-odată fluent, însă majoritatea chinezilor nu înţeleg o boabă din ce spune, precum era de aşteptat.

Pasagerii albi sunt scoşi din rânduri şi aduşi în faţă, iar nişte gardieni îndesaţi îi dau la o parte pe chinezii care-au făcut greşeala de a se îmbulzi în faţă. Dar nici aceşti *lo fan*-i nu înţeleg prea mult din ce spune bărbatul în impermeabil. După cum văd, sunt Ruşi Albi. Sunt mai nenorociţi decât cei mai săraci dintre locuitorii Shanghaiului şi totuşi li se acordă atenţie specială! Sunt coborâţi de pe vas şi conduşi în clădire. Ce se întâmplă mai apoi e şi mai şocant. Japonezii şi coreenii sunt grupaţi împreună şi conduşi politicos spre o altă uşă din clădire.

— Acum suntem gata pentru voi, ne spune bărbatul în impermeabil. Când coborâţi din barcă, aliniaţi-vă pe două rânduri. Bărbaţii la stânga, femeile şi copiii sub doisprezece ani la dreapta.

Oamenii nu ştiu ce au de făcut şi gardienii îi manevrează cu brutalitate, dar de îndată ce reuşesc să ne alinieze cum vor ei, suntem conduşi de-a lungul punţii, prin ploaia puternică, în Clădirea Administrativă. Pentru că bărbaţii trebuie să meargă într-un birou, iar femeile şi copiii în altul, bărbaţii fiind despărţiţi de neveste şi taţii de familiile lor, aerul se umple de strigăte consternate, îngrozite şi pline de îngrijorare. Niciunul dintre gardieni nu are milă de noi.

Suntem trataţi mai rău decât bagajele care-au călătorit cu noi.

Separarea europenilor (adică a tuturor albilor), asiaticilor (adică oricine de peste Pacific care nu este chinez) şi chinezilor continuă în timp ce suntem zoriţi să urcăm pe un deal abrupt, către o unitate sanitară aflată într-una dintre clădirile de lemn. O femeie albă, îmbrăcată într-un halat alb şi purtând pe cap o bonetă albă, apretată, îşi pune mâinile-n sân şi începe să ne vorbească în engleză, folosind acelaşi ton ridicat care pare să compenseze faptul că nimeni, în afară de mine şi de May, nu înţelege ce spune.

— Mulţi dintre voi încearcă să între în ţara noastră cu boli oribile, cu afecţiuni parazitare periculoase, ne spune ea. Aşa ceva este inacceptabil. Doctorii de-aici, împreună cu mine, vă vor consulta pentru a vedea dacă suferiţi de conjunctivită granuloasă[19], viermi paraziţi tropicali, filarioză[20] sau gălbează[21].

Femeile încep să bocească. Nu ştiu ce vrea femeia asta de la ele, dar e îmbrăcată-n alb, culoarea morţii. O chinezoaică îmbrăcată într-un *cheongsam* lung şi alb (din nou!) e adusă ca tălmaci. Până acum mi-am păstrat cumpătul destul de bine, dar când aud ce vor să ne facă, încep să tremur. O să ne aleagă ca pe boabele de orez pentru mâncare. Când ni se spune să ne dezbrăcăm, încăperea se umple de murmure de îngrijorare. Până nu demult, aş fi râs cu May de pudoarea acestor femei, pentru că noi nu eram ca restul chinezoaicelor. Noi eram fete frumoase. Dac-a fost bine sau rău, nu ştiu, dar noi ne-am arătat trupurile. Chinezoaicele sunt foarte ruşinoase, niciodată nu-şi arată prea mult corpul în public şi deseori se feresc să facă asta până şi în faţa soţilor sau fiicelor lor.

[19] O infecţie bacteriană cu localizare oculară cauzată de Chlamydia trachomatis.

[20] Boală parazitară a ganglionilor şi a vaselor limfatice în urma infestării cu viermi filaria.

[21] Boală parazitară a ficatului.

Însă toată dezinvoltura mea din trecut s-a pierdut pe vecie. Nu suport să fiu dezbrăcată. Nu suport sa fiu atinsă. Mă agăţ de May, iar ea mă sprijină. Chiar şi când sora medicală încearcă să ne despartă, May nu pleacă de lângă mine. Îmi muşc buzele ca să nu ţip când se-apropie doctorul de mine. Mă uit peste umărul lui şi mai departe, pe fereastră. Mi-e teamă că dacă voi închide ochii mă voi întoarce din nou în coliba aia, cu bărbaţii ăia, că voi auzi din nou ţipetele mamei, că voi simţi... Îmi ţin ochii deschişi. Totul aici e alb şi curat... cel puţin mai curat decât amintirile mele din colibă. Mă prefac că nu simt răceala instrumentelor doctorului sau moliciunea albă a mâinilor lui când mă atinge. Mă uit în continuare spre port. Acum ne-am îndepărtat de San Francisco şi nu văd decât ape cenuşii, care se topesc în ploaia cenuşie.

Trebuie să fie şi uscatul pe undeva, dar habar n-am cât de departe e. După ce doctorul termină cu mine, pot să respir în sfârşit uşurată.

Doctorul consultă pacient după pacient, în timp ce noi aşteptăm, tremurând de frig şi de frică, până toată lumea dă o mostră de fecale. Până acum am fost separaţi în funcţie de rasă, apoi bărbaţii au fost separaţi de femei, acum femeile sunt din nou separate: un grup e trimis în dormitorul comun, un grup rămâne în spital pentru a urma tratamentul împotriva viermilor paraziţi tropicali, boală care se vindecă, şi alt grup, cele cu gălbează, e deportat în China imediat şi fără discuţie. Acum încep să curgă lacrimile cu-adevărat.

Eu şi May suntem în grupul trimis în dormitorul comun pentru femei, aflat la etajul doi al clădirii. După ce intrăm, uşa e încuiată după noi. Rânduri de paturi suprapuse, câte două jos şi trei sus, de-a curmezişul, sunt prinse unele de altele cu ajutorul unor stâlpi de metal fixaţi de tavan şi de podea. Nu sunt „paturi” de dormit, doar nişte plase metalice. Asta înseamnă că le putem rula, ca să facem mai mult loc în cameră, dar se pare că nimeni nu vrea să stea pe podea. Între paturile de cazarmă e o distanţă de mai

puţin de jumătate de metru. Distanţa dintre cele de jos şi cele de sus este atât de îngustă, încât la o primă privire îmi dau seama că nu voi putea întinde mâna fără să ating patul de deasupra mea. Doar cele de sus au destul spaţiu ca să poţi sta în capul oaselor, dar acolo sunt puse la uscat rufele femeilor aflate deja aici, atârnând pe nişte frânghii legate de stâlpi. Pe podeaua de sub fiecare rând de paturi ocupate sunt câteva boluri şi căni din cositor.

May pleacă de lângă mine şi o ia repede spre centrul camerei. Ocupă două paturi apropiate, de lângă radiator. Se urcă-n pat, se întinde şi adoarme imediat. Nu vine nimeni să ne aducă bagajul. N-avem decât hainele de pe noi şi genţile de mână.

A doua zi de dimineaţă, încercăm să ne aranjăm cum putem, ca să fim cât mai prezentabile. Gardienii ne spun că vom merge la audieri în faţa Comisiei Speciale de Anchetă, dar femeile din dormitor le numesc interogatoriu. Cuvântul ăsta e de rău augur. O femeie ne sfătuieşte să bem apă rece, ca să nu ne mai fie aşa de frică, dar mie nu-mi e frică. N-avem nimic de-ascuns şi asta nu-i decât o formalitate.

Suntem mânate cu un grup mic de femei într-o încăpere ce seamănă cu o boxă. Ne aşezăm pe nişte bănci şi ne uităm una la alta, gânditoare. Îmi spun că orice s-ar întâmpla la audieri, n-are cum să fie mai rău decât controlul medical şi decât ce ni s-a întâmplat mie şi lui May din ziua în care baba ne-a anunţat că ne mărită.

— Să le spui ce ţi-am spus eu şi totul va fi bine, îi şoptesc lui May în timp ce aşteptăm în boxă. După aia, vom fi libere să plecăm de-aici.

Ea dă din cap, căzută pe gânduri. Când o strigă gardianul, o urmăresc cu privirea până intră în cameră şi văd uşa închizându-se după ea. Nu trece mult şi acelaşi gardian îmi face semn să intru în altă cameră. Încerc că zâmbesc, îmi aranjez rochia şi păşesc înăuntru încrezătoare, sperând că am un aer la fel de încrezător. Doi bărbaţi albi, unul aproape chel, unul cu mustaţă şi amândoi

cu ochelari, stau la o masă în încăperea fără ferestre. Numi întorc zâmbetul. La o altă masă, mai mică şi mai retrasă, stă alt bărbat alb, care curăţă sârguincios tastele unei maşini de scris. Un chinez îmbrăcat într-un costum de modă occidentală, care îi vine cum nu se poate mai prost, citeşte un dosar pe care-l are în mână, se uită la mine şi apoi din nou în dosar.

— Văd aici că te-ai născut în satul Yin Bo, îmi spune el în Sze Yup, dându-i dosarul bărbatului cu chelie. Mă bucur că pot să-ţi vorbesc în dialectul celor Patru Districte.

Înainte s-apuc să-i spun că ştiu engleză, omul cu chelie îi spune:

— Zi-i să ia loc.

Interpretul îmi face semn către scaun.

— Numele meu e Louie Fon, spune el în continuare, tot în Sze Yup. Eu şi soţul tău avem acelaşi nume de clan şi suntem din acelaşi district. Se aşază în dreapta mea. Domnul chelios din faţa ta e preşedintele comisiei, domnul Plumb. Celălalt e domnul White. Secretarul e domnul Hemstreet. Nu trebuie să-ţi faci griji cu…

— Să-ncepem, îl întrerupe preşedintele Plumb. Întreab-o.

Lucrurile merg bine la început. Ştiu data şi anul naşterii mele, atât după calendarul occidental, cât şi după calendarele cu fazele lunii. Mă întreabă numele satului în care m-am născut. Apoi numele satului în care s-a născut Sam şi ziua în care ne-am căsătorit. Le spun adresa din Los Angeles unde locuieşte Sam cu familia lui. După asta…

— Câţi copaci sunt în faţa casei din satul natal al aşazisului tău soţ?

Pentru că nu răspund imediat, toate cele patru perechi de ochi mă fixează curioase, plictisite, triumfătoare, demne de dispreţ.

— Sunt cinci copaci în faţa casei, răspund eu, aducându-mi aminte ce citisem în manualul cu instrucţiuni. Pe partea dreaptă a casei nu sunt copaci. În stânga casei creşte un ginkgo biloba.

— Şi câte camere are casa în care locuiesc părinţii tăi?

M-am concentrat atât de mult pe răspunsurile din manualul cu instrucţiuni primit de la Sam, încât nici nu m-am gândit că mă vor întreba ceva atât de amănunţit despre mine. Încerc să mă gândesc care e răspunsul corect. Să pun la număr şi băile? Să număr camerele înainte sau după ce au fost compartimentate pentru chiriaşi?

— Are şase camere principale.

Înainte să dau mai multe explicaţii, mă întreabă câţi invitaţi am avut la „aşa-zisa” mea nuntă.

— Şapte, răspund eu.

— Aţi luat masa cu invitaţii?

— Am mâncat orez şi opt feluri de mâncare. A fost o masă la hotel, nu un banchet.

— Cum era aşezată masa?

— În stil occidental, dar cu beţigaşe chinezeşti.

— I-ai servit pe invitaţi cu alune de betel? Ai turnat ceaiul?

Aş vrea să le zic că nu-s o fată necioplită de la ţară, aşa că în niciun caz nu i-aş fi servit cu alune de betel. Aş fi turnat ceaiul, dacă aş fi avut parte de nunta mult visată, dar seara aceea n-a avut mai nimic festiv. Îmi aduc aminte cât de dispreţuitor a fost gestul Bătrânului Louie, când a refuzat propunerea tatei, ca May să facă ritualul ceaiului.

— A fost o nuntă ca la oraş, le spun. Foarte occidentală.

— Aţi venerat strămoşii în timpul ceremonialului?

— Bineînţeles că nu. Eu sunt creştină.

— Aveţi documente care să dovedească aşa-zisa căsătorie?

— Le am în bagaje.

— Soţul tău te-aşteaptă să vii?

Întrebarea aceasta mă ia prin surprindere. Bătrânul Louie şi fiii lui ştiu că nu ne-am dus în Hong Kong ca să ne îmbarcăm împreună cu ei. Mai mult, au anunţat Banda Verde că nu ne-am îndeplinit angajamentele, dar oare le-au spus asta şi inspectorilor de pe Angel Island?

— Eu şi sora mea am pierdut vaporul din cauza oamenilor-maimuţe, spun eu. Soţii noştri aşteaptă de multă vreme sosirea noastră.

După ce interpretul traduce ce spun, cei doi inspectori vorbesc între ei, fără să ştie că eu înţeleg fiecare cuvânt.

— Pare să spună adevărul, spune domnul White. Dar în actele ei scrie că este soţia unui negustor stabilit legal acolo şi soţia unui cetăţean american. Nu poate să fie şi una, şi alta.

— Poate e o greşeală din actele anterioare. În orice caz, trebuie să-i permitem accesul.

Domnul preşedinte de comisie Plumb se strâmbă dezgustat.

— Dar n-a făcut dovada *niciunui* statut. Şi uită-te la faţa ei. Arată ea ca o nevastă de negustor? Are pielea atât de închisă la culoare... Pun rămăşag cu tine că toată viaţa a lucrat pe plantaţii de orez.

Ia te uită! Vechiul motiv de nemulţumire. Mă uit în jos, de teamă să nu vadă cum încep să roşesc. Mă gândesc la fata aceea de pe barca pe care am luat-o ca să ajungem în Hong Kong şi la felul în care-a cântărit-o din ochi piratul. Bărbaţii ăştia fac acum acelaşi lucru cu mine. Chiar par de la ţară?

— Dar uită-te cum e îmbrăcată. Nu pare să fie nici nevastă de ţăran, subliniază domnul White.

Preşedintele comisiei, domnul Plumb, bate darabana pe masă.

— Îi dau voie să treacă, dar vreau să văd certificatele de căsătorie care dovedesc că e căsătorită cu un negustor stabilit legal acolo sau ceva din care să reiasă cetăţenia soţului.

Se uită la interpret.

— În ce zile au femeile dreptul să meargă pe ponton să-şi ia lucruri din bagaje?

— În zilele de marţi, domnule.

— Bine. Atunci o mai ţinem aici până săptămâna viitoare. Spune-i să vină cu certificatele de căsătorie data viitoare.

Îi face semn secretarului şi începe să-i dicteze un rezumat al anchetei, care se termină cu: „Cazul se suspendă pentru investigaţii suplimentare.”

Cinci zile purtăm acelaşi rând de haine. Noaptea ne spălăm lenjeria şi o agăţăm la uscat alături de rufele întinse de femei deasupra patului nostru. Din puţinii bani care ne-au mai rămas, ne cumpărăm pastă de dinţi şi alte articole de toaletă de la o tarabă deschisă la ora mesei. Marţea stăm la coadă cu celelalte femei care vor să-şi ia lucruri din bagaje şi pe care femeile misionare albe le escortează într-un depozit de la capătul pontonului. Ne luăm certificatele de căsătorie şi apoi verific dacă manualul cu instrucţiuni a rămas ascuns la locul lui. E acolo. Nu s-a obosit nimeni să caute în pălăria cu pene. Acum îi rup căptuşeala şi ascund manualul mai bine. Apoi iau nişte lenjerie curată şi un rând de haine.

În fiecare dimineaţă mă îmbrac sub pătură, în pat, pentru că mi-e ruşine să fiu văzută goală de către celelalte femei. După aceea aşteptăm să fim chemate pentru audieri, dar nimeni nu vine după noi. Dacă nu ne strigă până la ora nouă, ştim că n-o să se întâmple nimic în ziua aceea. Pe la prânz, dormitorul e cuprins de o stare de agitaţie şi de frică. La ora patru fix intră gardianul şi strigă *Sai gaai*, care e o stâlcire a expresiei *hou sai gaai* dintr-un dialect cantonez şi care înseamnă *noroc*. Apoi strigă numele celor care se pot urca pe vas, pentru ultima parte a călătoriei lor spre America. La un moment dat, un gardian se-apropie de-o femeie şi se şterge la ochi, prefăcându-se că plânge. Râde când îi spune că o vor trimite înapoi în China. N-am aflat niciodată de ce au deportat-o.

În zilele următoare vedem cum femeilor care-au sosit aici în aceeaşi zi cu noi le e permis să călătorească în continuare spre San Francisco. Vedem cum vin alte femei, sunt audiate şi-apoi pleacă. Totuşi, pe noi nu ne cheamă nimeni. În fiecare seară, după obişnuita cină oribilă alcătuită din ciolan de porc sau din peşte sărat şi fiert cu

tofu, mă dezbrac sub pătură, îmi agăţ rochia pe frânghia de deasupra capului şi încerc s-adorm, ştiind că voi rămâne închisă în camera asta până a doua zi dimineaţa.

Însă sentimentul că sunt închisă şi prinsă se extinde mult mai departe de camera aceasta. În alte vremuri, în alte locuri şi cu mai mulţi bani în buzunar, poate că am fi scăpat de soarta asta. Dar aici nu putem alege ce să facem cu viitorul nostru şi suntem private de libertate. Până acum fuseserăm libere să facem ce vrem cu vieţile noastre. Nu cunoaştem pe nimeni în Statele Unite, în afară de soţii noştri şi de socru. Baba zicea că dacă vom ajunge la Los Angeles vom avea parte de case frumoase şi de servitori, că vom vedea vedete de cinema, aşa că până la urmă poate asta e calea pe care eu şi May trebuie să mergem. Am putea să ne considerăm norocoase că ne-am măritat atât de bine. Femeile – cele căsătorite de convenienţă sau nu, cele din trecut sau cele de-acum, din 1937 – s-au măritat dintotdeauna pentru bani şi pentru tot ce-aduc banii. Totuşi, eu am un plan secret. Când vom ajunge la Los Angeles, vom pune bani deoparte din ce ne vor da bărbaţii noştri pentru haine şi pantofi, ne vom face frumoase şi vom avea grijă de casă, iar când vom fi strâns destui bani, vom fugi. Stau întinsă pe plasa metalică care-mi serveşte drept pat şi ascult sunetul jos, tânguitor al cornului de ceaţă şi le-aud pe femeile din dormitor cum plâng, cum sforăie sau şuşotesc între ele, timp în care ticluiesc un plan care să ne ajute pe mine şi pe May să fugim din Los Angeles într-o bună zi şi să dispărem undeva în New York sau în Paris, oraşe despre care am auzit că sunt egalele Shanghaiului în ceea ce priveşte frumuseţea, cultura şi bogăţiile lor.

Peste alte două marţi, avem din nou voie să luăm lucruri din bagaje şi May scoate hainele ţărăneşti pe care le-a cumpărat în Hangchow. Le purtăm după-amiaza şi seara, pentru că locul ăsta e friguros şi murdar, aşa că nu are rost să purtăm rochiile noastre bune, pe care le îmbrăcăm doar dimineaţa, în caz că vom fi chemate la audieri. Mai trece o

săptămână şi May începe să poarte tot timpul hainele de drum.

— Dacă te cheamă la audieri? o întreb eu.

Stăm amândouă pe paturile de sus, foarte apropiate, iar în jurul nostru sunt haine atârnate ca nişte steaguri.

— Crezi că aici e altfel decât la Shanghai? Hainele contează. Cei care sunt îmbrăcaţi mai bine pleacă mai devreme decât cei care arată ca nişte. Glasul mi se stinge treptat.

— Oameni de la ţară? îmi termină May fraza.

Îşi încrucişează mâinile peste burtă şi se gheboşează. Nu seamănă deloc cu May pe care o ştiu eu. S-a făcut o lună de când suntem aici şi îmi pare că tot curajul de care a dat dovadă ca să mă aducă într-un loc sigur i-a fost drenat până n-a mai rămas nimic. Pielea ei e albă şi bolnăvicioasă. Se spală rar pe cap, aşa că părul care, la fel ca al meu, a crescut, i s-a transformat într-o claie încâlcită.

— Haide, May, trebuie să faci un efort. N-o să mai stăm aici multă vreme. Fă-ţi un duş şi pune-ţi o rochie pe tine. O să te simţi mai bine.

— De ce? Spune-mi şi mie de ce. Nu pot să-nghit nimic din mâncarea asta oribilă de-aici, aşa că nu mă duc la toaletă, spune ea. Nu fac nimic toată ziua, aşa că nu transpir. Şi chiar dac-aş face, de ce să fac duş în văzul tuturor? E o umilinţă atât de mare, încât aş vrea să-mi pun un sac pe cap, să nu mă vadă nimeni. În plus, adaugă ea subliniind, nici pe tine nu te văd ducându-te la toaletă sau la duş.

Are dreptate. Tristeţea şi deznădejdea îi copleşesc pe cei care rămân aici vreme îndelungată. Vântul rece, zilele ceţoase, umbrele de pe pereţi ne deprimă şi ne înspăimântă pe toate. În luna asta am văzut multe femei, unele dintre ele plecate între timp dintre noi, care au refuzat să se spele pe durata întregii şederi aici, şi nu doar pentru că nu transpirau. Au fost prea multe cazuri de sinucidere la duşuri, femei care s-au spânzurat acolo sau care şi-au ascuţit beţigaşele de mâncat şi apoi şi le-au

înfipt prin urechi până ce şi-au străpuns creierul cu ele. Nimeni nu vrea să intre la duşuri, dar nu numai pentru că nu vor să se spele în văzul tuturor, ci şi pentru că aproape toate se tem de fantomele celor morţi, care, în lipsa ritualului de înmormântare, rămân şi bântuie locul îngrozitor în care-au murit.

Hotărâm ca de-acum încolo May să meargă cu mine la toaletele sau duşurile comune şi să se uite dacă e liber, apoi să stea de pază la uşă să nu intre cineva. Acelaşi lucru aveam să-l fac şi eu pentru ea, deşi nu ştiu de ce a devenit atât de sfioasă de când a ajuns în locul acesta.

În sfârşit ne cheamă şi pe noi gardienii la audieri. Îmi pieptăn părul, sorb câteva înghiţituri de apă rece ca să mă calmez şi îmi pun pantofii cu toc. Mă uit înapoi şi-o văd pe May care se ţine după mine, arătând ca o cerşetoare de pe străzile Shanghaiului, apărută aici ca prin minune. Aşteptăm în boxă până ne vine rândul. E ultimul pas pe care trebuie să-l facem şi după aceea vom fi transferate la San Francisco. Îi zâmbesc încurajator lui May, dar ea nu-mi întoarce zâmbetul. Îl urmez pe gardian şi intru în camera de audieri. Preşedintele comisiei, domnul White şi stenodactilograful sunt toţi înăuntru, dar de data aceasta interpretul e altul.

— Numele meu e Lan On Tai, zice el. De azi înainte, la fiecare audiere va fi prezent un alt interpret. Nu vor să te împrieteneşti cu noi. O să-ţi vorbesc în dialectul Sze Yup. Înţelegi ce-ţi spun, Louie Chin-shee?

După vechea tradiţie chinezească, o femeie măritată e strigată după numele ei de clan, cu un *shee* în coadă. Acest obicei datează de acum trei milenii, de pe vremea dinastiei Chou şi încă se mai foloseşte la ţară, însă eu sunt din Shanghai!

— Aşa te cheamă, nu? întreabă interpretul.

Când nu-i dau un răspuns prompt, aruncă o privire spre bărbaţii cei albi, apoi se uită din nou la mine.

— N-ar trebui să-ţi spun asta, dar cazul tău e cu probleme. E mai bine să spui ce-ai declarat deja. Să nu schimbi povestea acum.

— Dar n-am spus niciodată că mă cheamă.

— la loc! îmi porunceşte preşedintele comisiei, acel Plumb.

La ultima întâlnire m-am prefăcut că nu ştiu engleză, iar acum, după ce interpretul m-a avertizat, sunt sigură că trebuie să par în continuare neştiutoare, aşa că mă supun, sperând că preşedintele comisiei va crede că tonul vocii lui m-a speriat.

— La ultima audiere ai declarat că aţi avut o nuntă ca la oraş şi de aceea n-aţi venerat strămunii pe parcursul ceremonialului. Aici avem dosarul soţului tău, care afirmă că v-aţi venerat strămunii.

Aştept să-mi traducă interpretul, după care răspund:

— După cum v-am spus, eu sunt creştină. Nu venerez strămunii. Poate că soţul meu i-a venerat după ce ne-am despărţit.

— Cât timp aţi stat împreună?

— O singură noapte.

Până şi eu ştiu că asta nu-i deloc bine.

— Te-aştepţi să credem că soţul tău te-a chemat la el după ce-aţi fost căsătoriţi o singură zi?

— Căsătoria noastră a fost aranjată.

— De nişte peţitori?

— Da, de nişte peţitori.

Interpretul înclină uşor din cap, în semn că am răspuns corect.

— Ai spus că n-aţi servit alune de betel şi ceai, dar sora ta afirmă că aţi servit, spune domnul Plumb, plimbându-şi degetele pe alt dosar, care presupun că este al lui May.

În timp ce-l privesc pe bărbatul chelios din faţa mea şi aştept să termine interpretul de tradus, mă întreb dacă nu cumva e o capcană la mijloc. De ce ar fi dat May un asemenea răspuns? N-ar fi declarat ea aşa ceva.

— Nici eu, nici sora mea nu le-am servit invitaţilor ceai sau alune de betel.

Nu e răspunsul pe care-l aşteptau cei doi bărbaţi. Lan On Tai îmi aruncă o privire plină de milă, care pare să indice şi faptul că audierea merge tot mai prost.

Preşedintele comisiei continuă interogatoriul.

— Ai spus că aţi avut o nuntă ca la oraş, dar sora ta a declarat că niciuna dintre voi n-a purtat voal.

Oscilez între a mă ocărî pe mine şi pe May pentru că nu ne-am construit mai sârguincios poveştile şi a mă întreba ce mai contează toate astea acum.

— Nunţile noastre au fost ca la oraş, răspund eu, dar niciuna n-a purtat voal.

— V-aţi dat voalurile jos în timpul banchetului de nuntă?

— V-am spus deja că n-am purtat voal.

— De ce spui că aţi avut doar şapte invitaţi la banchet, când soţul, socrul şi sora ta afirmă că erau multe mese ocupate în jur?

Simt cum mi se-ntoarce stomacul pe jos. Ce se-ntâmplă aici?

— Am avut un banchet micuţ, în restaurantul unui hotel unde luau masa şi alţi oaspeţi ai hotelului.

— Ai spus că locuinţa părinţilor tăi are şase camere, dar sora ta a zis că-s mai multe, iar soţul tău a declarat că aveţi o casă imensă.

Faţa domnului Plumb se face roşie ca focul şi mă întreabă:

— De ce ne minţi?

— Poţi număra camerele în mai multe feluri, iar soţul meu…

— Să ne întoarcem la nuntă. Banchetul a avut loc la parter sau la etaj?

Şi o ţine tot aşa: Am luat trenul înapoi după nuntă? Am călătorit cu barca? Casele din cartierul în care-am locuit cu părinţii sunt construite în şiruri? Câte case erau de la noi de-acasă până la bulevard? De unde ştiu eu dac-am fost măritată după rit vechi sau după rit nou, dacă am avut

peţitori şi n-am purtat voal? De ce nu vorbeşte aşa-zisa mea soră acelaşi dialect ca mine?

Interogatoriul ţine opt ore în şir, fără pauză de masă şi fără să mi se dea voie la toaletă. Spre sfârşit, domnul Plumb, preşedintele comisiei, e roşu la faţă şi epuizat. În timp ce-i dictează stenodactilografului rezumatul audierii, eu mă frământ de nu mai pot. Fiecare propoziţie a lui începe cu „Aşa-zisa soră a solicitantei declară că…”. Aproape că înţeleg de ce răspunsurile mele sunt diferite faţă de cele date de Sam sau de Bătrânul Louie, dar cum e posibil ca May să fi dat nişte răspunsuri atât de diferite de ale mele?

Interpretul nu pare să fie mişcat deloc când îmi traduce concluzia preşedintelui comisiei: „Există prea multe contradicţii care n-ar trebui să existe, în special în ceea ce priveşte casa în care solicitanta a locuit împreună cu aşa-zisa ei soră. În vreme ce solicitanta răspunde corect la întrebările legate de satul natal al aşa-zisului ei soţ, aşa-zisa ei soră nu ştie nimic despre soţul ei, despre familia acestuia sau despre casa familiei acestuia, fie ea cea din Los Angeles sau cea din China. În concluzie, este decizia unanimă a comisiei ca această solicitantă, precum şi aşa-zisa ei soră să fie reexaminate până ce toate contradicţiile vor fi explicate.”

Interpretul se uită la mine.

— Ai înţeles toate întrebările ce ţi s-au pus?

Îi răspund că da, deşi sunt furioasă pe bărbaţii ăştia şi pe interogatoriul lor stupid, pe mine pentru că n-am fost mai isteaţă, dar cel mai mult pe May. Din cauza delăsării ei o să stăm şi mai mult pe insula asta îngrozitoare.

Nu o găsesc în boxă când ies din camera de audieri şi trebuie să rămân acolo şi să aştept încă o femeie, al cărei interogatoriu a mers cum nu se poate mai prost. După încă o oră, femeia e trasă de braţ afară din cameră. Se deschide boxa şi gardianul îmi face semn, dar de data asta nu ne întoarcem în dormitorul de la etajul doi al clădirii. Mergem în altă clădire de lemn. La capătul coridorului e o uşă cu o

ferestruică acoperită de un grilaj subţire, pe care scrie CAMERA 1. Dacă până acum ne-am simţit ca la închisoare pe insulă, acum avem în faţă o uşă de-nchisoare de-adevăratelea. Femeia ţipă şi încearcă să scape din mâinile gardianului, dar el e mai puternic decât ea. Deschide uşa, o împinge în întuneric şi o încuie acolo.

Rămân singură cu un bărbat alb uriaş. Nu am unde să fug, nu am pe unde să scap. Tremur din toate încheieturile, neputându-mă controla. Apoi se-ntâmplă un lucru foarte ciudat. Rânjetul lui plin de dispreţ se preschimbă într-unul care aproape pare plin de compasiune.

— Îmi pare rău c-a trebuit să vezi aşa ceva, îmi spune el. În seara asta n-avem destui oameni.

Dă din cap.

— Nu-nţelegi nimic din ce-ţi spun, nu-i aşa?

Face semn către uşa pe care tocmai am intrat.

— Trebuie s-o luăm pe-acolo, ca să te duc înapoi în dormitor, continuă el, lungind cuvintele exagerat, în aşa măsură, încât gura i se lărgeşte precum cea a unei statui demonice dintr-un templu.

— Ai înţeles?

Mai târziu, în timp ce traversez dormitorul ca să ajung la patul meu şi-al lui May, mă încearcă un amalgam de sentimente – da, acesta e cuvântul potrivit –, de furie, de frică, de deznădejde. Ochii celorlalte femei urmăresc fiecare pas pe care tocurile mele îl fac pe podeaua acoperită cu linoleum. Unele dintre noi am stat împreună vreme de o lună. Ne-am obişnuit cu toanele celorlalte şi ştim când să ne lăsăm în pace sau când să ne liniştim una pe alta. Acum simt cum femeile se-ndepărtează de mine, ca şi cum aş fi un bolovan uriaş aruncat într-un iaz cu ape liniştite.

May stă cocoţată pe marginea patului, legănându-şi picioarele-n aer. Şi-a înclinat capul într-o parte, cum obişnuia să facă atunci când era mică şi ştia că o paşte ceva rău.

— De ce-ai stat atâta acolo? Te-am aşteptat ore întregi.

— Ce-ai făcut, May? Ce-ai făcut?

Se face că nu-mi aude întrebările.

— Ai pierdut prânzul, dar ţi-am adus eu nişte orez.

Îşi deschide pumnul şi-mi arată un amărât de bulgăre de orez. Îi scutur mâna violent şi orezul cade pe jos.

Femeile din jur îşi întorc privirile de la noi.

— De ce-ai minţit la audieri? o întreb eu. De ce-ai făcut una ca asta?

Îşi leagănă picioarele înainte şi-napoi ca un copil care nu poate atinge pământul cu ele. Mă uit în sus la ea, aproape sufocată de indignare. Niciodată n-am fost mai mânioasă pe ea decât sunt acum. Acum nu-i vorba de nişte pantofi murdari de noroi sau de o bluză împrumutată de la mine, pe care a pătat-o.

— Nu înţelegeam ce spuneau. Nu-nţeleg lălăiala aia de Sze Yup. Eu ştiu doar dialectul nordic din Shanghai.

— Şi sunt eu de vină pentru asta?

Imediat ce spun asta, îmi dau seama că am şi eu o parte din vină. Ştiam că nu înţelege dialectul vechi al regiunii noastre natale. De ce nu mă gândisem la asta? Însă Dragonul din mine este încăpăţânat şi furios.

— Am trecut prin atâtea amândouă şi tu n-ai fost în stare să stai cinci minute pe vapor şi să citeşti manualul ăla cu instrucţiuni.

May ridică din umeri şi simt cum mă pierd cu firea de furioasă ce sunt.

— Vrei să fim trimise înapoi?

Nu primesc niciun răspuns, însă, cum era de aşteptat, o podidesc lacrimile.

— Asta vrei? insist eu.

Acum lacrimile pe care le prevesteam încep într-adevăr să i se rostogolească peste bluza lălâie şi imediat aceasta se umple de pete albăstrui, ce se înteţesc văzând cu ochii. Dacă May e predictibilă, pot spune că şi eu sunt la fel.

O apuc de picioare şi o scutur. Sora cea mare, cea care are mereu dreptate, întreabă:

— Ce-ai păţit?

Ea bălmăjeşte ceva.

— Ce?

Se opreşte din legănatul picioarelor. Îşi ascunde chipul, dar eu mă uit în sus la ea şi nu-mi poate evita privirea. O aud cum bălmăjeşte iar nişte cuvinte.

— Spune mai tare ca să te-aud, mă enervez eu, pierzându-mi răbdarea.

Ea se apleacă spre mine, iar când îmi întâlneşte privirea şopteşte îndeajuns de tare să o pot auzi:

— Sunt gravidă.

Insula Nemuritorilor

May se întoarce cu faţa la perete şi-şi îngroapă faţa în pernă pentru a-şi înăbuşi suspinele. Arunc o privire în jur. Femeile par să nu bage de seamă ce se-ntâmplă sau se prefac că nu bagă de seamă. Aşa e felul de-a fi al chinezilor.

— Credeam că n-ai făcut chestia aia dintre soţ şi soţie cu Vernon, spun eu în şoaptă.

— N-am făcut-o, îngaimă ea. N-am putut.

Intră un gardian şi ne anunţă că e ora mesei de seară. Femeile se năpustesc spre uşă, fiecare încercând să iasă prima. Fie mâncarea cât de rea, tot e mai importantă decât o ceartă între surori. În plus, fiecare se teme că dacă va ajunge printre ultimele în sala de mese, nu va mai rămâne nimic cât de cât comestibil pentru ea. În câteva minute rămânem singure şi nu mai trebuie să vorbim în şoaptă.

— A fost băiatul pe care l-ai întâlnit pe vapor?

Nici nu-mi mai aduc aminte cum îl chema.

— S-a-ntâmplat înainte.

Înainte? Am fost internate în spital la Hangchow şi apoi am stat la hotelul din Hong Kong. Nu văd cum e posibil să se fi petrecut ceva în tot timpul ăsta, doar dacă nu s-a petrecut ceva cât am fost eu bolnavă sau mai devreme, când îmi pierdusem cunoştinţa. Să fi fost unul dintre doctorii care m-au îngrijit? Să fi fost violată în timp ce încercam să ajungem la Marele Canal? Mie mi-a fost prea ruşine să povestesc ce mi s-a întâmplat. Oare şi ea a ţinut un secret asemănător tot timpul ăsta? Încerc să o trag de limbă şi îi pun o întrebare aparent de bun-simţ:

— Cât timp a trecut de-atunci?

Se ridică în capul oaselor, se freacă la ochi cu amândouă mâinile şi apoi se uită lung la mine, tristă, umilită, imploratoare. Îşi îndoaie picioarele sub ea, aşa că acum genunchii noştri se ating. Îşi deschide nasturii de la jacheta ei modestă, unul câte unul, apoi îşi trage încet cămaşa în

sus, lăsând să i se vadă burta. Sarcina e destul de înaintată şi-acum înţeleg în sfârşit de ce s-a ascuns în haine largi aproape de la sosirea noastră pe Angel Island.

— A fost Tommy? o întreb eu, sperând că despre el e vorba.

Mama şi-a dorit întotdeauna ca May să se mărite cu Tommy. Acum, când nici mama, nici Tommy nu mai sunt printre noi, n-ar fi această sarcină un adevărat dar? Însă când May răspunde „A fost un prieten şi-atât", nu mai ştiu ce să cred. Sora mea ieşea cu foarte mulţi bărbaţi în Shanghai, mai ales în perioada de dinaintea plecării, când încercam să uităm de situaţia dificilă în care ne aflam. Dar nu le cunosc numele şi nu vreau s-o interoghez cu întrebări precum „A fost băiatul ăla din seara aia când am fost în Venus Club?" sau „A fost americanul pe care-l mai aducea Betsy câteodată?". N-ar fi la fel de ridicol şi de prostesc ca episodul prin care-am trecut azi? Dar nu pot să-mi ţin gura.

— A fost studentul ăla care s-a mutat la noi în aripa de la etajul doi?

Nu-mi amintesc prea multe despre el, doar că era slab, se îmbrăca în gri şi era o persoană retrasă. Ce facultate urma? Nu ştiu, dar îl văd şi acum cum stătea aplecat deasupra scaunului mamei în ziua când au început bombardamentele. Să fi făcut asta pentru că era îndrăgostit de May, aşa cum erau mulţi alţi băieţi?

— Eram deja însărcinată atunci, mărturiseşte May.

Un gând oribil îmi trece prin minte.

— Spune-mi că n-a fost căpitanul Yamasaki!

Dacă May va naşte un copil pe jumătate japonez, nu ştiu ce-o să fac.

Dă din cap în semn că nu şi simt cum mi se ia o piatră de pe inimă.

— Tu nu l-ai cunoscut niciodată, spune May cu glasul tremurând. Nici *eu* nu-l ştiam de mult. A fost o chestie pe care-am făcut-o şi-atât. Nu credeam că se va întâmpla aşa ceva. Dac-aş fi avut timp, m-aş fi dus la un negustor de

plante medicinale, să-mi dea ceva să avortez. Dar n-am avut când. Ah, Pearl, e numai vina mea!

Îmi ia mâinile într-ale ei şi o podideşte din nou plânsul.

— Nu-ţi face griji, o să ne descurcăm noi! spun eu, încercând să o alin, deşi ştiu că e doar o promisiune fără acoperire.

— Cum poţi să crezi c-o să ne descurcăm? Nu te gândeşti ce-nseamnă asta?

Ce-i drept, nu m-am gândit. N-am avut la dispoziţie câteva luni să mă gândesc la sarcina lui May. De-abia dacă am avut două minute de gândire.

— Nu putem pleca la Los Angeles imediat.

May face o pauză şi mă priveşte gânditoare.

— Înţelegi că trebuie să mergem acolo, nu?

— Nu văd ce altă soluţie am avea. Dar, lăsând asta deoparte – îi arăt burta cu degetul –, nu ştiu dacă ne vor mai vrea în condiţiile astea.

— Normal că ne vor vrea, doar ne-au cumpărat! Ar fi problema asta a copilului. La început am crezut c-aş putea să scap basma curată. N-am făcut chestia aia dintre soţ şi soţie cu Vernon, dar el oricum n-ar fi suflat o vorbă despre asta. Însă Bătrânul Louie a verificat aşternuturile…

— Ştiai că eşti gravidă încă de pe-atunci?

— Erai şi tu acolo când am vomitat pe masă, la restaurant. Eram aşa de speriată… Mă gândeam c-o să-şi dea seama cineva. Credeam că tu o să observi.

Acum, că mă gândesc mai bine, realizez că mulţi oameni au înţeles ceea ce eu n-am văzut, ca o ignorantă şi oarbă ce-am fost. Bătrâna în casa căreia am poposit în prima noapte după ce părăsiserăm Shanghaiul a avut grijă de May în mod deosebit. Doctorul din Hangchow fusese foarte îngrijorat, sfătuind-o pe May să doarmă mai mult. Eu sunt *jie jie* a lui May şi mereu am crezut că suntem cât se poate de apropiate, dar în ultima vreme am fost atât de preocupată de necazurile mele – de faptul că l-am pierdut pe Z.G., că a trebuit să ne părăsim casa, că am fost violată, că am fost la un pas de moarte, că am ajuns aici –, încât nu

mi-am dat seama că May vomitase de multe ori în ultimele săptămâni şi luni. De asemenea, n-am fost atentă dacă i-a venit ciclul sau nu. Şi nici măcar nu-mi amintesc când am văzut-o ultima dată goală. Mi-am abandonat sora atunci când a avut cel mai mult nevoie de mine.

— Îmi pare atât de rău…

— Pearl! Nu eşti deloc atentă la ce-ţi spun! Cum putem să mai mergem la Los Angeles acum? Băiatul nu e tatăl copilului, iar Bătrânul Louie ştie asta.

Totul se întâmplă prea repede şi ziua de azi a fost una lungă şi grea. N-am mai băgat nimic în gură de la bolul de *jook* de la micul dejun şi nici de cină n-o să am parte, însă nu sunt atât de obosită şi vlăguită încât să nu-mi dau seama că May are un plan. În definitiv, mi-a mărturisit că e însărcinată doar după ce m-am înfuriat pe ea fiindcă…

— Ai minţit intenţionat în faţa comisiei. Ai făcut asta încă de la prima audiere.

— Copilul trebuie să se nască aici, pe Angel Island, zice ea.

Oi fi eu sora cea isteaţă, dar acum mintea mea ţine greu pasul cu a ei.

— Făcuseşi deja planul să minţi când a intrat vaporul în San Francisco, spun într-un sfârşit. De-asta nici nu te-a interesat manualul cu instrucţiuni. Nu voiai să dai răspunsurile corecte. Voiai să se ajungă aici.

— Nu e chiar aşa. Speram c-o să m-ajute Spencer, c-o să ne ajute. Mi-a promis nişte lucruri pe vapor. Mi-a zis c-o să aranjeze el lucrurile, ca să nu fim nevoite să mergem la Los Angeles. M-a minţit. Ridică din umeri. Te mai miră, după ce ne-a făcut *baba?* Următoarea mea şansă era să venim aici. Nu-nţelegi? Dac-o să nasc aici copilul, ei n-o să afle că e-al meu.

— Ei?

— Cei din familia Louie, spune ea enervată. Trebuie să-l iei tu. Ţi-l dau ţie. Tu ai făcut chestia dintre soţ şi soţie cu Sam. De-atunci şi până se va naşte copilul sunt aproape nouă luni.

Îmi iau mâinile dintr-ale ei şi mă retrag.

— Ce vrei să spui?

— Doctorii au zis că n-o să mai poţi să faci copii. Asta m-ar *salva* pe mine şi te-ar *ajuta* pe tine.

Dar eu nu vreau un copil, nu acum şi poate niciodată. Nu vreau nici să fiu o femeie măritată sau cel puţin nu măritată printr-un aranjament sau pentru a-i plăti datoriile tatei. Trebuie să existe altă soluţie.

— Dacă nu vrei să-l păstrezi, să li-l dai misionarelor, o sfătuiesc eu. Ele o să-l primească. Au Organizaţia aia pentru Ajutorarea Nou-Născuţilor Chinezi despre care tot vorbesc. O să-l ferească de femeile bolnave.

— Pearl! E copilul meu! Ce ne leagă de mama şi de tata? Suntem fiicele lor, cu noi se stinge neamul. Fiul meu ar însemna o nouă generaţie, aici, în America, nu crezi?

Bineînţeles că pornim de la premisa că bebeluşul va fi băiat. După obiceiul chinezilor de pretutindeni, nu putem concepe ca un copil care vine pe lume să fie altceva decât un fiu, care va aduce mare fericire familiei şi va garanta că strămoşii sunt bine hrăniţi pe lumea cealaltă. Totuşi, planul lui May nu va funcţiona.

— Eu nu sunt însărcinată şi nu pot să iau copilul tău, îi spun, subliniind nişte lucruri evidente.

Din nou, ceea ce spune May îmi arată cât de minuţios a pus totul la cale.

— Va trebui să porţi hainele astea ţărăneşti pe care ţi le-am cumpărat. Acoperă tot. Ţărăncile nu vor să-şi arate trupurile, ca să nu atragă privirile bărbaţilor şi ca să nu se vadă că vor avea un copil. Nici tu n-ai observat cât de mult mi-a crescut burta, nu? Mai târziu, dacă e nevoie, poţi să-ţi bagi o pernă-n pantaloni. Cine crezi c-o să se uite? Cui crezi că-i pasă? Însă trebuie să ne prelungim şederea aici.

— Cât de mult?

— Încă vreo patru luni.

Nu ştiu ce să mai fac sau să mai zic. E sora mea, singura mea rudă în viaţă şi, din câte-mi amintesc, i-am promis mamei că voi avea grijă de ea. Şi uite-aşa, iau o decizie

care va afecta tot restul vieţii mele. Şi a lui May de asemenea.

— Bine. Voi face asta.

Sunt atât de copleşită de ceea ce s-a întâmplat astăzi încât nici nu mă mai gândesc să întreb cum va naşte copilul şi cum va ascunde asta de ochii autorităţilor.

În săptămânile ce urmează, resimţim din plin consecinţele dureroase ale plecării din China şi ale venirii aici. Realitatea este crudă. Cei plini de speranţă – proştii – o numesc pe Angel Island, Ellis Island[22] a Coastei de Vest. Cei care vor să-i ţină pe chinezi departe de pământul american o numesc Gardianul de la Poarta Occidentului. Noi, chinezii, îi spunem Insula Nemuritorilor. Timpul trece atât de greu, încât ni se pare că am ajuns pe lumea cealaltă. Zilele sunt lungi şi vlăguite de o rutină tot atât de previzibilă şi de lipsită de importanţă ca mersul la toaletă. Totul se face după reguli stricte. Nu avem voie să alegem când sau ce să mâncăm, când să aprindem sau să stingem lumina, când să mergem la culcare sau când să ne deşteptăm dimineaţa. Când eşti la închisoare, îţi pierzi toate drepturile.

Când lui May îi creşte burta şi mai tare, ne mutăm în două paturi alăturate de dedesubt, ca să nu fie nevoită să se caţere atât de sus. În fiecare dimineaţă ne trezim şi ne îmbrăcăm. Gardienii ne conduc în sala de mese – o încăpere neobişnuit de mică, având în vedere că sunt zile în care aici iau masa peste trei sute de persoane. Asemenea tuturor locurilor de pe Angel Island, sala de mese e împărţită pe rase. Europenii, asiaticii şi chinezii au fiecare câte un bucătar, feluri de mâncare şi ore de masă diferite. Avem la dispoziţie o jumătate de oră pentru a da gata micul dejun şi a ieşi din sală, înainte de sosirea următorului grup de deţinuţi. Ne aşezăm la mesele lungi din lemn şi mâncăm *jook*, apoi gardienii ne însoţesc înapoi

[22] Insulă de pe Coasta de Est a Statelor Unite, pe teritoriul căreia a funcţionat unul dintre cele mai active centre americane pentru imigrări, între anii 1892-1954.

în dormitorul comun şi ne încuie acolo. Unele femei îşi fac ceai cu apa caldă dintr-o oală ţinută pe calorifer. Le auzim pe altele cum plescăie mâncarea trimisă de rudele din San Francisco: tăieţei, murături şi găluşte. Multe dintre ele se culcă din nou şi se trezesc numai când vin misionarele să ne vorbească despre acel singur Dumnezeu al lor şi să ne înveţe să coasem şi să împletim. Unei femei măritate i se face milă de mine: însărcinată şi abandonată pe Angel Island.

— Lasă-mă să-i trimit o telegramă soţului tău, se oferă ea. Când o să afle că eşti aici, o să vină să te scoată. Doar nu vrei să-ţi aduci pe lume copilul într-un loc ca ăsta! Trebuie să mergi la un spital ca lumea.

Eu nu am nevoie de un astfel de ajutor, sau în orice caz, nu acum.

La prânz mergem în sala de mese să mâncăm orez rece cu germeni de fasole deasupra, pregătit la abur şi fleşcăit în ultimul hal, *jook* cu fâşii din carne de porc sau supă de tapioca[23] şi crutoane. Seara ne dau o farfurie mare de tofu uscat cu carne de porc, cartofi cu carne de vită, fasole Lima[24] cu ciolan sau legume uscate cu calcan. Uneori ne dau şi orez brun, cu bobul atât de tare, încât de-abia poţi să-l mesteci. Toate arată şi au gust de mâncare deja mestecată şi înghiţită. Unele femei au început să-mi pună în bol bucăţele de carne.

— Pentru băiatul tău, îmi spun.

Eu trebuie să văd cum să fac să i le dau lui May.

— Bărbaţii voştri de ce nu vin să vă vadă? ne întreabă într-o seară o femeie.

Numele ei e Dustpan[25], dar toată lumea o strigă după numele de femeie măritată, Lee-shee. E pe insulă de mai mult timp decât mine şi May.

---

[23] Făină bogată în amidon şi zaharuri uşor asimilabile, din rădăcină de manioc, o plantă erbacee tropicală.

[24] Fasolea Lima este înrudită îndeaproape cu fasolea albă mare, dar are boabele ceva mai mici.

[25] „Făraş” *(engl.).*

— Ar putea să v-angajeze un avocat. Le-ar explica inspectorilor toată povestea. Aţi putea pleca şi mâine.

Nu-i spunem că bărbaţii noştri nici nu ştiu că am ajuns şi că nu trebuie să afle până nu se naşte copilul, dar trebuie să recunosc că uneori simt că ar fi o mângâiere pentru noi să îi vedem, chiar dacă ne sunt aproape cu totul străini.

— Bărbaţii noştri sunt foarte departe, le explică May lui Lee-shee şi celorlalte femei care ne compătimesc. E foarte greu pentru sora mea, mai ales acum.

După-amiezile se târăsc încet. În timp ce femeile le scriu rudelor – ni se dă voie să trimitem şi să primim câte scrisori vrem, deşi ele trec prin mâinile unui cenzor –, eu şi May stăm de vorbă. Sau ne uităm pe fereastra acoperită cu un grilaj de sârmă, ca nu cumva să scăpăm de-aici, şi visăm cu ochii deschişi la casa noastră pe care-am pierdut-o. Sau ne îndeletnicim cu împletitul sau cusutul, căci mama nu ne-a învăţat aşa ceva. Coasem scutece şi cămăşuţe. Încercăm să împletim pulovere, căciuliţe şi ciorăpei pentru copil.

— Fiul tău se va naşte în zodia Tigrului şi va fi influenţat de elementul Pământ, care e foarte puternic anul ăsta, îmi zice în timpul celor trei zile petrecute de ea pe Angel Island o femeie proaspăt întoarsă dintr-o călătorie în satul ei de baştină.

— Copilul tău Tigru îţi va aduce bucurii şi griji deopotrivă. Va fi fermecător şi isteţ, curios şi iscoditor, afectuos şi atletic. Vei face şi tu exerciţii, doar ca să-i poţi face faţă!

May tace de obicei când femeile ne dau sfaturi, dar de data asta nu se poate stăpâni:

— Va avea într-adevăr parte de bucurie? Va avea o viaţă fericită?

— Fericită? Aici, în Ţara Steagului Înflorat[26]? Nu ştiu dacă se poate atinge fericirea în ţara asta, dar Tigrul are nişte calităţi speciale, care o să-i fie de folos băiatului tău. Dacă e disciplinat şi e iubit, Tigrul va răspunde cu căldură şi va fi înţelegător. Însă să ştii că pe Tigru nu-l poţi minţi, pentru că

[26] Denumire dată de către chinezi Statelor Unite ale Americii, echivalentă ca sens cu Muntele de Aur.

va riposta şi te va învinge şi va face lucruri sălbatice şi îndrăzneţe.

— Dar astea nu sunt trăsături bune? întreabă May.

— Sora ta e Dragon. Dragonul se va bate mereu cu Tigrul pentru dominaţie. Trebuie să spere că va avea băiat – şi ce mamă nu speră asta, oare? –, pentru că aşa va şti ce relaţie va avea cu el. Orice mamă, chiar şi una născută în semnul Dragonului, trebuie să i se supună fiului ei. Dacă sora ta ar fi fost Oaie, atunci aş fi avut motive de îngrijorare. Tigrul îşi va proteja mama născută sub semnul Oii, dar ei sunt compatibili doar când bate vântul cel bun şi dacă vremurile sunt uşoare. În alte circumstanţe, Tigrul o va părăsi rapid pe Oaie sau îi va sfâşia inima.

Ne uităm una la alta. Noi nu credeam în astfel de lucruri nici când trăia mama. De ce-am începe să credem acum?

Mă străduiesc să fiu sociabilă cu deţinutele care vorbesc dialectul Sze Yup şi vocabularul meu se îmbogăţeşte pentru că-mi aduc aminte cuvinte din copilărie, dar, pe de altă parte, mă-ntreb ce rost are să fac atâta conversaţie cu nişte străine? Niciodată nu rămân aici destul timp pentru a ne împrieteni, May nu poate participa la discuţii pentru că nu le înţelege şi amândouă credem că e mai bine pentru noi să stăm mai retrase. Mergem în continuare împreună la toaletele comune şi la duşuri, spunând că nu vreau să-mi expun fiul la spiritele rele care bântuie pe-acolo. N-are nicio logică, bineînţeles. Nu sunt mai păzită de spirite atunci când mă duc la duş sau la toaletă doar cu sora mea, în loc să merg cu toată lumea, dar femeile mă lasă în ale mele, căzând cu toate de acord că mă încearcă şi pe mine grijile obişnuite ale unei viitoare mame.

Singurele abateri de la rutina zilnică sunt drumurile pe care le facem de două ori pe săptămână în afara clădirii. Marţea avem voie să luăm lucruri din bagajul de pe chei şi, chiar dacă nu avem de fiecare dată nevoie de ceva, e o uşurare să ieşi la aer curat. Vinerea, misionarele ne scot la plimbare prin împrejurimi. Angel Island e frumoasă din

multe puncte de vedere. Vedem căprioare şi ratoni. Învăţăm nume de copaci: eucalipt, chiparos de California şi Pinus torreyana[27]. Trecem pe lângă clădirile în care stau bărbaţii, separaţi după rasă nu numai în aripile construcţiilor sau pe etaje, ci şi în curtea exterioară, unde-şi fac exerciţiile fizice. Garduri de sârmă ghimpată înconjoară tot Centrul de Imigrări, separându-l de restul insulei, iar curtea unde-şi fac bărbaţii exerciţiile fizice are gard dublu, pentru a-i împiedica să evadeze. Dar unde ar putea să evadeze? Angel Island seamănă cu Alcatraz, insula pe lângă care am trecut în drumul nostru. Şi aceea e o închisoare din care nu se poate evada. Cei care-s atât de nesăbuiţi sau de cutezători încât să încerce să scape prin înot, sunt găsiţi după câteva zile aruncaţi de valuri pe-un ţărm pustiu. Singura diferenţă dintre noi şi deţinuţii de pe insula vecină e că noi n-am făcut nimic rău. Numai că în ochii *lo fan*-ilor suntem vinovaţi.

La şcoala misionarilor metodişti din Shanghai, profesorii ne vorbeau despre un singur Dumnezeu şi despre păcat, despre virtuţile Raiului şi despre lucrurile înspăimântătoare din Iad, dar niciodată n-au fost sinceri cu privire la modul în care ne priveau compatrioţii lor. Trăind printre deţinute şi anchetatori, ne dăm seama că America nu ne vrea. Nu numai că nu putem deveni cetăţeni naturalizaţi, dar guvernul a dat o lege în 1882 care interzice imigrarea chinezilor, cu excepţia a patru categorii privilegiate: miniştrii, diplomaţii, studenţii şi negustorii. Dacă eşti chinez şi te încadrezi în una dintre aceste categorii sau dacă eşti cetăţean american de origine chineză, trebuie să ai un Certificat de Identitate ca să debarci. Trebuie să ai acest act în permanenţă asupra ta. Oare doar chinezilor li se aplică acest tratament special? Nu m-ar mira să fie aşa.

— Nu poţi să te dai ministru, diplomat sau student, explică Lee-shee în timpul primei mese de Crăciun pe care o luăm în ţara cea nouă, dar nu e greu să te dai negustor.

[27] Specie de pin, în prezent pe cale de dispariţie.

— Aşa e, aprobă Dong-shee, altă femeie măritată, sosită aici la o săptămână după mine şi May. Ea ne-a lămurit de ce dormim pe plase subţiri de sârmă şi nu pe saltele: pentru că *lo fan*-ii cred că nu suntem obişnuiţi să dormim în paturi.

— Nu le trebuie ţărani ca noi. Nu vor hamali sau ricşari sau oameni care adună oalele de noapte.

Ce ţară ar vrea astfel de oameni? îmi trece prin minte. În Shanghai, ne foloseam de ei, erau o necesitate, dar altfel ni-i doream în preajma noastră? (Vedeţi cum uneori încă nu realizez care mi-e locul în lumea asta?)

— Soţul meu a cumpărat o tarabă într-un magazin, se fuduleşte Lee-shee. A dat cinci sute de dolari ca să intre-n afacere. Nu e partener de afaceri de-adevăratelea şi nici n-a plătit banii ăştia. Cine să aibă atâta bănet? În schimb, a promis că-i va plăti patronului prin muncă. Acum, bărbatu-meu poate să susţină că-i negustor.

— Ăsta-i motivul pentru care ne interoghează? întreb eu. Caută să vadă cine sunt negustorii falşi? Mi se pare o treabă grea.

— De fapt, vor să-i prindă pe fiii în acte.

Văzând că mă uit tâmp la ele, cele două femei încep să râdă pe înfundate. May ridică ochii din bolul cu mâncare.

— Spune-mi, îmi zice, e vreo glumă?

Dau din cap. May scoate un oftat şi continuă să tragă de pulpa de porc din bol. De partea cealaltă a mesei, femeile îşi aruncă una alteia priviri cu subînţeles.

— Voi două nu prea ştiţi cum stau lucrurile, observă Lee-shee. De-asta tu şi sora ta sunteţi aici de atâta timp? Bărbaţii voştri nu v-au explicat ce trebuie să faceţi?

— Trebuia să călătorim împreună cu soţii şi cu socrul nostru, mărturisesc eu. Am fost despărţiţi. Oamenii-maimuţe.

Ele înclină din cap, compătimitoare.

— Poţi intra în America şi dacă eşti fiul sau fiica unui cetăţean american, continuă Dong-shee. De-abia s-a atins

de mâncare şi sosul plin de amidon s-a închegat în bol. Soţul meu e un fiu în acte. Şi soţul tău e la fel?

— Iartă-mă, dar nu ştiu ce-nseamnă asta.

— Soţul meu a cumpărat actul ca să devină fiul unui american. Acum mă poate aduce şi pe mine în ţară, ca soţia lui în acte.

— Cum adică a cumpărat actul? întreb eu.

— N-ai auzit de fii în acte şi de acte cumpărate de-a gata?

Când dau din cap că nu, Dong-shee îşi pune coatele pe masă şi se apleacă înspre mine.

— Să zicem că un bărbat chinez născut în America se duce în China să se însoare. Când se-ntoarce în America, le declară autorităţilor că nevastă-sa a născut un copil.

O ascult cu atenţie, să prind şmecheria, şi cred că am ghicit-o.

— Dar a născut cu adevărat?

— Nu. Doar că el declară că l-a născut. Oficialii de la ambasada din China sau de-aici, de pe Angel Island, n-o să se ducă ei în cine ştie ce sătuc să vadă dacă spune adevărul. Aşa că omul nostru, care e cetăţean al Statelor Unite, primeşte un act în care scrie că are un fiu, cetăţean şi el după tată. Dar, ţine bine minte, fiul ăsta despre care vorbim nu s-a născut niciodată. Există doar în acte. Aşa că omul nostru are acum de vânzare nişte acte de-a gata. Aşteaptă zece, douăzeci de ani, apoi îi vinde actul, actul de-a gata, unui tânăr chinez care ia numele lui de familie şi vine în America. Nu e fiul lui bun. E doar un fiu în acte. Funcţionarii de la imigrare de pe Angel Island vor încerca să-l păcălească, ca să spună adevărul. Dacă e prins cu minciuna, îl trimit înapoi în China.

— Şi dacă nu e prins?

— Dacă nu e prins, va merge într-o casă nouă şi va trăi ca fiu în acte, cu cetăţenie falsă, sub un nume fals şi cu nişte rude false. Toate minciunile astea nu-l vor părăsi nicio clipă, cât timp va rămâne acolo.

— Cine-ar vrea să facă aşa ceva? întreb eu sceptică, pentru că noi suntem dintr-o ţară unde numele de familie sunt atât de importante, încât uneori strămoşii pot fi identificaţi până la a douăsprezecea spiţă sau chiar mai departe. Ideea că ar exista oameni care şi-ar schimba pur şi simplu, de bunăvoie, numele de familie ca să vină aici nu mi se pare plauzibilă.

— O grămadă de tineri din China ar dori să cumpere acte de-a gata şi să se dea drept fiii altcuiva, dacă aşa ar putea să vină în America – la Muntele de Aur, în Ţara Steagului Înflorat, îmi răspunde Dong-shee. Crede-mă pe cuvânt, astfel de oameni suportă orice umilinţe şi muncesc pe brânci, dar fac bani, îi pun de-o parte şi într-o bună zi se întorc bogaţi acasă.

— Pare uşor.

— Uită-te-n jur! Nu-i chiar aşa uşor! îmi taie vorba Lee-shee. Interogatoriile sunt destul de dure şi *lo fan*-ii schimbă regulile întruna.

— Dar fiice în acte există? întreb eu. Vin şi femeile aici cu acte de-a gata?

— Care familie ar irosi o asemenea ocazie pe o fiică? Avem noroc că putem profita de actele false ale soţilor noştri, ca să putem veni aici ca soţii în acte.

Cele două femei râd cu lacrimi. Cum se face că ţărăncile astea neştiutoare de carte cunosc mai multe lucruri şi ştiu mai bine ce trebuie făcut pentru a intra în ţară decât ştim noi? Ştiu pentru că ele sunt categoria vizată, în timp ce eu şi May n-ar trebui să ne aflăm aici. Oftez. Uneori îmi doresc să fim pur şi simplu trimise înapoi, dar ce ne-am face dacă ne-am întoarce? Japonezii au cotropit China, May e gravidă, n-avem bani, nici familie.

Pe urmă, ca de obicei, se aduce vorba despre mâncărurile de care ne e dor: friptură de raţă, fructe proaspete şi sos de fasole neagră – orice în afară de fiertura greţoasă care ni se dă aici.

Aşa cum a plănuit May, acum mă-mbrac în hainele largi pe care le-am folosit şi când am fugit din China. Cele mai multe femei nu rămân aici multă vreme, aşa că nu bagă de seamă că şi eu, şi May suntem pe zi ce trece mai rotunde. Sau poate că observă, însă sunt la fel de rezervate pe cât ar fi fost şi mama noastră în legătură cu un lucru atât de tainic.

Eu şi sora mea am crescut într-un oraş cosmopolit. Ne plăcea să dăm impresia că ştim multe, dar, în multe privinţe, eram de-a dreptul ignorante. Mama – o femeie tipică pentru acele vremuri – refuza să poarte orice discuţie legată de trupurile noastre. Nu ne-a povestit nici măcar despre vizita surioarei roşii şi, prima dată când a venit, am fost îngrozită, crezând că o să sângerez până o să mor. Chiar şi aşa, mama nu mi-a explicat ce se întâmpla de fapt. M-a trimis în camera servitoarelor ca să mă înveţe Pansy şi celelalte fete ce să fac pentru a avea grijă de mine şi cum rămâne o femeie însărcinată. Mai târziu, când surioara roşie a vizitat-o pe May, i-am povestit ce învăţasem şi eu, dar şi aşa, tot nu ştiam prea multe despre sarcină sau despre cum e să dai naştere unui copil. Noroc că acum stăm împreună cu alte femei, care ştiu totul despre asta şi îmi dau tot felul de sfaturi, însă eu mă bazez mai mult pe învăţăturile lui Lee-shee.

— Dacă ai sfârcurile mici precum seminţele de lotus, îmi dezvăluie ea, atunci băiatul tău va fi un om de vază. Dacă ai sfârcurile cât curmalele, atunci băiatul tău se va zbate în sărăcie.

Îmi spune c-ar trebui să mănânc pere în sirop, ca să-mi întăresc elementul *yin*, dar nici pomeneală să ni se dea aşa ceva la masă. Când pe May începe să o doară burta, îi spun lui Lee-shee că eu am durerile astea şi ea îmi explică că indispoziţia asta uşoară e frecventă în rândul femeilor al căror *chi* stagnează în jurul uterului.

— Cel mai bun leac e să mănânci de trei ori pe zi câte cinci felii de ridiche daikon presărată cu zahăr, îmi recomandă ea.

Dar n-am de unde să fac rost de ridichi daikon proaspete, aşa că May continuă să sufere. Asta mă face să vând şi ultimele bijuterii din zestrea mamei unei femei dintr-un sat de pe lângă Canton. De acum înainte, de fiecare dată când May va avea nevoie de ceva, îi voi putea cumpăra pe dată de la standul din incintă sau voi putea plăti un paznic sau bucătar să-i cumpere de undeva. Prin urmare, când May suferă de indigestie, mă plâng ca şi cum eu aş avea-o. Femeile din dormitor se contrazic asupra celui mai bun leac pe care să-l iau, sfătuindu-mă să sug cuişoare întregi. De astea fac rost uşor, dar Lee-shee tot nu e mulţumită.

— Pearl are ori un stomac slab, ori o splină slabă. Ambele sunt semn că nu-i funcţionează elementul pământului. Are cineva nişte mandarine sau ghimbir proaspăt din care să-i facem un ceai?

Cu greu facem rost de aceste ingrediente, dar îi uşurează durerea lui May, ceea ce mă face fericită; celelalte deţinute sunt mulţumite, pentru că au reuşit să ajute o femeie gravidă.

Trece tot mai mult timp între o audiere şi alta. E o practică obişnuită în cazul celor care au probleme cu declaraţiile. Inspectorii cred că dacă o să petrecem mult timp în dormitorul comun, o să ne sleim de puteri şi o să uităm poveştile pe care le-am memorat şi uite-aşa o să greşim la audieri. În definitiv, dacă eşti audiat doar o dată pe lună, timp de opt ore fără pauză, cum o să-ţi mai aduci aminte cu exactitate ce-ai declarat acum o lună, două, şase sau optsprezece luni, dacă ce ai spus era şi în manualul cu instrucţiuni pe care l-ai distrus sau ce au spus despre tine în audierile lor rudele sau cunoştinţele care nici măcar nu sunt pe insulă?

Soţii rămân separaţi pe tot parcursul şederii lor aici. În acest fel nu li se permite să-şi fie alături şi, cel mai important, nu li se dă voie să schimbe informaţii legate de audieri şi de întrebările care le-au fost puse. În ziua nunţii, palanchinul s-a oprit în faţa porţii sau în faţa uşii de la

intrare? Cerul era acoperit de nori sau burniţa când şi-au îngropat a treia fiică? Cine să-şi mai amintească toate astea, când întrebările şi răspunsurile la ele pot fi răstălmăcite în atâtea feluri? În fond, într-un sat cu două sute de locuitori, o poartă nu e acelaşi lucru cu uşa de la intrare? Oare are importanţă cât de umedă era vremea când au băgat-o în pământ pe fata aia lipsită de orice valoare? Se pare că are pentru anchetatori, iar dacă membrii unei familii nu răspund la fel la aceste întrebări pot fi reţinuţi timp de zile, săptămâni, uneori chiar luni întregi.

Însă noi suntem surori şi putem să ne comparăm poveştile înainte de a merge la audieri. Întrebările pe care ni le pun sunt din ce în ce mai grele, de îndată ce dosarul lui Sam, al lui Vernon, al fraţilor acestora, al Bătrânului Louie şi al soţiei, dosarele partenerilor lui de afaceri şi ale oamenilor din cartier – negustori, poliţistul arondat în comunitate şi curierul socrului nostru – sunt puse pe tapet. Câţi pui de găină şi câte raţe are familia soţului meu în satul de baştină? Unde se depozitează orezul în casa noastră din Los Angeles şi în casa familiei Louie din satul Wah Hong?

Dacă întârziem cu răspunsurile, inspectorii se enervează şi ţipă la noi: „Hai odată! Hai odată!” Tactica asta dă roade în cazul celorlalte deţinute, care se sperie şi fac greşeli extrem de importante, dar noi ne folosim de ea, prefăcându-ne că suntem zăpăcite şi bătute-n cap. Preşedintele comisiei, domnul Plumb, e tot mai agasat de persoana mea şi mă fixează cu privirea, uneori preţ de un ceas, încercând din răsputeri să mă intimideze cumva, ca să dau un răspuns nou, însă mă încăpăţânez să nu vorbesc, iar încercările lui de a mă brusca şi de a mă ameninţa nu fac decât să-mi sporească calmul şi concentrarea.

Ne folosim de complexitatea, simplitatea sau imbecilitatea întrebărilor pentru a ne prelungi şederea aici. La întrebarea „Aveaţi un câine în China?”, May răspunde că da, eu că nu. La audierile de peste două săptămâni, inspectorii care ne-au audiat pe fiecare în parte ne spun ce

discrepanţe au fost în răspunsuri. May susţine în continuare că am avut un câine, în timp ce eu le explic cum că am avut un câine mai demult, dar că tata l-a sacrificat ca să-l mâncăm la ultima cină pe care am luat-o în China. La următoarea audiere, inspectorii ne spun că amândouă am avut dreptate: familia Chin a avut un câine, care a fost mâncat înainte de plecarea noastră. Adevărul e că n-am avut niciodată câine şi că bucătarul nu ne-a servit niciodată câine – nici pe-al nostru, nici pe-al altcuiva – acasă la noi. Râdem ore întregi pe seama micii noastre victorii.

— Unde se ţinea lampa cu petrol la voi acasă? întreabă într-o zi domnul Plumb.

Aveam curent electric în Shanghai, dar îi spun că ţineam lampa cu petrol pe partea stângă a mesei, iar May răspunde că era pe dreapta.

Să zicem că inspectorii nu erau prea deştepţi. Pentru că suntem îmbrăcate în jachetele chinezeşti, n-au observat copilul ce creşte în burta lui May sau perna şi hainele făcute ghem şi îndesate la mine-n pantaloni. După Anul Nou chinezesc, încep să ies şi să intru cu un mers legănat în sala de audieri şi exagerez eforturile pe care le fac pentru a lua loc sau a mă ridica de pe scaun. Bineînţeles, lucrurile astea atrag după ele o nouă rundă de întrebări. Sunt sigură că am rămas însărcinată în acea singură noapte pe care-am petrecut-o cu bărbatul meu? Sunt sigură că data e corectă? Sigur n-am rămas gravidă cu altcineva? Am fost prostituată în ţara de baştină? E tatăl copilului cine zic eu că e?

Preşedintele comisiei, domnul Plumb, deschide dosarul lui Sam şi îmi arată o fotografie cu un băieţel de şapte ani.

— Acesta e soţul tău?

Mă uit atent la poză. În ea e un băieţel. Ar putea fi Sam, la întoarcerea din China cu părinţii lui, în 1920. La fel de bine, ar putea fi altcineva.

— Da, el e soţul meu.

Dactilograful continuă să bată la maşină, dosarele noastre se fac tot mai groase şi pe parcurs aflu tot mai

multe lucruri despre socrul meu, despre Sam, Vernon şi afacerile familiei Louie.

— Scrie aici că socrul tău s-a născut la San Francisco, în 1871, spune domnul Plumb, în timp ce răsfoieşte dosarul Bătrânului Louie. Asta înseamnă că acum are şaizeci şi şapte de ani. Tatăl lui a fost negustor. Sunt corecte datele astea?

Din manualul cu instrucţiuni am aflat tot, mai puţin anul naşterii Bătrânului Louie. Risc şi răspund:

— Da.

— Aici scrie că s-a-nsurat cu o femeie cu picioare naturale, în 1904, la San Francisco.

— N-am cunoscut-o încă, dar am auzit că are picioare naturale.

— În 1907 au plecat în China, unde li s-a născut primul fiu. L-au lăsat în satul natal timp de unsprezece ani, apoi l-au adus aici.

În momentul acesta, domnul White se apleacă şi-i şopteşte ceva la ureche şefului său. Încep să răsfoiască amândoi dosarele. Apoi, domnul White arată ceva cu degetul pe una din pagini. Domnul Plumb înclină din cap şi spune:

— Aşa-zisa ta soacră are cinci fii. De ce a făcut numai băieţi? De ce s-au născut toţi în China? Nu ţi se pare suspect?

— De fapt, fiul cel mai mic s-a născut la Los Angeles, îi ajut eu.

Preşedintele comisiei mă săgetează cu privirea.

— De ce şi-ar fi lăsat socrii tăi patru fii în China, înainte de a-i aduce aici?

Şi eu m-am întrebat acelaşi lucru, dar spun ce-am învăţat pe de rost.

— Fraţii soţului meu au crescut în satul Wah Hong pentru că traiul era mai ieftin acolo decât în Los Angeles. Bărbatul meu a fost trimis înapoi în China pentru a-şi cunoaşte bunicii, pentru a învăţa limba şi obiceiurile de-acasă şi

pentru a aduce ofrande străbunilor familiei Louie, din partea tatălui său.

— I-ai cunoscut fraţii?

— Doar pe unul, pe care-l cheamă Vernon. Pe ceilalţi, nu.

Domnul Plumb întreabă:

— Dacă socrii tăi erau împreună în Los Angeles, de ce-au mai aşteptat unsprezece ani ca să aibă un ultim copil?

Nu ştiu ce răspuns să dau la întrebarea asta, aşa că îmi bat uşor burta şi spun:

— Unele femei nu iau ierburile pe care trebuie să le ia, nu mănâncă ce trebuie şi nu respectă regulile necesare pentru ca energia lor *chi* să accepte fii de la bărbaţii lor.

Răspunsul meu, tipic unei femei înapoiate de la ţară, îi mulţumeşte pe inspectori în ziua aceea, însă după o săptămână atenţia lor se îndreaptă către ocupaţia socrului meu, în încercarea de a se asigura că nu face parte din clasa interzisă a muncitorilor. În ultimii douăzeci de ani, Bătrânul Louie a deschis mai multe afaceri în Los Angeles. În prezent, mai are un singur magazin.

— Cum se numeşte magazinul şi ce se vinde acolo? întreabă domnul Plumb.

Îmi recit ascultătoare răspunsul.

— Se numeşte „Lanterna de aur”. Are mărfuri chinezeşti şi japoneze, printre care mobilă, mătăsuri, covoare, papuci şi porţelanuri, în valoare de cincizeci de mii de dolari.

Cifra asta parcă-mi picură miere pe buze.

— Cincizeci de mii de dolari? se minunează preşedintele comisiei, la fel de impresionat ca mine. Ce de bănet!

Din nou, el şi domnul White se apleacă unul spre celălalt, de data asta pentru a discuta despre gravitatea depresiei economice în care se găseşte ţara lor. Mă fac că nu-i aud. Se uită prin dosarul Bătrânului Louie şi îi aud spunând că anul acesta urmează să-şi mute magazinul şi să mai deschidă alte două afaceri, una cu ricşe pentru turişti şi un restaurant. Îmi mângâi burta falsă şi mă prefac a fi indiferentă atunci când domnul White îmi explică situaţia familială a Bătrânului Louie.

— Colegii noştri din Los Angeles le fac câte-o vizită celor din familia Louie o dată la şase luni, zice el. N-au găsit nicio legătură între socrul tău şi vreo spălătorie, vreo loterie, vreo casă cu camere de închiriat, vreo frizerie, vreo sală de jocuri de noroc sau orice altceva nepermis. Altfel spus, pare să fie un negustor bine văzut în comunitate.

Ceea ce aflu la următoarea audiere, când domnul White citeşte cu voce tare fragmente în limba engleză din consemnările făcute despre Sam şi despre tatăl său, ce sunt traduse apoi în Sze Yup de un nou interpret, mă uimeşte de-a binelea. Bătrânul Louie a declarat inspectorilor că a avut pierderi în afaceri de două mii de dolari pe an din 1930 până în 1933. În Shanghai, ar fi fost o sumă uriaşă. Banii ăia, pe un singur an, mi-ar fi salvat familia: afacerea tatei, casa şi economiile mele şi ale lui May. În ciuda acestui lucru, Bătrânul Louie tot a reuşit să vină în China, să cumpere neveste pentru băieţii lui.

— Sigur sunt bogaţi, dar îşi ţin banii ascunşi, îmi zice May în seara aceea.

Totul pare confuz şi amestecat în mod intenţionat, ca să ne zăpăcească. Să fie Bătrânul Louie, al cărui dosar e un pic mai gros decât al meu după ce a trecut pe la Centrul de Imigrări de mai multe ori, la fel de mincinos pe cât suntem şi eu şi May?

Într-o zi, domnul Plumb îşi iese în sfârşit din fire, dă cu pumnul în masă şi întreabă:

— Cum se face că pretinzi că eşti nevasta unui negustor domiciliat legal şi nevasta unui cetăţean american? Astea sunt două lucruri diferite şi trebuie să fii una din două.

Şi eu m-am întrebat acelaşi lucru de multe ori în ultimele luni, însă tot nu ştiu care-i răspunsul.

Surori de sânge

După vreo două săptămâni, mă trezesc în mijlocul nopţii din cauza unuia dintre coşmarurile mele. De obicei, May e lângă mine şi mă linişteşte. Dar acum nu e aici. Mă întorc pe partea cealaltă, sperând că-i pe patul de-alături. N-o văd nici acolo. Stau întinsă şi nemişcată, ascultând. Nu aud pe nimeni plângând, şoptind incantaţii protectoare sau mergând în vârful picioarelor prin dormitorul comun, ceea ce înseamnă că trebuie să fie o oră târzie. Unde-i May?

În ultima vreme, nici ea n-a dormit prea bine. „Fiului tău îi place să dea din picioare şi să mă lovească când mă aşez. Nu mai e loc pentru amândoi înăuntru. Trebuie să mă duc la toaletă întruna”, mi-a mărturisit acum o săptămână, cu o asemenea gingăşie – ca şi cum ar fi tras cu ochiul la o comoară –, încât am simţit o mare iubire, pentru ea şi pentru copilaşul pe care-l poartă în pântece pentru mine. Totuşi, ne-am promis una alteia că nu vom merge la baie decât împreună. Îmi caut hainele şi pernuţa-bebeluş. Chiar şi la ora aceasta târzie din noapte, nu pot risca să fiu văzută altfel decât gravidă. Îmi închei nasturii de la jachetă peste burta falsă şi mă ridic din pat.

Nu este la toaletă, aşa că mă duc la duşuri. Când deschid uşa, îmi îngheaţă inima şi mi se strânge stomacul. Camera e foarte diferită de cea pe care am văzut-o în vis, dar pe podea stă sora mea, cu pantalonii daţi jos, albă ca varul la faţă din pricina durerii şi cu locul acela intim… dezgolit, umflat, înspăimântător.

May întinde un braţ spre mine.

— Pearl.

Alerg imediat lângă ea, alunecând pe gresia udă.

— Se naşte fiul tău, îmi spune.

— Trebuia să mă trezeşti.

— Nu mi-am dat seama că a venit momentul.

De multe ori, noaptea târziu sau când am prins câteva momente singure în timpul plimbărilor la care ne scoteau

săptămânal misionarele, am discutat de ceea ce vom avea nevoie când va veni sorocul. Am făcut planuri peste planuri şi am vorbit despre cele mai mici detalii. Bifez în minte toate lucrurile pe care ni le-au spus femeile pe care le-am întrebat: simţi dureri şi nu mult după asta ai senzaţia că o să lepezi o tărtăcuţă, apoi te duci într-un colţ, te aşezi pe vine şi cade copilul din tine; îl speli, îl înfeşi şi te duci înapoi la bărbatul tău, pe câmpul de orez, cu bebeluşul legat cu o bucată lungă de pânză de tine. Bineînţeles, totul e foarte diferit de Shanghai, unde luni întregi femeile nu mai mergeau la petreceri, la cumpărături sau la dans, după care mergeau la un spital de tip occidental, unde erau anesteziate. Când se trezeau, li se punea bebeluşul în braţe. Apoi, în următoarele două-trei săptămâni rămâneau la spital, primind vizite şi felicitări de la toată lumea, căci aduseseră un fiu în familie. În cele din urmă, se întorceau acasă în timp util pentru petrecerea de la împlinirea unei luni de viaţă a copilului, care se dădea pentru a-i ura bebeluşului bun venit în lume şi pentru a primi omagiile familiei, vecinilor şi prietenilor. Obiceiurile din Shanghai nu-şi au locul aici, însă, după cum a repetat May în ultimele săptămâni, „Femeile de la ţară nasc singure de când e lumea şi pământul. Dacă ele pot, eu de ce să nu pot? Am trecut prin multe necazuri. N-am prea avut ce mânca şi ce-am mâncat, am vomitat. Copilul n-are cum să fie mare. O să iasă uşor.”

Am discutat unde ar putea să nască şi am hotărât că la duşuri e singurul loc unde celorlalte femei le este cel mai frică să meargă. Totuşi, uneori femeile merg să facă duş în timpul zilei. „N-o să-l las să iasă atunci”, mi-a promis May.

Acum, când mă gândesc mai bine, îmi dau seama că May a fost probabil în travaliu toată ziua, culcată pe pat cu genunchii la piept, cu picioarele încrucişate, străduindu-se să ţină copilul înăuntru.

— Când au început contracţiile? Cât de dese sunt? o întreb, aducându-mi aminte că aşa pot afla cât mai e până la naştere.

— Au început de dimineaţă. Nu erau aşa dureroase şi ştiam că trebuie să aştept. Dintr-odată, mi-a venit să merg la toaletă. Mi s-a rupt apa şi am venit aici.

Aşadar, de aici apa în care-am îngenuncheat.

Mă strânge de mână când are o contracţie. Închide ochii şi faţa i se face roşie ca focul. Îmi strânge mâna şi îşi înfige unghiile în palma mea atât de tare, încât acum îmi vine mie să urlu de durere. După ce trece contracţia, May trage aer în piept şi îşi lasă mâna moale într-a mea. După o oră, încep să zăresc capul copilului.

— Crezi că poţi sta pe vine?

Geme şi-mi face semn că da. Mă duc în spatele ei şi o trag lângă perete, ca să se sprijine de el. Mă aşez între picioarele ei. Întind mâinile şi închid ochii ca să capăt curaj. Apoi deschid ochii, mă uit la chipul schimonosit de durere al surorii mele şi încerc să spun pe un ton cât mai convingător ceea ce tot ea mi-a repetat în ultimele săptămâni:

— Vom reuşi, May! Ştiu că vom reuşi!

Când iese copilul, vedem că nu e băiatul despre care-am vorbit tot timpul. E o fată udă, acoperită de mucus – fiica mea. E micuţă, chiar mai mică decât mă aşteptam. Nu plânge. În schimb, scoate nişte scâncete, ca piuitul tânguitor al puilor de pasăre.

— Vreau s-o văd.

Clipesc şi îmi privesc sora. Părul îi atârnă în şuviţe ude, dar de pe faţa ei a dispărut orice urmă de durere. Îi dau copilul şi mă ridic în picioare.

— Mă-ntorc imediat, îi spun, dar May nu m-aude. Şi-a îmbrăţişat strâns copila, ca s-o protejeze de aerul rece şi o şterge pe faţă cu mâneca. Le privesc lung, preţ de o clipă. Nu vor petrece decât această clipă împreună, ca mamă şi fiică, înainte ca eu să-mi însuşesc copilul.

Dau fuga în dormitor, încercând să fac cât mai puţin zgomot. Iau unul dintre costumaşele pe care le-am făcut eu şi May pentru bebeluş, un ghem, o forfecuţă pe care ne-au dat-o femeile misionare pentru lucrul de mână, câteva

articole sanitare şi două prosoape pe care le-am cumpărat de la taraba din centru. Iau ceainicul de pe radiator şi mă grăbesc înapoi la duşuri. Când ajung acolo, observ că May a eliminat placenta. Înnod un fir în jurul cordonului ombilical şi-l tai, apoi înmoi un prosop curat în apa caldă din ceainic şi i-l dau lui May să cureţe bebeluşul cu el. Cu apa rămasă şi cu celălalt prosop o spăl pe May. Copilul a fost mic, aşadar n-a lăsat răni prea adânci, în comparaţie cu ce mi s-a întâmplat mie în acea zonă. Sper să se vindece fără să fie nevoie de cusături. Dar, la drept vorbind, ce pot să fac? De-abia ştiu să cos un tiv. Cum aş putea să-i cos zona intimă surorii mele?

În timp ce May îmbracă bebeluşul, eu şterg pe jos şi strâng placenta în prosoape. După ce curăţ, cât pot de bine, îndes lucrurile murdare în coşul de gunoi.

Afară cerul devine trandafiriu. Nu mai avem mult timp la dispoziţie.

— Nu cred c-o să reuşesc să mă ridic singură-n picioare, spune May de pe podea.

Picioarele ei palide tremură de frig şi din cauza efortului pe care l-a depus. Se depărtează de perete şi o ajut să se ridice. Pe picioare i se prelinge sânge şi picăturile roşii încep să păteze podeaua.

— Nu-ţi face griji, îmi zice. Nu-ţi face griji. Poftim, ia-o!

Îmi dă copilul. Am uitat să aduc pătura pe care a tricotat-o May şi bebeluşul dă agitat din mâini, trezindu-se eliberat dintr-odată. N-am purtat-o eu în pântece atâtea luni, dar o iubesc imediat ca pe propriul meu copil. De-abia observ că May îşi pune centura menstruală la locul ei şi îşi trage pe ea lenjeria şi pantalonii.

— Eu sunt gata, îmi spune.

Mai aruncăm o privire prin încăpere. Nu va fi un secret pentru nimeni că aici a avut loc o naştere. Ceea ce contează e să nu între nimeni la bănuieli din pricina faptului că n-o să mă duc să mă consulte unul dintre medicii din centru.

Stau în pat, cu fetiţa mea în braţe şi cu May cuibărită lângă mine – dormind uşor, cu capul pe umărul meu –, când se trezesc celelalte femei. Trece un timp până ne observă cineva.

— Aiya! Ia uite cine-a sosit azi-noapte! strigă Lee-shee bucuroasă.

Celelalte femei şi copiii lor fac roată în jurul nostru, înghesuindu-se uşor, ca să ne poată vedea mai bine.

— S-a născut fiul tău!

— Nu fiul, fetiţa, o corectează May.

Vocea ei pare atât de diafană din cauza extenuării, încât o clipă îmi fac griji că lumea o să-şi dea seama de tot.

— Un strop de fericire, spune Lee-shee compătimitoare, folosind formula tradiţională pentru a mai îndulci dezamăgirea pe care-o aduce naşterea unei fetiţe. Apoi zâmbeşte. Dar uitaţi-vă-n jur! Aproape toate de-aici suntem femei, mai puţin băieţaşii ăştia, care au nevoie de mamele lor. Trebuie să privim totul ca pe o întâmplare de bun augur.

— N-o să fie de bun augur dacă bebeluşul rămâne îmbrăcat aşa, ne avertizează una dintre femei.

Mă uit la fetiţă. Hainele ei sunt primele pe care le-am croit eu şi May. Nasturii sunt ciobiţi şi căciuliţa tricotată îi atârnă într-o parte, dar se pare că nu astea sunt problemele adevărate. Copilul trebuie să fie ocrotit de forţele răului. Femeile pleacă şi se întorc cu monede pe care ni le dau în dar, pentru că reprezintă grija celor „o sută de prieteni ai familiei”. Cineva îi leagă-n părul negru un fir roşu, ca să-i fie cu noroc. Apoi, una după alta, femeile îi cos amulete micuţe înfăţişând animalele din zodiac pe căciuliţă şi pe hăinuţele pe care i le-am făcut, ca s-o ocrotească de spiritele rele, de semnele prevestitoare de nenorociri şi de boli.

Se face o colectă şi cineva se duce la unul dintre bucătarii chinezi, să-l plătească ca să facă un bol de supă pentru lăuze, cu ciolan de porc afumat, ghimbir, alune şi orice tărie are la dispoziţie (vinul Shaoxing e cel mai bun,

dar merge şi whisky-ul, la o adică). Femeia care tocmai a născut este epuizată şi suferă din pricina a prea mult *yin* rece. Majoritatea ingredientelor din supă sunt considerate a fi calde şi aducătoare de *yang*. Mi se spune că îmi vor micşora uterul, că-mi vor curăţa corpul de sângele stătut şi că-mi vor aduce lapte.

Dintr-odată, o femeie se întinde spre mine şi îmi descheie nasturii de la jachetă.

— Trebuie să-i dai ţâţă. Ţi-arătăm noi cum.

Îi îndepărtez mâna cu blândeţe.

— Acum suntem în America şi fiica mea e cetăţean american. Voi face şi eu cum fac americanii. Şi femeile moderne din Shanghai, îmi spun în gând, rememorând vremurile în care eu şi May pozam pentru reclame la laptele praf. O să-i dau lapte praf.

Ca de obicei, traduc conversaţia din dialectul Sze Yup în dialectul Wu, ca să înţeleagă şi May.

— Spune-i că biberoanele şi laptele praf sunt într-un pachet, sub pat, turuie May repede. Spune-i că nu vreau să plec de lângă tine, dar dacă vreuna dintre ele ar vrea să ne ajute, i-aş fi recunoscătoare.

În timp ce una dintre femei scoate biberonul de sub pat şi amestecă laptele praf cumpărat de la tarabă cu nişte apă caldă, după care îl lasă la răcit pe pervaz, Lee-shee şi celelalte femei încep să dezbată problema numelui pe care-l va purta copilul.

— Confucius a zis că dacă numele nu sunt potrivite, atunci limba şi societatea nu vor fi în armonie cu adevărata esenţă a lucrurilor, explică ea. Bunicul copilului sau cineva foarte renumit trebuie să-i dea numele.

Îşi ţuguie buzele, se uită în jur şi concluzionează pe un ton teatral:

— Dar aici n-avem o astfel de persoană. Poate că-i mai bine aşa. Ai născut o fetiţă. Mare dezamăgire! Doar nu vrei s-o cheme Purece, Câine sau Făraş, cum m-a botezat pe mine tata.

E important să-i pui un nume copilului, dar în mod normal sarcina asta nu le revine femeilor. Acum, când ni se oferă şansa de a boteza un copil – o fetiţă, mai precis –, ne dăm seama că e mai greu decât am crezut. Nu putem să-i dăm numele mamei sau să folosim numele nostru de familie pe post de prenume, în cinstea tatei, pentru că aceste opţiuni sunt considerate tabu. Nu putem să-i punem un nume de eroină sau de zeiţă, pentru că am da dovadă de îngâmfare şi lipsă de respect.

— Mie îmi place Jade[28], pentru că mă duce cu gândul la putere şi la frumuseţe, sugerează o deţinută tinerică.

— Numele de flori sunt frumoase. Orchid, Lily, Iris.

— Dar sunt nişte nume aşa de comune şi prea slabe, intervine Lee-shee. Gândiţi-vă la locul unde s-a născut. N-ar trebui să-i punem un nume cum ar fi Mei Gwok?

Mei Gwok înseamnă Ţară Frumoasă, numele cantonez pentru Statele Unite, dar nu sună prea melodios şi nu e un nume drăguţ.

— N-ai cum să greşeşti dacă-i pui un nume de generaţie din două caractere, sugerează altă femeie.

Asta-mi place, pentru că şi eu, şi May avem acelaşi nume de generaţie, Long – Dragon.

— Ai putea să-i pui un nume care să aibă *De* la bază – Virtute – şi pe urmă să-ţi botezi fiecare fiică Virtutea Blândeţii, Virtutea Lunii, Virtutea Înţelepciunii.

— E prea mare bătaie de cap! exclamă Lee-shee. Eu mi-am botezat fiicele Fata Unu, Fata Doi, Fata Trei. Băieţilor le-am zis Fiul Unu, Fiul Doi, Fiul Trei. Verişorii lor sunt Vărul Şapte, Opt, Nouă, Zece şi aşa mai departe. Pentru că le-am dat numere, fiecare ştie care-i e locul în familie.

Ceea ce lasă să se înţeleagă e de fapt: Cine-şi mai bate capul cu numele, când oricum copiii se prăpădesc mai mereu? Nu ştiu cât e May de atentă sau cât de mult înţelege din toate astea, dar când vorbeşte ea, toate celelalte femei tac.

[28] „Jad” *(engl.).*

— Un singur nume i se potriveşte copilului, spune May în engleză. Ar trebui să poarte numele de Joy[29]. Suntem în America acum. Haideţi să n-o legăm de trecut.

Abia când întoarce capul să mă privească, îmi dau seama că nu şi-a dezlipit ochii de la copil niciun moment până acum. Chiar dacă Joy este în braţele mele, May a reuşit să fie mai apropiată de ea. Se ridică în capul oaselor şi îşi scoate de la gât punguţa cu trei monede de cupru, trei seminţe de susan şi trei boabe de fasole verde, pe care i-a dăruit-o mama pentru a o proteja. Îmi duc mâna la punguţa care încă atârnă la gâtul meu. Nu cred că m-a ocrotit, dar încă o port, alături de brăţara de jad, ca să-mi amintească de mama. May îi trece sfoara de piele peste cap lui Joy şi-i bagă punguţa în sân, sub haine.

— Să te ocrotească oriunde vei merge, şopteşte May.

Femeile din jur încep să plângă la auzul cuvintelor frumoase; gestul lui May le-a înduioşat. Îi spun că-i o mătuşă bună, dar ştim cu toatele că îi vom da jos darul de la gât, de frică să n-o sugrume.

Când sosesc misionarele, refuz să merg cu ele la spital.

— Nu e după obiceiurile chinezeşti, le spun. Dar dacă aţi putea să-i trimiteţi o telegramă soţului meu, v-aş fi recunoscătoare.

Mesajul e scurt şi la obiect: MAY ŞI PEARL AJUNS ANGEL ISLAND. TRIMITE BANI CĂLĂTORIE. NĂSCUT COPIL. PREGĂTEŞTE PETRECEREA DE O LUNĂ.

Seara, femeile se întorc de la cină cu supă pentru lăuze. În ciuda vociferărilor femeilor care se înghesuie în jurul meu, împart supa cu sora mea, spunându-le că şi ea a depus acelaşi efort ca mine. Plescăie din limbă, dezaprobator, şi dau din cap, dar May are mai multă nevoie de supă decât am eu.

Domnul Plumb, preşedintele comisiei, rămâne năuc când, la următoarea audiere, intru îmbrăcată într-una dintre cele

[29] „Bucurie” *(engl.).*

mai frumoase rochii de mătase ale mele şi pe cap cu pălăria cu pene – în căptuşeala căreia este ascuns manualul cu instrucţiuni pe care şi eu, şi May l-am învăţat pe dinafară –, vorbind o engleză ireproşabilă şi ţinând în braţe un copil cu hăinuţele pline de talismane. Răspund corect la fiecare întrebare, fără să şovăi şi ştiu că în camera de alături May face acelaşi lucru. Dar ce facem eu şi May nu contează, cum nu contează nici chestiunea negustorului domiciliat legal în America sau a soţiei cetăţeanului american. Ce vor face autorităţile cu copilul? Angel Island face parte din Statele Unite, dar nimănui nu i se recunoaşte cetăţenia sau statutul de rezident, decât după ce *părăseşte* insula. Pentru oficialităţi, e mai uşor să ne dea drumul să plecăm decât să se ocupe de toată birocraţia pe care le-ar aduce-o Joy pe cap.

Domnul Plumb ne face ca de obicei rezumatul la sfârşitul audierii, dar nu pare să se bucure prea mult când ajunge la concluzii: „Prezentarea acestui caz a fost amânată mai bine de patru luni. Deşi este cert că această femeie nu a petrecut decât foarte puţin timp alături de soţul ei, care pretinde că este cetăţean american, ea a dat naştere unui copil la noi în centru. În urma unor deliberări serioase, am căzut de acord asupra unor puncte importante. În acest sens, voi face demersuri ca Louie Chin-shee să fie primită în Statele Unite, ca soţie a unui cetăţean american.”

— Sunt de acord, spune domnul White.

— Şi eu sunt de acord, spune dactilograful. E prima şi singura dată când îl aud vorbind.

La ora patru, în aceeaşi după-amiază, vine gardianul şi strigă două nume: Louie Chin-shee şi Louie Chin-shee – numele meu şi al lui May de femei căsătorite, după obiceiul vechi. *Sai gaai!* spune el tare, stâlcind expresia care înseamnă noroc bun, după cum obişnuieşte. Ni se înmânează Certificatele de Identitate. Mi se dă un certificat de naştere american pentru Joy, în care scrie că „e prea mică pentru a fi măsurată” – ceea ce înseamnă, de fapt, că nu s-au obosit s-o examineze. Sper că menţiunea aceasta

îmi va fi de folos pentru a elimina orice bănuială legată de data naşterii şi de dimensiunile lui Joy, atunci când Bătrânul Louie şi Sam o vor vedea.

Celelalte femei ne ajută să ne împachetăm lucrurile. Pe Lee-shee o podideşte plânsul când ne luăm la revedere. Aşteptăm ca gardianul să încuie dormitorul comun după ce ieşim, apoi mergem după el, ieşim din clădire şi o luăm pe potecă spre ponton, de unde ne luăm restul bagajelor şi urcăm pe feribotul care ne va duce la San Francisco.

Partea a doua
Norocul

Un singur bob de orez

Dăm paisprezece dolari pe un bilet spre San Pedro, cu vaporul cu aburi *Harvard*. În timpul călătoriei, având lecţia învăţată de pe Angel Island, repetăm povestea pe care am inventat-o ca să justificăm de ce nu ne-am îmbarcat pe vapor cu multe luni în urmă, subliniind prin ce greutăţi am trecut ca să plecăm din China pentru a ne întâlni soţii şi cât de îngrozitoare au fost audierile la care am fost supuse. Dar nu e nevoie să spunem nicio poveste, fie ea reală sau nu. Când ne întâlnim cu Sam la debarcader, ne zice doar atât: „V-am crezut moarte."

Noi ne-am văzut doar de trei ori: în Oraşul Vechi Chinezesc, la nunta noastră şi când mi-a dat biletele şi celelalte documente. După ce rosteşte acea singură propoziţie, se uită lung la mine, fără să spună un cuvânt. May vine din urmă, cărând cele două valize. Bebeluşul doarme la mine-n braţe. Nu mă aştept la îmbrăţişări şi la sărutări şi nu mă aştept să o primească pe Joy în vreun mod extravagant. Nici nu s-ar cuveni. Totuşi, întâlnirea noastră, după atâta amar de vreme, e foarte stingheritoare.

În tramvai, ne aşezăm în spatele lui Sam. Nu e un oraş cu „magnifice clădiri înalte", cum erau cele din Shanghai. Văd doar un turn alb, în stânga mea. După câteva străzi, Sam se ridică în picioare şi vine la noi. Pe fereastră, la dreapta, se vede un şantier imens. Spre stânga e o stradă lungă cu blocuri de două etaje, din cărămidă, pe câteva dintre ele găsindu-se plăcuţe scrise în chineză. Tramvaiul opreşte şi coborâm. O luăm în sus. Vedem o plăcuţă pe care scrie STRADA LOS ANGELES. Traversăm strada, străbatem o piaţetă cu o scenă în mijloc, trecem pe lângă o unitate de pompieri şi apoi o luăm la stânga, pe Aleea Sanchez, de-a lungul căreia vedem alte clădiri din cărămidă. Intrăm pe o uşă deasupra căreia e inscripţionat BLOCUL GARNIER, mergem pe o pasarelă întunecoasă, urcăm pe nişte scări vechi de lemn şi ne continuăm drumul de-a lungul unui

coridor mucegăit, duhnind a mâncare gătită şi a scutece murdare. Sam ezită înainte de a deschide uşa apartamentului în care locuieşte cu părinţii lui şi cu Vern. Se întoarce spre noi şi, când ne priveşte, citesc compasiune în ochii lui. După aceea deschide uşa şi intrăm în casă.

Primul lucru care mă şochează e cât de sărăcăcios, murdar şi urât e totul. Lângă perete e o canapea ponosită, îmbrăcată într-un material mov, pătat. O masă cu şase scaune obişnuite, lucrate grosier, ocupă spaţiul din mijlocul camerei. Lângă masă, nicidecum dosită într-un colţ, e o scuipătoare. Dintr-o simplă privire, văd că n-a fost golită de multă vreme. Pe pereţi nu sunt fotografii, tablouri sau calendare. Ferestrele sunt murdare şi n-au storuri. Din locul în care stau, chiar în faţa uşii de la intrare, se vede bucătăria, care se reduce la un dulap cu câteva obiecte de uz casnic pe el şi o firidă pentru venerarea strămoşilor familiei Louie.

O femeie scundă, rotunjoară, cu părul prins la spate într-un coc mic ne iese în întâmpinare, strigând în Sze Yup: „Bine-aţi venit, bine-aţi venit! În sfârşit aţi sosit!” Apoi strigă peste umăr: „Au ajuns! Au ajuns!” Îi dă un ghiont lui Sam: „Du-te şi cheamă-i pe ăla bătrânu’ şi pe băiatu’ meu.”

În timp ce Sam trece prin camera principală şi o ia pe hol, ea îşi îndreaptă din nou atenţia către noi.

— Dă-mi mie bebeluşul! Ah, ia să-l văd! Să-l văd! Eu sunt *yen-yen* a ta! ciripeşte ea către Joy, folosind diminutivul pentru bunică din dialectul Sze Yup. Apoi ne spune mie şi lui May: Şi voi puteţi să-mi spuneţi Yen-yen.

Soacra noastră e mai bătrână decât mă aşteptam, având în vedere că Vernon are doar paisprezece ani. Pare să bată spre şaizeci – e bătrână rău faţă de mama, care avea numai treizeci şi opt de ani când a murit.

— Eu trebuie să văd copilul, se-aude o voce gravă, vorbind tot în Sze Yup. Daţi-l încoace!

Bătrânul Louie, îmbrăcat în straie tradiţionale chinezeşti, intră în cameră împreună cu Vern, care n-a crescut aproape deloc de ultima dată când l-am văzut. Din nou, ne aşteptăm

să fim întrebate unde am fost şi de ce ne-a luat atâta timp să ajungem, dar se pare că nu prezentăm interes pentru bătrân. I-o dau în braţe pe Joy. O pune pe masă şi o dezbracă cu mişcări grosolane. Copila începe să plângă – speriată de degetele lui osoase, de exclamaţiile bunicii, de masa tare pe care stă şi de dezbrăcarea bruscă.

Când Bătrânul Louie descoperă că e fată, îşi retrage brusc mâinile. Faţa i se schimonoseşte de dezgust.

— Nu ne-aţi scris că bebeluşul e fată. Ar fi trebuit să ne scrieţi. Dac-am fi ştiut, n-am mai fi pregătit petrecerea.

— Dar bineînţeles că trebuie să-i facem petrecere de o lună, ciripeşte soacră-mea. Orice copil, chiar dacă-i fetiţă, trebuie să aibă o petrecere de o lună. Oricum, acum nu mai avem cum să dăm înapoi. O să vină toată lumea.

— Aţi pregătit deja ceva? întreabă May.

— Chiar acum! răsună vocea lui Yen-yen. V-a luat mai mult timp decât credeam ca să ajungeţi din port până aici. Toată lumea ne aşteaptă la restaurant.

— Chiar acum? zice May ca un ecou.

— Chiar acum!

— N-ar trebui să ne schimbăm? întreabă May.

Bătrânul Louie se încruntă.

— N-avem timp de pierdut cu aşa ceva. N-aveţi nevoie de nimic. Acum nu mai sunteţi aşa de speciale. Aici nu trebuie să vă vindeţi imaginea.

Dacă aş fi mai curajoasă, l-aş întreba de ce e atât de nepoliticos şi de acru cu noi, dar de-abia dac-am petrecut zece minute în casa lui.

— Va trebui să-i dăm un nume, spune Bătrânul Louie, făcând semn cu capul spre copil.

— O cheamă Joy, spun eu.

El pufneşte.

— Nu-i bun. Chao-di sau Pan-di sunt mai bune.

Simt cum îmi ia faţa foc de supărare. Exact în legătură cu asta ne-au avertizat femeile de pe Angel Island. Simt cum Sam îşi aşază mâna pe spatele meu, dar gestul lui de

compasiune îmi trimite un fior de teamă de-a lungul şirei spinării şi mă feresc de atingerea lui.

Pentru că simte că ceva nu e în regulă, May mă întreabă în dialectul nostru, Wu:

— Ce spune?

— Vrea să-i pună numele Joy Cere-Un-Frate sau Speră-La-Un-Frate.

May îşi mijeşte ochii.

— N-aveţi voie să vorbiţi o limbă secretă la mine-n casă! proclamă Bătrânul Louie. Trebuie să înţeleg fiecare cuvânt pe care-l scoateţi pe gură.

— May nu ştie dialectul Sze Yup, îi explic eu, dar fierb în sinea mea când mă gândesc ce nume vrea să-i pună lui Joy, al cărei plânset se-aude ascuţit în tăcerea dezaprobatoare ce s-a lăsat în jurul ei.

— Vorbiţi numai în Sze Yup! spune el, subliniind cuvintele printr-un pumn în masă. Dacă v-aud că vorbiţi în altă limbă, fie ea şi engleză, o să vă pun să-mi lăsaţi câte-un bănuţ într-un borcan. Aţi înţeles?

Nu e un bărbat înalt sau bine făcut, dar stă cu picioarele bine înfipte în pământ, ca şi cum ar vrea să ne provoace, să vadă cine are curaj să-l sfideze. Dar eu şi May de-abia am sosit, Yen-yen stă sprijinită de perete, părând că vrea să se facă invizibilă, Sam de-abia dacă a scos un cuvânt de când am debarcat, iar Vernon stă mai retras, nervos, lăsându-se când pe un picior, când pe celălalt.

— Îmbrăcaţi-o pe Pan-di! porunceşte Bătrânul Louie. Voi două pieptănaţi-vă şi puneţi-vă astea!

Îşi bagă mâna într-unul dintre buzunarele adânci şi scoate patru brăţări de nuntă, din aur.

Mă apucă de mână şi îmi prinde la încheietură o brăţară din aur masiv, lată de şapte-opt centimetri. Apoi mi-o pune şi pe cealaltă, împingând cu brutalitate în susul braţului brăţara de jad primită de la mama, ca să nu-l încurce. În vreme ce prinde brăţările la mâna lui May, eu le privesc pe-ale mele. Sunt nişte bijuterii de nuntă frumoase, tradiţionale şi foarte scumpe. În sfârşit am dovada

palpabilă a bunăstării pe care m-aşteptam s-o găsesc aici. Dacă vom găsi un munte de pietate, le vom putea amaneta.

— Nu sta cu mâinile-n sân! se răsteşte Bătrânul Louie. Fă ceva s-o opreşti pe fetiţă din plâns. Trebuie să plecăm. Ne priveşte plin de dezgust. Haideţi odată!

În cincisprezece minute dăm colţul străzii, traversăm Strada Los Angeles, urcăm pe nişte scări şi intrăm în restaurantul Soochow, unde se ţine banchetul de nuntă combinat cu petrecerea de o lună a lui Joy. Pe masă, chiar la intrare, ne aşteaptă nişte platouri cu ouă fierte, vopsite în roşu, simbolizând fertilitatea şi fericirea. Pe pereţi atârnă bannere cu versuri nupţiale. Pe fiecare masă se găsesc fâşii subţiri de ghimbir dulce marinat, simbol al *yin*-ului meu, aflat într-o continuă încălzire după chinurile naşterii. Banchetul, deşi nu atât de fastuos pe cât mi-l imaginam eu pe când visam cu ochii deschişi în studioul lui Z.G., e totuşi cea mai bună masă pe care-am servit-o în ultimele luni – un platou cu meduze, pui în sos de soia, rinichi tăiaţi feliuţe, supă „cuib de pasăre”[30], peşte întreg fiert la abur, raţă Peking, tăieţei, creveţi cu nuci – dar eu şi May nu apucăm să mâncăm.

Yen-yen – care o ţine în braţe pe proaspăta nepoată – ne poartă de la o masă la alta, ca să facem cunoştinţă cu invitaţii. Aproape toţi sunt din familia Louie şi toţi vorbesc Sze Yup.

— El e unchiul Wilburt. Acesta e unchiul Charley şi el e unchiul Edfred, îi spune ea lui Joy.

Bărbaţii aceştia îmbrăcaţi în costume aproape identice, croite din material ieftin, sunt fraţii lui Sam şi ai lui Vern. Oare au primit numele astea de la naştere? E imposibil. Trebuie să fie numele pe care şi le-au luat ca să pară mai americani, la fel cum eu, May şi Tommy ne-am luat nume occidentale, pentru a părea mai rafinaţi în Shanghai.

[30] Supă chinezească făcută dintr-un cuib de alge marine şi moluşte, construit de păsări. (N.tr).

Pentru că eu şi May suntem măritate de ceva vreme, în loc de obişnuitele tachinări care se fac la nuntă cu privire la cum se vor descurca bărbaţii noştri în dormitor sau cum vom fi eu şi sora mea deflorate, glumele se fac pe seama lui Joy.

— Tu copt repede copil, Pearl! zice unchiul Wilburt într-o engleză stricată. Ştiu din manualul cu instrucţiuni că are treizeci şi unu de ani, dar pare mult mai bătrân. Bebeluşul apărut multe săptămâni mai devreme!

— Joy mare pentru vârsta ei! se bagă-n vorbă şi Edfred, care are douăzeci şi şapte de ani, dar pare mai tânăr. I s-a dezlegat limba de cât *mao tai* a băut. Ştim şi noi numărăm, Pearl.

— Sam dea băiat la tine data viitoare! adaugă Charley. Are treizeci de ani, dar e greu să-i ghiceşti vârsta, pentru că are ochii roşii, umflaţi şi apoşi din cauza alergiilor. Să coci următor copil bine, ca să iasă şi mai devreme!

— Voi, bărbaţii din neamul Louie, sunteţi toţi o apă şi-un pământ! îi muştruluieşte Yen-yen. Credeţi că ştiţi a număra aşa de bine? Atunci număraţi câte zile au fugit norele mele din calea oamenilor-maimuţe. Credeţi că aţi avut greutăţi aici? Ha! Copilu' norocos că a putut să se nască! Norocoasă că a trăit!

Eu şi May îi turnăm ceai fiecărui invitat şi primim daruri de nuntă sub formă de *lai see* – plicuri de culoare roşie, pe care sunt gravate caractere aurii ce simbolizează norocul, pline cu bani care vor fi numai şi numai ai noştri – şi aur sub formă de cercei, ace de păr, inele şi atâtea brăţări, încât am putea să ne acoperim mâinile până la cot cu ele. De-abia aştept să rămânem un moment singure, ca să putem număra primii bani pe care o să-i economisim pentru evadare şi ca să ne gândim cum să vindem bijuteriile.

Bineînţeles, se fac comentariile obişnuite legate de faptul că Joy e fetiţă, dar majoritatea oamenilor sunt încântaţi când văd un copil – orice copil. Acum observ că majoritatea invitaţilor sunt bărbaţi, doar câţiva având soţii şi aproape

niciunul copii. Întâmplările de pe Angel Island încep să capete sens. Guvernul american face tot ce-i stă în putinţă pentru a-i ţine departe de America pe bărbaţii chinezi. Pentru chinezoaice e cu atât mai greu să între în ţară. În multe state, chinezilor le este interzis prin lege să se căsătorească cu caucazieni. Toate acestea duc la rezultatul scontat de Statele Unite: cu cât sunt mai puţine chinezoaice pe pământ american, cu atât sunt mai mici şansele ca ele să dea naştere unor copii, ceea ce înseamnă că ţara nu mai e nevoită să accepte cetăţeni descendenţi din chinezi.

Oamenii de la fiecare masă vor s-o ia pe Joy în braţe. Unii dintre ei plâng atunci când o ating. Se uită atent la degeţelele ei de la mâini şi de la picioare. Nu pot să mă opun, dar în acelaşi timp sunt mândră de noul meu statut, de mamă. Sunt fericită, nu în al nouălea cer, dar fericită şi uşurată. Am supravieţuit. Am reuşit să ajungem în Los Angeles. În ciuda faptului că Bătrânul Louie s-a arătat dezamăgit de Joy – nici în zece mii de ani n-am să-i zic Pandi! –, tot a organizat petrecerea, iar noi suntem bine primite. Îi arunc o privire lui May, în speranţa că şi pe ea o încearcă aceleaşi sentimente. Însă sora mea – chiar şi în timpul în care se îndeletniceşte cu îndatoririle de proaspătă mireasă – pare gânditoare şi retrasă. Mi se strânge inima. Ce chinuitor trebuie să fie totul pentru ea, dar nu m-ar fi împins în căruţ kilometri întregi şi nu m-ar fi îngrijit până m-am însănătoşit dacă ar fi fost o persoană slabă. Nu ştiu cum, dar sora mea cea mică a găsit o cale de a merge mereu înainte.

Îmi amintesc cum, atunci când eram pe Angel Island, înainte de naşterea copilului, vorbeam cu May de supa pentru lăuze şi cum ne gândeam dacă să cerem sau nu cuiva să vorbească cu bucătarii, să vedem dacă ne-o pot găti. „Am nevoie de ea ca să-mi oprească sângerarea”, hotărâse May practică, ştiind în acelaşi timp că aşa îi va veni laptele. Aşadar, am împărţit supa cu ea. Apoi, când Joy avea trei zile, May s-a dus la duşuri şi nu s-a mai întors. Am

lăsat bebeluşul cu Lee-shee şi am plecat în căutarea surorii mele. Mă cuprinsese o frică mare. Îmi făceam griji că May putea să facă o prostie dacă o lăsam singură. Am găsit-o într-un duş, plângând, dar nu de supărare, ci din pricina durerilor îngrozitoare de sâni. „E mai rău decât atunci când a ieşit copilul”, a spus printre suspine. Da, burta i se retrăsese şi, dezbrăcată cum era, n-ai fi crezut că a născut un copil, însă sânii îi erau umflaţi şi tari ca piatra, din pricina laptelui care n-avea unde se duce. Apa fierbinte i-a făcut bine şi laptele a început să ţâşnească, curgându-i din sfârcuri şi amestecându-se cu apa, înainte de a dispărea de tot în canalizare.

Unii ar spune: Cât de toantă să fii, s-o laşi să mănânce o supă care să-i facă laptele să-i vină-n sâni? Dar amintiţi-vă că noi nu ştiam nimic despre cum e să ai un copil. Nu ştiam prea multe despre alăptat sau cât de dureros va fi. După câteva zile, când a observat că, ori de câte ori începea să plângă copilul, ei îi venea laptele, May s-a mutat într-un pat din capătul celălalt al camerei.

— Copilul plânge prea mult, le-a spus celorlalte femei. Cum s-o ajut pe sor-mea noaptea, dacă nici măcar ziua nu pot să mă odihnesc ca lumea?

Acum o privesc cum toarnă ceai la masa unor burlaci şi cum goleşte plicurile roşii, după care le bagă-n buzunar. Bărbaţii îşi fac datoria şi glumesc, o tachinează şi o iau peste picior, la fel cum şi ea îşi face datoria, afişând un chip zâmbitor.

— Acum e rândul tău, May, îi strigă Wilburt, când ajungem din nou la masa unchilor.

Charley o cântăreşte din cap până-n picioare şi apoi îi zice:

— Tu mică, dar şolduri bune.

— Dai la ăla bătrân nepot dorit, devii preferata lui, îi promite Edfred.

Yen-yen râde împreună cu ei, dar, înainte să trecem la următoarea masă, mi-o întinde pe Joy. Apoi o ia pe May de braţ şi începe să meargă, turuind câteva fraze în Sze Yup.

— Să nu te necăjeşti pe bărbaţii ăştia. Le e dor de nevestele lor de-acasă, se simt singuri. Iar de ăia neînsuraţi, ce să mai zic! Tu ai venit aici cu sora ta. Ai dat o mână de ajutor ca acest copil să ajungă la noi. Eşti o fată curajoasă. Yen-yen se opreşte pe culoar şi aşteaptă să termin de tradus. Când sfârşesc, îi ia mâinile lui May între-ale ei. Poţi să scapi de-un lucru, dar o să dai de altul în altă parte. Înţelegi?

Ne întoarcem acasă la o oră foarte târzie. Suntem cu toţii frânţi de oboseală, dar Bătrânul Louie n-a terminat cu noi.

— Daţi-mi podoabele! ne spune.

Nu-mi vine să cred ce-aud. Aurul primit la nuntă este al miresei. Este comoara ei secretă, pe care o poate folosi pentru a-şi cumpăra orice-şi doreşte, fără ca soţul s-o certe, este rezerva ei, pe care o poate folosi la nevoie, aşa cum a făcut mama când tata a pierdut toată averea. Dau să zic ceva, dar May mi-o ia înainte:

— Lucrurile astea sunt ale noastre. Toată lumea ştie asta.

— Cred că vă-nşelaţi, afirmă el. Sunt socrul vostru. Eu sunt stăpânul aici.

Ar putea să spună că nu are încredere în noi şi l-am înţelege. Ar putea să ne acuze că avem de gând să vindem aurul şi să fugim şi ar avea dreptate. În schimb, adaugă:

— Ai impresia că tu şi sora ta, deştepte foc cum vă credeţi voi, cu obiceiurile voastre de orăşence din Shanghai, o să ştiţi unde să vă duceţi acum pe timp de noapte, cu tot cu fetiţă? Ştiţi încotro s-o apucaţi mâine? Sângele lu’ taică-tu v-a nenorocit pe amândouă. De-aia am putut să vă cumpăr la un preţ atât de mic, dar asta nu-nseamnă că am de gând să pierd aşa de uşor ce-mi aparţine.

May se uită la mine. Eu sunt sora cea mare. Eu ar trebui să ştiu ce să fac, dar sunt de-a dreptul zăpăcită de ceea ce vedem şi de întâmplările prin care trecem. Nu ne-a întrebat nimeni nici măcar o dată de ce nu ne-am întâlnit cu familia Louie în Hong Kong la data stabilită, prin ce-am trecut, cum

am supravieţuit, cum am ajuns în America. Bătrânului Louie şi lui Yen-yen nu le pasă decât de copil şi de brăţări, Vernon trăieşte în lumea lui, în timp ce Sam pare să fie exclus în chip ciudat de la orice fel de interacţiune cu familia. Nu pare să-i intereseze prea tare soarta noastră, însă tot ne simţim ca-ntr-un năvod. Putem să dăm din picioare şi să respirăm în continuare, dar nu vedem nicio scăpare. Cel puţin deocamdată.

Îl lăsăm pe boşorog să ne ia bijuteriile, dar nu ne cere şi banii ascunşi în *lai see*. Poate că-şi dă seama că ar întinde coarda prea mult. Dar nu simt nici urmă de triumf şi observ că nici May. Stă în picioare în mijlocul camerei şi pare înfrântă, tristă şi foarte, foarte singură.

Toată lumea stă la rând la toaletă, pe hol. Bătrânul Louie şi Yen-yen se culcă primii. May îl fixează cu privirea pe Vern, care-şi răsuceşte şuviţele de păr. Când el iese din cameră, May îl urmează.

— Unde-o să ţinem copilul? îl întreb pe Sam.

— A pregătit Yen-yen ceva. Sper… spune şi oftează.

Merg după el pe holul întunecos. Camera lui Sam n-are ferestre. Un singur bec atârnă în mijlocul tavanului. Un pat şi-un dulap ocupă aproape tot spaţiul. Sertarul de jos al dulapului a fost tras afară şi căptuşit cu o pătură moale, pe care să doarmă Joy. O aşez în el şi mă uit în jur. Nu văd niciun paravan, dar într-un colţ a fost atârnată o bucată de pânză, pentru a conferi un pic de intimitate.

— Unde-s hainele mele? îl întreb. Cele pe care mi le-a luat tatăl tău când ne-am căsătorit.

Sam lasă capul în jos.

— Sunt în Cartierul Chinezesc. O să te duc mâine acolo şi poate te lasă să-ţi aduci nişte lucruri.

Nu ştiu ce e Cartierul Chinezesc. Nu ştiu ce vrea să-nsemne că poate mă lasă să-mi aduc nişte lucruri de-acolo, pentru că mintea mi s-a blocat la altceva: trebuie să mă culc cu bărbatul care-mi e soţ. Cu toate c-am plănuit totul cu May, nu ştiu cum de nu ne-am gândit şi la partea asta. Acum stau în cameră la fel de paralizată cum era May mai

devreme. Chiar şi în camera asta înghesuită, Sam îşi face de lucru. Deschide un borcan în care e ceva înţepător la miros, se pune-n patru labe şi toarnă conţinutul în patru capace de tinichea băgate sub picioarele patului. Când termină, se ridică pe vine, închide capacul borcanului şi spune:

— Dau cu gaz, de ploşniţe.

Ploşniţe!

Îşi dă jos cămaşa şi îşi scoate cureaua, atârnându-le de un cârlig din spatele perdelei. Se trânteşte pe marginea patului şi se uită lung la podea. După un timp, care mi se pare a fi o veşnicie, spune:

— Îmi pare rău pentru astăzi. După câteva minute, adaugă: Îmi pare rău pentru tot.

Mi-amintesc ce curajoasă am fost în noaptea nunţii. Fata de-atunci era îndrăzneaţă şi cutezătoare, ca o femeie războinică din vremuri străvechi, dar fata aceea a fost înfrântă într-o colibă, undeva, între Shanghai şi Marele Canal.

— E prea devreme după naştere, reuşesc să îngaim.

Sam îşi ridică spre mine ochii lui negri, înecaţi în tristeţe. După un răstimp, spune:

— Cred că vrei să dormi pe partea care-i mai aproape de Joy.

De îndată ce se bagă sub pătură, sting lumina, îmi scot pantofii şi apoi mă întind deasupra păturii. Sunt recunoscătoare că Sam nu-ncearcă să m-atingă. După ce adoarme, bag mâna în buzunar şi pipăi *lai see.*

Care e prima impresie pe care o ai atunci când ajungi într-un loc nou? E legată de prima masă pe care o iei? De prima îngheţată la cornet? De prima persoană pe care o-ntâlneşti? De prima promisiune încălcată? De prima oară când îţi dai seama că nimănui nu-i pasă de tine şi că nu eşti altceva decât o potenţială aducătoare de fii pe lume? De momentul în care realizezi că vecinii tăi sunt atât de săraci, încât nu ţi-au pus mai mult de un dolar în *lai see*, ca şi cum

ar fi de-ajuns pentru a-i oferi unei femei o comoară secretă care să-i ajungă o viaţă-ntreagă. De momentul în care îţi dai seama că socrul tău, un om născut în această ţară, şi-a petrecut toată viaţa izolat în diverse Cartiere Chinezeşti şi că vorbeşte cea mai stricată engleză cu putinţă? De momentul în care îţi dai seama că imaginea pe care ţi-ai creat-o în legătură cu poziţia socială a socrilor tăi, cu locul lor în societate, cu prosperitatea şi averea lor este cum nu se poate mai greşită, la fel de falsă ca poziţia şi averea pe care credeai că le are familia ta de-acasă?

Sentimentul care nu mă părăseşte niciodată e unul de pierdere, de dezrădăcinare, de nelinişte şi un dor de trecut pe care nu-l pot ostoi. Şi asta nu numai pentru că eu şi sora mea suntem proaspăt sosite în acest loc ciudat şi străin. Mi se pare că toţi oamenii din Cartierul Chinezesc sunt nişte refugiaţi. Nimeni de-aici nu e cum ne închipuiam noi că sunt oamenii de la Muntele de Aur – putred de bogaţi –, nici măcar Bătrânul Louie. Cât am stat pe Angel Island am aflat de afacerile lui şi de valoarea mărfurilor lui, dar aici, unde toată lumea e săracă, nu fac nicio para chioară. Oamenii şi-au pierdut slujbele în timpul Marii Depresiuni economice. Cei care-au avut noroc de-o familie, au trimis-o înapoi în China, pentru că era mai ieftin să-i întreţină acolo, decât să le dea de mâncare şi un acoperiş deasupra capului aici. Când au atacat japonezii, familiile acestea s-au întors. Dar în ziua de azi nu se mai fac bani aşa de uşor şi condiţiile de trai sunt din ce în ce mai grele şi mai nesigure. Cel puţin, aşa mi se spune mie.

Acum cinci ani, în 1933, mare parte din Cartierul Chinezesc a fost dărâmat, pentru a face loc unei noi gări, care se construieşte pe şantierul uriaş pe care l-am văzut când ne-a adus Sam acasă, cu tramvaiul. Oamenilor li s-a dat un ultimatum de douăzeci de ore pentru a se muta – mult mai puţin decât am avut eu şi May la dispoziţie în Shanghai –, dar unde să se ducă? Legea le interzice chinezilor să deţină proprietăţi şi majoritatea proprietarilor nu vor să le închirieze spaţii de locuit chinezilor, aşa că

oamenii se-nghesuie în încăperile din cele câteva clădiri rămase în fostul Cartier Chinezesc, unde locuim şi noi, sau în Piaţa Cartierului Chinezesc, de unde se aprovizionează fermierii şi negustorii ce locuiesc la multe străzi depărtare de noi, într-o altă cultură. Tuturor, inclusiv mie, ne e dor de familiile noastre din China, însă când pun pe peretele din dormitor fotografiile pe care eu şi May le-am adus cu noi, Yen-yen ţipă la mine.

— Proasto! Vrei să dăm de necaz? Ce-o să se-ntâmple dac-o să vină inspectorii aici? Cum o să le explici cine sunt persoanele din poze?

— Sunt părinţii mei, îi spun. Şi în aia suntem eu şi May când eram mici. Lucrurile astea nu-s un secret pentru nimeni.

— Totul trebuie să fie secret. Mai vezi vreo altă poză pe-aici? Dă-le jos şi ascunde-le, dacă nu vrei să ţi le-arunc la gunoi!

Este prima mea dimineaţă aici şi nu trece mult până să descopăr că, deşi sunt într-o altă ţară, în foarte multe feluri am făcut un mare pas înapoi în timp.

Cuvântul din cantoneză pentru *nevastă* – *fu yen* – e alcătuit din două elemente. O parte înseamnă femeie şi cealaltă înseamnă mătură. În Shanghai, aveam servitori. Acum eu sunt servitoarea. De ce numai eu? Nu ştiu. Poate pentru că eu am un copil, poate pentru că May nu înţelege când Yen-yen îi spune în Sze Yup să facă o treabă sau alta sau pentru că lui May nu-i este încontinuu teamă că secretul nostru va ieşi la lumină, că vom cădea în dizgraţie – ea pentru că a purtat în pântece un plod care nu-i al soţului, iar eu pentru că n-am să pot avea copii niciodată – şi că vom fi aruncate în stradă. Astfel, în fiecare dimineaţă, după ce Vern pleacă la şcoală, fiind elev în clasa a noua la liceul Central Junior High, şi după ce May, Sam şi ăla bătrânu' pleacă în Cartierul Chinezesc, eu rămân în casă să spăl cearşafurile, lenjeria de corp pătată, scutecele lui Joy şi hainele care duhnesc a transpiraţie ale unchilor, precum şi pe cele ale burlacilor care mai vin şi stau pe la noi. Golesc

scuipătoarea şi pun mai multe farfurioare pentru cojile de seminţe de pepene pe care le ronţăie socrii mei. Frec podelele şi spăl geamurile.

În timp ce Yen-yen mă învaţă să fac supă fierbând o căpăţână de salată şi turnând sos de soia pentru ea sau să pregătesc prânzul care constă dintr-un bol de orez peste care pui un bulgăre de untură, după care îl stropeşti cu sos de soia ca să-i taie gustul neplăcut, sora mea vede oraşul. În timp ce eu curăţ nuci cu Yen-yen ca să le vindem restaurantelor sau curăţ urmele de murdărie de pe cadă, pe care le lasă ăla bătrânu' după ce se-mbăiază, sora mea face cunoştinţă cu diverşi oameni. În timp ce soacră-mea mă învaţă cum să fiu o nevastă şi o mamă bună – şi face asta cu o combinaţie enervantă de prostie, voie bună şi gelozie exagerată –, sora mea cunoaşte împrejurimile.

Chiar dacă Sam mi-a spus că mă va duce în Oraşul Chinezesc, o atracţie turistică în curs de amenajare la două străzi distanţă de noi, încă n-a făcut-o. Dar May se plimbă pe-acolo în fiecare zi şi ajută la pregătirile pentru Marea Deschidere. Îmi spune că în curând voi lucra în cafenea, în magazinul de antichităţi sau în cine ştie ce alt loc despre care i-a povestit Bătrânul Louie în după-amiaza respectivă. O ascult şi nu zic nimic, ştiind că nu voi avea de ales când va veni vorba de locul în care voi lucra, dar că voi fi recunoscătoare când voi scăpa de corvoadele pe care le fac cot la cot cu Yen-yen: legarea arpagicului în bucheţele, trierea căpşunilor după dimensiune şi calitate, cojirea nenorocitelor de nuci până mi se pătează şi mi se zdrelesc degetele sau – asta e într-adevăr scârboasă – creşterea mugurilor de fasole în cadă, între două băi pe care le face Bătrânul Louie. Eu stau acasă cu soacră-mea şi cu Joy. Sora mea se întoarce la sfârşitul fiecărei zile cu poveşti despre oameni pe nume Peanut[31] şi Dolly[32]. În Oraşul Chinezesc, scotoceşte prin cutiile noastre cu haine. Am convenit amândouă că dacă vom trăi în America, ne vom îmbrăca

[31] „Alună" *(engl.).*

[32] „Păpuşică" *(engl.).*

asemenea americancelor, dar ea, încăpăţânată cum e, aduce numai *cheongsam*-urile. Şi le păstrează pe cele mai frumoase pentru ea. Poate că aşa trebuie să fie. Cum spune Yen-yen: „Eşti mamă acum. Soră-ta încă trebuie să-l facă pe băiatul meu să-i dea un fiu.”

În fiecare zi, May îmi povesteşte aventurile ei, cu obrajii îmbujoraţi de aerul curat şi cu chipul luminat de bucurie. Eu sunt sora cea mare şi mă transform în monstrul cu ochi verzi al invidiei. Eu eram întotdeauna prima care descoperea tot ce era nou, dar acum May este cea care-mi povesteşte despre lucrurile care se pun la cale în Oraşul Chinezesc. Îmi spune că mare parte din el e construit din platouri de filmare vechi, pe care le descrie atât de minuţios, încât sunt sigură că, atunci când le voi vedea şi eu în sfârşit, o să le recunosc pe toate şi o să le ştiu povestea. Dar nu pot să mint. Mă supără faptul că ea ia parte la toată distracţia, în timp ce eu trebuie să stau cu soacră-mea şi cu Joy în apartamentul ăsta jegos, unde praful ce pluteşte-n aer mă sufocă şi îmi dă ameţeli. Îmi spun că e o situaţie temporară, cum a fost pe Angel Island, şi că în curând – vedem noi cum – vom fugi de-aici.

Între timp, Bătrânul Louie continuă să mă pedepsească pentru c-am adus pe lume o fată, ignorându-mă. Sam este ursuz, fiindcă nu vreau să fac chestia aia dintre soţ şi soţie cu el. De fiecare dată când se apropie de mine, îmi încrucişez braţele şi-mi strâng coatele. Se depărtează încet, arătându-mi că l-am rănit profund. Îmi vorbeşte rareori şi atunci când o face, foloseşte dialectul Wu al străzilor, ca şi cum i-aş fi inferioară. Yen-yen răspunde nefericirii şi frustrării mele vădite cu o lecţie despre căsnicie: „Trebuie să te obişnuieşti cu asta.”

La începutul lunii mai, după ce s-au împlinit două săptămâni de când suntem aici, sora mea primeşte permisiunea lui Yen-yen să ne scoată pe mine şi pe Joy la plimbare, în oraş.

— Din partea cealaltă a pieţei porneşte Strada Olvera, pe care au mexicanii prăvălioare pentru turişti, spune May,

arătând într-o direcţie oarecare. Dincolo de ele, se întinde Oraşul Chinezesc. De acolo, dacă o apuci pe Broadway şi coteşti spre nord, o să te simţi ca într-o vedere din Italia. În ferestre atârnă salamuri şi... Ah, Pearl, totul e atât de străin şi de ciudat, îmi aduc aminte cum trăiau Ruşii Albi în Concesiunea Franceză. Aici se opreşte şi râde ca pentru sine. Cât pe ce să uit! Şi aici e o Concesiune Franceză. I se spune Cartierul Franţuzesc şi este pe Strada Hill, un pic mai sus de Broadway. Au un spital franţuzesc şi cafenele şi... În fine. Hai să vorbim despre Broadway! Dacă o iei la sud de Broadway, o să dai de cinematografe mari şi de centre comerciale. Dacă o iei spre nord, trecând prin Mica Italie, vei da de încă un Cartier Chinezesc, pe care-l construiesc acum. Se cheamă Noul Cartier Chinezesc. O să te duc acolo când vrei tu.

Nu am chef să merg chiar în clipa asta.

— Aici nu e ca-n Shanghai, unde chiar dacă eram separaţi de rasă, bani şi putere, tot ne vedeam zi de zi, îmi explică May săptămâna următoare, când mă ia din nou la plimbare cu Joy pentru a vedea împrejurimile. Mergeam pe străzi împreună, chiar dacă nu mergeam în aceleaşi cluburi de noapte. Aici toată lumea e separată de toată lumea – avem japonezi, mexicani, italieni, negri şi chinezi. Albii sunt peste tot, dar restul oamenilor sunt în pătura de jos a societăţii. Toată lumea ar vrea să aibă şi un bob de orez în plus, dacă se poate, în comparaţie cu vecinul. Ţi-aduci aminte cât de important era în Shanghai să ştii limba engleză şi cât se mai făleau oamenii cu accentul lor american sau britanic? Aici oamenii se întrec în a vorbi limba chineză mai bine decât ceilalţi, iar diferenţa o face locul unde te-ai născut şi cine te-a învăţat s-o vorbeşti. Ai învăţat limba de la misionarii de-aici, din Cartierul Chinezesc? Ai învăţat-o în China? Ştii cum sunt vorbitorii de Sze Yup şi cei de Sam Yup? Nu vor să vorbească unii cu alţii. Nu fac afaceri unii cu alţii. Şi de parcă asta n-ar fi destul, chinezii de origine americană se uită de sus la cei ca noi, spunând că acum am coborât de pe vapor şi că

suntem demodaţi. Iar noi îi privim cu dispreţ, pentru că ştim că America nu are o cultură aşa de mare ca cea chineză. În plus, oamenii se ajută dacă au acelaşi nume. Dacă eşti din familia Louie, trebuie să cumperi de la un Louie, chiar dacă scoţi din buzunar cinci cenţi în plus. Toată lumea ştie că *lo fan*-ii n-o să-i ajute nici măcar cu o leţcaie, dar nici n-ai să vezi pe cineva din familiile Mock, Wong sau Soohoo întinzându-i o mână de-ajutor unuia din neamul Louie.

Îmi arată o benzinărie, chiar dacă n-am cunoscut încă pe nimeni care să aibă maşină. Trecem prin faţă pe la Jerry's Joint, un bar unde se serveşte mâncare chinezească, cu atmosferă chinezească, dar cu un proprietar care nu-i chinez. În orice spaţiu care nu este comercial sunt încropite locuinţe: apartamente minuscule, ca al nostru, pentru familii, pensiuni pentru care trebuie să scoţi din buzunar încă vreo câţiva dolari pe lună, pentru muncitorii burlaci, cum sunt unchii noştri, şi camere subvenţionate de misionari, unde cei loviţi de soartă pot dormi, mânca şi câştiga câţiva bănuţi pe lună, în schimbul păstrării curăţeniei.

După o lună de excursii prin cartier, May mă duce în piaţetă.

— Aici a fost cândva inima coloniei spaniole, pe care s-a întemeiat oraşul. La noi în Shanghai erau spanioli? întreabă încet, aproape jovial. Nu-mi amintesc să fi cunoscut vreunul.

N-am timp să-i răspund, pentru că e nerăbdătoare să-mi arate Strada Olvera, care începe chiar vizavi de Aleea Sanchez, pe partea opusă a piaţetei. Nu ţin s-o văd, dar după multe zile în care sora mea s-a plâns că nu vreau să merg cu ea şi s-a tot rugat de mine, iată-mă traversând piaţa alături de ea şi aventurându-mă pe strada înţesată cu tarabe de lemn, viu colorate, pe care sunt scoase la vânzare cămăşi brodate de bumbac, scrumiere grele din argilă şi acadele în formă de spirală. Oameni în costume

populare fac lumânări, suflă sticlă şi bat tălpici pentru sandale, în vreme ce alţii cântă din voce şi la instrumente.

— Oare aşa se trăieşte cu adevărat în Mexic? întreabă May.

Nu ştiu deloc dacă aşa e în Mexic, dar totul e festiv şi foarte viu în comparaţie cu apartamentul nostru ponosit.

— Habar n-am. Poate.

— Dacă acum ţi se pare amuzant şi ciudat, stai să vezi cum e Oraşul Chinezesc!

La jumătatea străzii, May se opreşte brusc.

— Uite-o pe Christine Sterling!

Face semn cu capul spre o femeie albă mai în vârstă, elegantă, care stă pe veranda unei case ce pare a fi construită din pământ.

— Ea a dezvoltat Strada Olvera. Tot ea s-a ocupat de Oraşul Chinezesc. Toată lumea spune c-are suflet mare, că vrea să-i ajute pe mexicani şi pe chinezi să-şi pornească propriile afaceri în vremurile astea de criză. Când a venit în Los Angeles, era lefteră, ca noi. Acum o să fie proprietara a două atracţii turistice.

Ajungem la capătul străzii. Un şir de maşini americane trec claxonând pe şosea. Peste drum de Strada Macy, văd zidul care înconjoară Oraşul Chinezesc.

— Pot să te duc acolo, dacă vrei, se oferă May. Tot ce trebuie să facem e să traversăm pe partea cealaltă.

Dau din cap în semn că nu.

— Poate altă dată.

Când trecem la întoarcere pe Strada Olvera, May le face cu mâna şi le zâmbeşte proprietarilor de magazine, care nu-i răspund însă cu aceleaşi saluturi şi zâmbete.

În vreme ce May îi ajută pe Bătrânul Louie şi pe Sam cu pregătirile din Oraşul Chinezesc, eu şi Yen-yen lucrăm cot la cot în apartament, avem grijă de Vernon când vine de la şcoală şi facem cu rândul s-o legănăm pe Joy, care plânge după-amiezile din te miri ce. Dar chiar de-aş ieşi să vizitez oraşul, ce oameni aş cunoaşte? Aici e doar o femeie sau

fată la zece bărbaţi. Localnicelor de vârsta mea sau a lui May le e adesea interzis să iasă în oraş cu băieţi şi, oricum, chinezii de-aici nu vor să se însoare cu ele.

— Fetele născute aici sunt prea americanizate, ne spune unchiul Edfred când vine duminicile la noi, la masa de prânz. Când o să fiu bogat, o să mă-ntorc la mine-n sat şi-o să-mi iau o soţie tradiţională.

Unii bărbaţi – unchiul Wilburt, de pildă – au neveste în China, pe care nu le văd cu anii.

— Nu m-am mai culcat cu nevastă-mea de-un secol. E prea scump să mă duc în China doar pentru asta. Strâng banii ca să mă întorc acasă pentru totdeauna.

Cu astfel de concepţii, majoritatea fetelor rămân nemăritate. În timpul săptămânii, ele merg la şcoli americane şi la şcoala de limbă chineză de la una dintre misiuni[33]. În weekenduri, muncesc la afacerile familiei şi se duc la misiuni pentru lecţii de cultură chineză. Noi nu ne găsim locul printre fetele astea şi suntem prea tinere pentru a ne găsi locul printre celelalte soţii şi mame, care ni se par demodate. Chiar dacă s-au născut aici, majoritatea – ca Yen-yen – nici măcar n-au făcut şcoala elementară. Atât de izolate, păzite şi protejate sunt.

Într-o seară de la sfârşitul lunii mai, la treizeci şi nouă de zile de la sosirea noastră în Los Angeles şi cu câteva zile înaintea deschiderii Oraşului Chinezesc, Sam vine acasă şi îmi spune:

— Poţi să ieşi să te plimbi cu sora ta, dacă vrei. Pot să-i dau eu lapte cu biberonul lui Joy.

Nu prea-mi vine s-o las cu el, dar în ultimele săptămâni am văzut că lui Joy îi place felul ciudat în care o ţine în braţe, cum îi şopteşte la ureche şi cum o gâdilă pe burtică. Văzând că Joy e fericită şi ştiind că Sam preferă să mă ştie pe-afară decât să fie nevoit să stea de vorbă cu mine, ies cu May în noaptea de primăvară. Mergem până în piaţetă, unde ne aşezăm pe-o bancă, ascultăm muzica mexicană

[33] Instituţie religioasă prin care se propagă creştinismul.

care vine ca o adiere de pe Strada Olvera până la noi şi ne uităm la copiii care se joacă pe Aleea Sanchez cu o pungă de hârtie în care au îndesat ziare făcute cocoloş şi pe care-au legat-o cu sfoară la gură, folosind-o pe post de minge.

În sfârşit May nu mai încearcă să-mi arate tot felul de lucruri şi nu mai încearcă să mă facă să traversez nu-ştiu-ce stradă. Putem să stăm pur şi simplu – preţ de câteva minute – şi să fim noi înşine. În apartament n-avem pic de intimitate, acolo toată lumea aude tot ce se spune şi ştie tot ce se face. Acum, departe de toate urechile alea ciulite, putem vorbi nestingherite şi putem să ne împărtăşim tainele. Depănăm amintiri despre mama, *baba*, Tommy, Betsy, Z.G. şi chiar despre vechii noştri servitori. Vorbim de mâncărurile de care ne e dor şi de mirosurile şi sunetele Shanghaiului, care acum par atât de îndepărtate. Într-un final, ne smulgem din nostalgia trezită de oamenii şi locurile pierdute şi discutăm ce se-ntâmplă chiar sub ochii noştri. Îmi dau seama când Yen-yen şi Bătrânul Louie fac chestia aia dintre soţ şi soţie după scârţâitul saltelei. Ştiu de asemenea că Vern şi May încă n-au făcut-o.

— Nici tu n-ai făcut-o cu Sam, mi-o întoarce May. Trebuie s-o faci. Sunteţi căsătoriţi. Ai un copil cu el.

— Dar de ce-ar trebui, dacă nici tu n-ai făcut-o cu Vern?

May se strâmbă.

— Cum aş putea? E ceva în neregulă cu el.

Mai demult, în Shanghai, credeam că May e pur şi simplu rea, dar acum, că am trăit sub acelaşi acoperiş cu Vern şi am petrecut mai mult timp cu el decât a petrecut May, ştiu că are dreptate. Şi nu e doar faptul că n-a început să se maturizeze.

— Nu cred că e retardat, îi spun, încercând s-o ajut.

May respinge enervată ideea.

— Nu-i vorba de asta. E… atins de ceva.

Se uită în sus, la crengile copacului sub care ne-am aşezat, ca şi cum răspunsul pe care-l caută s-ar ascunde acolo.

— Vorbeşte, dar nu mult. Uneori nu pare să înţeleagă ce se petrece-n jurul lui. Alteori e de-a dreptul obsedat – de exemplu cu prototipurile alea de avioane şi bărci pe care i le cumpără întruna ăla bătrânu' şi la care lipeşte toată ziua.

— Măcar au grijă de el, spun eu. Îţi mai aduci aminte de băieţelul pe care l-am văzut pe barcă, pe Marele Canal? Familia lui îl ţinea închis într-o cuşcă.

Fie nu-şi aminteşte de el, fie nu-i pasă, pentru că îi dă înainte, fără să bage în seamă ce-am spus:

— Îl tratează pe Vern ca şi cum ar fi o persoană specială. Yen-yen îi calcă hainele şi i le lasă pregătite dimineaţa. Îi zice Băiatul-soţ...

— Aici seamănă cu mama. Ea îi striga pe toţi după poreclă sau după locul pe care-l ocupau în sânul familiei. Până şi soţului ei îi zice Bătrânul Louie!

Ce bine e să râzi! Mama şi *baba* îi spuneau aşa în semn de respect; noi îl strigam aşa pentru că nu-l aveam la suflet; Yen-yen îi spune aşa pentru că în ochii ei asta este.

— Are picioarele nelegate, dar e mult mai încuiată decât a fost mama vreodată, continui eu. Crede în fantome, spirite, licori magice, zodiac, ce să mănânci şi ce să nu mănânci şi toate aiurelile astea...

May pufneşte dezgustată şi enervată.

— Ţi-aduci aminte când n-am avut ce face şi i-am spus c-am răcit şi mi-a făcut un ceai de ghimbir cu arpagic uscat ca să-mi destupe pieptul şi m-a pus să inhalez oţet fiert ca să nu mai fiu înfundată? Ce scârbos!

— Dar a dat roade.

— Da, recunoaşte May, dar acum vrea să mă duc la un negustor de ierburi, ca să mă facă mai fertilă şi mai atrăgătoare pentru Băiatul-soţ. Cică Oaia şi Mistreţul sunt printre cele mai compatibile semne ale zodiacului.

— Mama zicea mereu că Mistreţul are sufletul curat, că e foarte cinstit şi că dă dovadă de simplitate.

— Da, Vern e într-adevăr simplu, zice May şi se-nfioară. Ştii, eu am încercat. Adică... Şovăie. Dorm cu el în acelaşi pat. Mulţi ar zice că e norocos să mă aibă lângă el. Nu

trebuie decât să-ntindă mâna şi are tot ce doreşte, dar nu face nimic.

Lasă vorbele astea să plutească în aer, ca eu să cumpănesc la ele. Amândouă suntem într-o situaţie fără ieşire, dar de fiecare dată când îmi zic că nu mai suport, tot ce trebuie să fac e să mă gândesc la sora mea din camera alăturată.

— Şi când mă duc la bucătărie dimineaţa, spune May, Yen-yen mă-ntreabă: Unde e fii-tu? Trebuie să-mi dai un nepot. Când m-am întors săptămâna trecută acasă din Oraşul Chinezesc, m-a luat de-o parte şi mi-a zis: Văd că iar a trecut sora cea mică şi roşie pe la tine. Mâine o să mănânci rinichi de rândunică şi coji uscate de mandarine, ca să-ţi întăreşti energia *chi*. Negustorul de ierburi mi-a zis că în felul ăsta pântecele tău o să primească esenţa vitală a băiatului meu.

Felul în care imită vocea piţigăiată a lui Yen-yen mă face să râd, dar lui May nu i se pare amuzant.

— De ce nu te pun şi pe tine să mănânci rinichi de rândunică şi coji de mandarine? De ce nu te trimit şi pe tine la negustorul de ierburi? întreabă ea.

Nu ştiu de ce Bătrânul Louie şi nevastă-sa se poartă altfel cu mine şi cu Sam. Yen-yen are câte-o poreclă pentru fiecare, dar n-am auzit-o spunându-i lui Sam în vreun fel, căci nu i se adresează nici cu numele lui american, nici cu cel chinezesc. Şi cu excepţia primei seri, când am sosit aici, socrul nostru de-abia dacă a vorbit vreodată cu noi.

— Sam nu se-nţelege cu taică-su, spun eu. Ai observat?

— Se cam iau la harţă. Ăla bătrânu' îl face pe Sam *toh gee* sau *chok gin*. Nu ştiu ce-nseamnă numele astea, dar sigur nu-s complimente.

— Înseamnă că Sam e leneş şi prostănac. Cum eu nu petrec prea mult timp cu Sam, o-ntreb: Aşa e?

— Nu mi s-a părut. Ăla bătrânu' tot insistă pe lângă Sam să se ocupe de ricşe când s-o deschide Oraşul Chinezesc. Vrea să-l facă ricşar. Sam nici nu vrea s-audă.

— Cine-ar vrea? Mă trece un fior.

— Aici sau oriunde în altă parte, îmi întăreşte May vorbele. Nici măcar într-un parc de distracţii.

Mi-ar plăcea să mai vorbesc despre Sam, însă May se întoarce la problema soţului ei.

— Normal ar fi să-l trateze şi pe el ca pe toţi băieţii de pe-aici şi să-l pună să muncească cot la cot cu taică-su, după şcoală. Ar putea să ne ajute pe mine şi pe Sam la descărcatul cutiilor şi la aşezatul mărfii pe rafturi, pentru deschiderea Oraşului Chinezesc, dar ăla bătrânu' se-ncăpăţânează să-l trimită înapoi acasă, să-şi facă temele. Cred că nu face altceva decât să stea toată ziua în cameră şi să meşterească la prototipurile lui. Şi nici măcar la astea nu se pricepe prea bine, din câte-am văzut.

— Ştiu. Eu îl văd mai mult decât tine. Sunt cu el în fiecare zi. Nu ştiu dacă May simte acreala din vocea mea, dar eu îmi dau seama şi încerc să mi-o ascund. Toată lumea ştie că un fiu e nepreţuit. Poate că-l pregătesc ca să-i dea frâiele afacerilor într-o bună zi.

— Dar el e mezinul! N-o să-l lase pe el să se ocupe de afaceri. N-ar fi corect. Totuşi, Vern trebuie să înveţe să facă ceva. Parc-ar vrea să-l vadă băieţel o viaţă-ntreagă.

— Poate că nu vor ca Vern să-i părăsească. Poate că nu vor ca *niciunul* dintre noi să-i părăsească. Sunt atât de înapoiaţi… Vor să locuim cu toţii claie peste grămadă, să facă afaceri numai în familie, să-şi ţină banii ascunşi şi să nu ne dea nimic de cheltuială.

Aşa este. Eu şi May nu primim nici măcar bani de buzunar. Bineînţeles, nu le putem spune că ne vrem banii ca să fugim de-aici şi s-o luăm de la capăt în altă parte.

— Nişte ţopârlani, asta sunt, spune May cu amărăciune. Şi în ce hal găteşte Yen-yen! adaugă ea, ca un fel de continuare a gândului de mai înainte. Ce fel de chinezoaică e ea?

— Nici noi nu ştim să gătim.

— Dar nici nu s-a pus vreodată problema că vom fi nevoite să gătim! Întotdeauna am crezut că vom avea servitori.

Cădem pe gânduri, dar ce rost mai are să visăm la trecut, când acesta a fost lăsat cu totul în urmă? May întoarce capul spre Aleea Sanchez. Majoritatea copiilor s-au dus acasă. Ar fi bine să ne-ntoarcem până nu ne zăvorăşte Bătrânul Louie uşile.

Pornim spre casă, la braţ. Inima îmi pare mai uşoară. Nu suntem numai surori, suntem şi cumnate. De mii de ani, cumnatele s-au plâns una alteia de greutăţile vieţii pe care-o duc în casele soţilor, trăind sub pumnii de fier ai socrilor şi sub degetele aspre ale soacrelor. Eu şi May suntem foarte norocoase că ne avem una pe alta.

Vise cu parfum de romanţă orientală

Pe opt iunie, la aproape două luni de la sosirea noastră în Los Angeles, traversez în sfârşit strada şi păşesc în Oraşul Chinezesc, la Marea Deschidere. Oraşul Chinezesc e înconjurat de o miniatură a Marelui Zid, deşi e greu să-i spui „Mare”, când arată ca nişte cartoane decupate şi aşezate pe culmea unui zid îngust. Intru pe poarta principală şi dau peste vreo mie şi ceva de oameni strânşi într-un spaţiu deschis, care se cheamă Curtea Celor Patru Anotimpuri. Demnitari şi stele de cinema ţin discursuri, focurile de artificii pocnesc şi-aruncă scântei peste tot, un dragon face paradă şi dansatorii îmbrăcaţi în lei joacă frenetic. *Lo fan*-ii sunt foarte eleganţi şi îmbrăcaţi după ultima modă: femeile sunt înveşmântate în mătăsuri şi-n blănuri, au mănuşi şi pălării şi sunt date cu rujuri strălucitoare; bărbaţii sunt la costum, poartă pantofi de piele şi pălării. Eu şi May suntem în *cheongsam*-uri, dar, oricât de atrăgătoare şi elegante am fi, tot am senzaţia că prin comparaţie cu femeile americane părem demodate şi străine.

— Visele cu parfum de romanţă orientală sunt cusute ca nişte fire de mătase în ţesătura din care e făcut Oraşul Chinezesc, anunţă Christine Sterling de pe scenă. Le invităm pe Domniile Voastre să vadă culorile strălucitoare ale speranţelor şi idealurilor care îl animă şi să dea uitării posibilele lui neajunsuri, care vor dispărea în anii ce urmează. Să le permitem celor care au trecut prin tot felul de catastrofe în ţara-mamă şi au supravieţuit, să găsească aici un nou refugiu, unde să-şi vadă îndeplinită dorinţa de a avea o identitate colectivă, de a-şi onora mai departe strămoşii şi de a se îndeletnici cu negoţul şi cu artele tradiţionale în pace şi bună înţelegere.

O, Doamne!

— Lăsaţi în urmă lumea cea nouă, mereu grăbită şi agitată, continuă Christine Sterling, şi păşiţi în lumea cea veche, plină de încântare şi seducătoare.

Serios?

Magazinele şi restaurantele se vor deschide imediat după terminarea discursului, iar cei care lucrează aici – inclusiv eu şi Yen-yen – vor trebui să se grăbească, să treacă la treabă. În timp ce ascultăm discursul, o iau pe Joy în braţe, să vadă şi ea ce se-ntâmplă. Din pricina oamenilor care n-au astâmpăr şi a înghesuielii, ne pierdem de Yen-yen. Trebuie s-ajung la restaurantul Dragonul de Aur, dar nu ştiu unde este. Cum e posibil să mă rătăcesc pe o singură stradă împrejmuită cu un zid? Dar cu atâtea fundături şi străduţe care şerpuiesc şi cotesc întruna, m-am zăpăcit de tot. Intru pe diverse uşi şi mă trezesc în câte o curte cu un iaz în care înoată caraşi aurii sau în faţa unei tarabe la care se vinde tămâie. O strâng pe Joy la piept şi mă lipesc de câte un perete când trec Ricşele de Aur pline cu *lo fan*-i; *lo fan*-ii râd, iar ricşarii gonesc de mama focului, strigând: „La o parte! La o parte!” Ricşarii aceştia nu seamănă câtuşi de puţin cu cei pe care îi ştiu eu. Sunt toţi gătiţi în pijamale de mătase, cu papuci brodaţi şi pălării de paie nou-nouţe. Şi nu sunt chinezi, sunt mexicani.

O fetiţă îmbrăcată ca un copil al străzii – doar că mai curăţică – se strecoară prin mulţime şi împarte hărţi. Iau şi eu una şi o deschid. Pe hartă sunt desenate atracţiile principale: Treptele Cerului, Golful Râului Huangpu, Piscina Lotus, Curtea Celor Patru Anotimpuri. În josul hărţii, doi bărbaţi desenaţi cu tuş negru, îmbrăcaţi în straie chinezeşti şi încălţaţi cu papuci îşi fac plecăciuni. Deasupra scrie: „Dacă veţi binevoi să ne luminaţi umilul oraş cu augusta dumneavoastră persoană, vă vom întâmpina cu dulciuri, vinuri, muzică rară şi obiecte de artă ce vă vor desfăta nobilii ochi.” Pe harta asta nu apare niciuna dintre afacerile Bătrânului Louie, care au toate sintagma „de aur” în numele firmei.

Oraşul Chinezesc nu seamănă cu Shanghaiul. Nici cu Vechiul Oraş Chinezesc nu aduce. Nici măcar nu aduce cu un sat chinezesc. Seamănă izbitor cu China pe care eu şi May o vedeam în filmele care soseau în Shanghai de la Hollywood. Da, totul este exact cum mi-a descris May în plimbările noastre. Studiourile Paramount au donat un platou de filmare de la *A opta soţie a lui Barbă Albastră*[34], care a fost preschimbat într-un restaurant ieftin chinezesc. Muncitorii de la MGM[35] au reasamblat cu mare grijă ferma lui Wang din *Pământ bun*[36], până la cele mai mici detalii, cum ar fi raţele şi puii de găină din ogradă. În spatele Casei Wang şerpuieşte Tunelul Celor O Mie de Surprize, unde aceiaşi tâmplari de la MGM au transformat o veche fierărie în zece prăvălii cu noutăţi, unde se vând copăcei din pietre preţioase, ceaiuri aromate şi şaluri brodate, cu franjuri, ţesute în China. Tapiseriei din Templul Kwan Yin i s-a dus vestea că are peste o mie de ani, iar despre statuie se spune c-a fost salvată din bombardamentele asupra Shanghaiului. În realitate, ca multe alte lucruri din Oraşul Chinezesc, templul a fost construit din rămăşiţe ale platourilor de filmare de la MGM. Până şi Marele Zid e dintr-un film, deşi cred că provine dintr-un western, unde un fort avea nevoie de un zid de protecţie. Ambiţia lui Christine Sterling de a repeta conceptul Străzii Olvera, de data aceasta în stil chinezesc, a fost la fel de mare precum lipsa ei de înţelegere a culturii, istoriei şi gusturilor noastre.

Raţiunea îmi spune că sunt în siguranţă. Sunt înconjurată de foarte mulţi oameni, nimeni nu mă poate prinde şi nu-mi poate face rău. Cu toate astea, sunt agitată şi mi-e frică. Traversez altă alee, în fugă. O ţin pe Joy atât de strâns, încât începe să plângă. Oamenii se uită urât la mine, ca la o

[34] *Bluebeard's Eighth Wife*, comedie romantică din anul 1938, avându-i în rolurile principale pe Gary Cooper şi Claudette Colbert.
[35] Studiourile cinematografice Metro-Goldwyn-Mayer, fondate în 1924.
[36] *The Good Earth*, producţie cinematografică a anului 1937, care aduce pe ecran povestea unor fermieri chinezi care luptă pentru supravieţuire.

mamă rea. Nu sunt o mamă rea, aş vrea să le strig. E copilul meu. În ciuda panicii care m-a cuprins, mă gândesc că dacă o să găsesc intrarea principală, o să ştiu să mă întorc acasă. Dar Bătrânul Louie a încuiat uşa după noi, iar eu n-am chei. Agitată şi temătoare, las capul în pământ şi îmi fac cu greu drum prin mulţime.

— Te-ai rătăcit? O voce mi se adresează cu cele mai pure inflexiuni ale dialectului Wu din Shanghai. Ai nevoie de-ajutor?

Îmi ridic privirea şi văd un *lo fan* cu părul alb, ochelari şi barbă lungă, albă.

— Cred că eşti sora lui May, spune el. Eşti Pearl?

Încuviinţez din cap.

— Eu sunt Tom Gubbins. Mi se spune Bak Wah Tom – Tom de la Cinema. Am un magazin aici şi o cunosc pe sora ta. Spune-mi unde trebuie s-ajungi.

— Au nevoie de mine la restaurantul Dragonul de Aur.

— A, da. Una dintre multele afaceri „de aur”. Tot ce face cinci cenţi pe-aici e afacerea socrului tău. Hai, vino cu mine. Te duc eu acolo.

Nu-l cunosc pe bărbatul acesta şi nici May nu mi-a vorbit de el, dar probabil că face parte din lunga listă de lucruri pe care nu mi le-a spus. Totuşi, dialectul Wu cu accent de Shanghai îmi spulberă orice îndoială. În drum spre cafenea, îmi arată diversele magazine pe care le deţine socrul meu. Lanterna de Aur, magazinul Bătrânului Louie aflat iniţial în Cartierul Chinezesc, vinde obiecte ieftine: scrumiere, suporturi pentru scobitori şi perii pentru masajul spatelui. Prin geam o văd pe Yen-yen vorbind cu clienţii. Puţin mai încolo, Vern stă singur într-un magazinaş, Lotusul de Aur, şi vinde flori de mătase. L-am auzit pe Bătrânul Louie lăudându-se pe la vecini că l-a costat o nimica toată să deschidă afacerea asta:

— Florile de mătase nu fac două parale în China. Aici pot să le vând la un preţ de cinci ori mai mare.

Când nişte cunoscuţi şi-au deschis o florărie, i-a luat în râs:

— Au dat optsprezece dolari pe lada frigorifică, la mâna a doua. În fiecare zi mai dau cincizeci cenţi ca să cumpere câte-o sută de livre de gheaţă. Trebuie să cumpere oale şi vaze în care să pună florile. Cincizeci de dolari cu totul! Prea mult! Prea mare risipa! Unde mai pui că nu-i deloc greu să vinzi flori din mătase, până şi băiatul meu poate s-o facă!

Când zăresc vârful Pagodei de Aur, ştiu că tot ce trebuie să fac de-acum încolo pentru a-mi găsi drumul este să mă uit în sus. Pagoda de Aur se află într-o pagodă falsă, cu cinci etaje. De aici, Bătrânul Louie – purtând haine tradiţionale de culoare bleumarin – plănuieşte să-şi vândă cele mai alese mărfuri: cloisonné-uri[37], porţelanuri fine, obiecte încrustate cu sidef, mobilă sculptată din lemn de tec, pipe pentru opiu, seturi de mahjong din fildeş şi antichităţi. Mă uit pe geam şi o văd pe May stând în stânga lui, sporovăind cu o familie de patru persoane, gesticulând viu şi afişând un zâmbet atât de larg, încât i se văd dinţii. Arată diferit şi totuşi aduce foarte mult cu sora mea, aşa cum o ştiu eu. *Cheongsam*-ul se mulează pe trupul ei ca o a doua piele. Buclele îi încadrează chipul şi observ că şi-a scurtat părul şi s-a coafat. Cum de n-am băgat de seamă mai înainte? Însă ceea ce mă surprinde cu adevărat este vechea ei strălucire, care pare să irumpă din toţi porii. N-am mai văzut-o aşa de foarte multă vreme.

— E foarte frumoasă, observă Tom, ca şi cum mi-ar fi ghicit gândurile. I-am spus că aş putea să-i găsesc ceva de lucru, dar se teme că n-o să-i dai tu voie. Ce părere ai, Pearl? Vezi bine că nu-s un om rău. Ce-ar fi să te gândeşti la asta şi să discuţi cu May?

Nu înţeleg ce vrea să spună.

Văzându-mă atât de nedumerită, Tom ridică din umeri.

— Bine. Să mergem la Dragonul de Aur.

Când ajungem la restaurant, aruncă o privire pe fereastră şi-mi spune:

[37] Obiecte prelucrate cu o tehnică care permite încastrarea emailului în metal.

— Cred că au nevoie de ajutorul tău, aşa că nu te mai reţin. Dacă ai nevoie vreodată de ceva, mă găseşti la Compania de Costume Asiatice. O să-ţi arate May unde este. Ea mă vizitează în fiecare zi.

După aceste cuvinte, se întoarce şi dispare în mulţime. Deschid uşa restaurantului Dragonul de Aur şi intru. Sunt opt mese şi o tejghea cu zece scaune în faţă. După tejghea îl văd pe unchiul Wilburt, îmbrăcat într-un maiou alb şi purtând pe cap o pălărie făcută din hârtie de ziar, asudând deasupra unui wok[38] care sfârâie pe foc. Lângă el, unchiul Charley taie ingredientele cu un satâr. Unchiul Edfred duce un munte de vase la chiuvetă, unde Sam clăteşte paharele murdare sub un jet de apă fierbinte.

— Hei, ne serveşte şi pe noi cineva? strigă un bărbat.

Sam se şterge pe mâini, aleargă spre ei, îmi dă un carneţel, mi-o ia pe Joy din braţe şi o aşază pe o cutie de lemn din spatele tejghelei. Următoarele şase ore trudim fără pauză. Când se termină oficial Marea Deschidere, hainele lui Sam sunt pline de pete de mâncare şi de grăsime, iar pe mine mă dor picioarele, umerii şi braţele, dar Joy doarme dusă în cutia ei. Bătrânul Louie şi ceilalţi vin să ne ia. Unchii se-ndreaptă spre Cartierul Chinezesc, în locurile acelea unde se duc burlacii noaptea. După ce socrul meu pune lacătul pe uşă, plecăm spre casă. Sam, Vern şi tatăl lor merg înainte, iar eu, Yen-yen şi May mergem aşa cum se cuvine, la zece paşi în urma lor. Sunt moartă de oboseală şi mi se pare că Joy e grea ca un sac de orez, dar nu se oferă nimeni să mi-o ia din braţe.

Bătrânul Louie ne-a avertizat să nu vorbim într-o limbă pe care el n-o înţelege, dar acum îi vorbesc lui May în dialectul Wu, sperând că Yen-yen n-o să ne pârască şi asigurându-mă că suntem la o distanţă considerabilă de bărbaţi şi că nu ne pot auzi.

— Mi-ai ascuns anumite lucruri, May.

[38] Tigaie mare de fontă, bombată, uşor conică, fără coadă, asemănătoare mai mult cu un ceaun, utilizată în bucătăria chineză pentru a prepara sote-uri, dar şi fripturi şi supe.

Nu sunt furioasă, dar mă simt rănită. May îşi face o viaţă nouă în Oraşul Chinezesc, în timp ce eu stau zăvorâtă în casă. Mai mult, are o tunsoare nouă! Doamne, cum mă doare, acum că am observat.

— Lucruri? Ce lucruri?

Vorbeşte în şoaptă ca să nu fim auzite? Sau de frică să nu ridic tonul?

— Credeam că am hotărât amândouă să ne-mbrăcăm după moda occidentală odată ajunse aici. Am zis că vom încerca să arătăm ca americancele, dar tu nu-mi aduci decât rochii de-ale noastre.

— E unul dintre *cheongsam*-urile tale preferate, spune May.

— Nu vreau să mai port aşa ceva. Am hotărât…

May încetineşte pasul şi după ce o depăşesc, mă apucă de umăr şi mă trage înapoi. Yen-yen continuă să meargă, urmându-şi supusă soţul şi băieţii.

— N-am vrut să-ţi spun, pentru că ştiam că te vei supăra, îmi şopteşte May. Îşi duce trei degete la buze şi le atinge uşor, ezitând.

— Ce este? oftez eu. Spune-mi odată!

— Nu mai avem rochiile de modă occidentală. El – face semn către bărbaţi, dar eu ştiu că se referă la socrul nostru – nu vrea să purtăm altceva în afară de hainele chinezeşti.

— Dar.

— Ascultă-mă, Pearl. Am încercat să-ţi spun nişte lucruri. Am încercat să-ţi arăt nişte lucruri, dar uneori eşti la fel de încăpăţânată ca mama. Nu vrei să ştii. Nu vrei s-asculţi.

Cuvintele ei mă uimesc şi mă rănesc şi încă n-a terminat ce avea de spus.

— Ştii că oamenii care muncesc pe Strada Olvera sunt obligaţi să poarte costume mexicane? Asta pentru că aşa vrea doamna Sterling. Scrie negru pe alb în contractele lor de închiriere, aşa cum scrie şi în contractele spaţiilor pe care le închiriem noi în Oraşul Chinezesc. Trebuie să purtăm *cheongsam*-uri dacă vrem să lucrăm acolo. Ei – doamna Sterling şi asociaţii ei *lo fan*-i – vor să dăm

impresia că n-am părăsit nicio clipă China. Cred că Bătrânul Louie ştia asta când ne-a luat hainele, atunci, în Shanghai. Gândeşte-te puţin, Pearl. Noi credeam că n-are pic de gust, că n-are discernământ, dar el ştia exact ce caută şi a luat cu el doar ce a crezut că va fi de folos aici. Restul lucrurilor le-a lăsat în urmă.

— De ce nu mi-ai spus nimic până acum?

— Cum aş fi putut să-ţi spun? Eşti mai tot timpul absentă. Am încercat să te conving să vii cu mine, să ne plimbăm prin oraş, dar nu vrei să ieşi din casă. A trebuit să te târăsc după mine până în piaţetă. Nu spui nimic, dar ştiu că ne învinuieşti pe mine, pe Sam şi pe Vern şi pe toţi ceilalţi că te ţinem în casă. Dar nimeni nu te obligă să stai acolo. Tu nu vrei să ieşi nicăieri. Până azi n-am reuşit să te fac să treci strada până în Oraşul Chinezesc!

— Ce-mi pasă mie de locurile astea? N-o să rămânem aici pentru totdeauna.

— Dar cum o să fugim dacă nu cunoaştem oraşul?

Pentru că e mai uşor să nu faci nimic, pentru că mi-e frică, îmi trece prin gând, dar nu spun nimic cu voce tare.

— Eşti ca o pasăre eliberată din colivie, spune May, care nu mai ştie să zboare. Eşti sora mea, dar nu ştiu la ce-ţi stă mintea. Te-ai îndepărtat atât de tare de mine.

Urcăm scările până la apartament. În faţa uşii, mă trage din nou înapoi.

— De ce nu vrei să fii din nou sora mea din Shanghai? Erai amuzantă. Nu te temeai de nimic. Acum te porţi ca o *fu yen*. Face o pauză. Îmi pare rău. N-am vrut să zic asta. Ştiu că ai trecut prin multe, îmi dau seama că toată atenţia şi toată grija ta s-au îndreptat spre copil. Dar mi-e dor de tine, Pearl. Mi-e dor de sora mea.

Din casă se-aude vocea lui Yen-yen, care-i vorbeşte drăgăstos băiatului ei.

— Băiatule-soţ, e timpul să mergi la culcare. Ia-ţi nevasta şi duceţi-vă să vă culcaţi.

— Mi-e dor de mama şi de *baba*. Mi-e dor de casa noastră. Şi toate astea – face un semn cu mâna către holul întunecos –, totul e atât de greu. Nu pot să rezist fără tine.

Lacrimile încep să i se rostogolească pe obraji. Le şterge repede, trage aer în piept şi intră în apartament, pentru a se duce în camera ei, alături de băiatul-soţ.

După câteva minute, o pun pe Joy în sertarul ei şi mă bag în pat. Sam se întoarce ca de obicei cu spatele la mine, cât mai departe, iar eu mă lipesc de marginea patului, ca să fiu cât mai departe de el şi cât mai aproape de Joy. Gândurile şi sentimentele mele sunt confuze. Treaba cu hainele a fost o lovitură neaşteptată, dar cum rămâne cu restul lucrurilor pe care mi le-a spus May? Nu mi-am dat seama că şi ea suferă. A avut dreptate în legătură cu mine. Mi-a fost frică: să ies din casă, să merg până în capătul Aleii Sanchez, să intru în piaţetă, să mă plimb pe Strada Olvera şi să traversez spre Oraşul Chinezesc. În ultimele luni, May m-a invitat de multe ori să merg cu ea la plimbare: „Te duc eu în Oraşul Chinezesc când vrei.” Dar nu m-am dus.

Strâng în mână, prin haine, săculeţul pe care mi l-a dăruit mama. Ce s-a-ntâmplat cu mine? Cum de am devenit o *fu yen* speriată?

La mai puţin de trei săptămâni, pe 25 iunie, la câteva străzi de noi, a avut loc Marea Deschidere a Noului Cartier Chinezesc. La fiecare capăt al străzii este câte o poartă chinezească tradiţională mare, sculptată şi viu colorată. Anna May Wong, fermecătoarea vedetă de cinema, conduce parada. Un grup de toboşare chinezoaice face un spectacol antrenant. Luminile de neon pun în evidenţă clădirile vopsite în culori vii, cu decoraţii în maniera chinezească fru-fru la streşini şi la balcoane. Totul pare mai mare şi mai frumos acolo. Au mai multe artificii, mai mulţi politicieni importanţi care să taie panglicile şi să ţină discursuri, mai multe echipe de acrobaţi, mai bine pregătite pentru dansul dragonului şi al leului. Până şi cei care au deschis magazine şi restaurante aici sunt consideraţi mai

buni, mai prosperi şi mai de seamă decât noi, cei din Oraşul Chinezesc.

Lumea spune că deschiderea Oraşului Chinezesc şi a noului Cartier Chinezesc este începutul vremurilor bune pentru chinezii din Los Angeles. Eu spun că e începutul resentimentelor. În Oraşul Chinezesc, trebuie să ne străduim şi să muncim mai mult. Socrul meu ne conduce cu un pumn de fier, obligându-ne să lucrăm multe ore peste program. E necruţător şi de multe ori plin de cruzime. Cum să fii competitiv, când ceilalţi au un avantaj mai mare? Şi aşa stând lucrurile, cum o să reuşim noi să strângem bani ca să plecăm de-aici?

Aromele de acasă

Ar trebui să mă gândesc unde să fug cu May şi cu Joy, dar bag seama că nimic nu-mi dă mai tare ghes în această direcţie decât stomacul, unde s-a cuibărit toată singurătatea mea. Îmi e dor de gogoşile date prin miere, de prăjiturile în formă de trandafiri şi de ouăle picante fierte în ceai. Am slăbit mai mult ca pe Angel Island de când mănânc ce găteşte Yen-yen. Mă uit la unchiul Wilburt şi la unchiul Charley, primul şi al doilea bucătar de la Dragonul de Aur, şi încerc să fur meserie de la ei. Îmi dau voie să merg cu ei la măcelăria lui Sam Sing, în vitrina căreia e un porc din foiţă de aur şi de unde cumpărăm carne de porc şi de raţă. Mă iau cu ei la pescăria lui George Wong, în spatele căreia se întinde Oraşul Chinezesc, pe Strada Primăverii, şi mă învaţă să cumpăr doar peşte proaspăt, care încă respiră. Trecem strada până la Băcănia Internaţională şi pentru prima dată de când sunt aici, simt aromele de acasă. Unchiul Wilburt îmi cumpără o pungă de fasole neagră sărată din banii lui. Îi sunt atât de recunoscătoare, încât, după aceea, unchii fac cu rândul în a-mi cumpăra mici delicatese: jujube[39], curmale, mlădiţe de bambus, muguri de lotus şi ciuperci. Când şi când, dacă mai prindem un moment liber la restaurant, mă lasă să stau cu ei după tejghea şi-mi arată cum să gătesc rapid un fel de mâncare deosebit, cu ingredientele alea speciale.

Duminicile, unchii vin să ia masa de seară la noi acasă. Îi cer voie lui Yen-yen să gătesc eu. Familia mănâncă ce-am pregătit. După aceea, numai eu gătesc cina de duminică. Nu trece mult şi învăţ să fiu gata cu masa în jumătate de oră, dacă mă ajută Vern cu spălatul orezului şi dacă îmi taie Sam legumele. La început, Bătrânul Louie strâmbă din nas: „De ce să te las să-mi prăpădeşti banii pe mâncare? De ce să te las să ieşi din casă ca să cumperi mâncare?” (În schimb, nu-l deranjează când ne ducem şi venim de la

[39] Fructul unui arbore spinos.

muncă, unde servim numai străini, care pe deasupra mai sunt şi albi.)

Îi răspund că nu prăpădesc banii, pentru că unchiul Wilburt şi unchiul Charley plătesc mâncarea şi că nu merg singură la cumpărături, ei mă însoţesc întotdeauna.

— Asta-i şi mai rău! Unchii pun bani deoparte, ca să se întoarcă acasă. Toată lumea – chiar şi eu – vrea să se-ntoarcă în China, dacă nu ca să trăiască sau să moară, măcar să le fie îngropate oasele acolo.

La fel ca mulţi alţii, Bătrânul Louie vrea să strângă zece mii de dolari şi să se-ntoarcă ca un om bogat în satul lui natal, unde să-şi ia câteva concubine, să facă alţi fii cu ele şi să-şi petreacă restul zilelor sorbind ceai. Îşi mai doreşte şi să fie văzut ca un „om mare”, un vis cum nu se poate mai american.

— De fiecare dată când mă-ntorc, mai cumpăr o bucată de pământ. Dacă aici nu mi se dă voie, atunci o să fiu proprietar de pământ în China. Ştiu la ce te gândeşti, Pearl. Îţi zici în sinea ta: Dar aici te-ai născut! Eşti american! Îţi spun, m-am născut aici, dar în inima mea sunt chinez. O să mă-ntorc.

E atât de previzibil cu lamentaţiile lui şi cu felul în care face din orice poveste, a unchilor sau a oricui altcuiva, povestea lui, dar i le accept, pentru că îi place cum gătesc. Nu ar spune asta niciodată, dar face ceva şi mai bun. După câteva duminici, îmi zice:

— O să-ţi dau nişte bani lunea, să faci cumpărături pentru toată săptămâna.

Uneori, sunt tentată să-mi pun nişte bani deoparte, dar ştiu cât de îndeaproape urmăreşte fiecare para cheltuită şi cum cercetează fiecare bon de casă. Din când în când, chiar vorbeşte cu angajaţii de la măcelărie, de la pescărie şi de la băcănie. E atât de grijuliu cu banii lui, încât nici nu vrea s-audă de depozitarea lor într-o bancă. Toţi banii sunt ascunşi bine, în diferite locuri secrete din magazinele lui, pentru a fi feriţi de catastrofe şi de bancherii *lo fan*-i.

Acum, că merg singură la cumpărături, proprietarii prăvăliilor încep să mă recunoască şi îmi răsplătesc loialitatea faţă de raţa lor friptă, peştele proaspăt sau napii muraţi, oferindu-mi în dar calendare. Peisajele de pe ele sunt tipic chinezeşti, cu tuşe de roşu, albastru şi verde, pe un fundal alb, grosolan. În locul fetelor frumoase, care lenevesc în budoarele lor, transmiţând o senzaţie de tihnă, relaxare şi erotism, artiştii au ales să picteze peisaje neinspirate cu Marele Zid, cu muntele sacru Emei, cu peşterile neobişnuite din Guilin sau portrete de femei insipide, îmbrăcate în *cheongsam*-uri din stofă lucioasă, cu modele geometrice, pozând în nişte poziţii menite să propage virtuţile morale regăsite. Tehnica artiştilor e de prost gust şi comercială, fără urmă de delicateţe sau de emoţie, dar agăţ totuşi calendarele pe pereţii locuinţei noastre, aşa cum făceau odinioară săracii săracilor din Shanghai în micile lor colibe, pentru a aduce un pic de culoare şi de speranţă în vieţile lor. Aceste calendare mai înveselesc apartamentul, la fel ca mesele mele, şi atâta timp cât nu costă nimic, socrul meu nu poate fi decât mulţumit.

În ajunul Crăciunului, mă trezesc la cinci dimineaţa, mă îmbrac, i-o las pe Joy soacrei mele şi plec cu Sam în Oraşul Chinezesc. Nu s-a luminat bine de ziuă, dar afară e neobişnuit de cald. Vânturile calde bat cât e noaptea de lungă, împrăştiind prin piaţetă şi pe Main Street ramuri rupte, frunze uscate, confetti şi alte resturi lăsate în urmă de petrecăreţii de pe Strada Olvera. Trecem de Macy, intrăm în Oraşul Chinezesc şi ne facem drumul obişnuit, începând de la standul cu ricşe din Curtea Celor Patru Anotimpuri şi ocolind puii de găină şi raţele care ciugulesc în faţa Fermei lui Wang. Încă n-am văzut Pământ bun, dar unchiul Charley mi-a spus că merită să mă duc să-l văd. „Zici că eşti în China”, zice el. Unchiul Wilburt îmi spune şi el că trebuie să-l văd. „Dacă te duci, fii atentă la scena cu mulţimea. Sunt şi eu pe-acolo! O să vezi o grămadă de

unchi şi de mătuşi din Cartierul Chinezesc în filmul ăla!" Însă nu mă duc la film şi nici nu trec de poarta fermei, pentru că de fiecare dată când trec pe lângă ea, îmi aduc aminte de coliba aia din afara Shanghaiului.

După ce trecem de Ferma lui Wang, o iau după Sam pe Strada Dragonului.

— Mergi lângă mine, mă îndeamnă el în Sze Yup, însă n-o fac, ca să nu prindă curaj. Dacă o să fac conversaţie cu el în timpul zilei, seara o să vrea să facem chestia aia dintre soţ şi soţie.

În afară de ricşe, toate magazinele „de Aur" sunt în spaţiul oval de la intersecţia străzii Dragonului cu Strada Kwan Yin. Pe aici întorc ricşele. În cele şase luni de când lucrez aici, m-am aventurat doar de două ori până la Piscina Lotusului sau în zona acoperită unde se află teatrul care găzduieşte Opera chineză, jocurile de noroc şi Compania de Costume Asiatice a lui Tom Gubbins. Oraşul Chinezesc e într-adevăr un spaţiu cu o formă ciudată, flancat de Main Street, Macy, Strada Primăverii şi Strada Ord – cu peste patruzeci de magazine înghesuite printre cafenele, restaurante şi alte „atracţii turistice" precum Ferma lui Wang –, dar există şi enclave între aceste ziduri, iar oamenii din ele interacţionează rareori cu vecinii lor.

Sam descuie restaurantul, aprinde lumina şi se apucă să facă cafeaua. În timp ce eu umplu recipientele cu sare şi piper, unchii şi ceilalţi angajaţi se împrăştie prin local şi încep să robotească. Când plăcintele-s gata şi le aşezăm în geam, muşteriii noştri matinali au şi sosit. Stau de vorbă cu clienţii fideli – camionagii şi poştaşi –, iau comenzi şi le dau mai departe la bucătărie.

La ora nouă vin doi poliţişti şi se aşază la tejghea. Îmi netezesc şorţul şi le dau bineţe zâmbindu-le larg, cu dinţii la vedere. Dacă nu le umplem burţile pe gratis, îi urmăresc pe clienţi până la maşină şi îi amendează. Ultimele două săptămâni au fost îngrozitoare, pentru că poliţiştii au mers din magazin în magazin cerând „cadouri" de Crăciun, plecând cu braţele încărcate. Cu o săptămână în urmă,

când li s-a năzărit că n-au primit destule cadouri, au blocat parcarea şi astfel clienţii n-au mai putut să vină deloc. Acum suntem toţi speriaţi şi supuşi, gata să le dăm orice-ar cere, ca să ne lase să ţinem restaurantul deschis.

Imediat ce pleacă poliţiştii, un camionagiu îi strigă lui Sam:

— Prietene, pune-mi o plăcintă cu afine la pachet, dacă eşti amabil!

Pesemne că Sam e încă nervos din pricina vizitei poliţiştilor, pentru că se face că nu-l aude şi continuă să spele pahare. Mi se pare că a trecut deja o eternitate de când am aflat din manualul cu instrucţiuni că Sam urma să conducă restaurantul, dar în realitate e situat undeva între un spălător de pahare şi unul de vase. Îl privesc în timp ce servesc ouă, cartofi, pâine prăjită şi cafea în schimbul a treizeci şi cinci de cenţi sau ruladă cu jeleu şi cafea în schimbul unei monede de cinci cenţi. Cineva îi cere lui Sam să-i umple ceaşca cu cafea, dar el nu se mişcă cu cafetiera până când omul nu începe să lovească cu degetele în marginea ceştii, cuprins de nerăbdare. După o jumătate de oră, acelaşi ins cere nota, iar Sam face semn spre mine. Niciodată nu vorbeşte cu clienţii.

Agitaţia de la micul dejun se mai domoleşte. Sam strânge farfuriile şi tacâmurile de argint murdare, iar eu merg în urma lui cu o cârpă udă, ştergând mesele şi tejgheaua.

— Sam, de ce nu vorbeşti niciodată cu clienţii noştri? îl întreb în engleză.

Pentru că nu primesc niciun răspuns, continui să vorbesc, tot în engleză.

— În Shanghai, *lo fan*-ii obişnuiau să spună despre ospătarii chinezi că sunt posaci şi că n-au maniere. Doar nu vrei ca şi clienţii de-aici să zică la fel despre tine, nu?

Devine nervos şi îşi muşcă buza de jos.

Schimb limba, vorbindu-i în dialectul Sze Yup.

— Nu ştii engleză, nu-i aşa?

— Ştiu ceva, răspunde el. Apoi se corectează, zâmbind cu timiditate. Puţin. Foarte puţin.

— Cum e posibil?

— M-am născut în China. De ce-ar trebui să ştiu engleză?

— Pentru că ai trăit aici până la vârsta de şapte ani.

— A trecut mult timp de-atunci. Nu-mi mai aduc aminte ce-am învăţat când eram mic.

— Dar n-ai studiat engleza în China? îl întreb. Toţi cunoscuţii mei din Shanghai învăţau limba engleză. Chiar şi May, care n-a fost deloc o elevă silitoare, ştie să vorbească.

Sam nu-mi răspunde direct.

— Pot să-ncerc să vorbesc în engleză, dar clienţii nu mă-nţeleg. Şi nici eu nu-i înţeleg pe ei. Îmi arată ceasul de pe perete. Ai face bine să pleci.

Mereu vrea să scape de mine. Ştiu că se duce undeva dimineaţa şi spre seară, aşa cum fac şi eu. În calitate de *fu yen*, nu se cade să-l întreb unde se duce. Dacă Sam se duce la pariuri sau dacă şi-a găsit o femeie cu care să facă chestia aia dintre soţ şi soţie, ce pot să fac? Dacă e afemeiat, ce pot să fac? Dacă e cartofor, ca tata, ce pot să fac? Am învăţat să fiu nevastă de la mama şi urmărind-o pe Yen-yen şi ştiu că nu poţi face nimic dacă soţul tău te lasă la greu. Nu ştii unde se duce. Se întoarce când se întoarce şi asta e.

Mă spăl pe mâini şi îmi dau jos şorţul. În drum spre Felinarul de Aur, mă gândesc la ce mi-a spus Sam. Cum e posibil să *nu* ştie engleză? Engleza mea e perfectă – am învăţat că e politicos să spui occidental în loc de *lo fan* sau *fan gwaytze* şi *oriental* în loc de chinezoi sau *chink*[40] –, dar îmi dau seama că asta nu te ajută să faci bacşişuri sau o vânzare mai bună. Oamenii vin în Oraşul Chinezesc ca să se distreze. Clienţilor le place să le vorbeşti într-o engleză stricată – şi cât de uşor îmi vine, după ce i-am auzit pe Vern, pe Bătrânul Louie şi pe mulţi alţii care sunt născuţi aici, dar care vorbesc o engleză proastă, aproape de

[40] Termen peiorativ pentru persoanele de origine chineză sau asiatică.

neînţeles. Eu joc teatru, dar la Sam e vorba de ignoranţă – specifică oamenilor de la ţară şi la fel de demnă de dispreţ în ochii mei ca distracţiile secrete cu cine ştie ce femei.

Ajung la Felinarul de Aur, unde Yen-yen vinde obiecte de anticariat şi stă cu ochii pe Joy. Ştergem praful, scuturăm şi măturăm împreună. După ce îmi termin treburile, mă joc puţin cu Joy. La ora 11:30, o las din nou pe Joy cu Yen-yen şi mă întorc la restaurant, unde mă apuc de îndată de servit hamburgeri la cincisprezece cenţi. Hamburgerii noştri nu-s la fel de populari ca chinaburgerii de la restaurantul lui Fook Gay, unde se vând cu germeni de fasole prăjiţi la tigaie, ciuperci brune şi sos de soia, dar ne descurcăm de minune cu bolurile cu peşte sărat şi carne de porc, pe care le dăm la zece cenţi, şi cu bolurile de orez simplu şi de ceai, care costă cinci cenţi.

După prânz, lucrez la Lotusul de Aur şi vând flori de mătase până soseşte Vern de la şcoală. Apoi mă duc la Pagoda de Aur. Vreau să vorbesc cu sora mea despre ce vom face de Crăciun, dar e ocupată cu un client pe care încearcă să-l convingă că o bucată de email a fost pictată pe o plută în mijlocul unui lac, pentru ca nici măcar un fir de praf să nu-i distrugă suprafaţa perfectă, aşa că îmi fac de lucru cu măturatul, ştersul prafului şi lustruitul obiectelor.

Înainte de a mă întoarce la restaurant, dau o fugă până la Felinarul de Aur şi o scot pe Joy la o mică plimbare pe aleile Oraşului Chinezesc. Asemenea turiştilor, îi place să se uite după ricşe. Plimbările cu ricşa sunt foarte populare – sunt afacerea cea mai prosperă a Bătrânului Louie. Johnny Yee, un băiat din cartier, trage ricşele pentru vedete sau pentru fotografi, dar de obicei treaba asta îi revine lui Miguel, Jose sau Ramon. Fac ceva bacşiş şi au dreptul la un mic procent din preţul de douăzeci şi cinci de cenţi pentru o plimbare. Mai scot câte ceva dacă conving clientul să cumpere o fotografie pentru încă douăzeci şi cinci de cenţi.

Astăzi, o femeie din ricşă îl loveşte pe Miguel cu piciorul şi apoi îl pocneşte cu geanta. De ce face asta? Pentru că

poate. În Shanghai, felul în care erau trataţi ricşarii nu m-a deranjat niciodată. Oare pentru că era afacerea tatei? Pentru că eram ca femeia albă – *deasupra* ricşarilor? Pentru că în Shanghai ricşarii erau văzuţi ca fiind doar puţin deasupra câinilor, pe când acum eu şi May facem parte din clasa lor? Răspunsul este da, da şi iarăşi da.

O duc pe Joy înapoi la bunica ei, o sărut de noapte bună pentru că n-am s-o mai văd până ajung acasă şi îmi petrec restul serii servind porc dulce-acrişor, pui cu alune caju şi chop suey – feluri de mâncare pe care nu le-am văzut şi de care nici măcar n-am auzit în Shanghai – până la zece, ora închiderii. Sam rămâne să pună lacătul şi eu pornesc singură spre casă, preferând să-mi fac loc prin mulţimea adunată pe Strada Olvera cu ocazia Ajunului Crăciunului, decât să merg singură pe Main Street.

Mi-e ruşine că eu şi May am ajuns în halul ăsta. Mă învinuiesc că trudim atât de mult şi că nu primim nici măcar un ban din cei încasaţi de la *lo fan*-i. O dată, când am întins mâna spre Bătrânul Louie, cerându-i să mă plătească, mi-a scuipat-o.

— Ai ce mânca şi un acoperiş deasupra capului, a zis. Tu şi amărâta de soră-ta n-aveţi nevoie de bani.

Şi cu asta s-a încheiat discuţia, numai că acum încep să-mi dau seama cât am valora de fapt. Majoritatea celor care lucrează în Oraşul Chinezesc câştigă între treizeci şi cincizeci de dolari pe lună. Spălătorii de pahare fac doar douăzeci de dolari pe lună, în timp ce spălătorii de vase şi ospătarii duc acasă între patruzeci şi cincizeci de dolari pe lună. Unchiul Wilburt câştigă şaptezeci de dolari pe lună, un salariu considerat a fi foarte bun.

— Cât ai câştigat săptămâna asta? îl întreb pe Sam în fiecare sâmbătă seara. Ai pus ceva deoparte?

Sper că într-o zi îmi va da o parte din banii ăştia şi voi putea pleca de-aici. Dar nu-mi spune niciodată câţi bani face. Dă doar din cap, debarasează o masă, o ridică pe Joy de pe podea sau intră în baia de pe hol, închizând uşa după el.

Gândindu-mă la trecut, îmi amintesc cum credeam noi, eu, mama, *baba* şi May, că Bătrânul Louie e bogat. În Shanghai, familia noastră era înstărită. Tata avea afacerile lui. Aveam casa noastră şi servitori. Ne închipuiam că bătrânul e mult mai avut decât noi. Acum văd lucrurile în altă lumină. Un dolar american valora mult în Shanghai, unde totul, de la locuinţe până la haine şi neveste ca noi, era ieftin. În Shanghai, îl priveam pe Bătrânul Louie şi vedeam ce voiam noi să vedem: un om care se fălea cu banii lui. Ne făcea să ne simţim insignifianţi pentru că de fiecare dată când venea la noi îl trata pe *baba* cu mult dispreţ. Dar totul n-a fost decât o minciună, pentru că aici, în Ţara Steagului Înflorat, Bătrânul Louie e ceva mai înstărit decât majoritatea celor din Oraşul Chinezesc, dar sărac, în orice caz. Da, are cinci afaceri, dar sunt mici – de-a dreptul minuscule, aici cincisprezece metri pătraţi, dincolo treizeci de metri pătraţi –, şi chiar de-ar fi să le iei împreună, nu au prea mare valoare. În definitiv, cei cincizeci de mii de dolari pe care i-a investit în marfă nu fac nicio para chioară dacă n-o cumpără nimeni. Dar dacă familia mea ar fi venit aici, ne-am fi situat în pătura cea mai de jos, alături de spălătorii de rufe, de spălătorii de pahare şi de zarzavagii.

Cu gândul acesta sumbru în minte, urc scările şi intru în apartament, mă dezbrac de hainele murdare şi le arunc într-un maldăr din colţul camerei. Mă bag în pat şi încerc să nu adorm, pentru a mă bucura de câteva minute de linişte şi pace alături de fetiţa mea, care doarme deja în sertarul ei.

În dimineaţa zilei de Crăciun, ne îmbrăcăm şi stăm cu ceilalţi, în sufragerie. Yen-yen şi Bătrânul Louie lipesc nişte vaze sparte care-au sosit cu vaporul, dintr-un magazin de antichităţi din San Francisco, intrat în faliment. May mestecă într-o oală cu *jook*, care fierbe pe plita din bucătărie. Vern stă lângă părinţii lui şi se uită în jur, încrezător şi totuşi părând oropsit. A crescut aici şi merge la o şcoală americană, aşa că ştie ce-nseamnă Crăciunul. În

ultimele două săptămâni a adus acasă nişte decoraţiuni de Crăciun pe care le-a făcut la ora de desen, dar, în afară de ele, n-avem nimic altceva care să amintească că e sărbătoare: nici ciorăpei pentru cadouri, nici brad, nici daruri. Vern dă impresia că ar vrea să sărbătorească, dar ce-ar putea să facă sau să spună? E un copil care locuieşte cu părinţii lui şi trebuie să accepte regulile impuse de ei. Eu şi May schimbăm priviri, apoi ne uităm la Vern şi apoi iarăşi una la alta. Înţelegem perfect ce simte el. În Shanghai, eu şi May sărbătoream Naşterea Pruncului Iisus la şcoala misionarilor, dar mama şi tata nu recunoşteau sărbătoarea. Acum, că ne aflăm în această ţară, am vrea să petrecem precum *lo fan*-ii.

— Ce vreţi să facem azi? întreabă May, plină de optimism. Vreţi să mergem la biserica din piaţetă şi pe Strada Olvera? Am auzit c-o să fie nişte festivităţi foarte frumoase.

— Nu vrem să facem nimic cu oamenii ăia, răspunde Bătrânul Louie.

— N-am zis că trebuie să facem ceva cu ei, îi răspunde May, dar cred c-ar fi interesant să vedem cum sărbătoresc ei.

Până acum, şi eu, şi May am învăţat deja că nu are rost să ne contrazicem cu socrii noştri. Trebuie să fim mulţumite că azi nu mergem la muncă.

— Eu vreau să merg la plajă, propune Vern. Vorbeşte atât de rar, încât atunci când o face, suntem siguri că îşi doreşte într-adevăr ceea ce spune. Putem să luăm tramvaiul.

— Prea departe, se opune bătrânul.

— N-am nevoie de oceanul lor, se strâmbă Yen-yen. Am aici tot ce mi-aş putea dori.

— N-aveţi decât să staţi acasă, spune Vern, uimindu-ne pe toţi.

May ridică din sprâncene. Îmi dau seama că ea chiar vrea să meargă, dar eu nici nu mă gândesc să cheltuiesc din

banii primiţi la nuntă pe un lucru atât de frivol, iar pe Sam nu l-am văzut cu bani în mână decât la restaurant.

— Putem să ne distrăm şi aici, spun eu. Am putea să ne plimbăm pe Broadway, în partea *lo fan*-ilor, şi să ne uităm la vitrine. Totul e decorat de Crăciun. O să-ţi placă, Vern.

— Vreau la plajă, insistă el. Vreau la ocean.

Pentru că nimeni nu spune nimic, se ridică încet de pe scaun, apoi îşi târşâie picioarele până în camera lui şi trânteşte uşa după el. După câteva minute, se întoarce cu câţiva dolari mototoliţi în pumn.

— O să plătesc eu, spune sfios.

Yen-yen încearcă să-i ia banii din mână, spunându-ne nouă:

— Un Mistreţ se desparte uşor de banii lui, dar nu trebuie să profitaţi de el.

Vern se fereşte şi-şi ridică mâna sus, să nu ajungă Yen-yen la bani.

— E un cadou de Crăciun pentru fratele meu, pentru May, Pearl şi copil. Mama şi *baba*, voi rămâneţi acasă.

Nu numai că au fost cele mai multe cuvinte pe care le-am auzit eu din gura lui, dar cred că au fost cele mai multe cuvinte pe care le-au auzit toţi ceilalţi din partea lui, vreodată. Aşa că îi facem pe plac. Mergem toţi cinci la plajă, ne plimbăm pe chei şi ne înmuiem degetele în apa îngheţată a Pacificului. Avem grijă s-o ferim pe Joy, să n-o ardă razele soarelui de iarnă, neobişnuit de puternic pentru acest anotimp. În larg, apa care luceşte se întâlneşte cu cerul de deasupra ei. În depărtare se văd dealuri verzi care coboară în apă. Eu şi May plecăm să ne plimbăm singure. Lăsăm vântul şi foşnetul valurilor să ne spele grijile din suflet. Când ne întoarcem în locul în care Vern şi Sam ne aşteaptă cu bebeluşul sub o umbrelă, May spune:

— A fost drăguţ din partea lui Vern c-a făcut gestul ăsta pentru noi.

E primul lucru frumos pe care l-a spus despre el până acum.

Peste două săptămâni, un grup de femei din Asociaţia de Întrajutorare China Unită o invită pe Yen-yen să meargă la Wilmington, pentru a picheta şantierele navale care îi vând fier vechi Japoniei. Sunt sigură că Bătrânul Louie n-o să-i dea voie să meargă, dar de data asta ne surprinde pe toţi.

— Poţi să te duci, cu condiţia să le iei pe Pearl şi pe May cu tine.

— Dar n-o să mai ai cu cine munci, spune Yen-yen pe un ton mieros, sperând că va putea totuşi să meargă şi temându-se că el se va răzgândi.

— Nu contează, nu contează, răspunde el. O să-i pun pe unchi să stea peste program.

Lui Yen-yen nu-i stă în obicei să zâmbească larg, ca noi să vedem că e fericită, dar ne dăm seama de asta din ritmul vioi al vocii ei, atunci când ne întreabă:

— Vreţi să veniţi?

— Bineînţeles, zic eu.

Aş face orice ca să ajut la strângerea de fonduri pentru acţiunile antijaponeze, căci ei au fost cruzi şi consecvenţi în politica lor „de trei ori tot” – omorâţi tot, ardeţi tot şi distrugeţi tot. E de datoria mea să ajut femeile care sunt în pericol de a fi violate şi ucise. Mă-ntorc spre May. N-am nicio îndoială că va dori să meargă cu noi, fie doar şi pentru că ar avea ocazia să iasă o zi din Oraşul Chinezesc, dar nu pare interesată de invitaţie:

— Ce putem face noi? Suntem nişte biete femei, spune ea.

Tocmai pentru că sunt femeie îndrăznesc să mă duc. Merg cu Yen-yen la locul de unde se face plecarea şi ne urcăm într-un autobuz, care ne duce la şantierele navale. Organizatoarele ne dau pancarte. Pichetăm şi strigăm lozinci şi mă încearcă o senzaţie de libertate, pe care i-o datorez în întregime soacrei mele.

— China e patria mea, îmi spune ea în autobuz, pe drumul de întoarcere spre Cartierul Chinezesc. Va fi de-a pururea patria mea.

A doua zi, am pus o cană pe tejgheaua restaurantului, în care oamenii pot lăsa mărunţişul dat ca rest. Îmi prind de rochie broşa Asociaţiei de Întrajutorare China Unită. Militez pentru oprirea transporturilor de fier vechi şi mă alătur altor demonstraţii pentru stoparea vânzării de combustibil pentru avioanele oamenilor-maimuţe. Fac toate lucrurile acestea pentru că Shanghaiul şi China sunt mereu în sufletul meu, în ciuda distanţei.

Am înghiţit amărăciune pentru a găsi aur

Soseşte Anul Nou Chinezesc. Respectăm toate tradiţiile. Bătrânul Louie ne dă bani să ne cumpărăm haine noi. Îi fac un costum lui Joy, pentru a sărbători semnul Tigrului, sub care este născută: o pereche de papucei în formă de labe de tigru şi o căciuliţă portocalie cu auriu, care are nişte urechi în creştet şi o coadă la spate, făcută dintr-un fir brodat răsucit. Eu şi May ne luăm nişte rochii din bumbac cu imprimeu floral, după moda americană. Apoi ne spălăm pe cap şi ne coafăm. Acasă, dăm jos imaginea Zeului Bucătăriei şi o ardem pe alee, pentru ca divinitatea să plece în lumea de dincolo şi să povestească tot ce-am făcut noi în anul care-a trecut. Ascundem cuţitele şi foarfecele, ca să nu ne tăiem norocul. Yen-yen le aduce ofrande străbunilor familiei Louie. Dorinţele şi rugăciunile ei sunt simple: „Aduceţi-i un fiu Băiatului-soţ. Faceţi cumva ca soţia aia a lui să rămână gravidă. Dăruiţi-mi un nepot.”

În Oraşul Chinezesc, atârnăm felinare roşii cu gaz şi urări pe hârtie roşie cu auriu. Aducem dansatori, cântăreţi şi acrobaţi pentru distracţia copiilor şi a părinţilor lor. Umblăm după ingrediente speciale pentru feluri de mâncare chinezeşti, care să-i încânte însă şi pe occidentali. Ne aşteptăm să avem foarte mulţi clienţi, aşa că Bătrânul Louie mai angajează ajutoare pentru magazinele lui, dar şi mai mulţi oameni sunt necesari pentru ceea ce prevede el că va fi cea mai profitabilă afacere de Anul Nou: plimbarea cu ricşele.

— Trebuie să fim mai buni decât cei din Noul Cartier Chinezesc, îi spune el lui Sam în seara de Anul Nou. Cum să reuşim, dacă ricşele sunt trase de mexicani în noaptea cea mai chinezească din an? Vern n-are destulă putere, dar tu ai.

— Eu n-o să-mi văd capul de treburi la restaurant, îi răspunde Sam.

Socrul meu i-a mai cerut şi cu alte ocazii lui Sam să fie ricşar, dar Sam îşi găseşte mereu câte-o scuză. Nu ştiu cum o să fie de Anul Nou, dar ştiu cât de ocupaţi am fost în alte zile de sărbătoare. Niciodată însă n-am fost atât de solicitaţi, încât să nu-mi pot face rutina zilnică de lucru la restaurant, apoi la florărie, la magazinul de obiecte rare şi la magazinul de antichităţi. Ştiu că Sam minte, ştie şi Bătrânul Louie. În mod obişnuit, socrul meu şi-ar ieşi din minţi, dar acum e Anul Nou şi nu e bine să spui cuvinte grele.

În dimineaţa zilei de Anul Nou, ne îmbrăcăm cu hainele noi, punând tradiţia chinezească mai presus de regulile doamnei Sterling cu privire la stilul vestimentar pe care trebuie să-l adoptăm la muncă. Hainele sunt de fabrică, însă e o senzaţie minunată să simţim iarăşi pe piele ceva nou şi occidental. Joy, care are unsprezece luni, e adorabilă cu căciuliţa şi papuceii în formă de labe de tigru. Sunt mama ei, aşa că e normal să mi se pară frumoasă. Are faţa rotundă ca o lună. Ochii îi sclipesc negri prin contrast cu albul ca zăpada proaspătă din jurul lor. Are părul subţire şi moale. Pielea ei e palidă şi translucidă ca laptele de orez.

Nu credeam în zodiacul chinezesc atunci când mama vorbea despre el, dar cu cât trece mai mult timp de la moartea ei, cu atât înţeleg mai bine cât sunt de adevărate lucrurile pe care le spunea despre mine şi despre May. Acum, când o aud pe Yen-yen vorbind despre calităţile Tigrului, văd foarte clar cum este fata mea. Asemenea Tigrului, Joy poate fi temperamentală şi schimbătoare. Acum e zvăpăiată şi veselă, acum plânge de mama focului. Nu trece prea mult, şi încearcă să se caţere pe picioarele bunicului ei, încercând să-i atragă atenţia şi reuşind. Chiar dacă în ochii lui rămâne o fetiţă care nu face doi bani – mereu Pan-di, Speră-la-un-Frate –, Tigrul din ea i-a muşcat inima. Firea ei e mai puternică decât a lui. Cred că bătrânul respectă lucrul ăsta.

Ştiu exact momentul în care ziua de Anul Nou începe să se strice. În timp ce eu şi May ne aranjăm una alteia părul

în sufragerie, Yen-yen se joacă cu Joy, pe care a culcat-o pe jos, şi o gâdilă pe burtă, apropiindu-şi şi depărtându-şi degetele şi vorbindu-i când tare, când încet. Însă ceea ce spune nu se potriveşte deloc cu mişcările ghiduşe pe care le face.

— *Fu yen* sau *yen fu?* întreabă Yen-yen, iar Joy chiuie nerăbdătoare. Ai vrea să fii nevastă sau servitoare? Peste tot, femeile ar prefera să fie servitoare.

Chicotelile lui Joy nu mai au efectul obişnuit de îmbunare asupra bunicului, care priveşte totul din scaunul lui, cu o expresie de acreală pe chip.

— O nevastă are pe cap o soacră, ciripeşte Yen-yen. Pe nevastă o disperă plozii. Trebuie să nu iasă din cuvântul bărbatului, chiar şi atunci când el n-are dreptate. O nevastă trebuie să muncească şi iar să muncească, fără să primească vreun cuvânt de mulţumire. E mai bine să fii servitoare şi propria ta stăpână. Apoi, dacă vrei, poţi să te-arunci liniştită într-o fântână. De-am fi avut şi noi o fântână.

Bătrânul Louie se ridică brusc de la masă. Fără să rostească un cuvânt, face semn către uşă şi plecăm. E încă devreme şi deja s-au aruncat cuvinte de rău augur.

Mii de oameni vin în Oraşul Chinezesc, iar festivităţile sunt minunate. Artificiile sunt zgomotoase şi din belşug. Dansatorii deghizaţi în dragoni şi lei se zbânţuie şi ţopăie de colo-colo, mergând din magazin în magazin. Toată lumea e îmbrăcată în culori atât de vii, încât pare că un curcubeu imens s-a coborât pe pământ. După-amiaza încep să sosească şi mai mulţi oameni. De fiecare dată când mă uit pe fereastră văd câte-o ricşă gonind pe lângă noi. Până seara, ricşarii mexicani sunt extenuaţi.

La ora cinei, restaurantul Dragonul de Aur e plin ochi şi vreo douăzeci de oameni aşteaptă la uşă să se elibereze o masă. Pe la şapte şi jumătate, socrul meu îşi face loc printre clienţii înghesuiţi.

— Am nevoie de Sam, spune el.

Mă uit în jur şi-l văd pe Sam, care aşază tacâmurile la o masă de opt persoane. Bătrânul Louie îl vede şi el,

traversează încăperea şi începe să vorbească cu Sam. Nu aud ce spune, dar Sam dă din cap în semn de refuz. Bătrânul Louie mai spune ceva, iar Sam dă din nou din cap. La al treilea refuz, socrul meu îl înşfacă de cămaşă. Sam îi dă mâna la o parte. Clienţii se holbează la ei.

Bătrânul ridică tonul, scuipând parcă cuvintele în dialectul Sze Yup.

— Să nu-ndrăzneşti să nu m-asculţi!

— Ţi-am spus că nu vreau s-o fac.

— *Toh gee! Chok gin!*

Lucrez cot la cot cu Sam de luni bune şi ştiu că nu e nici leneş, nici prost. Bătrânul Louie îşi îmbrânceşte fiul prin cameră, lovindu-l de mese şi târându-l prin mulţime până la uşă. Mă duc după ei afară, unde socrul meu îl trânteşte pe Sam la pământ.

— Când îţi spun să faci ceva, faci! Toţi ceilalţi ricşari sunt obosiţi, iar tu te pricepi bine la asta.

— Nu.

— Eşti băiatu’ meu şi-o să faci ce-ţi spun eu, insistă socrul meu.

Faţa începe să-i tremure, apoi momentul de slăbiciune trece. Când vorbeşte din nou, vocea lui e de piatră:

— Ţi-am promis totul.

Nu e una dintre scenetele cu cântece şi dansuri, care se joacă peste tot în Oraşul Chinezesc în această noapte de sărbătoare. Turiştii nu înţeleg o iotă din vorbele lor, dar tot e un spectacol captivant şi distractiv pentru ei. Când socrul meu începe să-i care picioare lui Sam pe alee, o iau şi eu după mulţime. Sam nu ripostează şi nici nu strigă după ajutor. Pur şi simplu încasează. Ce fel de bărbat e?

Când ajungem la standul cu ricşe de la Curtea Celor Patru Anotimpuri, Bătrânul Louie se uită în jos la Sam şi spune:

— Eşti ricşar şi Bou, după zodiac! De-asta te-am adus aici. Acum fă-ţi treaba!

Frica şi ruşinea şterg orice urmă de culoare de pe faţa lui Sam. Se ridică în picioare cu greutate. E mai înalt decât

taică-su şi pentru prima dată observ că lucrul acesta e la fel de neplăcut pentru bătrân pe cât era înălţimea mea pentru *baba*. Face un pas înspre taică-su, îl priveşte de sus şi spune cu glas tremurat:

— N-am să-ţi trag ricşele. Nici acum, nici în vecii vecilor!

Apoi parcă devin amândoi conştienţi de tăcerea care s-a lăsat în jurul lor. Bătrânul Louie îşi netezeşte veşmintele tradiţionale. Privirea lui Sam rătăceşte prin mulţime. Când mă vede, tot corpul său pare că vrea să fugă. Apoi o ia la goană, croindu-şi drum printre turiştii gură-cască şi printre vecini. Fug după el.

Îl găsesc stând singur în camera noastră fără ferestre. Are pumnii încleştaţi. Faţa îi e roşie de mânie şi de suferinţă, dar stă drept, ţeapăn, şi vorbeşte sfidător.

— De-atâta timp mă simt jenat şi plin de ruşine în faţa ta, dar acum ai aflat adevărul, îmi spune. Eşti căsătorită cu un ricşar.

În sufletul meu, îl cred, dar mintea mea gândeşte altfel.

— Dar eşti al patrulea fiu.

— Sunt fiu în acte. În China oamenii obişnuiesc să te-ntrebe: *„Kuei hsing?”* – Cum te cheamă? –, dar asta-nseamnă de fapt: „Care e numele preţios al familiei tale?” Louie e doar un *chi ming* – un nume pe hârtie. Numele meu e Wong, de fapt. M-am născut în satul Low Tin, care nu-i foarte departe de satul tău natal din Cele Patru Districte. Tatăl meu era ţăran.

Stau pe marginea mea de pat. Mintea îmi lucrează repede: ricşar şi fiu în acte. Asta înseamnă că sunt soţie în acte, aşadar amândoi suntem aici ilegal. Mi se întoarce stomacul pe dos. Totuşi, îi recit din manualul cu instrucţiuni:

— Tatăl tău e ăla bătrânu’. Te-ai născut în Wah Hong. Ai venit aici când erai foarte mic.

Sam scutură din cap.

— Băiatul ăla a murit în China, acum foarte mulţi ani. Eu am călătorit până aici folosindu-mă de actele lui.

Îmi aduc aminte că domnul Plumb mi-a arătat o fotografie cu un băieţel şi că atunci m-am gândit că nu prea seamănă cu Sam. De ce nu mi-am pus întrebări atunci? Trebuie să ştiu adevărul. Trebuie să aflu, pentru mine, pentru sora mea şi pentru Joy. Trebuie să-mi spună *totul* – fără să se mai închidă în el şi să se îndepărteze, ca de obicei. Mă folosesc de o tactică pe care-am deprins-o în urma numeroaselor săptămâni de audieri de pe Angel Island.

— Povesteşte-mi despre satul tău şi despre familia ta adevărată, îi spun, sperând să nu-mi tremure vocea prea tare din pricina emoţiei pe care o simt. Poate că dacă va vorbi despre lucrurile astea mai plăcute, îmi va explica şi cum a ajuns să fie fiul în acte al soţilor Louie.

Nu-mi răspunde imediat. Mă priveşte lung, cum m-a privit de atâtea ori de când ne-am cunoscut. Mi s-a părut mereu că văd în această privire un fel de părere de rău pentru mine, dar poate că de fapt încerca să-mi arate compasiunea faţă de necazurile şi secretele amândurora. Încerc acum să am aceeaşi expresie. Ciudat este faptul că asta simt cu adevărat.

— Aveam un iaz în faţa casei, şopteşte el în sfârşit. Oricine putea s-arunce peşti în el şi să-i crească. Puteai să bagi un vas de lut în apă şi când îl scoteai, era plin cu peşte. Nu ceream niciun ban nimănui. Când a secat iazul, toată lumea a putut s-adune peştii rămaşi în noroi. Nici atunci n-am cerut niciun ban de la nimeni. Pe câmpul din spatele casei, cultivam legume şi pepeni. Creşteam doi porci pe an. Nu eram bogaţi, dar nici săraci nu eram.

Mie mi se pare că erau săraci. Familia lui trăia de azi pe mâine, din ce cultivau. Pare să-mi ghicească gândurile şi continuă şovăielnic:

— Când a venit seceta, eu, bunicul şi tata am muncit din greu, încercând să facem pământul roditor. Mama mai muncea cu ziua prin satele învecinate, la plantatul şi recoltatul orezului, încercând să mai câştige un bănuţ, dar nici pe pământurile lor nu cădea strop de apă. A început să

ţeasă pânză şi să se ducă cu ea la târg. A încercat s-ajute familia, dar n-a fost destul. Nu poţi să trăieşti doar cu aer şi cu soare. Când s-au prăpădit două dintre surorile mele, eu, tata şi al doilea frate al meu am pornit spre Shanghai. Ne pusesem în gând să câştigăm destui bani ca să ne-ajungă să ne-ntoarcem în Low Tin şi să ne cultivăm din nou pământul. Mama a rămas acasă cu fratele şi sora mea mai mică.

În Shanghai, n-au dat peste ceea ce sperau, ci peste o viaţă grea. Nu cunoşteau pe nimeni şi astfel n-au putut să se angajeze la fabrici. Tatăl lui Sam s-a angajat ca ricşar, iar Sam, care de-abia împlinise doisprezece ani, şi fratele său, care era cu doar doi ani mai mic, umblau în căutare de slujbe cu ziua. Sam a vândut chibrituri la colţuri de stradă; fratele lui alerga după camioanele cu cărbuni, ca să adune bulgării care se prăvăleau pe drum şi să îi vândă săracilor. Vara trăiau cu coji de pepene adunate de prin gunoaie şi iarna mâncau lături de *jook*.

— Tatăl meu trăgea din ce în ce mai tare, continuă Sam. La început, bea ceai cu două cuburi de zahăr, ca să-şi recapete puterile şi să-şi răcorească pielea. Când n-a prea mai avut bani, nu şi-a mai luat decât ceai ieftin, făcut din pulbere şi codiţe, fără zahăr. Apoi, aşa cum făceau mulţi ricşari, a început să fumeze opiu. Nu opiu adevărat! De unde bani de-aşa ceva! Şi nici nu fuma de plăcere. Avea nevoie de el ca stimulent, ca să poată să tragă în continuare ricşa când era înăbuşitor de cald sau când erau taifunuri. Cumpăra resturile de opiu rămase de la bogaţi, pe care le vindeau servitorii lor. Opiul îi dădea tatei puteri false, căci vigoarea lui se măcina, iar inima i se ofilise de tot. N-a trecut mult şi a început să tuşească cu sânge. Se zice că niciun ricşar n-apucă vârsta de cincizeci de ani şi majoritatea deja nu mai dau randament când ajung pe la treizeci de ani. Tata a murit la treizeci şi cinci de ani. L-am înfăşurat într-o rogojină şi l-am lăsat pe stradă. I-am luat locul şi am asudat din greu pentru fiecare bănuţ pe care l-

am făcut trăgând ricşa. Aveam şaptesprezece ani, iar fratemeu, cincisprezece.

În timp ce povesteşte, îmi trec prin minte toate plimbările pe care le-am făcut cu ricşele şi mă izbeşte faptul că niciodată nu m-am gândit la bărbaţii care le trăgeau. Pe ricşari nu-i vedeam ca pe nişte oameni adevăraţi. Aproape că nu păreau a fi umani. Mi-aduc aminte că puţini aveau cămăşi sau încălţări, îmi amintesc cum le ieşeau şirele spinărilor şi omoplaţii din piele şi cum curgeau apele de pe ei, chiar şi iarna.

— Am învăţat toate şmecheriile, povesteşte Sam în continuare. Am învăţat că pot să primesc un bacşiş mai mare dacă duc clientul sau clienta până la uşă când bate taifunul, fiindcă aşa nu-şi strică pantofii. Am învăţat să fac plecăciuni în faţa femeilor şi bărbaţilor şi să-i invit să se urce în *li-ke-xi*, să spun *Mai-da-mu* pentru *doamnă* sau *Mai-se-dan* pentru *stăpân*. Îmi ascundeam ruşinea când râdeau de engleza mea stricată. Câştigam nouă dolari de argint pe lună, dar tot n-aveam cum să trimit bani acasă, la familia mea din Low Tin. Nu ştiu ce s-a ales de ei. Poate că s-au prăpădit. Nu puteam să am grijă nici măcar de fratele meu, care, împreună cu alţi copii, ajuta la împinsul ricşelor peste podurile arcuite de peste râul Suzhu, pentru câteva monede de cupru pe zi. A murit de tuberculoză în iarna următoare. Se opreşte şi gândul îi zboară în trecut, spre Shanghai. Apoi mă-ntreabă: Ai auzit vreodată cântecul ricşarului? Nu aşteaptă răspunsul şi începe să cânte:

Pentru un bob de orez, îşi face boneta coş de gunoi.
Pentru un vreasc de foc, îşi face mâinile coş de gunoi.
Trăieşte într-o colibă de paie.
Doar luna-i este felinar.

Îmi aduc aminte de cântec şi mă întorc parcă pe străzile Shanghaiului, cu muzica lor. Sam îmi vorbeşte despre greutăţile lui, dar pe mine mă cuprinde singurătatea când mă gândesc la acasă.

— Trăgeam cu urechea la ricşarii care erau comunişti, continuă el. Îi auzeam cum se plâng că săracii sunt nevoiţi de când lumea să se mulţumească cu ce au. Nu asta era viaţa pe care voiam s-o duc. Nu pentru asta muriseră tata şi frate-meu. Mi-aş fi dorit să fi putut să le schimb soarta, dar după ce n-au mai fost, n-am avut de ales şi-a trebuit să mă gândesc doar la cum să supravieţuiesc. Mă gândeam că dacă capii Bandei Verzi au început de jos, de la trasul ricşei, eu de ce n-aş reuşi? În Low Tin n-am fost la şcoală. Eram un băiat de ţăran. Dar până şi ricşarii înţelegeau importanţa educaţiei şi de-aia breasla lor sponsoriza şcolile din Shanghai. Am învăţat dialectul Wu. Am prins şi nişte cuvinte în engleză – câteva, nu multe.

Cu cât povesteşte mai mult, cu atât îmi simt sufletul mai aproape de el. Când l-am întâlnit prima oară, în Grădina Yu Yuan, am crezut că nu-i chiar aşa de rău. Acum îmi dau seama cât de mult a luptat pentru a-şi schimba viaţa şi cât de puţin din toate astea am priceput eu până acum. Vorbeşte fluent Sze Yup şi dialectul Wu al străzii, în vreme ce engleza lui e aproape inexistentă. Mi-amintesc că în ziua când ne-am cunoscut n-am putut să nu observ că pantofii şi costumul lui erau noi. Probabil erau primele pe care reuşise să şi le cumpere. Mi-amintesc de şuviţa roşcată pe care am zărit-o în părul lui şi cum am presupus că are legătură cu America, fără să-mi dau seama că este de fapt un semn al malnutriţiei. Apoi, mă gândesc la comportamentul lui. Mereu s-a purtat respectuos cu mine, nu m-a tratat ca pe o *fu yen*, ci mai degrabă ca pe un client pe care trebuie să-l mulţumeşti. Mereu se înclină în faţa Bătrânului Louie şi a lui Yen-yen, dar nu pentru că sunt părinţii lui, ci pentru că, pentru ei, el este ca un fel de servitor.

— Să nu-ţi pară rău pentru mine, spune soţul meu. Tata ar fi murit oricum. Când munceşti pământul, n-ai cum să ai o viaţă bună; trebuie să cari douăzeci şi cinci de *jin*[41] pe cobiliţa de bambus sau să lucrezi aplecat pe câmpul de

[41] Un *jin* chinezesc este echivalentul a 500 de grame.

orez cât e ziua de lungă. Singurele câştiguri pe care le-am avut au fost din munca cu mâinile şi picioarele. Am început ca mulţi alţi ricşari, fără să ştiu ce să fac, cu tălpile desculţe bătând drumul ca nişte frunze de palmier. Am învăţat să-mi sug burta, să-mi scot pieptul înainte, să-mi ridic genunchii cât mai sus şi să-mi întind capul şi gâtul înainte. Cât am fost ricşar, am făcut un „evantai de fier”.

L-am auzit pe tata folosind această expresie când vorbea despre cei mai buni ricşari ai săi. Însemna că au un spate tare şi drept, iar pieptul le era întins, bombat şi puternic precum un evantai făcut din fier. Îmi aduc aminte şi ce spunea mama despre cei născuţi în anul Boului: că Boul e capabil să facă sacrificii mari pentru bunăstarea familiei sale, că va lua asupra lui toate greutăţile şi că – deşi pare a fi simplu şi serviabil ca animalul pe care-l întruchipează – greutatea lui se măsoară în aur.

— Dacă făceam patruzeci şi cinci de monede de cupru dintr-o cursă, eram fericit, continuă Sam. Schimbam monedele de cupru pe cincisprezece cenţi. Schimbam toate monedele de cupru pe monede de argint şi pe cele de argint pe dolari de argint. Dacă îmi mai ieşea şi câte-un bacşiş, eram şi mai fericit. Mă gândeam că dacă aş putea pune deoparte cinci cenţi pe zi, aş avea o sută de dolari într-o mie de zile. Eram gata să înghit amărăciune pentru a găsi aur.

— Ai fost angajat la tatăl meu?

— Măcar n-am avut parte de-o asemenea umilinţă. Îmi atinge brăţara de jad. Pentru că nu tresar, îşi trece arătătorul pe sub brăţară şi îmi atinge uşor pielea.

— Atunci cum ai dat de bătrân? Şi de ce-a trebuit să mă iei de nevastă?

— Banda Verde deţinea cea mai mare afacere cu ricşe, îmi răspunde el. Lucram la ei. Membrii bandei făceau mai mereu pe intermediarii între cei care voiau să devină fii în acte şi cei care vindeau actele. În cazul nostru, au fost şi peţitori. Voiam să-mi schimb soarta. Bătrânul Louie avea actele de vânzare şi…

— Avea nevoie de ricşe şi de neveste, îi iau eu vorba din gură, dând din cap când îmi aduc aminte prin ce-am trecut. Tata le datora bani celor din Banda Verde. Tot ce mai avea de vândut erau ricşele şi fetele lui. Eu şi May suntem aici. Ricşele tatei sunt aici, dar tot nu-mi explic cum ai ajuns tu aici.

— Pentru mine, preţul pe care trebuia să-l plătesc pentru acte era de o sută de dolari pentru fiecare an din viaţa mea. Aveam douăzeci şi patru de ani, deci urma să mă coste două mii patru sute de dolari vaporul şi pe urmă cazarea şi masa în Los Angeles. Nu aveam cum să strâng atâţia bani cu cei nouă dolari pe care-i făceam pe lună. Şi astăzi muncesc pentru a-i plăti datoria ăluia bătrân – nu muncesc numai pentru mine, ci şi pentru tine şi Joy.

— De-asta nu ne plăteşte niciodată?

El încuviinţează din cap.

— N-o să ne dea niciun ban până n-o să ne acoperim datoria. De-asta nici pe unchi nu-i plăteşte. Şi ei sunt fii în acte. Doar Vern e sânge din sângele lor.

— Dar tu eşti diferit faţă de ceilalţi unchi.

— Aşa este. Aveau nevoie de cineva care să umple golul lăsat de fiul lor care-a murit. De-aia locuim cu ei şi eu conduc restaurantul, chiar dacă habar n-am despre mâncare sau despre afaceri. Dacă cei de la imigrări descoperă că nu sunt cine pretind că sunt, pot să mă bage la puşcărie sau să mă deporteze. Dar s-ar putea să mă lase să rămân, pentru că ăla bătrânu' m-a făcut şi asociat în acte.

— Tot nu înţeleg de ce a trebuit să te-nsori cu mine. Ce vrea de la noi?

— Un singur lucru, şi-anume un nepot. De-asta v-a adus aici pe tine şi pe sora ta. Vrea un nepot cu orice preţ, fie de la tine, fie de la ea.

Simt că mi se strânge inima. Doctorul din Hangehow a spus că e foarte probabil să nu mai pot avea copii, dar dacă îi spun lui Sam, va trebui să îi explic şi de ce. În schimb, îl întreb:

— Dacă te priveşte ca pe fiul lui adevărat, atunci de ce trebuie să-i plăteşti datoria?

Sam îmi ia mâinile într-ale lui şi eu nu mi le retrag, deşi mi-e foarte teamă că va afla secretul meu.

— Zhen Long, îmi spune el sincer. Până şi părinţii mei mă strigau rareori pe numele meu chinezesc, care înseamnă Perlă Dragon. Acum, că îl aud, îl simt ca pe un nume de alint. Un fiu trebuie să-şi plătească datoriile, pentru el, pentru soţia şi copilul lui. În Shanghai, când cumpăneam la toată afacerea, mă gândeam în sinea mea: Când o să se ducă ăla bătrânu', o să fiu un om de la Muntele de Aur, cu multe afaceri. Pe urmă am ajuns aici. La început, erau zile în care nu-mi doream decât să pot pleca acasă. Călătoria cu vaporul nu costă decât o sută treizeci de dolari la clasa a patra. Credeam că pot să strâng suma asta păstrând bacşişurile pe care le primeam, dar pe urmă tu şi Joy aţi intrat în viaţa mea. Ce fel de soţ aş fi fost dacă v-aş fi părăsit? Ce fel de tată aş fi fost?

Din clipa în care eu şi May am ajuns în Los Angeles, nu ne-am gândit decât la cum să scăpăm de-aici. Dac-am fi ştiut – dac-aş fi ştiut – că Sam vrea acelaşi lucru.

— Am început să mă gândesc să plecăm toţi trei, eu, tu şi Joy, dar cum să duc copilul la clasa a patra? Ar putea şi să moară. Îmi strânge mâinile într-ale lui. Mă priveşte drept în ochi, iar eu nu-i evit privirea. Eu nu sunt ca ceilalţi. Nu mai vreau să mă-ntorc în China. Aici, deşi sufăr în fiecare zi, e un loc bun pentru Joy.

— Dar China este patria noastră. Japonezii o să se sature la un moment dat.

— Dar ce viitor ar avea Joy în China? Ce viitor am avea noi toţi în China? În Shanghai eram ricşar. Tu erai o fată frumoasă.

Nu mi-am dat seama că ştie lucrul acesta despre mine şi May. Felul în care o spune şterge toată mândria pe care obişnuiam să o am faţă de meseria noastră.

— Nu vreau să urăsc pe nimeni, dar îmi urăsc soarta şi o urăsc şi pe-a ta, spune el. Nu ne putem schimba condiţia

sau ce ni s-a întâmplat, dar n-ar trebui să încercăm să-i schimbăm destinul fiicei noastre? Ce viaţă o aşteaptă în China? Aici aş putea să-i plătesc datoria ăluia bătrân şi poate ne-am câştiga şi libertatea. Apoi, am putea să-i oferim lui Joy o viaţă normală – o viaţă cu şansele pe care tu şi eu nu le-am avut niciodată. Poate într-o bună zi va putea să meargă la colegiu.

Vorbele lui îmi mângâie inima mea de mamă, dar partea mea practică, cea care a îndurat pierderea părinţilor, a casei noastre şi pângărirea violentă a trupului de către oamenii-maimuţe, nu vede cum s-ar putea împlini asemenea vise.

— Nu vom reuşi niciodată să scăpăm de locul ăsta şi de oamenii ăştia, spun eu. Uită-te-n jurul nostru! Unchiul Wilburt lucrează pentru bătrân de douăzeci de ani şi tot nu a reuşit să-şi acopere datoria.

— Poate că şi-a plătit-o şi acum strânge bani pentru a se întoarce acasă bogat. Sau poate că e fericit aşa cum e acum. Are o slujbă, o locuinţă, o familie cu care să ia cina în fiecare duminică seara. Tu nu ştii cum e să trăieşti într-un sat fără curent şi fără apă curentă. Ai o singură încăpere pentru toată familia, cel mult două. Nu mănânci nimic altceva decât orez şi legume, în afara zilelor de sărbătoare sau când e vreun festival, dar şi atunci faci cu sacrificii mari.

— Nu vreau să spun decât că e greu să te întreţii singur, darămite să ne ajuţi pe toţi patru. Cum o să faci asta?

— Toţi patru? Te referi la May.

— E sora mea şi i-am promis mamei că o să am grijă de ea.

Se gândeşte un timp la lucrul acesta. Apoi vorbeşte:

— Sunt răbdător. Pot să am răbdare şi să muncesc din greu. Îmi zâmbeşte sfios. Dimineaţa, când tu te duci la Felinarul de Aur s-o ajuţi pe Yen-yen şi s-o vezi pe Joy, eu muncesc la Templul Kwan Yin, unde le vând tămâie *lo fan*-ilor, pe care o bagă în recipientele de ars mari, făcute din bronz. Trebuie să le zic: „Visele vi se vor îndeplini, pentru

că binecuvântarea acestei zeităţi milostive nu cunoaşte margini”, dar din gura mea nu pot să iasă cuvintele astea în engleză. Totuşi, oamenilor li se face milă şi îmi cumpără tămâia.

Se ridică în picioare şi se duce la dulap. E un bărbat atât de slab, dar nu ştiu cum de nu i-am văzut evantaiul de fier până acum. Scotoceşte prin sertarul de sus şi se întoarce cu un ciorap plin. Îl deşartă şi din el curg monede de cinci, de zece şi de douăzeci de cenţi şi câţiva dolari, în bancnote.

— Atât am putut să pun deoparte pentru Joy, îmi spune.

Pipăi monedele.

— Eşti un om bun, îi spun, deşi e greu de crezut că această sumă derizorie îi va putea schimba viaţa lui Joy.

— Ştiu că e puţin, recunoaşte el, dar e mai mult decât câştigam ca ricşar şi o să se strângă. Poate că peste un an sau doi o s-ajung ajutor de bucătar. Dacă o să reuşesc s-ajung bucătar-şef, o să câştig douăzeci de dolari pe săptămână. Când o să ne permitem să locuim singuri, o să mă fac pescar sau grădinar, poate. Dacă o să mă fac pescar, o să avem mereu peşte la masă. Dacă o să mă fac grădinar, o să avem legume la masă.

— Eu vorbesc bine limba engleză. Aş putea să-mi găsesc de lucru în afara Cartierului Chinezesc.

La drept vorbind, ce ne-ar putea face să credem că Bătrânul Louie ne va elibera vreodată? Şi chiar de-ar face asta, n-ar trebui să-i spun şi eu lui Sam adevărul despre mine? Nu că Joy nu e copilul lui! Secretul acesta e numai al meu şi al lui May şi nu-l voi spune niciodată, dar trebuie să-i spun ce mi-au făcut oamenii-maimuţe şi cum au omorât-o pe mama.

— Am fost mânjită cu noroi şi niciodată n-am să mă pot curăţa, încep eu să-mi spun povestea, sperând că lucrurile pe care mi le-a spus mama despre zodia Boului sunt adevărate: că n-o să te părăsească la greu şi c-o să stea lângă tine, fidel, fiind o persoană mărinimoasă şi bună la suflet. Nu trebuie s-o cred în momente ca acesta? Totuşi,

emoţiile pe care i le citesc pe faţă – mânie, dezgust şi milă – mă fac să-mi fie foarte greu să mă destăinui.

După ce îmi termin povestea, îmi spune:

— Ai trecut prin toate astea şi totuşi Joy a ieşit perfect. Sigur o să aibă un viitor strălucit. Îmi pune un deget pe buze, ca să nu mai spun nimic. Prefer să fiu însurat cu o bucată de jad spart, decât cu un munte de argilă fără cusur. Tata obişnuia să spună că oricine poate să ţească o floare pe brocart, dar câte femei sunt în stare să-ţi aducă o mână de cărbuni de foc, pe timp de iarnă? Se referea la mama, care a fost o femeie bună şi loială, la fel ca tine.

Îi auzim pe ceilalţi intrând în casă, dar nu ne mişcăm. Sam se apleacă spre mine şi îmi şopteşte la ureche:

— Pe banca aceea din Grădina Yu Yuan, ţi-am spus că îmi placi şi te-am întrebat dacă şi tu mă placi. Ai dat din cap că da, mai ţii minte? Pentru o căsătorie aranjată, este mai mult decât am fi putut spera. Nu m-am aşteptat niciodată să găsesc fericirea, dar poate-ar trebui să încercăm s-o căutăm, nu crezi?

Mă întorc cu faţa către el. Buzele noastre aproape că se ating când îi şoptesc:

— Şi dacă nu mai pot avea copii? Oricât de apropiată m-aş simţi acum de el, tot îmi vine greu să-i spun tot adevărul. După ce-am născut-o pe Joy, doctorii de pe Angel Island mi-au spus că n-o să mai pot face copii.

— Nouă, bărbaţilor, ni se spune de mici că n-o s-avem noroc în viaţă dacă n-o s-avem un fiu până la treizeci de ani. Cea mai gravă insultă pe care i-o poţi striga cuiva pe stradă e: „Să mori fără urmaş!” Ni se spune că dacă n-o s-avem un băiat, trebuie s-adoptăm unul, ca să ducă numele mai departe şi să aibă grijă să ne venereze atunci când o să devenim străbuni. Dar dacă ai un fiu care este… care are… care nu poate…

Se străduieşte, cum adesea ni s-a întâmplat şi mie şi lui May, să găsească un nume pentru problema lui Vernon.

— Îţi cumperi un fiu, cum te-a cumpărat pe tine Bătrânul Louie, îi termin eu fraza, ca să ai grijă de el şi de Yen-yen când o să devină străbuni.

— Şi dacă n-o să am eu grijă, o să aibă fiul pe care o să-l facem pentru ei, într-o bună zi. Un nepot poate să le lumineze zilele aici, dar şi pe lumea de dincolo.

— Dar eu nu le pot dărui un fiu.

— Nu trebuie să afle, iar mie nu-mi pasă. Şi cine ştie? Poate că Vern o să-i dăruiască un fiu surorii tale şi astfel o să se achite de datoriile lui.

— Sam, eu nu pot să-ţi dăruiesc ţie un fiu.

— Se spune că o familie e incompletă fără un fiu, dar eu sunt fericit cu Joy. Ea e sufletul meu. De fiecare dată când îmi zâmbeşte, când mă prinde de deget, când se uită lung la mine cu ochişorii ei negri, ştiu că sunt un bărbat norocos. În timp ce vorbeşte, îi iau mâna şi o lipesc de obrazul meu, apoi îi sărut vârfurile degetelor.

— Pearl, poate că noi am avut o soartă rea, dar ea e viitorul nostru. Pentru că e singurul nostru copil, îi putem oferi totul. Poate să aibă parte de educaţia de care eu n-am avut parte. Poate se va face doctor sau.... Lucrurile astea nu contează foarte mult, pentru că ea va rămâne mereu consolarea şi bucuria noastră.

Când mă sărută, îi răspund la sărut. Stăm pe marginea patului şi tot ce trebuie să fac e să-l îmbrăţişez şi să-l trag spre mine în pat. Chiar dacă ceilalţi sunt acasă şi chiar dacă aud fiecare scârţâit al patului şi fiecare geamăt înăbuşit, eu şi Sam facem chestia aia dintre soţ şi soţie. Nu e uşor pentru mine. Ţin ochii închişi şi o gheară îmi cuprinde inima. Încerc să mă concentrez asupra muşchilor care au lucrat pământul, au tras ricşe în oraşul meu natal şi care cu un moment în urmă au legănat-o pe Joy. Mie, chestia asta dintre soţ şi soţie n-o să-mi trezească niciodată prea mari plăceri, n-o să am parte de dezlănţuirea norilor şi a ploii, de gustul extazului care durează o sută de ani sau cum îi mai spun poeţii. Pentru mine, înseamnă o apropiere de Sam, dorul pe care îl simţim faţă de ţara-mamă şi faţă de părinţi,

şi viaţa grea pe care o ducem aici, în America, unde suntem *wang k'uo nu* – sclavi din ţara pierdută, trăind de-a pururi sub stăpânire străină.

După ce termină şi după ce trece ceva timp, mă ridic din pat şi mă duc în sufragerie s-o iau pe Joy. Vern şi May sunt deja în camera lor, dar Bătrânul Louie şi Yen-yen schimbă priviri cu subînţeles.

— O să-mi faci un nepot? mă-ntreabă Yen-yen, când mi-o dă pe Joy în braţe. Eşti o noră bună.

— Ai fi o noră şi mai bună dacă i-ai spune şi soră-tii să-şi facă şi ea treaba, adaugă bătrânul.

Nu-i răspund. O duc pe Joy în camera noastră şi o aşez în sertarul ei din dulap. Apoi îmi scot de la gât săculeţul pe care mi l-a dăruit mama. Trag sertarul de sus şi îl pun lângă cel pe care i l-a dăruit May lui Joy. Nu mai am nevoie de el. Închid sertarul şi mă întorc lângă Sam. Mă dezbrac şi mă strecor goală în pat. Când îi simt mâna care se plimbă pe pielea mea, îmi iau inima-n dinţi şi-l întreb:

— Uneori dispari şi după-amiezile, îi spun. Unde te duci?

Mâna i se opreşte pe şoldul meu.

— Pearl… Îmi rosteşte numele prelung şi moale. Nici în Shanghai nu mă duceam în locurile alea şi nici aici n-am să mă duc vreodată.

— Atunci unde.

— Mă duc înapoi la templu, de data asta pentru a aduce ofrande familiei mele, familiei tale şi chiar străbunilor familiei Louie.

— Familiei mele?

— Tocmai mi-ai povestit cum a murit mama ta, dar eu ştiam că trebuie să fie moartă, şi tatăl tău la fel. N-ai fi venit aici la noi dac-ar mai fi fost în viaţă.

E deştept. Mă cunoaşte bine şi mă-nţelege.

— Le-am adus ofrande străbunilor noştri de când ne-am căsătorit, adaugă el.

Dau din cap, ca pentru mine. Le-a răspuns sincer anchetatorilor de pe Angel Island.

— Eu nu cred în lucrurile astea, îi mărturisesc.

— Poate-ar trebui să crezi. E tradiţia noastră de cinci mii de ani.

În timp ce facem încă o dată chestia dintre soţ şi soţie, auzim sirenele şuierând în depărtare. Dimineaţa, când ne trezim, aflăm că a fost un incendiu în Oraşul Chinezesc. Unii spun că a fost un accident, focul izbucnind dintre rămăşiţele încă aprinse ale artificiilor din spatele pescăriei lui George Wong, în timp ce alţii o ţin una şi bună că a fost o incendiere premeditată, pusă la cale de cei din Noul Cartier Chinezesc, care detestă ideea de „sat tradiţional chinez” a lui Christine Sterling, sau de cei de pe Strada Olvera, care nu vor să aibă concurenţă. Zvonurile au circulat necontenit o vreme, dar indiferent de cum s-a produs incendiul, cert este că a distrus mare parte din Oraşul Chinezesc.

Chiar şi cea mai frumoasă lună

Zeul Focului nu face discriminări. El aprinde felinarele, face să strălucească licuricii, transformă sate întregi în cenuşă, arde cărţi, fierbe mâncarea şi încălzeşte căminurile. Tot ce pot spera oamenii este ca un dragon – un element de apă – să arunce apă peste incendii, atunci când acestea vor izbucni. Chiar dacă nu crezi în astfel de lucruri, e bine totuşi să-i aduci ofrande. Cum spun americanii, mai bine te păzeşti decât să o păţeşti. În Oraşul Chinezesc, unde nimeni nu are asigurare, nu se aduc ofrande pentru îmblânzirea Zeului Focului şi nici pentru a câştiga bunăvoinţa vreunui dragon. Nu e semn bun, dar îmi zic în sinea mea că americanii spun că fulgerul nu loveşte niciodată de două ori în acelaşi loc.

Va dura aproape şase luni până vor fi refăcute zonele din Oraşul Chinezesc distruse de fum şi de apă şi până vor fi reconstruite părţile distruse de foc. Bătrânul Louie e într-o situaţie mai rea decât a multora, pentru că nu numai că banii ascunşi de el în diverse magazine au ars, dar mare parte din bogăţia sa adevărată – marfa lui – s-a prefăcut în scrum. Nu mai sunt deloc bani în casă şi se cheltuie mult pentru reconstrucţie, pentru comenzile de noi mărfuri din fabricile din Shanghai şi din centrele comerciale de antichităţi din Canton (să sperăm că vor putea fi încărcate pe vapoare străine şi că vor putea trece fără probleme prin apele pline de nave japoneze) şi pentru mâncarea, întreţinerea şi îmbrăcămintea unei familii de şapte persoane, ca să nu mai punem la socoteală asociaţii şi fiii în acte, care locuiesc în pensiunile pentru nefamilişti din apropiere. Socrul meu este foarte nemulţumit.

Deşi insistă ca eu şi May să rămânem lângă bărbaţii noştri şi să muncim cot la cot cu ei, nu e nimic de făcut pentru noi. Nu ştim să lucrăm cu ciocanul sau cu ferăstrăul. Nu avem marfă de despachetat, de lustruit sau de vândut. Nu mai sunt podele de măturat, geamuri de spălat sau

clienţi de servit. Cu toate acestea, eu, May şi Joy pornim în fiecare dimineaţă spre Oraşul Chinezesc, ca să vedem cum merg lucrările. Lui May îi surâde planul lui Sam de a sta împreună şi de a pune bani deoparte.

— Aici ne dau de mâncare, spune ea într-un final, dându-mi impresia de o oarecare maturitate în gândire. Da, vom aştepta momentul în care vom putea pleca împreună, toţi patru.

După-amiezile, ne ducem pe la Tom Gubbins, la Compania de Costume Asiatice, care a scăpat neatinsă din incendiu. Închiriază recuzite şi costume şi lucrează ca agent pentru figuranţii chinezi care vor să apară în filme. În rest, viaţa lui e un mister pentru toată lumea. Unii zic că s-a născut în Shanghai. Alţii, că e chinez doar pe sfert. Unii zic că e juma'-juma'. Alţii, că n-are nicio picătură de sânge chinezesc în vene. Unii îl strigă „unchiul Tom". Alţii îi zic Lo Fan Tom. Noi îi spunem Bak Wah Tom, Tom de la Cinema, aşa cum singur s-a prezentat la Marea Deschidere a Oraşului Chinezesc. De la Tom am învăţat că poţi să-ţi faci o reputaţie cultivând misterul, confuzia şi exagerarea.

Îi ajută pe mulţi chinezi – le cumpără haine, cumpără haine de la ei, le găseşte camere de închiriat sau slujbe, le aranjează chinezoaicelor gravide să nască în spitale care nu acceptă chinezi, participă la interviurile cu inspectorii de la imigrare, care sunt tot timpul pe urmele negustorilor în acte şi ale fiilor în acte, şi totuşi puţini îl plac. Poate pentru că mai demult a lucrat ca interpret pe Angel Island, unde a fost acuzat că a lăsat o femeie însărcinată. Poate pentru că îi plac fetişcanele, deşi unii spun că mai degrabă îi plac băieţii. Tot ce ştiu e că vorbeşte o cantoneză aproape perfectă, iar dialectul Wu îl stăpâneşte foarte bine. Şi mie, şi lui May ne place să auzim sunetele dialectului nostru natal care ies din gura lui.

Îi propune surorii mele să facă figuraţie în filme. Bineînţeles că Bătrânul Louie nu este de acord:

— Asta-i o slujbă de femeie uşoară.

E atât de previzibil, dar de data asta nu face decât să repete părerea oamenilor mai în vârstă, care cred că actriţele – cele de operă, de teatru sau de film – sunt ceva mai sus decât prostituatele.

— Mai vorbeşte cu socrul tău, o sfătuieşte Tom pe May. Spune-i că unul din paisprezece vecini lucrează la studiourile de film. E un mod bun de a face nişte bani în plus. Aş putea chiar să-i găsesc şi lui ceva de lucru. Îi promit că va câştiga mai mulţi bani într-o singură săptămână decât face în trei luni la magazinul de antichităţi.

Ideea ne face să râdem.

Oamenii din Cartierul Chinezesc sunt numiţi adesea „actori de bunăvoie”. Când studiourile şi-au dat seama că pot angaja chinezi pentru o sumă infimă, de „cinci dolari pe cap de chinezoi”, au început să-i folosească pe vecinii noştri ca figuranţi, în filme precum *Pasagerul clandestin, Orizont pierdut, Moartea din zori a generalului, Aventurile lui Marco Polo,* seria Charlie Chan şi, desigur, *Pământ bun*. Depresiunea economică a mai trecut, dar oamenii tot au nevoie de bani şi sunt în stare să facă orice pentru a-i câştiga. Până şi locuitorii din Noul Cartier Chinezesc, care sunt mai înstăriţi ca noi, merg să facă figuraţie. O fac pentru că li se pare distractiv şi se pot vedea pe ecranul cinematografului.

Eu nu vreau să lucrez la *Haolaiwu*. Nu pentru c-aş fi de modă veche, ci pentru că îmi dau seama că nu sunt destul de frumoasă. Dar sora mea este şi îşi doreşte asta nespus. O idolatrizează pe Anna May Wong, în ciuda faptului că toată lumea vorbeşte despre ea ca despre cineva demn de ocară, fiindcă joacă numai roluri de curtezană, de menajeră sau de criminală. Dar când o văd pe Anna May pe ecran, mă gândesc cum o picta Z.G. pe sora mea în trecut. Asemenea Annei May, May e strălucitoare ca o zeiţă.

Săptămâni întregi, Tom ne imploră să-i vindem *cheongsam*-urile noastre.

— De obicei cumpăr haine de la cei care se-ntorc din vizitele în China şi care mi le vând pentru că s-au îngrăşat prea tare. Sau le cumpăr de la cei care vin aici pentru prima dată şi care au slăbit prea mult pe vapor şi pe Angel Island. Dar în vremurile astea nimeni nu mai pleacă acasă din cauza războiului, iar cei care au norocul să poată să plece din China, de obicei lasă totul în urmă. Dar cu voi două e altceva. Socrul vostru a avut grijă de voi şi v-a adus hainele aici.

Nu m-ar deranja să ne vindem hainele – mă enervează că trebuie să le purtăm de dragul turiştilor care vizitează Oraşul Chinezesc –, dar May nici nu vrea s-audă.

— Rochiile noastre sunt frumoase! ţipă ea indignată. Sunt parte din noi! *Cheongsam*-urile noastre au fost croite în Shanghai. Materialul din care-s făcute a fost adus de la Paris. Sunt elegante – mai elegante decât orice-am văzut aici.

— Dar dac-o să ne vindem *cheongsam*-urile, o să putem să ne cumpărăm rochii noi – rochii la modă în America, îi spun eu. M-am săturat să arăt demodată sau ca şi cum tocmai aş fi coborât de pe vapor.

— Dacă le vindem, întreabă May cu şiretenie, ce-o să se-ntâmple când o să se redeschidă Oraşul Chinezesc? N-o să-şi dea seama Bătrânul Louie că nu le mai avem?

Tom o linişteşte:

— E bărbat, n-o să observe.

Bineînţeles c-o să observe! Lui nu-i scapă nimic.

— N-o să-i pese dac-o să-i dăm şi lui o parte din banii pe care o să ni-i plătească Tom, spun eu, sperând să am dreptate.

— Doar să nu-i daţi prea mult, spune Tom, scărpinându-şi barba. Lăsaţi-l să creadă c-o să câştigaţi şi mai mulţi bani dac-o să mai daţi pe-aici.

Fiecare îi vinde câte un *cheongsam* lui Tom. I le dăm pe cele mai urâte şi mai vechi, dar care sunt splendide în comparaţie cu cele din colecţia lui. Apoi luăm banii şi o luăm spre sud de Broadway, până ajungem la magazinele

occidentale. Ne cumpărăm rochii din vâscoză, pantofi cu toc, mănuşi, lenjerie nouă şi câteva pălării – toate din vânzarea a două rochii şi ne mai rămân şi bani, pe care o să i-i punem în palmă Bătrânului Louie, ca să nu fie furios pe noi.

May îşi începe campania, sâcâindu-l, linguşindu-l şi da, chiar flirtând cu el, încercând să-l facă să cedeze în faţa dorinţelor ei, aşa cum făcea odinioară cu tata.

— Ţie-ţi place să fim ocupate, spune ea, dar cu ce să ne ocupăm acum? Bak Wah Tom zice c-aş putea să câştig cinci dolari pe zi dacă mă angajez la *Haolaiwu*. Gândeşte-te ce sumă s-ar strânge într-o săptămână! La banii ăştia, adaugă şi ce mi-ar da dacă port propria costumaţie. Eu am o mulţime de haine!

— Nu, zice Bătrânul Louie.

— Cu hainele mele frumoase, s-ar putea să prind un cadru de-aproape. Pentru asta se plătesc zece dolari. Dacă primesc o replică – o singură replică – câştig douăzeci de dolari!

— Nu, spune Bătrânul Louie din nou, dar de data asta vedem cum numără banii în gând.

Lui May începe să-i tremure buza de jos. Îşi încrucişează mâinile-n sân. Se face mică şi-n felul ăsta îţi trezeşte milă.

— În Shanghai am fost o fată frumoasă. De ce n-aş putea fi şi aici?

Muntele poate fi sfărâmat bucăţică cu bucăţică. După câteva săptămâni, bătrânul cedează în sfârşit.

— O singură dată. Poţi să te duci o dată.

Auzind aceste vorbe, Yen-yen pufneşte şi iese din cameră, Sam dă din cap neîncrezător şi eu simt cum mi se împurpurează obrajii de fericire că May a fost ea însăşi şi aşa l-a înfrânt pe bătrân.

Nu reţin numele primului film în care a apărut May, dar pentru că a avut propria vestimentaţie, a primit un rol de curtezană în locul unuia de ţărăncuţă. S-a dus la filmări trei nopţi la rând şi a dormit în timpul zilei, aşa că n-a apucat

să-mi povestească cum a fost decât după terminarea filmărilor.

— Am stat toată noaptea într-o ceainărie de pe platou şi-am ronţăit migdale, îşi aduce ea aminte, visând cu ochii deschişi. Asistentul de regie mi-a zis că-s o bucăţică bună. Îţi dai seama?

Zile în şir îi spune lui Joy că-i o „bucăţică bună”, ceea ce mi se pare cam aiurea. A doua oară când face figuraţie, May se întoarce de pe platourile de filmare cu altă expresie: „ce papucii mei…” De exemplu, mă-ntreabă: „Ce papucii mei ai pus în supa asta, Pearl?”

Adesea, vine acasă şi se laudă cu felurile de mâncare pe care le serveşte acolo.

— Ne dau două mese pe zi şi e mâncare bună, americană! Trebuie să am grijă, Pearl, serios, trebuie să am grijă să nu mă-ngraş. N-o să mai încap în niciun *cheongsam*. Dacă n-o să am o siluetă perfectă, n-o să pot să obţin un rol cu replică.

Imediat începe să ţină regim – deşi este o persoană plăpândă şi ştie ce-nseamnă să nu mănânci din cauza războiului, a sărăciei şi a ignoranţei –, până ce Tom îi găseşte un rol; reia dieta după aceea, pentru a da jos greutatea imaginară. Şi toate astea în speranţa că un regizor o să-i ofere o replică. Până şi eu ştiu că, cu excepţia Annei May Wong şi a lui Keye Luke, care joacă rolul fiului cel mare al lui Charlie Chan, replici nu primesc decât femeile *lo fan*, machiate cu galben, ale căror ochi sunt făcuţi să pară oblici şi care imită engleza stâlcită a imigranţilor chinezi.

În iunie, Tom vine cu o idee nouă, pe care May i-o spune imediat socrului meu, care o adoptă ca fiind a sa.

— Joy e un copil adorabil, îi zice Tom lui May. Ar face un rol de figuraţie excelent.

— Ea o să-ţi aducă mai mulţi bani decât îţi aduc eu acum, răsună ecoul lui Tom în vorbele pe care May i le strecoară Bătrânului Louie.

— Pan-di, chiar dacă e fată, are noroc, mi se confesează bătrânul. Poate să-şi câştige propriii bani şi e doar un copil.

N-aş prea vrea ca Joy să petreacă atât de mult timp cu mătuşa ei, dar dacă Bătrânul Louie ţine să facă bani de pe urma unui copil, ce pot să fac?

— Sunt de acord, cu o condiţie, însă. Pot să-i cer lucrul acesta pentru că sunt mama lui Joy şi numai eu pot să semnez documentele cu care poate să lucreze toată ziua şi chiar şi noaptea, uneori, sub supravegherea şi în grija mătuşii ei. Să păstreze pentru ea toţi banii pe care o să-i câştige.

Bătrânului Louie nu-i convine. La o adică, de ce să-i convină?

— Nu va mai trebui să-i cumperi haine, insist eu. Nu va mai trebui să-mi dai bani să-i cumpăr de mâncare. Nu va mai trebui să scoţi niciun bănuţ din buzunar pentru această Speră-la-un-frate.

Auzind ce-i spun, bătrânul zâmbeşte.

Când nu sunt la muncă, May şi Joy stau acasă, cu mine şi cu Yen-yen. Adesea, în după-amiezile lungi în care aşteptăm redeschiderea Oraşului Chinezesc, mi-aduc aminte de poveştile pe care mi le spunea mama despre vremurile când era ea fată şi locuia în camerele femeilor din casa ei părintească, cu bunica ei cea cu picioarele legate, cu mama, mătuşile, verişoarele şi surorile ei. Erau închise, prinse ca într-o capcană, obligate să comploteze pentru statutul lor în ierarhia casei, acumulând resentimente şi frustrări. Acum, în America, May şi Yen-yen se ceartă ca nişte broaşte ţestoase într-o găleată, plecând de la cele mai neînsemnate lucruri.

— *Jook*-ul are prea multă sare, se-ntâmplă să zică May.

— Ba n-are destulă sare, vine răspunsul previzibil al lui Yen-yen.

Când May face piruete prin cameră într-o rochie fără mâneci, fără să poarte ciorapi şi încălţată cu o pereche de sandale decupate, Yen-yen se scandalizează:

— Nu cumva să ieşi aşa pe stradă!

— Femeilor din Los Angeles le place să umble cu picioarele şi cu mâinile dezgolite, o contrazice May.

— Dar tu nu eşti o *lo fan*, subliniază Yen-yen.

Dar nimic şi nimeni nu e un pretext mai bun de ceartă decât Joy. Dacă Yen-yen spune: „Ar trebui să-i pui un pulover”, May îi răspunde: „Se-năbuşă ca un porumb copt.” Dacă Yen-yen spune: „Ar trebui să-nveţe să brodeze”, sora mea răspunde: „Ar trebui să-nveţe să meargă pe role.”

Yen-yen nu urăşte ceva mai mult pe lumea asta decât faptul că May lucrează în industria cinematografică şi că o expune pe Joy la astfel de activităţi de joasă speţă, iar pe mine mă învinuieşte că nu fac nimic pentru a o-mpiedica.

— De ce-o laşi s-o ducă pe Joy acolo? Nu vrei ca fetiţa ta să se mărite şi ea într-o bună zi? Cine crezi c-o să vrea o mireasă care a jucat în gunoaiele astea de filme?

Înainte să apuc să-i răspund – oricum, probabil că n-am voie s-o fac –, sare soră-mea cu gura:

— Nu sunt gunoaie! Pur şi simplu nu se adresează unor oameni ca voi.

— Singurele poveşti veritabile sunt cele din bătrâni. Alea îţi arată cum să trăieşti.

— Şi filmele îţi arată cum să trăieşti, îi răspunde May. Eu şi Joy luăm parte la poveşti despre eroi şi femei pline de virtuţi, poveşti romantice şi noi. Nu sunt istorisiri cu servitoare şi cu fete leşinate, care tânjesc după iubire.

— Eşti prea simplă, o mustră Yen-yen. De-asta ai mare noroc că ai o soră care să-ţi poarte de grijă. Ai de învăţat de la *jie jie* a ta. Ea înţelege că poveştile din bătrâni au învăţături de luat aminte.

— Ce ştie Pearl? întreabă May, ignorând că sunt de faţă. E la fel de înapoiată ca mama.

Cum poate să mă facă înapoiată? Cum poate să mă compare cu mama? Da, e adevărat că, din pricina dorului de casă, de trecut, de părinţi, am început să semăn cu mama în multe privinţe. Toate ideile învechite despre zodiac, despre mâncare şi alte tradiţii îmi alină din

suferinţă, dar nu sunt singura care priveşte înapoi în trecut pentru a găsi consolarea de care are nevoie. May e isteaţă, are o efervescenţă a ei şi e fără îndoială splendidă la cei douăzeci de ani pe care îi are, dar viaţa ei – chiar şi acum, când are ocazia să meargă pe platourile de filmare şi să se îmbrace frumos – e departe de ce visa ea pe vremea când eram amândouă fete frumoase în Shanghai. Amândouă avem dezamăgirile noastre, dar aş vrea să simt mai multă compasiune din partea ei.

— Dacă filmele alea ale tale te-nvaţă să fii romantică, cum se face că sora ta, care stă cu mine zi de zi, se pricepe la asta mult mai bine decât tine? o întreabă Yen-yen.

— Dar sunt romantică! ripostează May, căzând din nefericire în capcana întinsă de Yen-yen.

Soacră-mea zâmbeşte.

— Nu eşti îndeajuns de romantică ca să-mi faci un nepot. Până acum trebuia să ai un copil.

Oftez. Genul ăsta de certuri între soacră şi noră sunt vechi de când lumea. Decât să am parte de asemenea discuţii, mai bine că May şi Joy sunt mai mereu pe platourile de filmare şi eu rămân cu Yen-yen.

În zilele de marţi, după ce le ducem de mâncare soţilor noştri în Oraşul Chinezesc, eu şi Yen-yen mergem din uşă-n uşă pe la toate pensiunile, apartamentele şi magazinele de pe Strada Primăverii, apoi chiar şi prin Noul Cartier Chinezesc, pentru a strânge fonduri în beneficiul Asociaţiei de Întrajutorare China Unită şi pentru salvarea naţională. Nu ne mai mulţumim cu pichetarea şantierelor navale. Ne luăm nişte cutii de conserve goale şi mergem cu ele întinse, pentru a primi pomană, pe străzile Mei Ling, Gin Ling şi Sun Mun, hotărâte să nu ne întoarcem acasă până când cutiile nu se vor umple măcar până la jumătate cu monede de unul, cinci sau zece dolari. În China e foamete, aşa că trecem şi pe la băcănii, încercând să-i convingem pe proprietarii lor să doneze mâncare chinezească de import, pe care o împachetăm şi o trimitem înapoi de unde a venit: în China, acasă.

Implicându-mă în aceste activităţi, fac cunoştinţă cu o mulţime de oameni. Toţi vor să afle numele meu de familie originar şi din ce sat sunt. Cunosc nenumărate persoane din familia Wong. O mulţime de descendenţi ai familiilor Lee, Fong, Leong şi Moy. În tot timpul ăsta, Bătrânul Louie nu zice nici pâs că mă fâţâi din Cartier Chinezesc în Cartier Chinezesc sau că vorbesc cu străini în fiecare zi, pentru că mereu merg împreună cu Yen-yen, care începe să aibă încredere în mine, nu doar ca în nevrednica de noră-sa, ci ca într-o prietenă.

— Pe mine m-au răpit din satul meu când eram mică, îmi spune ea într-o marţi, în timp ce ne aflam pe Broadway, în drum spre casă, venind dinspre Noul Cartier Chinezesc. Ştiai?

— N-am ştiut. Îmi pare rău, îi spun eu, deşi cuvintele acestea nu sunt potrivite pentru ce simt în sufletul meu. Eu am fost dată afară din casă, dar nu-mi pot imagina cum este să fii luat cu forţa din căminul tău. Câţi ani aveai?

— Câţi ani aveam? De unde să ştiu? N-am avut pe nimeni care să-mi spună. Să fi avut vreo cinci ani, poate. Poate eram mai mărişoară, poate mai mică, nu ştiu. Mi-amintesc că aveam un frate şi o soră. Ţin minte că erau nişte castani de apă pe marginea drumului care ducea la satul meu. Ştiu că era şi-un iaz cu peşte, dar, bine, în toate satele e câte unul. Face o pauză. Am plecat din China acum mult timp. Mi-e dor de ţara mea în fiecare zi şi sufăr când ea e-n suferinţă. De-aia mă chinui atât ca să strâng bani pentru Asociaţie.

Acum înţeleg de ce nu ştie să gătească. N-a avut o mamă care s-o înveţe, aşa cum nici a mea nu m-a învăţat pe mine, dar din alte motive. Yen-yen nu-şi doreşte să mănânce ceva mai bun, pentru că ea nu-şi aminteşte cum e să ai la masă supă de aripi de rechin, ţipar crocant din fluviul Yangtze sau porumbel înăbuşit în foi de salată verde. S-a agăţat de obiceiurile străvechi, de tradiţii învechite în acelaşi fel în care mă agăţ şi eu acum de ele: ca de un fel de leac pentru supravieţuirea sufletească, ca de un mod de

a păstra amintirile vii. Poate că-i mai bine să tratezi tusea cu ceai de pepene de iarnă decât aplicându-ţi pe piept cataplasme cu muştar. Da, poveştile ei despre vremurile de odinioară şi obiceiurile ei învechite pătrund în mine, mă schimbă şi-mi insuflă puternic stilul chinezesc, la fel cum pătrunde aroma ghimbirului în supă.

— Ce ţi s-a-ntâmplat după ce te-au răpit? o întreb, plină de compasiune.

Yen-yen se opreşte pe trotuar, ţinând în mână sacoşele pline ochi cu donaţiile strânse.

— Ce crezi că mi s-a-ntâmplat? Ai mai văzut doar fete nemăritate, fără familie. Ştii bine ce se-ntâmplă cu ele. Am fost vândută ca servitoare, în Canton. Imediat ce-am mai crescut, m-au făcut prostituată. Îşi împinge bărbia în faţă. Apoi, într-o bună zi, să fi avut vreo treişpe ani pe-atunci, m-au vârât într-un sac şi m-au pus pe vapor. Imediat după asta, m-am trezit în America.

— Şi cum ai scăpat de Angel Island? Nu ţi-au pus întrebări? De ce nu te-au trimis înapoi?

— Când am sosit eu aici, Angel Island nici nu exista. Câteodată mă uit în oglindă şi mă miră ce văd. Încă m-aştept să văd fata aia de-atunci, dar nu-mi place să-mi aduc aminte de zilele alea. Ce importanţă mai au ele acum? Crezi că mai vreau să-mi amintesc cum era să fiu femeia tuturor? O ia din loc şi iuţesc şi eu pasul, ca să mă pot ţine după ea. M-am culcat cu bărbaţi de prea multe ori. Oamenii fac prea mare caz de asta, dar de ce să-ţi faci griji, până la urmă? Bărbatul intră. Bărbatul iese. Femeile rămân la fel. Înţelegi ce vreau să spun, Pearl?

Înţeleg, oare? Sam nu e ca bărbaţii ăia din colibă, asta ştiu sigur. Dar oare eu am rămas la fel? Mi-aduc aminte de câte ori am văzut-o pe Yen-yen dormind pe canapea. De obicei, acolo doarme vreun bărbat neînsurat – un imigrant din China, care e pe lista de asociaţi a Bătrânului Louie, până când cineva care are nevoie de mână de lucru ieftină îi plăteşte datoria. În serile în care canapeaua rămâne liberă, dimineaţa o vezi pe Yen-yen împăturind

aşternuturile şi turnând vreo scuză de-a ei: „Ăla bătrânu' sforăie ca un bivol de apă!" sau „Mă doare spinarea. Aici se doarme mai bine" sau „Ăla bătrânu' mi-a strigat că mă foiesc în pat ca un ţânţar. Nu poate să doarmă de mine. Dacă nu se odihneşte ca lumea, a doua zi toată lumea e nemulţumită, nu?". Acum înţeleg că motivele ei pentru dormitul pe canapea sunt aceleaşi pe care le-am avut eu când îmi doream să fiu cât mai departe de patul lui Sam. Prea mulţi bărbaţi i-au făcut lucruri de care nu vrea să-şi amintească.

Îi ating braţul. Privirile ni se întâlnesc şi simt cum ceva ne uneşte. Nu-i povestesc ce mi s-a întâmplat. Cum aş putea să-i povestesc? Dar cred că înţelege… ceva, pentru că-mi spune:

— Eşti norocoasă c-ai născut-o pe Joy şi că e sănătoasă. Băiatul meu… Trage aer în piept şi apoi expiră încet. Poate am făcut prea mult meseria aia. M-am prostituat aproape zece ani până să mă cumpere ăla bătrânu'. Erau atât de puţine chinezoaice pe-atunci, poate mai puţin de una la douăzeci de bărbaţi, dar oricum, el m-a cumpărat ieftin, pentru că eram o femeie uşoară. M-am bucurat că în sfârşit am plecat din San Francisco şi am venit aici. Dar şi atunci era tot cum îl ştii – bătrân şi zgârcit nevoie-mare. Nu voia decât să-i fac un băiat şi s-a chinuit mult să-mi dăruiască unul.

Îi face semn unui bărbat care mătură trotuarul din faţa unei prăvălii. Bărbatul îşi fereşte privirea, de teamă să nu-i cerem să doneze bani.

— Când ăla bătrânu' s-a-ntors în satul lui să-şi vadă părinţii, m-am dus şi eu cu el, continuă Yen-yen. Am mai auzit-o povestind asta, dar acum pare diferit. Când a bătut toată China după mărfuri, m-a lăsat acasă. Nu ştiu ce-o fi fost în mintea lui: s-o fi gândit c-o să stau în casă toate săptămânile cât a fost el plecat, cu sămânţa lui în mine, aşteptând să vină fiul mult-dorit. Dar imediat ce-a plecat, am început să merg din sat în sat. Eu vorbesc bine dialectul Sze Yup. Satul meu natal trebuia să fie în cele Patru

Districte, nu? În fiecare zi am căutat un sat cu castani de apă şi cu iaz. Nu l-am găsit şi nici n-am avut un fiu. Am rămas însărcinată, dar copiii n-au vrut să respire aerul din lumea asta. De fiecare dată când ne întorceam în Los Angeles, declaram că am născut un fiu în China şi că l-am lăsat acolo, la bunici. În felul ăsta i-am adus aici pe unchi. Wilburt a fost primul meu fiu în acte. Avea optsprezece ani, dar noi am zis că are unsprezece, ca să se potrivească cu actele pe care le făcuserăm şi-n care declaraserăm că s-a născut la un an după cutremurul din San Francisco. Apoi a urmat Charley. Cu el a fost uşor. Ne întorseserăm în China în anul următor, aşa că aveam un certificat de naştere din 1908, iar Charley se născuse tot în anul ăla.

Socrul meu trebuie să aştepte o perioadă foarte lungă pentru aceste investiţii, pentru a culege roadele, dar îi convine, fiindcă are mână de lucru ieftină pentru afacerile lui şi încet-încet îşi umple buzunarele.

— Cât despre Edfred… zâmbeşte Yen-yen amuzată. El e băiatul lui Wilburt, nu ştiai?

Nu, nu ştiam. Până nu demult am crezut că toţi aceşti bărbaţi sunt fraţii lui Sam.

— Aveam un certificat de naştere pentru un fiu născut în 1911, continuă Yen-yen, dar Edfred s-a născut abia în 1918. Edfred de-abia împlinise şase ani când l-am adus aici, dar în acte scria că are treisprezece.

— Şi n-a băgat nimeni de seamă?

— N-au băgat ei de seamă nici că Wilburt n-avea unsprezece ani, dă Yen-yen din umeri, gândindu-se cât de netoţi erau inspectorii de la imigrări. La Edfred am zis că e mic şi nedezvoltat pentru vârsta lui, că a suferit de foame în satul lui de baştină. Inspectorilor le-a plăcut ideea că băiatul nu avusese parte de o „nutriţie adecvată”. M-au asigurat că o să se facă dolofan, acum, că a ajuns în ţara potrivită.

— Totul e atât de complicat.

— *Trebuia* să fie complicat. *Lo fan*-ii încearcă să ne ţină afară tot schimbând legea, dar cu cât o complică mai mult,

cu atât ne e mai uşor să-i păcălim. Tace un răstimp, lăsându-mă să mă gândesc la ce-a spus. Eu n-am avut decât doi băieţi, sânge din sângele meu. Primul meu fiu s-a născut în China. L-am adus aici şi am trăit liniştiţi. L-am dus înapoi în satul lui natal când a împlinit şapte ani, dar el avea stomac de american, nu stomac de ţăran. S-a prăpădit.

— Îmi pare rău.

— E mult de-atunci, spune Yen-yen, fără nicio inflexiune în glas. Dar am încercat şi-am încercat şi iar am încercat să mai fac un băiat. În sfârşit, în sfârşit, am rămas însărcinată. Ăla bătrânu' era în culmea fericirii. Şi eu eram fericită. Dar fericirea nu-ţi schimbă soarta. Când a venit moaşa să-l scoată pe Vernon, imediat şi-a dat seama că ceva nu era în regulă. Mi-a spus că aşa se întâmplă când mama e bătrână. Cred că aveam peste patruzeci de ani când l-am născut. A trebuit să-l scoată cu…

Se opreşte în faţa unui magazin unde se vând bilete la loterie şi lasă jos sacoşele, ca să-mi arate cu mâinile exact cum era obiectul acela.

— L-a scos din mine cu ustensilele alea. Avea capul îndoit când a ieşit. Moaşa l-a tras într-o parte, apoi în cealaltă, ca să-l mai îndrepte, dar…

Ridică sacoşele de pe trotuar.

— Când Vern era bebeluş, ăla bătrânu' a vrut să ne-ntoarcem în China să mai luăm un fiu în acte. Aveam certificatul, înţelegi? Ultimul nostru certificat. Eu n-am vrut să merg. Sam al meu a murit în satul ăla. Nu voiam ca bebeluşul pe care tocmai îl născusem să aibă aceeaşi soartă. Ăla bătrânu' mi-a zis atunci: „Nu-ţi face probleme. O să ai grijă de copil tot timpul." Aşa că ne-am dus în China, l-am luat pe Edfred, ne-am îmbarcat şi l-am adus aici.

— Şi Vern?

— Ştii ce se spune despre căsătorie. Până şi un orb poate să-şi găsească nevastă. Până şi-un nebun poate să-şi găsească nevastă. Până şi un om paralizat poate să-şi găsească nevastă. Toţi bărbaţii ăştia au o singură datorie şi

numai una. Să aducă pe lume un băiat. Îşi ridică ochii spre mine, la fel de vrednică de milă ca o pasăre, dar cu un fel de voinţă în privire, o voinţă puternică precum e jadul. Cine va avea grijă de ăla bătrânu' şi de mine pe lumea cealaltă, dacă n-avem un nepot care să ne aducă ofrande? Cine va avea grijă de băiatul meu pe lumea cealaltă, dacă sora ta nu-i dăruieşte un fiu? Dacă ea nu poate, trebuie s-o faci tu, Pearl, chiar de-ar fi un nepot în acte. De-asta vă ţinem aici. De-asta vă hrănim.

Soacra mea intră să-şi cumpere biletul săptămânal la loterie – o speranţă dintotdeauna a chinezilor –, dar eu simt cum mă umplu de o grijă covârşitoare.

De-abia aştept să vină May acasă. Imediat ce intră pe uşă, o rog să meargă cu mine în Oraşul Chinezesc, unde Sam munceşte din greu la lucrările de reconstrucţie. Ne aşezăm toţi trei pe nişte cutii şi le povestesc ce mi-a zis Yen-yen. Nu par surprinşi.

— Poate n-am fost eu destul de clară. Yen-yen mi-a povestit cum se-ntorceau în satul de baştină al ăluia bătrân ca să-i viziteze părinţii. El o ţine pe-a lui, că s-a născut aici, dar dacă părinţii lui trăiau în China, cum e posibil?

Sam şi May se uită unul la altul, apoi din nou la mine.

— Poate că părinţii lui au trăit aici şi pe urmă s-au retras în China, sugerează May.

— Ar fi posibil, zic eu. Dar dacă s-a născut aici şi a trăit aici aproape şaptezeci de ani, de ce nu ştie limba engleză mai bine?

— Pentru că n-a păşit niciodată în afara Cartierului Chinezesc, argumentează Sam.

Dau din cap, neîncrezătoare.

— Gândiţi-vă puţin. Dacă s-a născut aici, atunci de unde atâta loialitate faţă de China? Cum de ne-a lăsat pe mine şi pe Yen-yen să pichetăm şantierele şi să strângem bani pentru China? De ce zice mereu că vrea să se retragă „acasă"? De ce e atât de disperat să ne ţină lângă el?

Pentru că nu e cetăţean al acestei ţări. Şi dacă el nu e cetăţean, atunci consecinţele pentru noi...

Sam sare în picioare.

— Eu vreau să aflu adevărul.

Îl găsim pe Bătrânul Louie într-un magazin de pe Strada Primăverii, unde se vând tăieţei, servind ceai cu prăjiturele împreună cu prietenii lui. Când ne zăreşte, se ridică de la masă şi iese în pragul localului.

— Ce vreţi de la mine? De ce nu sunteţi la muncă?

— Trebuie să vorbim cu tine.

— Nu acum. Nu aici.

Dar niciunul nu vrea să plece fără să afle adevărul. Bătrânul Louie ne mână spre un chioşc aflat la o distanţă considerabilă de magazin, ca să nu ne audă prietenii lui. Au trecut câteva luni de la cearta de Anul Nou, însă bârfele din Cartierul Chinezesc încă nu s-au stins. Bătrânul Louie a încercat să fie mai prietenos, dar lucrurile sunt încă încordate între el şi Sam, care nu pierde vremea cu amabilităţile.

— Te-ai născut în satul Wah Hong, nu-i aşa?

Ochii de şopârlă ai bătrânului se îngustează.

— Cine v-a spus aşa ceva?

— Nu contează cine ne-a zis. E adevărat? întreabă Sam.

Bătrânul nu răspunde. Aşteptăm. În jur se-aud râsete, conversaţii şi sunetele pe care le fac beţişoarele atunci când se lovesc de marginile bolurilor. Într-un sfârşit, bătrânul mormăie:

— Nu sunteţi singurii care-au ajuns aici printr-o minciună, ne spune el în Sze Yup. Uitaţi-vă la oamenii din restaurantul ăsta. Uitaţi-vă la oamenii care lucrează în Oraşul Chinezesc. Uitaţi-vă la oamenii de pe strada noastră sau din clădirea în care locuim. Toată lumea ascunde ceva. Eu am ascuns faptul că nu m-am născut aici. Când cutremurul şi incendiul din San Francisco au distrus toate înscrisurile legate de naşterea mea, aveam treizeci şi cinci de ani, după calculele americanilor. Aşa cum au făcut şi alţii, m-am prezentat în faţa autorităţilor şi am declarat că m-am născut în San

Francisco. Nu puteam dovedi că aşa e, dar nici ei nu puteau dovedi că nu e aşa. Aşa că în prezent sunt cetăţean... în acte, aşa cum şi tu eşti fiul meu în acte.

— Şi Yen-yen? Şi ea a venit aici înaintea cutremurului. Şi ea pretinde că e cetăţean american?

Bătrânul se încruntă, dezgustat.

— Ea e o *fu yen*. Nu ştie să mintă şi nu e-n stare să ţină vreun secret. E clar. Altfel n-aţi fi venit la mine.

Sam îşi duce mâna la frunte, gândindu-se la repercusiuni.

— Dacă se află că nu eşti cu adevărat cetăţean, atunci Wilburt, Edfred...

— Da, noi toţi, inclusiv Pearl am dat de naiba. De-asta vă ţin aşa din scurt. Îşi încleştează pumnii. Nu ne putem permite nicio greşeală, nicio scăpare, nu e clar?

— Şi eu? întreabă May, nesigură.

— Vern s-a născut aici, aşa că tu, May, eşti soţia unui cetăţean veritabil. Ai venit aici legal şi vei fi mereu la adăpost de primejdie. Dar trebuie să ai grijă de sora ta şi de bărbatu-său. Dacă îi dă cineva-n vileag, o să fie trimişi înapoi. Cu toţii am putea păţi asta, mai puţin tu, Vern şi Pan-di, deşi normal că fetiţa o să meargă înapoi în China cu părinţii şi bunicii ei. May, vreau să ai grijă să nu se-ntâmple aşa ceva.

May se face albă ca varul când aude asta.

— Ce-aş putea să fac eu?

Un zâmbet furiş i se iţeşte Bătrânului Louie în colţul gurii, dar, pentru prima dată, nu mi se mai pare că e crud.

— Nu-ţi face prea multe griji, spune el. Se întoarce către Sam. Acum ştii ce secret ascund şi eu la rându-mi îţi cunosc secretul. Ca tată şi fiu, suntem legaţi unul de altul pentru totdeauna. O să ne apărăm spatele unul altuia şi-o s-avem grijă şi de unchi.

— De ce tocmai eu? întreabă Sam. Ar putea s-o facă unul dintre ei.

— Ştii prea bine de ce. Am nevoie de cineva care să-mi conducă afacerile, să aibă grijă de fiul meu natural după ce-o să ajung pe lumea aialaltă şi să mă venereze ca

străbun, pentru că Vern n-o să poată. Ştiu că mă crezi nemilos şi probabil că nu mă crezi când spun că te-am ales pe tine ca să ţii locul unui fiu adevărat. Mereu o să te privesc ca pe băiatul meu cel mare, ca pe primul născut şi de-aia şi sunt aşa de dur cu tine. Vreau să fiu un tată bun pentru tine! Îţi ofer absolut totul, dar trebuie să faci trei lucruri pentru asta. Mai întâi, scoate-ţi din cap planurile de fugă.

Ridică mâna, ca să ne facă să tăcem.

— Nu vă obosiţi să-mi spuneţi că nu-i adevărat. Nu sunt prost, ştiu foarte bine ce se-ntâmplă la mine-n casă şi m-am săturat să-mi bat capul cu asta tot timpul.

Face o pauză, apoi spune:

— Să nu te mai duci să lucrezi la Templul Kwan Yin. E ruşinos. Fiul meu n-are nevoie de o astfel de slujbă. Pe urmă, trebuie să-mi promiţi că o să ai grijă de băiatul meu, atunci când o să fie nevoie.

Eu, Sam şi May ne uităm unul la altul. May pare să-mi zică din priviri, rugătoare: *Nu vreau să plec de-aici. Vreau să rămân la Haolaiwu.* Sam, pe care încă nu-l cunosc foarte bine, îmi ia mâna într-a lui: *Poate că e o şansă, până la urmă. Mi-a promis că mă va trata ca pe primul lui născut.* Cât despre mine… eu m-am săturat să tot fug. Nici nu mă pricep prea bine la asta, şi-n plus, am un copil de crescut. Însă oare nu ne vindem la un preţ mai mic decât cel pe care l-a plătit bătrânul atunci când ne-a cumpărat?

— Dacă rămânem, spune Sam, va trebui să ne laşi mai multă libertate.

— Nu ne târguim, ripostează bătrânul. Cu mine nu te tocmeşti, pentru că n-ai cu ce.

Dar Sam nu se dă bătut.

— May are deja o slujbă, ca figurantă. Asta o face fericită. Trebuie s-o laşi şi pe Pearl să vadă ce e dincolo de Oraşul Chinezesc. Dacă pe mine nu mă laşi să muncesc la templu, atunci trebuie să mă plăteşti. Dacă vrei să fiu fiul tău cel mare, atunci trebuie să mă tratezi la fel ca pe fratele meu.

— Voi doi nu sunteţi la fel.

— Da, aşa e. Eu muncesc infinit mai mult decât el. Lui i se dau bani din agoniselile familiei. Trebuie să mă plăteşti şi pe mine, tată, adaugă Sam respectuos, ştii bine că aşa e corect.

Bătrânul începe să bată darabana pe masă, cântărind spusele lui Sam. În cele din urmă, loveşte cu putere în masă – semn că s-a decis – şi se ridică. Îi pune mâna pe umăr lui Sam, strângându-l uşor. Apoi se întoarce la ceaiul şi la prăjiturelele lui, cu prietenii.

A doua zi, cumpăr ziarul, încercuiesc un anunţ de la mica publicitate şi intru într-o cabină telefonică. Sun la un atelier de reparat frigidere, pentru un post de funcţionar.

— Păreţi a fi persoana pe care-o căutăm, doamnă Louie, îmi spune o voce de la capătul celălalt al firului. Vă invităm la un interviu.

Însă când ajung acolo şi bărbatul de la telefon mă vede, îmi spune:

— N-am ştiut că sunteţi de origine chineză. Numele dumneavoastră mi-a dat impresia că sunteţi italiancă.

Nu primesc slujba şi în multe locuri păţesc la fel. În cele din urmă, aplic pentru un post la Magazinul Universal Bullock’s Wilshire. Sunt angajată la depozit, fiindcă acolo nu mă vede nimeni. Câştig optsprezece dolari pe săptămână. După experienţa din Oraşul Chinezesc, unde alergam toată ziulica de la restaurant spre alte magazine, mi se pare floare la ureche să lucrez în acelaşi loc. Sunt mai bine îmbrăcată decât ceilalţi angajaţi din depozit şi muncesc mai mult decât ei. Într-o zi, directorul-adjunct îmi dă voie să lucrez în magazinul propriu-zis şi mă însărcinează cu aşezarea mărfii pe rafturi şi menţinerea ei în ordine. După câteva luni, şeful meu occidental mă promovează pe postul de liftieră, încântat de accentul meu britanic, pe care îl folosesc pentru că am observat că-i place. Nu există ceva mai uşor sau mai stupid decât asta: să te fâţâi în sus şi-n jos de la ora zece dimineaţa, până la şase seara. Aşa câştig câţiva dolari în plus pe lună.

Apoi, într-o bună zi, directorul-adjunct vine cu o altă idee.

— Tocmai am primit o încărcătură de jocuri mahjong, îmi zice. O să m-ajuţi să le vindem, să facem atmosferă.

Mă pune să mă-mbrac într-un *cheongsam* ieftin trimis de producătorul jocului şi mă duce la parter, chiar în faţa intrării principale, unde-mi arată o măsuţă – măsuţa mea. Până seara, vândusem deja opt seturi. A doua zi vin la muncă îmbrăcată-n cel mai frumos *cheongsam* pe care-l am, de un roşu aprins, brodat cu flori de bujor. Vând două duzini de jocuri. Când clienţii îşi manifestă dorinţa de a învăţa cum se joacă, directorul-adjunct îmi cere să predau o lecţie plătită pe săptămână, din care îmi revine şi mie un procent. Mă descurc atât de bine, încât îl întreb dacă pot să dau testul scris în vederea altei promovări. Când şeful lui mă depunctează din pricina părului, pielii şi ochilor mei de chinezoaică, ştiu că am ajuns cât se poate de sus în cadrul Magazinului Bullock’s, chiar dacă vând mai multe seturi de mahjong decât vând celelalte fete mănuşi sau pălării.

Însă ce pot să fac? Pentru moment, sunt mulţumită cu ce câştig. O treime din bani i-i dau lui Tata Louie, aşa cum îi zicem de când s-a înţeles cu Sam, pentru agoniselile familiei. O altă treime o pun deoparte pentru Joy, iar restul îmi rămân mie, bani pe care-i cheltuiesc după bunul meu plac.

La şase luni de la incendiu, pe 2 august 1939, Oraşul Chinezesc are a doua Mare Deschidere, cu spectacole de operă, parade de dragoni, dansuri de lei, magicieni, dansatori costumaţi în diavoli şi focuri de artificii, de data asta supravegheate cu mare băgare de seamă. În lunile care urmează, mirosul de tămâie şi de gardenii umple aerul de parfum. Muzica uşoară, chinezească, pluteşte pe toate aleile. Copiii ţâşnesc printre turişti. Mae West, Gene Tierney şi Eleanor Roosevelt vin în vizită. Shriner-ii[42] organizează evenimente şi frăţiile dau năvală. Alte grupuri frecventează

[42] Referire la organizaţia masonică nord-americană The Ancient Arabic Order of the Mystic Shrine, cunoscută şi ca Shriners.

cafeneaua Jonca Chinezească, construită după nava-amiral a flotei de piraţi conduse de cel mai mare pirat al lumii, care se-ntâmplă să fie o chinezoaică; lumea vine la această cafenea „ancorată” în portul Huangpu ca să mănânce „bucate piratereşti” şi să dea pe gât „grog pirateresc”, preparat de un „barman meseriaş, un om cu glas moale, dar cu licori tari”. Aleile gem de occidentali, dar Oraşul Chinezesc nu va mai fi niciodată cum a fost.

Poate că oamenii nu mai vin în număr aşa de mare pentru că multe dintre platourile de filmare originale care se găseau aici şi care atrăgeau vizitatorii sunt acum nişte simple reproduceri. Poate că nu mai vin pentru că acum Noul Cartier Chinezesc este mai modern şi mai distractiv. Când la noi se închiseseră toate afacerile, Noul Cartier Chinezesc, cu luminile sale de neon, îşi ademenea vizitatorii cu petreceri până-n zori, dansuri şi distracţie, în vreme ce Oraşul Chinezesc – oricât de mult grog pirateresc ar fi luat cineva la bord – era paşnic, liniştit şi pitoresc, cu micile lui alei şi cu oamenii lui îmbrăcaţi sărăcăcios, ca nişte ţărani.

Îmi dau demisia de la Bullock’s şi îmi reiau vechile îndeletniciri cu spălatul şi servitul în restaurantul nostru din Oraşul Chinezesc. De data asta, primesc şi un salariu pentru munca mea. Însă May nu vrea nici în ruptul capului să se întoarcă la Pagoda de Aur.

— Bak Wah Tom mi-a oferit o slujbă cu normă întreagă, îi spune ea lui Tata Louie. O să-l ajut să găsească figuranţi, o să am grijă ca toată lumea să ajungă la timp la autobuzul care transportă figuranţii la studiouri şi o să fac pe interpreta pe platourile de filmare.

O ascult uimită. Eu aş fi mai bună pe acest post, doar vorbesc dialectul Sze Yup la perfecţie. Până şi socrul meu ştie asta.

— Dar soră-ta? Ea e mai deşteaptă. Ea ar trebui să facă asta.

— Da, *jie jie* a mea e isteaţă, dar…

Înainte să se-apuce să-i toarne diverse argumente, bătrânul încearcă altă tactică.

— De ce vrei tu să stai departe de familie? Nu vrei să fii aproape de sora ta?

— Pearl nu se supără, răspunde May. I-am oferit multe lucruri pe care n-ar fi putut să le obţină dacă nu eram eu.

În ultima vreme, când vrea ceva, îmi reaminteşte că mi-a dat în grijă copilul ei şi toate secretele care-au urmat. Să fie asta o ameninţare – că dacă n-o s-o las să facă ce vrea o să-i spună ăluia bătrân că Joy nu e fetiţa mea? Nici vorbă. E unul dintre momentele acelea pe care May le gândeşte foarte bine. E felul ei de a-mi aminti că am o fetiţă minunată, un soţ iubitor şi un cămin micuţ pentru toţi trei, în camera noastră, în vreme ce ea n-are pe nimeni pe lume şi aproape nimic altceva. N-ar trebui s-o ajut să obţină ceva care i-ar face viaţa mai suportabilă?

— May a mai lucrat la *Haolaiwu*, îi spun eu socrului meu. Ar fi foarte potrivită pentru slujba asta.

Astfel că May se angajează la Tom Gubbins, iar eu muncesc în locul ei la Pagoda de Aur. Mătur în toate ungherele magazinului. Frec podelele şi spăl geamurile. Îi pregătesc prânzul lui Tata Louie şi apoi spăl vasele după el, aruncând lăturile pe uşă, ca o fată de ţăran. Şi am grijă de Joy.

Ca orice femeie din lumea asta, îmi doresc să fiu o mamă mai bună. Joy are şaptesprezece luni şi încă îi mai pun scutece, pe care trebuie să le spăl cu mâna. De multe ori, după-amiezile, plânge şi trebuie să mă plimb o groază de colo până colo cu ea în braţe, ca s-o fac să tacă. Copilul n-are nicio vină. Din cauza programului de la filmări nu doarme bine noaptea şi ziua abia dacă aţipeşte puţin. Pe platourile de filmare i se dă mâncare americană, aşa că scuipă mâncarea chinezească pe care i-o pregătesc eu. Încerc s-o ţin în braţe, s-o strâng la piept şi să fac toate lucrurile pe care le fac mamele, dar o parte din mine încă nu suportă să atingă sau să fie atinsă. Îmi iubesc fetiţa, dar e un copil născut în zodia Tigrului şi are o fire dificilă. Şi-

apoi mai e şi May, care petrece mult timp cu ea. Simt cum un sâmbure de amărăciune începe să-mi crească-n piept, iar Yen-yen pune şi ea paie pe foc.

— May asta! Numai la ea se gândeşte. Chipul ăla frumos al ei ascunde o inimă prefăcută. Un singur lucru trebuie să facă şi ea şi tocmai pe-ăla nu-l face. Pearl, Pearl, Pearl, tu stai aici şi ai grijă de fetiţa asta amărâtă cât e ziua de lungă. Sora ta de ce nu face un copil? De ce nu ne dăruieşte un fiu? De ce, Pearl, de ce? Pentru că-i o egoistă, pentru că nu-i trece prin cap să-şi ajute sora sau pe oricine altcineva din familie.

Nu vreau să cred că-i adevărat ce spune, dar nu pot să neg că May s-a schimbat. Pentru că-s *jie jie* a ei, ar trebui să-ncerc s-o opresc, dar nici eu, nici părinţii mei n-am reuşit când May era doar o copilă şi nici acum nu ştiu ce-aş putea să fac.

Ca să mă amărască şi mai tare, May îmi telefonează mai mereu de pe platourile de filmare şi mă-ntreabă în şoaptă: „Cum papucii mei să le spun oamenilor ăstora să-şi care armele pe umăr?” Sau: „Cum papucii mei să le spun să se bage unii în alţii când sunt bătuţi?” Îi traduc ce vrea să ştie în dialectul Sze Yup, pentru că nu ştiu ce altceva aş putea să fac.

Până la Crăciun, vieţile noastre au căpătat un curs normal. S-au împlinit douăzeci de luni de când eu şi May suntem aici. Pentru că ne câştigăm propriii bani, putem să plecăm în excursii sau la picnicuri. Tata Louie zice că suntem mână-spartă, dar avem mereu grijă cum ne cheltuim banii. Îmi doresc o tunsoare mai modernă decât cele din Cartierul Chinezesc, dar de fiecare dată când intru într-un salon de înfrumuseţare din partea occidentală a cartierului, mi se spune: „Nu tundem chinezi.” Până la urmă, găsesc pe cineva să mă tundă, după program, ca să nu-i deranjez pe clienţi cu prezenţa mea. Mi-ar plăcea să avem şi o maşină – am putea să ne cumpărăm un Plymouth cu patru uşi, la mâna a doua, la cinci sute de dolari –, dar mai avem mulţi bani de strâns pân-atunci.

Între timp, mergem la cinematografele de pe Broadway. Chiar dacă plătim bilete de categoria întâi, trebuie să stăm la balcon. Dar nu ne pasă, fiindcă filmele ne fac să uităm de toate. Aplaudăm când o vedem pe May în rolul unei femei decăzute, implorând un misionar să o ierte, sau pe Joy, copilaş orfan, îmbarcată pe-o şampană de Clark Gable. Când văd pe ecran chipul acela frumos al fetiţei mele, îmi vine să intru-n pământ de ruşine din pricina tenului meu închis la culoare. Mă duc la farmacie şi-mi cumpăr o cremă de faţă, îmbogăţită cu praf de perle, sperând că-mi va face faţa frumoasă, aşa cum ar trebui să fie chipul mamei lui Joy.

De-a lungul timpului petrecut aici, eu şi May am trecut de la a fi nişte fete frumoase, lovite de soartă şi dorindu-şi să fugă, la a fi nişte neveste tinere, nu întru totul mulţumite de destinul lor – dar, în definitiv, care neveste tinere sunt? Eu şi Sam facem chestia dintre soţ şi soţie, la fel şi May cu Vern. Ştiu că o fac, pentru că pereţii sunt subţiri ca o foaie de hârtie şi se-aude tot. Am acceptat şi ne-am adaptat la o viaţă tihnită şi ne străduim să găsim plăcerea unde se poate. De Anul Nou, ne îmbrăcăm frumos şi mergem la sala de dans Palomar, dar nu suntem lăsaţi să intrăm, pentru că suntem chinezi. Stând la colţul străzii, mă uit în sus şi zăresc luna plină, care-mi pare ponosită din pricina luminilor oraşului şi a poluării din aer. Cum scria un poet odată, „Chiar şi cea mai frumoasă lună e umbrită de tristeţe”.

Partea a treia
Destinul

Haolaiwu

Suntem din nou în Shanghai. Ricşele hurducăie pe lângă noi. Cerşetorii scuipă pe trotuar, cu mâinile întinse şi palmele deschise. În vitrine atârnă raţe fripte. Vânzătorii stradali se-apleacă deasupra căruţurilor, fierbând tăieţei, prăjind alune şi boabe de soia. Vânzătorii ambulanţi îmbie trecătorii cu bok choy[43] şi pepeni din coşurile lor. Fermierii au venit la oraş cu pui vii, raţe şi carne de porc ce-atârnă de cobiliţele pe care le poartă pe umeri. Femeile care trec pe lângă noi sunt îmbrăcate în *cheongsam*-uri mulate. Nişte moşnegi stau cocoţaţi pe nişte cutii întoarse cu gura-n jos şi fumează pipă, cu mânecile trase peste degete, ca să le ţină de cald. Un fuior de ceaţă groasă ne învăluie picioarele, pierzându-se pe alei şi prin cotloanele întunecate. Deasupra noastră sunt atârnate felinare roşii, care transformă totul într-un vis încărcat de mister.

— La locurile voastre! Toată lumea la locuri!

Imaginea oraşului meu dispare şi iată-mă din nou pe platoul de filmare, pe care-l vizitez împreună cu May şi Joy. Lumina orbitoare a reflectoarelor este proiectată pe decor. O cameră se plimbă de-a lungul podelei. Un bărbat dă drumul la un sunet de explozie chiar deasupra capetelor noastre. Este septembrie, 1941.

— Ar trebui să fii mândră de Joy, zice May, dând la o parte o şuviţă rebelă de pe faţa fiicei mele. Oriunde-am merge la filmări, toată lumea o iubeşte.

Joy stă în poala mătuşii ei, cu o expresie de mulţumire pe chip, dar totuşi atentă la ceea ce se-ntâmplă în jur. Are trei ani şi jumătate şi e o frumuseţe de copil. „La fel de frumoasă ca mătuşa ei”, zice lumea mereu. Şi ce mătuşă perfectă e May! Îi obţine roluri, o duce pe platourile de filmare, se asigură că i se dau cele mai bune costume şi că se află la locul potrivit atunci când un regizor caută o faţă inocentă pentru un prim-plan. În ultimul an, Joy a stat atât

[43] Varză chinezească.

de mult în preajma mătuşii ei, încât, atunci când e cu mine, e ca şi cum ar trebui să soarbă dintr-un bol cu lapte acru. Eu o pedepsesc, o oblig să mănânce tot la masă, o învăţ să se îmbrace cum trebuie şi să fie respectuoasă cu bunicii, cu unchii şi cu toţi oamenii mari pe care-i întâlneşte. În schimb, May îi face toate poftele, răsfăţând-o cu dulciuri, alintând-o şi lăsând-o să stea trează nopţile la filmări ca aceasta.

Întotdeauna mi s-a spus că eu sunt cea mai deşteaptă dintre noi – până şi socru-meu o spune –, dar ceea ce acum câţiva ani mi s-a părut o idee bună, acum mi se pare o mare greşeală. Când am fost de acord ca May s-o ia pe Joy la filmări, nu mi-am dat seama că îi va oferi fiicei mele o lume diferită, distractivă, de care eu voi fi străină. Când i-am reproşat asta lui May, s-a încruntat şi a dat dezaprobator din cap.

— N-ai dreptate. Vino cu noi şi-o să vezi ce facem acolo. O să-ţi dai seama cât e de talentată şi-o să te răzgândeşti.

Dar nu e vorba numai de Joy. May vrea să se dea mare, iar eu trebuie să-i spun cât de mândră sunt de ea. Aşa se-ntâmplă de când eram mici.

Aşadar, astăzi după-amiază ne-am urcat în autobuzul cu care merg şi vecinii pe care i-a angajat May pentru filmări. Am ajuns la studiouri, am trecut de porţi şi ne-am dus direct la garderobă, unde nişte femei ne-au îndesat în nişte haine, fără să se obosească să ne găsească mărimile potrivite. Mie mi s-a dat o jachetă soioasă şi o pereche de pantaloni largi, foarte şifonaţi. N-am mai purtat astfel de haine de când am fugit cu May din China şi am zăcut pe Angel Island. Când am vrut să le schimb, fata de la garderobă mi-a zis:

— Trebuie să pari murdară. Foarte murdară, pricepi?

May, care joacă de obicei rolul unei tinere elegante şi nebunatice, ia şi ea un rând de haine ponosite, ca să putem apărea împreună în această secvenţă.

Ne-am schimbat într-un cort mare, unde nu existau intimitate sau încălzire. Nu ştiu cum s-a întâmplat că, deşi

eu îmi îmbrac fetiţa mereu, acum mătuşica ei s-a ocupat de asta, scoţându-i puloverul lui Joy şi ajutând-o să-şi pună pe ea nişte pantaloni la fel de negri, de murdari şi de lălâi ca cei pe care-i purtam eu şi May. După asta, ne-am dus la coafat şi la machiat. Ne-am ascuns părul sub nişte basmale negre pe care ni le-au legat strâns de cap. Lui Joy i-au prins părul cu atâtea elastice, încât părea că din capul ei răsăreau nişte plante exotice de culoarea abanosului. Ne-au mânjit feţele cu pudră maronie, aşa că mi-am adus aminte cum mi-a dat May pe faţă cu amestecul acela din cacao şi cremă grasă. Am ieşit afară, unde ne-au stropit cu noroi, cu ajutorul unui pulverizator. După aceea, am aşteptat în Shanghaiul fals; pantalonii aceia largi fluturau în bătaia uşoară a vântului ca nişte fantome întunecate. Pentru cei care s-au născut aici, platoul e cel mai apropiat lucru de pământul străbunilor lor. Pentru cei născuţi în China, e iluzia că am reuşit, pentru o clipă doar, să trecem oceanul şi să ne întoarcem în timp.

Trebuie să recunosc că mă bucur să văd cât de mult o iubesc cei din echipa de filmare pe sora mea şi cât de mult o respectă ceilalţi figuranţi. May e fericită, zâmbeşte şi-şi salută prietenii, amintindu-mi de fata care era mai demult, în Shanghai. Cu toate acestea, pe măsură ce se scurg orele, văd tot mai multe lucruri care mă deranjează. Da, cineva vinde pui de găină, dar în spatele lui mai mulţi bărbaţi stau pe vine şi joacă jocuri de noroc. Tot în scena asta, nişte bărbaţi se fac că fumează opiu – chiar în mijlocul străzii aceleia false! Aproape toţi poartă părul prins în coadă. Deşi povestea din film se petrece după instaurarea Republicii, contextul este cel al invaziei bandiţilor pitici, care a avut loc douăzeci de ani mai târziu. Iar femeile…

Îmi vine în minte *Gesturi din Shanghai*, pe care l-am văzut anul trecut cu May, Sam şi Vern, la Million Dollar. Josef von Sternberg, regizorul, a trăit în Shanghai, aşa că am crezut că vom vedea ceva care ne va aminti de oraşul nostru, dar n-a fost decât o poveste – a câta, oare? – despre o fată albă care a fost coruptă să se-apuce de jocuri

de noroc, de băutură şi de Dumnezeu ştie ce alte lucruri de către o doamnă-dragon[44]. Am râs când am văzut afişele filmului, pe care scria: „Oamenii trăiesc în Shanghai pentru mai multe lucruri. Majoritatea rele.” În ultimele zile pe care le-am petrecut în Shanghai, ajunsesem şi eu să cred asta, dar tot mă doare să-mi văd oraşul natal – Parisul Asiei – înfăţişat într-o lumină atât de proastă. Am văzut asta în nenumărate filme, iar acum jucăm într-unul dintre ele.

— Cum poţi să faci asta, May? Nu ţi-e ruşine? o întreb.

Se uită la mine şi pare într-adevăr că nu înţelege, fiind ofensată de întrebare.

— De ce să-mi fie ruşine?

— Fiecare chinez din filmul ăsta e înfăţişat ca un om înapoiat, îi răspund eu. În film suntem făcuţi să râdem ca nişte cretini, arătându-ne toţi dinţii. Ne pun să ne exprimăm prin gesturi, pentru că trebuie să dăm impresia că suntem proşti. Sau ne pun să vorbim cea mai stâlcită engleză posibilă.

— Pesemne că aşa e, dar vrei să spui că nu-ţi aduce aminte de Shanghai?

Se uită în ochii mei, plină de speranţă.

— Nu asta-i ideea! N-ai pic de mândrie atunci când vine vorba de poporul chinez?

— Nu ştiu de ce simţi nevoia să te plângi mereu, de orice, zice ea. Îi simt dezamăgirea în glas. Te-am adus aici ca să vezi cu ce ne ocupăm eu şi Joy. Nu eşti mândră de noi?

— May…

— De ce nu poţi să te distrezi şi tu? mă întreabă. De ce nu poţi să te bucuri că vezi cum eu şi Joy ne câştigăm banii? Recunosc, nu câştigăm la fel de mult ca ei. Îmi arată cu degetul un grup gălăgios de ricşari. Le-am obţinut şapte dolari jumătate pe săptămână, dacă se rad în cap. Nu-i rău…

[44] Doamna-dragon este tipul femeii fatale, misterioase şi amăgitoare. Termenul a fost inspirat de personajul feminin al benzilor desenate Terry şi piraţii, apărute prima dată în anul 1934.

— Ricşari, fumători de opiu şi prostituate. Aşa vrei tu să apărem în faţa celorlalţi?

— Dacă ceilalţi sunt *lo fan*-i, crezi că-mi pasă ce cred ei?

— Toate astea sunt o insultă.

— La adresa cui? Nu ne împroaşcă cu noroi pe noi, pe mine şi pe tine. În plus, ăsta e un pas înainte pentru noi. Unii oameni – şi aici mă includ şi pe mine – ar prefera să n-aibă un loc de muncă decât să accepte o slujbă sub nivelul lor. Dar o slujbă cum e asta ne oferă un punct de pornire şi depinde de noi să avansăm.

— Adică oamenii ăştia sunt azi ricşari şi mâine gata, vor fi patronii studiourilor? întreb eu, sceptică.

— Bineînţeles că nu, răspunde ea, enervându-se în sfârşit. Tot ce-şi doresc e să primească o replică. Pentru asta câştigi bani mulţi, Pearl, ştii prea bine.

Bak Wah Tom a tot ispitit-o în ultimii ani pe May cu visul de a obţine o replică într-un film, însă până acum n-a primit nimic, deşi Joy a rostit deja câteva replici în diverse producţii. Săculeţul în care ţin banii câştigaţi de Joy s-a făcut doldora şi e încă un copil. Între timp, mătuşa lui Joy îşi doreşte mai presus de orice să câştige prin forţe proprii douăzeci de dolari pentru o replică, orice replică. A trecut atâta timp de când aşteaptă, încât s-ar mulţumi şi cu ceva simplu, precum „Da, doamnă”.

— Dacă tot ce trebuie să faci e să-ţi petreci toată noaptea jucând rolul unei femei necuviincioase, îi spun eu deschis, atunci de ce n-ai primit nicio replică până acum?

— Ştii bine de ce! Ţi-am spus de mii de ori! Tom zice că-s prea frumoasă. De fiecare dată când un regizor m-alege pe mine, vedeta feminină spune nu. Nu vrea să fie alta mai frumoasă ca ea în film. Ştiu că pare lipsă de modestie din partea mea, dar asta spune toată lumea pe-aici.

Echipa de filmare termină cu aşezatul oamenilor şi decorurilor pentru următoarea secvenţă. Filmul se vrea a fi un fel de „avertizare” în privinţa ameninţării pe care-o reprezintă japonezii. Dacă japonezii invadează China şi o rup de interesele străine, n-ar trebui să fim cu toţii

îngrijoraţi? După câteva ore în care am tras nenumărate duble la aceeaşi scenă de stradă, mi se pare că filmul nu prezintă nici pe departe ce am trăit eu şi May pe propria piele când am fugit din China. Dar când regizorul ne descrie următoarea scenă mi se face un gol în stomac.

— O să cadă bombe, spune el în megafon. Nu sunt bombe adevărate, dar aşa va răsuna. Apoi, japonezii o să dea năvală în piaţă. Trebuie să fugiţi în direcţia aia. Tu, cel cu căruţa! S-o răstorni când o s-o iei la fugă. Şi vreau ca toate femeile să ţipe. Ţipaţi din toţi rărunchii, ca şi cum aţi crede c-o să muriţi.

Când se pune camera în mişcare, o ţin pe Joy în dreptul şoldului, scot un zbierăt fals care mi se pare a fi foarte bun şi apoi o tulesc. Fac asta o dată, de două ori, de nenumărate ori. O clipă m-am temut să nu-mi trezească amintiri urâte, dar nu s-a-ntâmplat. Bombele false nu zguduie pământul. Nu scot un zgomot asurzitor la impactul cu solul. Nimeni nu-şi pierde niciun picior. Nu ţâşneşte sânge de peste tot. E doar un joc distractiv, ca cele pe care le făceam eu şi May când montam scenete pentru părinţii noştri. În plus, May a avut dreptate în privinţa lui Joy. Urmează indicaţiile scenice întocmai, aşteaptă cuminte între duble şi plânge exact în momentul în care începe să se filmeze, aşa cum i se spune să facă.

La două dimineaţa suntem trimise înapoi la cortul de machiaj, unde ne mânjesc pe faţă şi pe haine cu sânge fals. Când ne întoarcem pe platoul de filmare, unii sunt întinşi pe pământ, cu picioarele răşchirate, cu hainele răsucite sub ei şi pline de sânge, cu ochii închişi. Peste tot în jurul nostru sunt morţi şi muribunzi. Când se apropie japonezii în marş, cei rămaşi în picioare trebuie să fugă şi să ţipe. Nu mi-e deloc greu s-o fac. Văd uniformele galbene şi aud bocănitul cizmelor. O figurantă – şi ea ţărancă – se ciocneşte de mine, iar eu ţip. Când soldaţii aceia falşi aleargă spre noi cu baionetele înainte, încerc să fug din calea lor, dar cad la pământ. Joy se ridică în picioare şi continuă să fugă, călcând peste cadavre, depărtându-se tot mai mult,

părăsindu-mă. Unul dintre soldaţi mă împinge înapoi jos când încerc să mă ridic. Frica mă paralizează. Chiar dacă văd că bărbaţii din jur au feţe de chinezi, chiar dacă sunt vecinii mei, îmbrăcaţi în hainele duşmanului, încep să ţip şi nu mă mai opresc. Dintr-odată, nu mă mai aflu pe un platou de filmare. Sunt din nou în coliba de la marginea Shanghaiului. Regizorul strigă: „Tăiaţi!”

May aleargă spre mine. E îngrijorată.

— Eşti bine? mă-ntreabă şi m-ajută să mă ridic.

Sunt atât de supărată, că nu pot vorbi. Dau din cap în semn că n-am păţit nimic, dar May îmi aruncă o privire întrebătoare. Nu vreau să vorbesc despre ce simt. N-am vrut să vorbesc despre asta în China, când m-am trezit pe patul de spital şi nici acum nu vreau. O iau pe Joy din braţele lui May şi o strâng cu putere la piept. Când regizorul se îndreaptă spre noi, eu încă mai tremur.

— A fost grozav! îmi spune el. Te-am auzit de la o poştă cum ţipai. Ai putea să mai faci asta o dată? Mă priveşte admirativ. Ai putea să faci asta de mai multe ori?

Pentru că nu-i răspund imediat, îmi zice:

— O să te plătesc în plus pe tine şi pe copil. Un ţipăt bun se pune drept replică, asta e părerea mea, cât despre fetiţă, mereu am nevoie de un chip ca al ei.

May mă strânge de braţ.

— Ce zici, accepţi? insistă el.

Încerc să-mi scot din minte imaginile din colibă şi să mă gândesc la viitorul fiicei mele. Aş putea să pun nişte bani deoparte pentru ea luna asta.

— Am să-ncerc, bâigui eu.

May îşi înfige degetele în braţul meu. După ce regizorul se întoarce la scaunul lui, May mă trage deoparte.

— Trebuie să mă laşi pe mine în locul tău, mă imploră ea disperată, vorbind în şoaptă. Te rog, te rog, lasă-mă pe mine!

— Eu am ţipat, îi zic. N-aş vrea să-mi fi pierdut noaptea degeaba.

— Asta e probabil singura mea şansă.

— Ai doar douăzeci şi doi de ani.

— Am fost fată frumoasă în Shanghai, insistă May. Dar acum suntem la Hollywood şi nu mai am prea mult timp la dispoziţie.

— Cu toţii ne temem că vom îmbătrâni, îi spun eu. Dar şi eu vreau să fac asta. Ai uitat că şi eu am fost fată frumoasă?

Pentru că nu-mi răspunde, mă folosesc de singurul argument care-o va convinge.

— Eu sunt cea care şi-a amintit ce s-a-ntâmplat în colibă.

— Mereu te foloseşti de asta ca să faci ce vrei tu.

Mă dau înapoi, uluită de cuvintele ei.

— Cred că nu vorbeşti serios.

— Tu pur şi simplu nu vrei să am şi eu ceva al meu, îmi zice ea, deznădăjduită.

Cum poate să spună una ca asta, când eu m-am sacrificat atât de mult pentru ea? Ranchiuna a crescut în mine o dată cu anii, dar asta nu m-a oprit să-i dau lui May tot ce-a vrut.

— Ţie ţi se oferă mereu şanse, continuă May cu o voce mai puternică.

Acum înţeleg ce vrea să facă. Pentru că nu am cedat, acum mă înfruntă. Dar de data asta n-am să renunţ atât de uşor.

— Ce şanse?

— Mama şi baba te-au trimis la colegiu.

Asta a fost demult rău, dar îi răspund:

— Tu n-ai vrut să te duci.

— Toată lumea te place mai mult decât pe mine.

— Ce tâmpenie.

— Până şi soţul meu te place mai mult. Mereu se poartă drăguţ cu tine.

Ce rost are să mă contrazic cu May? Certurile noastre pornesc mereu de la aceleaşi lucruri: părinţii ne iubeau mai mult pe una sau pe cealaltă, una dintre noi are parte de ceva mai bun – fie că era vorba de o îngheţată, de o

pereche de pantofi sau de un soţ – sau una dintre noi vrea să facă ceva pe spinarea celeilalte.

— Şi eu pot să ţip la fel de bine ca tine, insistă May. Te rog înc-o dată, lasă-mă pe mine s-o fac.

— Şi Joy? o întreb eu blând, atingându-i coarda sensibilă. Ştii că eu şi Sam punem bani deoparte, pentru ca ea să poată să meargă la colegiu într-o bună zi.

— Asta se va-ntâmpla peste cincisprezece ani şi numai presupunând că un colegiu american o va accepta pe Joy, că va accepta o chinezoaică.

Ochii surorii mele, care la începutul serii străluceau de plăcere şi de mândrie, mă săgetează acum cu o privire ca de gheaţă. Pentru o clipă mă văd din nou în bucătăria noastră din Shanghai, când bucătarul încerca să ne înveţe să facem găluşti. Începuse ca o activitate distractivă, dar se sfârşise cu o ceartă teribilă între mine şi May. Acum, după atâţia ani, ceea ce trebuia să fie o seară plăcută s-a transformat în ceva amar. O privesc pe May şi nu văd numai gelozie, ci şi ură.

— Lasă-mă pe mine să joc în locul tău, spune ea. E dreptul meu, *câştigat* de mine!

Mă gândesc cum lucrează ea pentru Tom Gubbins, că nu trebuie să stea închisă toată într-unul dintre magazinele familiei, că are ocazia să stea cu fiica mea pe platourile de filmare şi nici să nu calce în Cartierul Chinezesc sau în Oraşul Chinezesc o bună bucată de timp.

— May…

— Dacă vrei să-ncepi cu răutăţile la adresa mea, să ştii că n-am chef să le-aud. Pur şi simplu refuzi să vezi cât de norocoasă eşti. Ştii cât de geloasă sunt pe tine? Nu pot să-mi reprim sentimentul ăsta. Tu ai tot. Ai un soţ care te iubeşte şi care stă de vorbă cu tine. Ai o *fiică*.

Poftim! A zis-o. Ripostez atât de repede, încât nici n-am răgaz să mă gândesc la ce spun sau să-mi înghit vorbele.

— Atunci de ce petreci mai mult timp cu ea decât mine? În timp ce vorbesc, îmi amintesc de vechiul proverb care spune că pe gură intră bolile şi tot pe gură ies dezastrele,

însemnând că forţa cuvintelor e măsurabilă cu forţa unei bombe.

— Joy preferă să stea în preajma mea, pentru că eu o ţin în braţe şi-o sărut, pentru că o ţin de mână, pentru că o las să-mi stea în poală, se răsteşte May.

— Nu aşa îşi cresc chinezii copiii. Atingerile astea…

— Nu erai de părerea asta când locuiam cu mama şi cu *baba*, spune May.

— Aşa e, dar acum sunt şi eu mamă şi nu vreau ca Joy să ajungă un chip de porţelan zgâriat.

— Dacă e ţinută în braţe de mama ei nu-nseamnă că o să devină o femeie de moravuri uşoare.

— Nu-mi spune tu cum să-mi cresc copilul!

La auzul vocii mele ascuţite, câţiva figuranţi îşi îndreaptă privirile spre noi, curioşi.

— Tu nu vrei să am parte de nimic, dar *baba* mi-a promis că dacă vom fi de acord să ne măritǎm, voi ajunge la *Haolaiwu*.

Eu nu-mi amintesc să fi fost aşa. A schimbat subiectul şi, în plus, încurcă lucrurile.

— E vorba de Joy, îi zic eu, nu despre visele tale prosteşti.

— Poftim? Cu câteva minute în urmă mă acuzai că fac de ruşine poporul chinez. Acum o-ntorci, vrei să spui că eu fac un lucru rău dacă joc în filme, dar pentru tine şi Joy e-n regulă?

Nici eu nu ştiu cum am ajuns la această concluzie. Nu mai judec cum trebuie, dar cred că nici May nu mai judecă limpede.

— Tu ai totul, îmi repetă May, izbucnind în plâns. Eu n-am nimic. De ce nu vrei să-mi dai măcar asta? Te rog! *Te rog!*

Nu spun nimic. Simt că-mi arde pielea de furie. Nu pot să cred sau să accept niciunul din motivele pentru care ea – şi nu eu – ar trebui să primească acest rol în film, însă în final fac ce am făcut mereu. Cedez în faţa lui *moy moy*. Numai aşa gelozia ei se va risipi. Numai aşa ranchiuna mea se va

retrage în ascunzătoarea ei şi eu voi avea răgaz să mă gândesc cum să o scot pe Joy din afacerea asta fără să stârnesc şi mai multe certuri. Eu şi May suntem surori. Mereu ne vom ciondăni şi mereu ne vom împăca. Aşa sunt surorile: ne certăm, ne scoatem în evidenţă una alteia slăbiciunile, greşelile, erorile de judecată, ne scoatem ochii cu întâmplări din copilărie, apoi ne împăcăm. Asta până la următoarea ceartă.

May îmi ia fiica şi rolul în film. Regizorul nu-şi dă seama că sora mea joacă în locul meu. El nu vede decât o chinezoaică îmbrăcată în pantaloni negri, plină de noroi şi de sânge, purtând în braţe o fetiţă. Poate fi orice chinezoaică. Timp de câteva ore o ascult pe sora mea cum ţipă întruna. Regizorul nu e niciodată mulţumit, dar nici nu cere înlocuirea lui May.

Instantanee

Pe 7 decembrie 1941, la trei luni după prima noapte petrecută de mine pe platourile de filmare, japonezii bombardează Pearl Harbour şi Statele Unite intră în război. În ziua următoare, japonezii atacă Hong Kong-ul. De Crăciun, britanicii cedează insula. Tot pe 8 decembrie, la ora 10 fix, japonezii capturează Aşezarea Internaţională din Shanghai şi-şi înalţă steagul pe frontispiciul Băncii Hong Kong-ului şi a Shanghaiului, din Bund. În următorii patru ani, străinii care-au comis imprudenţa de a rămâne în Shanghai au locuit în lagăre de prizonieri, iar în ţara asta, Centrul de Imigrări Angel Island a trecut sub conducerea armatei Statelor Unite, găzduindu-i pe prizonierii de război japonezi, italieni şi germani. Aici, în Cartierul Chinezesc, unchiul Edfred a fost printre primii bărbaţi care s-au înrolat, fără să ne spună nimic.

— Ce-ai făcut? De ce? îl întreabă unchiul Wilburt în Sze Yup, când fiul lui natural îi spune vestea.

— Pentru că mă simt patriot! vine răspunsul triumfător al unchiului Edfred. Vreau să lupt! Motivul numărul unu: vreau să ajut la învingerea duşmanului comun, a japonezilor. Motivul numărul doi: dacă mă înrolez, obţin cetăţenie. Cetăţenie adevărată. Asta pe viitor, se-nţelege. Dacă o să se-ntoarcă viu, ne zicem noi în sinea noastră. Toţi spălătorii de rufe s-au înrolat, adaugă el, când vede că nu suntem deloc entuziaşti.

— Spălătorii de rufe! Ha! Unii ar face orice ca să scape de meseria asta. Unchiul Wilburt trage aer printre dinţi, îngrijorat.

— Ce-ai făcut când te-au întrebat de cetăţenie?

Întrebarea vine de la Sam, căci el trăieşte mereu cu frica-n sân că unul dintre noi va fi prins şi că ne vor trimite pe toţi înapoi în China.

— Eşti fiu în acte. Vor veni să ne caute şi pe noi?

— Mi-am recunoscut statutul din capul locului. Le-am spus că am venit aici cu acte false, răspunde Edfred. N-au părut să fie prea interesaţi. Când mi-au pus întrebări care mi s-au părut periculoase pentru voi, am zis: „Sunt orfan. Până la urmă, vreţi să lupt sau nu?”

— Dar nu eşti prea bătrân? întreabă unchiul Charley.

— În acte scrie că am treizeci de ani, dar în realitate am doar douăzeci şi trei. Sunt sănătos tun şi sunt gata să mor. De ce nu m-ar lua în armată?

Peste câteva zile, Edfred intră în restaurant şi ne întreabă:

— De la Armată mi-au zis să-mi cumpăr ciorapi. Unde găsesc ciorapi de vânzare?

Locuieşte în Los Angeles de şaptesprezece ani şi tot nu ştie de unde şi cum să facă rost de nişte lucruri de bază. Mă ofer să merg cu el la May Company, dar îmi spune:

— Trebuie să mă duc singur. Trebuie să învăţ să mă descurc.

După câteva ore, se întoarce zgâriat şi cu pantalonii lălâi găuriţi în dreptul genunchilor.

— Am cumpărat ciorapii, dar când am ieşit din magazin, m-au îmbrâncit unii în stradă. Au crezut că-s japonez.

În timp ce Edfred e la instrucţie, eu şi Tata Louie mergem la magazin ca să verificăm toate produsele şi să dezlipim de pe ele etichetele pe care scrie „fabricat în Japonia”, înlocuindu-le cu etichete pe care scrie „100 produs chinezesc”. Începe să cumpere obiecte rare din Mexic şi astfel le facem concurenţă directă negustorilor de pe Strada Olvera. În mod ciudat, clienţii noştri nu văd nicio diferenţă între un produs fabricat în China, în Japonia sau în Mexic. E un produs făcut în străinătate şi-atât.

Şi noi suntem veşnic nişte străini, ceea ce atrage după sine tot felul de suspiciuni. Asociaţiile familiale din Cartierul Chinezesc tipăresc pancarte pe care scrie CHINA: ALIATA VOASTRĂ şi ni le dau să le punem în vitrinele magazinelor, acasă sau în maşină, pentru a arăta că nu suntem japonezi. Ne fac banderole şi insigne, pe care le purtăm ca să nu fim

atacaţi pe stradă sau arestaţi, blocaţi în tren sau trimişi în vreun lagăr de prizonieri. Guvernul, conştient că majoritatea occidentalilor cred că toţi orientalii arată la fel, a început să emită certificate speciale care atestă faptul că suntem „membri ai rasei chineze”. Nimeni nu-şi permite să lase garda jos.

Însă când Edfred vine să ne viziteze în Los Angeles după instrucţie, oamenii îl salută pe stradă.

— Când port uniforma, ştiu că n-o să se ia nimeni de mine. Când o văd, oamenii ştiu că eu am dreptul să fiu aici aşa cum au toţi ceilalţi, explică el. Acum am un al treilea motiv: în Armată mi se oferă o şansă corectă, bazată nu pe faptul că sunt chinez, ci pe faptul că sunt un bărbat în uniformă, care luptă pentru Statele Unite.

În ziua aceea îmi cumpăr un aparat de fotografiat şi fac prima mea fotografie. Păstrez şi acum ascunse fotografiile cu mama şi cu *baba*, ca să nu fie găsite de inspectorii de la imigrări, atunci când se fac verificările periodice, dar plecarea unchiului Edfred la război e ceva cu totul diferit. Va lupta pentru America. Şi pentru China. Data viitoare când vor veni inspectorii, le voi arăta cu mândrie o fotografie cu unchiul Edfred, cel mereu slăbănog ca orice chinez, dar îmbrăcat în uniformă, mândru nevoie mare în faţa aparatului, cu bereta într-o parte, imediat după ce ne-a spus: „De-acum încolo puteţi să-mi ziceţi Fred. Gata cu Edfred, aţi înţeles?”

În fotografie nu l-am prins pe socrul meu, care stă în picioare, la mică distanţă, părând răvăşit şi înfricoşat. În ultimii ani, sentimentele mele faţă de el s-au schimbat. Aproape că n-are nimic aici, în Los Angeles: e un cetăţean de mâna a doua, se confruntă cu aceeaşi discriminare de care avem şi noi parte şi nu va reuşi niciodată să iasă din Cartierul Chinezesc. Acum, ţara pe care-a adoptat-o, America, luptă şi ea contra Japoniei. Pentru că rutele navale comerciale au fost închise, nu mai primeşte produse de la fabricile lui de ratan şi porţelan din Shanghai şi nici nu mai câştigă bani de pe urma imigrării partenerilor lui în acte,

dar continuă să le trimită „bani de ceai” rudelor din satul Wah Hong, nu doar pentru că un dolar american valorează mult în China, ci şi pentru că dorul lui de patrie n-a scăzut nicio clipă. Eu, Yen-yen, Vern, Sam şi May n-avem cui să-i trimitem bani, aşa că banii expediaţi de Tata Louie sunt de la toată lumea – pentru toate satele, căminele şi familiile pe care noi le-am pierdut.

— Cei care nu pot să lupte, trebuie să producă, ne spune unchiul Charley într-o zi. Îi ştiţi pe băieţii lui Lee? Au plecat la Lockheed să construiască avioane. Mi-au zis c-ar fi ceva de lucru şi pentru mine şi nu mă cheamă acolo să fac chop suey. Mi-au spus că fiecare lovitură de ciocan pe care o dai când construieşti un avion e o lovitură pentru libertatea patriei părinţilor noştri şi a noii noastre ţări.

— Dar engleza ta e…

— Cui îi pasă de engleză, când eu muncesc de rup? Apropo, Pearl, aş putea să-ţi găsesc şi ţie ceva de lucru acolo. Fraţii Lee şi-au luat surorile să muncească alături de ei. Acum Esther şi Bernice fixează nituri în uşile avioanelor de bombardament. Vrei să ştii cât câştigă? Şaizeci de cenţi pe oră dacă lucrează ziua şi şaizeci şi cinci de cenţi pe oră în tura de noapte. Vrei să ştii cât o să câştig eu?

Se freacă cu mâinile la ochii umflaţi, care par foarte dureroşi, din pricina alergiilor pe care le are.

— Optzeci şi cinci de cenţi pe oră. Asta înseamnă treizeci şi patru de dolari pe săptămână. Ascultă-mă, Pearl, salariile astea nu-s de colea!

Fotografia pe care-am făcut-o îl înfăţişează pe unchiul Charley stând după tejghea, cu mânecile suflecate, cu o bucată de plăcintă în faţă şi cu şorţul şi coiful de hârtie aşezate pe un scaun liber.

— Ce poate face băiatul meu pentru război? întreabă socrul meu când Vern, care a absolvit acum un an, în iunie, un liceu unde nu l-au vrut şi unde nici nu s-au obosit prea tare să-i ofere o educaţie, este chemat oficial la arme. Mai

bine rămâne acasă. Sam, du-te cu el şi vezi cum faci ca autorităţile să-nţeleagă situaţia.

— Mă duc cu el, dar să ştii că eu mă înrolez. Vreau să primesc şi eu cetăţenie adevărată.

Tata Louie nu-ncearcă să-l facă să se răzgândească. Cetăţenia e un lucru foarte important, chiar dacă există riscul să fim interogaţi, şi toţi ştim ce-nseamnă războiul ăsta. Sunt mândră de Sam, dar asta nu-nseamnă că nu-mi fac griji. Când Sam şi Vern se întorc acasă, îmi dau imediat seama că lucrurile n-au mers prea bine. Pe Vern nu l-au luat din motive evidente, dar, în mod surprinzător, şi pe Sam l-au găsit inapt.

— Am platfus, deşi am tras ricşe pe străzile şi aleile Shanghaiului, mi se plânge el când rămânem singuri în camera noastră. Încă o dată, Sam este minimalizat şi îi este negată calitatea de bărbat. În multe privinţe, continuă să înghită amărăciune.

Nu trece prea mult, şi May ia aparatul şi ne face o fotografie. În ea se vede cât de mult s-a schimbat apartamentul de când eu, May şi Joy i-am călcat pragul întâia oară. La ferestre sunt rulouri de bambus, pe care le putem trage în jos pentru intimitate. Pe perete, în dreptul canapelei, sunt agăţate patru calendare care înfăţişează cele patru anotimpuri, primite cadou de la Piaţa Wong On Lung în ultimii patru ani. Bătrânul Louie stă pe un scaun cu spătar, retras ca într-un cocon şi solemn. Sam se uită pe fereastră. Stă drept, cu evantaiul de fier bombat, dar la faţă arată ca şi cum l-ar fi pocnit cineva. Vern – liniştit în sânul familiei – e culcat pe canapea şi ţine în mână un prototip de avion. Eu stau pe podea şi pictez un panou care îndeamnă populaţia din Oraşul Chinezesc şi din Noul Cartier Chinezesc să cumpere obligaţiuni de război. Joy e şi ea prin preajmă, face un ghem din elastice. Yen-yen îşi face de lucru cu nişte staniol folosit. Mai târziu, în cursul zilei, vrem să ducem toate lucrurile astea la Liceul Belmont şi să le punem în cutiile de donaţii.

Pentru mine, fotografia asta arată cum ne sacrificăm noi în chestiuni mai mult sau mai puţin importante. Când în sfârşit ne-am permite să cumpărăm o maşină de spălat, n-o putem face, pentru că metalul e atât de rar. Aderăm la boicotarea ciorapilor de mătase japonezi şi purtăm în locul lor ciorapi de bumbac, după dictonul: „Fii la modă, poartă bumbac.” Nu trece mult până când toate femeile din oraş se alătură Mişcării Fără-Mătase. Toată lumea e afectată de lipsa cafelei, a cărnii de vită, a zahărului, făinii şi laptelui, dar restaurantul nostru şi toate restaurantele chinezeşti din oraş sunt afectate şi mai tare, pentru că ingrediente precum orezul, ghimbirul, ciupercile urechi-de-lemn[45] şi sosul de soia nu mai trec Pacificul. Învăţăm să folosim felii de măr în loc de castane de apă. Cumpărăm orez din Texas în locul orezului jasmine[46] din China. Cumpărăm margarină în care picurăm colorant alimentar de culoare galbenă; o frământăm, o tăiem cubuleţe şi o servim în restaurant pe post de unt. Sam cumpără ouă de pe piaţa neagră, la cinci dolari cofrajul. Păstrăm grăsimea de la bacon într-o cutie metalică de cafea, sub chiuvetă, şi o ducem la centrul de colectare, unde ni se spune că va fi folosită la producerea de armament. Nu mă mai enervează că trebuie să petrec atâta timp curăţând fasolea de aţe sau decojind usturoiul la restaurant, pentru că acum îi servim pe băieţii în uniforme şi trebuie să facem tot ce putem pentru ei. Acasă, începem să mâncăm feluri de mâncare americane – fasole cu ciolan, sendvişuri Spam[47] cu pâine prăjită, brânză şi ceapă, conserve de ton şi budinci cu carne făcute cu Bisquick[48] – şi astfel paleta de ingrediente se lărgeşte.

Instantaneu: Chinezi colectând bani pentru Fondul de Anul Nou. Instantaneu: colecta de ziua naţională a Chinei.

[45] Varietate de ciuperci care creşte pe lemnul copacilor morţi.
[46] Orez cultivat în estul Asiei, care are un parfum uşor când este gătit.
[47] Sendvişuri semipreparate.
[48] Marca unui amestec de făină pentru copt.

Instantaneu: Noaptea Chinezească[49], cu actorii mei preferaţi. Instantaneu: Parada Bolului de Orez[50], la care femeile din Cartierul Chinezesc ţin un steag gigantic al Chinei de margini şi le cer celor prezenţi să arunce cu monede pe el. Instantaneu: Festivalul Lunii, unde Anna May Wong şi Keye Luke sunt maestra şi maestrul de ceremonii. Barbara Stanwyck, Dick Powell, Judy Garland, Kay Kyser şi Stan şi Bran fac cu mâna mulţimii. William Holden şi Raymond Massey li se alătură voioşi, în timp ce toboşarele din grupul Mei Wah mărşăluiesc în formaţie de V, de la Victorie. Din fondurile strânse se cumpără provizii medicale, plase împotriva ţânţarilor, măşti de gaze şi alte obiecte necesare refugiaţilor, precum şi ambulanţe şi avioane, care sunt trimise dincolo de oceanul Pacific.

Instantaneu: Popota din Cartierul Chinezesc. May pozează cu soldaţii, marinarii şi piloţii care părăsesc gara Union Station[51] în scurtele lor popasuri, trec prin districtul Alameda şi vin să ne treacă pragul. Băieţii aceştia sosesc din toate colţurile ţării. Pentru mulţi dintre ei e prima dată când văd un chinez şi îi auzim cum se miră spunând „ei, asta-i bună! ” sau „măi, să fie!”, pe care le preluăm şi noi. Instantaneu: sunt înconjurată de un echipaj de aviaţie, trimis la antrenament în Los Angeles de Chiang Kai-shek[52]. E minunat să le aud vocile, să aflu veşti din ţara-mamă, care nu se dă bătută pe câmpul de luptă. Instantaneu, instantaneu, instantaneu: Bob Hope, Frances Langford şi Jerry Colonna vin la popotă să dea spectacole. Fete cu vârste între şaisprezece şi optsprezece ani – purtând şorţuleţe albe, bluze roşii, pantofi din piele alb cu negru şi şosete roşii – se oferă să fie gazde, dansând jazz cu băieţii, împărţindu-le sendvişuri şi ascultându-le înduioşate poveştile.

[49] Sărbătoarea Anului Nou chinezesc.

[50] Paradă organizată pentru strângerea de fonduri necesare luptei împotriva japonezilor.

[51] Gară din Los Angeles, California, deschisă în mai 1939.

[52] Lider militar al Chinei.

Fotografia mea preferată e una în care eu şi May suntem surprinse în timp ce conducem oaspeţii spre uşă la ora închiderii, într-o sâmbătă seara. În păr avem flori de gardenie şi buclele moi ni se revarsă pe umeri. Avem nişte rochii decoltate şi ni se vede pielea palidă, dar părem tinere şi inocente. Rochiile sunt scurte şi nu avem ciorapi. Om fi noi femei măritate, dar suntem drăguţe şi radiem de voie bună. Eu şi May ştim cum e să trăieşti în vreme de război, dar în Los Angeles nu e chiar aşa.

În următoarele cincisprezece luni, mulţi oameni se perindă prin oraş: soldaţi care se duc sau vin de pe Frontul din Pacific, copii şi neveste care au pornit la drum pentru a-şi vedea taţii şi soţii aflaţi în spitalele militare şi diplomaţi, actori, negustori de tot felul, toţi implicaţi în eforturile de război. Nu m-am gândit niciodată că mă voi întâlni cu cineva cunoscut, dar, într-o zi, la restaurant, aud o voce de bărbat strigându-mă pe nume.

— Pearl Chin? Tu eşti?

Mă uit lung la bărbatul care stă la tejghea. Îl cunosc, dar ochii mei refuză să-l recunoască – mă cuprinde pe loc un sentiment adânc de umilinţă.

— Nu eşti Pearl Chin, care a locuit cândva la Shanghai? Ai cunoscut-o pe fiica mea, pe Betsy.

Îi pun farfuria cu *chow mein*[53] în faţă, îi întorc spatele şi mă şterg pe mâini. Dacă omul acesta e într-adevăr tatăl lui Betsy – şi este –, el e prima şi singura persoană din trecutul meu care vede cât de mult am decăzut. Pe vremuri eram o fată frumoasă, al cărei chip împodobea pereţii caselor din Shanghai. Eram isteaţă şi descurcăreaţă, aşa că acest om mi-a deschis uşa casei lui. Îi transformasem fiica dintr-o femeie fără gust într-una aproape la modă. Acum sunt mama unui copil de cinci ani, soţia unui ricşar şi chelneriţă într-un restaurant dintr-un cartier turistic. Mă forţez să zâmbesc şi mă întorc cu faţa la el.

— Domnule Howell, mă bucur nespus să vă revăd!

[53] Tăieţei chinezeşti prăjiţi.

Dar el nu pare prea bucuros să mă vadă. Arată foarte trist şi bătrân. Mă simt eu umilită la culme, dar şi el are durerea lui.

— Te-am căutat. Se întinde peste tejghea şi mă apucă de braţ. Am crezut c-ai murit în bombardamente, dar iată-te!

— Betsy ce face?

— E într-un lagăr de-al japonezilor, lângă Pagoda Lunghua.

Îmi vine în minte imaginea lui May, a lui Z.G. şi a mea, înălţând zmeie, dar asta doar o secundă. Imediat spun:

— Credeam că majoritatea americanilor au părăsit Shanghaiul înainte de…

— S-a măritat, îmi spune domnul Howell, cu tristeţe în glas. Ştiai? S-a căsătorit cu un tânăr care lucrează la Standard Oil. Au rămas în Shanghai după ce eu şi doamna Howell am plecat din oraş. Afacerile astea cu petrol, ştii cum e…

Ies de după tejghea şi mă aşez pe un scaun lângă domnul Howell, conştientă fiind că privirile curioase ale lui Sam, ale unchiului Wilburt şi ale ajutoarelor din restaurant sunt toate aţintite spre mine. Aş vrea să nu se mai holbeze aşa – cu gurile căscate, ca nişte cerşetori de pe stradă –, dar tatăl lui Betsy nu pare să bage de seamă. Aş vrea să spun că-mi e greu să dibui unde se află ruşinea mea, dar mi-e jenă să recunosc că o simt chiar sub piele. Sunt în ţara asta de aproape cinci ani şi tot nu pot accepta întru totul situaţia în care mă aflu. Acum, că am în faţă chipul acesta din trecut, mi se pare că tot binele din viaţa mea nu mai înseamnă nimic.

Probabil că tatăl lui Betsy lucrează tot la Departamentul de Stat, aşa că poate îşi dă seama că nu mă simt în largul meu. Într-un sfârşit, rupe tăcerea care s-a aşternut între noi.

— Am primit veşti de la Betsy după ce Shanghai a devenit Insula Singuratică. Am crezut că e în siguranţă, pentru că se afla pe teritoriu britanic. Dar după ziua de 8 decembrie, n-am mai putut face nimic s-o aducem înapoi.

Canalele diplomatice nu prea mai funcţionează în contextul actual. Se uită pierdut în fundul ceştii de cafea şi zâmbeşte îndurerat.

— E puternică, spun eu, încercând să-l îmbărbătez pe domnul Howell. Betsy a fost mereu o fată isteaţă şi curajoasă. Oare o fi adevărat ce spun? Mi-amintesc că ea era pasionată de politică, pe când eu şi May nu voiam decât să mai bem un pahar de şampanie sau să ne mai învârtim o dată pe ringul de dans.

— Asta ne spunem şi eu, şi doamna Howell.

— Nu puteţi decât să speraţi că va fi bine.

Pufneşte, lăsându-mi impresia că mă cunoaşte foarte bine.

— Aşa eşti tu, Pearl. Mereu vezi partea plină a paharului. De-aia te-ai descurcat aşa de bine la Shanghai. De-aia ai reuşit să pleci înainte de prăpăd. Toţi oamenii deştepţi au plecat la timp.

Nu-i răspund, iar el se holbează la mine. După un lung răstimp, îmi spune:

— Am venit pentru vizita doamnei Chiang Kai-shek. O însoţesc în turul american pe care-l face. Săptămâna trecută am fost la Washington, unde a făcut apel la Congres să aloce fonduri pentru ajutorarea Chinei în războiul cu duşmanul nostru comun şi le-a reamintit celor prezenţi că Statele Unite şi China nu pot fi aliate adevărate atâta timp cât există Actul de Excludere a chinezilor. Săptămâna asta va ţine un discurs la Hollywood Bowl[54] şi…

— Va participa la o paradă la noi, în Cartierul Chinezesc.

— Văd că eşti bine informată.

— O să merg şi eu la amfiteatru, îi zic. O să mergem cu toţii şi de-abia aşteptăm s-o vedem.

Auzind expresia *cu toţii*, îmi pare că se uită cu atenţie în jurul lui, pentru prima dată. Observ cum privirea lui tristă trece dincolo de imaginea unei fete care probabil că n-a existat niciodată. Se uită la petele de grăsime de pe

[54] Amfiteatru din zona Hollywoodului, în Los Angeles.

hainele mele, la micile riduri care mi s-au format în jurul ochilor şi la mâinile mele crăpate. Înţelege tot mai mult pe măsură ce cântăreşte din ochi restaurantul mic, pereţii zugrăviţi cu un galben căcăniu, ventilatorul prăfuit din tavan şi oamenii aspri, care poartă banderole pe care scrie „EU NU JAPONEZ” şi se uită la el prosteşte, ca şi cum ar fi vreo creatură ieşită din mare.

— Eu şi doamna Howell locuim în Washington, spune el, prudent. Betsy s-ar supăra foarte tare pe mine dacă nu te-aş invita să vii acasă cu mine. Aş putea să-ţi fac rost de-o slujbă. Cu talentul tău la limbi străine, poţi face multe pentru efortul de război.

— Sora mea e aici cu mine, îi răspund eu, fără să mă gândesc.

— Poţi s-o iei şi pe May cu tine. Avem loc. Dă la o parte farfuria cu chow mein. Nu-mi place să te ştiu aici. Arăţi…

E ciudat cum în momentul ăsta văd lucrurile foarte clar. Sunt învinsă? Da, sunt. E şi vina mea c-am ajuns o victimă? Da, este. Într-o anume măsură. Mi-e teamă? Mereu. O parte din mine încă tânjeşte să fugă de-aici? Nici nu încape îndoială. Dar nu pot pleca. Eu şi Sam am construit o viaţă pentru Joy. Nu e perfectă, dar e totuşi o viaţă. Fericirea familiei mele înseamnă mai mult decât un nou început.

În fotografiile făcute la popotă sunt zâmbitoare, dar cea de astăzi mă înfăţişează cum nu se poate mai rău. Eu şi domnul Howell – îmbrăcat într-un palton şi cu pălărie pe cap – stăm lângă casa de marcat, pe care am lipit un anunţ scris de mână: ORICE ASEMĂNARE CU JAPONEZII ESTE PUR OCCIDENTALĂ. De obicei, clienţii sesizează gluma şi se amuză, dar nimeni nu zâmbeşte în fotografie. Chiar dacă e o poză alb-negru, aproape că-mi văd cu ochiul liber obrajii roşii de ruşine.

Peste câteva zile, luăm cu toţii autobuzul pentru a merge la Hollywood Bowl. Pentru că şi eu, şi Yen-yen am muncit foarte mult în campania de strângere de fonduri pentru ajutorarea Chinei, familia noastră primeşte locuri bune,

chiar în spatele fântânii care separă scena de public. Când Madame Chiang păşeşte pe scenă, înveşmântată într-un *cheongsam* din brocart, aplaudăm ca nebunii. E strălucitoare şi foarte frumoasă.

— Am o rugăminte fierbinte pentru femeile care-au venit astăzi aici: să se educe şi să se intereseze de politica de aici şi din patria lor, anunţă ea. Puteţi să puneţi în mişcare roata progresului, fără a vă neglija rolurile de soţii şi de mame!

O ascultăm cu atenţie cum ne cere nouă şi americanilor să ajutăm la strângerea de fonduri pentru sprijinirea mişcării „O viaţă nouă pentru femei”[55], dar de fiecare dată când vorbeşte, publicul nu pridideşte cu ooo-urile şi aaa-urile, exclamaţii generate de apariţia ei. Concepţia pe care o aveam despre hainele mele se schimbă din nou. Văd că tradiţionalul *cheongsam*, pe care am fost obligată să-l îmbrac spre delectarea turiştilor din Oraşul Chinezesc şi pentru a respecta cerinţele doamnei Sterling, care nu închiria spaţii nimănui, decât cu această condiţie, poate fi ceva ce denotă patriotism, poate fi la modă, poate fi un adevărat simbol.

Odată întoarse acasă, eu şi May scoatem din cufere cele mai frumoase *cheongsam*-uri pe care le avem şi ne îmbrăcăm cu ele. Madame Chiang ne-a inspirat dorinţa de a fi cât mai elegante şi cât mai loiale Chinei. Dintr-odată, suntem iarăşi fete frumoase. Sam ne face o fotografie şi pentru o clipă ne simţim ca pe vremuri, în studioul lui Z.G. Dar de ce, mă-ntreb eu după aceea, de ce nu l-am rugat pe Sam să imortalizeze momentul în care eu şi Yen-yen am fost invitate să-i strângem mâna doamnei Chiang Kai-shek?

[55] *Women’s New Life Movement*, mişcare socială pornită de Chiang-Kai-shek şi de soţia lui în februarie 1934, care respingea individualismul şi valorile capitaliste de tip occidental. Rolul acestei mişcări era de a creşte nivelul de trai în perioada războiului cu Japonia, prin autoeducare şi un stil de viaţă confucianist.

Tom Gubbins iese la pensie şi îi vinde afacerea lui Tata Louie. Acum se numeşte Compania de Aur de Figuraţie şi Decoruri. Tata Louie o lasă pe May să se ocupe de tot, chiar dacă ea habar n-are cu ce se mănâncă condusul unei afaceri. Acum câştigă până la o sută cincizeci de dolari pe săptămână pe post de regizor tehnic, ocupându-se cu recrutarea de figuranţi, procurarea de costume şi decoruri şi angajarea de interpreţi şi consultanţi. Continuă să joace într-o mulţime de filme, care se difuzează peste tot în lume şi sunt vizionate de milioane de oameni, filme care scot în evidenţă cât de răi sunt japonezii. Joacă roluri neînsemnate: de tânără chinezoaică oropsită, de servitoare la un colonel sau altul, de ţărancă salvată de misionarii albi. Dar lui May i s-a dus faima pentru rolurile în care ţipă şi, pentru că războiul e în plină desfăşurare, a jucat victimă după victimă în filme precum *Dincolo de răsărit*[56], *Bombardament în Burma*[57], *Uimitoarea domnişoară Holliday*[58], în care o femeie americană încearcă să bage pe furiş în Statele Unite mai mulţi copii chinezi rămaşi orfani în urma războiului, şi *China*[59], cu sloganul: „Alan Ladd şi cele douăzeci de tinere – prinşi de japonezii ticăloşi!” May se bucură de simpatie din partea multor studiouri, mai ales din partea MGM-ului. „M-au poreclit *cabotinul*[60] cantonez”, se laudă ea. Se dă mare

[56] *Behind the Rising Sun*, film de propagandă, lansat în anul 1943.

[57] *Bombs Over Burma*, producţie cinematografică a anului 1942, în care personajul principal, jucat de Anna May Wong, îşi riscă viaţa într-o misiune de spionaj contra japonezilor, în Al Doilea Război Mondial. Burma este Myanmarul de astăzi.

[58] *The Amazing Mrs. Holliday*, producţie cinematografică a anului 1943, povestea unei misionare care încearcă să aducă în Statele Unite ale Americii mai mulţi copii chinezi rămaşi orfani în urma războiului.

[59] Film produs în anul 1943, cu acţiunea plasată în timpul invaziei japonezilor în China. Personajul principal este un bărbat american, materialist şi cinic, care ajunge în Shanghai şi cunoaşte atrocităţile la care chinezoaicele au fost supuse în timpul războiului. Unul dintre puţinele filme americane prochinezeşti, produse în SUA în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

[60] Actor mediocru, care urmăreşte obţinerea de efecte teatrale cu mijloace facile.

că o dată a câştigat o sută de dolari într-o singură zi pentru talentul ei de a ţipa.

Apoi, cei de la MGM îi cer să le facă rost de figuranţi pentru turnarea filmului *Fiica dragonului*[61], care va avea lansarea vara următoare, în 1944. May ia legătura cu Clubul Chinez de Cinema de la intersecţia Main Street cu Strada Alameda, unde se adună membrii Asociaţiei Figuranţilor Chinezi. Comisionul ei este de zece la sută pe cap de figurant. În plus, joacă şi ea în film.

— Am încercat să-i conving pe cei de la Metro să-l distribuie pe Keye Luke în rolul unuia dintre căpitanii japonezi, dar studioul nu vrea să-i strice imaginea pe care şi-a făcut-o jucând rolul Primului Fiu al lui Charlie Chan, îmi zice ea. Cică este un simbol pentru chinezi şi nu vor s-o dea-n bară. Nu-i uşor să găseşti actori potriviţi pentru toate rolurile. Am nevoie de sute de persoane care să fie ţărani chinezi în film. Pentru rolurile de soldaţi japonezi, am primit instrucţiuni de la studio să angajez cambodgieni, filipinezi şi mexicani.

De la noaptea aceea petrecută pe platourile de filmare, m-au frământat necontenit două lucruri care se bat cap în cap: dezgustul meu faţă de *Haolaiwu* şi dorinţa de a strânge nişte bani pentru fetiţa mea. Joy a muncit constant de când a izbucnit războiul, aşa că am reuşit să pun nişte bani deoparte pentru educaţia ei. Şansa de-a o scoate din această lume se iveşte într-o seară, când Joy se întoarce acasă cu May, după o zi de filmări. Joy plânge şi intră val-vârtej în camera noastră, unde are un pătuţ, într-un colţ. May e foc şi pară. Şi eu mă mai supăr câteodată pe Joy. Ce mamă nu trece prin asta? Totuşi, e prima dată când o văd pe May furioasă pe Joy.

— Îi obţinusem lui Joy un rol extraordinar, ca A Treia Fiică, spumegă May de mânie. M-am asigurat că îi vor da un costum minunat, că va fi încântătoare. Dar chiar înainte s-o cheme regizorul, Joy a tulit-o la toaletă. Şi-a ratat

[61] *Dragon Seed*, 1944, cu Katharine Hepburn în rolul principal al unei tinere eroine chineze, care îşi salvează satul de invazia japonezilor.

şansa! M-a făcut de ruşine. Cum a putut să-mi facă una ca asta?

— Cum a putut? o întreb eu. Are cinci ani. A trebuit să meargă la oliţă.

— Ştiu, ştiu, spune May, scuturând din cap. Dar chiar voiam să profite de şansa asta.

— Ştii ce, hai s-o luăm pe Joy cu noi, să ne-ajute la magazinele bunicilor ei, pentru o vreme, îi zic eu, nedorind să-mi scape această ocazie. Aşa va învăţa să preţuiască mai mult tot ce faci tu pentru ea.

Nu-i zic că n-o voi lăsa să se întoarcă la *Haolaiwu*, că în septembrie Joy va merge la o şcoală americană sau că nu ştiu cum o să fac să economisesc destui bani pentru colegiu, dar May e atât de furioasă, încât nu mi se împotriveşte.

Fiica dragonului rămâne un punct de referinţă în cariera lui May. Fotografia ei alături de Katharine Hepburn, pe platourile de filmare, este unul dintre cele mai valoroase lucruri ale ei. Amândouă sunt îmbrăcate în haine modeste, cum poartă ţărăncuţele chineze. Doamnei Hepburn i s-au machiat ochii cu tuş negru, din plin. Faimoasa actriţă nu arată câtuşi de puţin a chinezoaică, dar şi cu Walter Huston sau Agnes Moorehead, care joacă şi ei în filmul acesta, e aceeaşi poveste.

Mi-am pus pe dulap o fotografie cu Joy vânzând suc de portocale la standul pe care i l-am amenajat în faţa restaurantului Dragonul de Aur. E înconjurată de soldaţi, care stau pe vine lângă ea, zâmbind şi încurajând-o. Poza nu reuşeşte să surprindă decât un singur moment, dar unul care se repetă zi după zi, noapte după noapte. Băieţii în uniformă adoră s-o vadă pe fetiţa mea – îmbrăcată în nişte pijamale de mătase drăguţe şi cu părul prins în două codiţe – cum stoarce portocale. Pot să bea cât suc vor în schimbul a zece centi. Unii băieţi beau trei sau patru pahare doar ca s-o poată privi pe Joy, cu buzele ţuguiate de concentrare,

cum stoarce parcă la nesfârşit fructele. Uneori, mă uit la fotografia asta şi mă-ntreb dacă ea ştie cât de mult munceşte de fapt. Sau poate că se bucură că a scăpat de filmările care ţineau toată noaptea sau de gura mătuşii ei? Avem parte şi de un bonus: dacă bărbaţii se opresc s-o privească pe micuţa chinezoaică – o curiozitate în ochii lor – şi să bea din sucul ei de portocale, care nu-i otrăveşte, atunci s-ar putea să intre şi în restaurant, să ia masa.

În septembrie, o pregătesc pe Joy de grădiniţă. Vrea să meargă la Şcoala Castelar din Cartierul Chinezesc, cu Hazel Yee şi alţi copii din vecini. Dar nici eu, nici Sam nu vrem s-o dăm la şcoala care l-a trecut pe Vern toate clasele, chiar dacă nu ştia să citească, să scrie sau să facă adunări. Vrem să progreseze. Vrem să meargă la o şcoală din afara Cartierului Chinezesc, ceea ce înseamnă că va trebui să spună că locuieşte în zona în care se află şcoala. De asemenea, trebuie s-o învăţăm istoria oficială a familiei. Minciunile lui Tata Louie legate de statutul lui au fost preluate de Sam, de unchi şi de mine. Acum aceste minciuni trec la a treia generaţie. Joy va trebui să fie mereu atentă când se va înscrie la o şcoală, când va vrea să se angajeze sau chiar în privinţa certificatului de căsătorie. Toate aceste griji încep acum. Timp de câteva săptămâni o pregătim, ca şi cum am trimite-o pe Angel Island: Unde locuieşti? Ce intersecţie e acolo? Unde s-a născut tatăl tău? De ce s-a întors în China când era mic? Ce meserie are tatăl tău? Nu-i spunem niciodată ce e adevărat şi ce e fals din toate astea. E mai bine să ştie doar adevărul acesta cosmetizat.

— Toate fetiţele trebuie să ştie lucrurile astea despre părinţii lor, îi explic eu lui Joy, când o culc în pătuţul ei, cu o seară înainte de începerea şcolii. Să nu-i spui învăţătoarei nimic în afară de ce te-am învăţat noi.

A doua zi, Joy se îmbracă cu o rochiţă verde, un pulover alb şi nişte pantaloni pe picior, de culoare roz. Sam face o fotografie cu mine şi cu Joy stând afară, în pragul casei. Are

o cutiuţă pentru mâncare, nouă, pe care e desenată o fetiţă îmbrăcată ca un cowboy, zâmbind şi făcând cu mâna, lângă căluţul ei de toată isprava. O privesc pe Joy cu un sentiment de iubire maternă. Sunt mândră de ea, sunt mândră de noi toţi, pentru că am ajuns atât de departe.

Eu şi Sam o ducem cu tramvaiul la şcoala elementară. Completăm formularele şi dăm o adresă de domiciliu falsă. Apoi o conducem în sala de clasă. Sam îi ia mâna şi i-o întinde către învăţătoare, doamna Henderson, care se uită lung la ea, după care întreabă:

— De ce nu puteţi voi, străinii, să vă întoarceţi în ţările de unde-aţi venit?

Verde-n faţă! Vă vine să credeţi? Mă simt nevoită să-i răspund eu, pentru că Sam încă descifrează întrebarea.

— Pentru că aceasta este patria ei, îi spun, imitând mamele britanice pe care le vedeam plimbându-se cu copiii lor prin Bund. Aici s-a născut.

Ne lăsăm fiica pe mâinile acelei femei. Sam nu scoate un cuvânt pe drumul cu tramvaiul înapoi spre Oraşul Chinezesc, dar, când ajungem la restaurant, mă trage spre el şi îmi spune, gâtuit de emoţie:

— Dacă-i fac vreun rău, n-o să-i iert niciodată şi n-am să mi-o iert c-am dus-o acolo.

Peste o săptămână, când mă duc s-o iau pe Joy de la şcoală, o găsesc plângând pe bordură.

— Doamna Henderson m-a trimis la directoarea şcolii, îmi zice ea, în timp ce lacrimile îi şiroiesc pe obraji. Mi-a pus o grămadă de întrebări. I-am răspuns aşa cum mi-aţi spus voi, dar m-a făcut mincinoasă şi mi-a zis că nu mă mai primeşte la şcoală.

Mă duc să vorbesc cu directoarea adjunctă, dar cum aş putea s-o fac să se răzgândească?

— Trebuie să avem grijă să nu aibă loc încălcări ale legii, doamnă Louie, îmi spune femeia aceasta corpolentă. În plus, locul fiicei dumneavoastră nu este aici. Asta se vede cu ochiul liber. Daţi-o la o şcoală din Cartierul Chinezesc. Acolo îi va merge mai bine.

A doua zi, o iau pe Joy şi parcurgem cele câteva străzi până la Şcoala Castelar, situată chiar în inima Cartierului Chinezesc. Aici sunt înscrişi copii din China, Mexic, Italia şi alte ţări europene. Învăţătoarea ei, doamna Gordon, ne zâmbeşte şi o ia pe Joy de mână. O duce în clasă şi închide uşa. În săptămânile şi lunile următoare, Joy – care a fost crescută să fie ascultătoare şi să se abţină de la lucruri periculoase, precum mersul pe bicicletă, şi care a fost certată de vecini pentru că râdea prea mult şi prea tare – învaţă să joace şotron, pietre şi lapte gros. E fericită pentru că e în aceeaşi clasă cu cea mai bună prietenă a ei, iar doamna Gordon pare a fi o persoană foarte drăguţă.

Acasă, încercăm şi noi s-o ajutăm cum putem. Pentru mine, asta înseamnă s-o pun să vorbească englezeşte cât mai mult, pentru că va trebui să se descurce în această ţară şi pentru că este cetăţean american. Când tatăl ei, bunicii şi unchii îi vorbesc în dialectul Sze Yup, ea le răspunde în engleză. Pe parcurs, Sam începe să înţeleagă mai bine engleza, dar pronunţia lui rămâne la fel de proastă. Însă unchii o tachinează întruna pentru că merge la şcoală.

— Educaţia nu-i poate aduce decât necazuri unei fete, avertizează unchiul Wilburt. Ce vrei să faci? Să fugi de lângă noi?

Găsesc un aliat în bunicul ei. Până nu demult, ne ameninţa pe mine şi pe May că de fiecare dată când vom vorbi altceva decât Sze Yup în prezenţa lui, va trebui să punem câte un bănuţ în borcan. Acum, ce îi spune lui Joy e o variaţiune pe aceeaşi temă.

— Dacă te-aud că vorbeşti altceva decât limba engleză, o să pui un bănuţ în borcanul bunicului.

Joy vorbeşte engleza aproape la fel de bine ca mine, dar încă nu văd cum ar putea să se desprindă de tot de Cartierul Chinezesc.

Spre sfârşitul toamnei, facem roată în jurul radioului pentru că se difuzează ştirea că preşedintele Roosevelt a

cerut Congresului să abroge Actul de excludere a chinezilor: „Naţiunile, asemenea oamenilor, fac greşeli. Trebuie să fim îndeajuns de puternici încât să ne recunoaştem greşelile trecutului şi să le corectăm.” La câteva săptămâni după aceea, pe 17 decembrie 1943, toate legile de excludere sunt anulate, aşa cum anticipase tatăl lui Betsy.

Îl ascultăm pe Walter Winchell[62] cum declară la radio: „Keye Luke, Primul Născut al lui Charlie Chan, a ratat şansa de a deveni primul chinez care obţine cetăţenie americană.” Pentru că Keye Luke era la filmări în ziua aceea, un doctor chinez din New York e primul care obţine cetăţenia. Sam imortalizează momentul de bucurie făcându-i o poză fetiţei lui, care stă cu o mână-n şold şi cu alta pe aparatul de radio. Ea nu va purta *cheongsam*! De când a început şcoala şi i-am cumpărat cutiuţa pentru mâncare, Joy e înnebunită după costumaţia fetiţei cowboy. Bunicul i-a cumpărat o pereche de cizmuliţe de cowboy de pe Strada Olvera şi când şi le pune în picioare, nu vrea să le mai dea jos nici în ruptul capului. Zâmbeşte fericită. Chiar dacă restul familiei nu apare în fotografie, n-o să uit niciodată că, în clipa aceea, am zâmbit toţi alături de ea.

Din ziua aceea, eu şi Sam începem să vorbim despre obţinerea cetăţeniei, dar ne este teamă, la fel cum le e multor fii în acte şi soţiilor care s-au furişat în ţară alături de ei.

— Eu am cetăţenie falsă pentru că m-am dat drept fiul natural al Tatei. Tu ai obţinut o carte de identitate în urma căsătoriei cu mine. De ce să riscăm să pierdem ce avem? Cum putem avea încredere în guvern, când vecinii noştri japonezi sunt trimişi în lagăre de prizonieri? mă întreabă Sam. Cum putem avea încredere în guvern după tot ce ne-a făcut? Cum putem avea încredere în guvern, când *lo fan*-ii se uită chiorâş la noi – ca şi cum am fi japonezi?

[62] Comentator american de presă şi radio.

May nu este în situaţia noastră. Ea e măritată cu un cetăţean american de-adevăratelea şi trăieşte în ţară de cinci ani. Ea e prima din casă care primeşte cetăţenie ca urmare a procesului de naturalizare.

Războiul pare tot mai lung de la o lună la alta. Încercăm să-i oferim lui Joy o viaţă cât mai normală şi recompensele sunt pe măsură. Se descurcă atât de bine la învăţătură, încât învăţătorii de la grădiniţă şi de la clasa întâi o recomandă pentru o clasă a doua specială. Toată vara stau cu Joy şi o pregătesc. Chiar doamna Gordon – care a dat dovadă de un interes continuu faţă de fetiţa noastră – vine la noi acasă o dată pe săptămână, pentru a o ajuta la adunare şi la citire.

Poate cer prea mult de la Joy, fiindcă se pricopseşte cu o răceală de vară urâtă. Apoi, la două zile după bombardarea Hiroshimei, răceala se înrăutăţeşte. Are febră mare, face roşu în gât şi tuşeşte atât de rău şi de mult, încât vomită. Yen-yen se duce la un negustor de ierburi, care îi pregăteşte un ceai amar. A doua zi, cât eu sunt la muncă, Yen-yen o duce pe Joy la negustorul de ierburi, care-i suflă în gât nişte pudră de plante cu ajutorul capacului unei pensule de caligrafie. Eu şi Sam auzim la radio că a fost lansată o a doua bombă – de data aceasta, asupra oraşului Nagasaki. Crainicul spune că distrugerile sunt copleşitoare. Guvernanţii de la Washington sunt optimişti şi spun că războiul se va sfârşi cât de curând.

Eu şi Sam închidem restaurantul şi ne grăbim spre casă, ca să dăm vestea. Când ajungem, o găsim pe Joy cu gâtul umflat atât de tare, încât a început să se albăstrească la faţă. Alţii se bucură – fii, fraţi şi soţi se vor întoarce acasă de la război –, dar eu şi Sam suntem atât de speriaţi pentru Joy, încât nu ne putem gândi la altceva. Vrem s-o ducem la un doctor occidental, dar nu cunoaştem niciunul şi nici maşină n-avem. Ne gândim cum am putea găsi un taxi, când soseşte doamna Gordon. În tot haosul pe care l-au creat ştirile despre bombardamente şi boala lui Joy, am

uitat de lecţiile ei. Când o vede pe Joy, doamna Gordon mă ajută s-o înfăşor într-un cearşaf şi ne duce cu maşina la spitalul public, unde, spune ea, „Îi tratează pe cei ca voi”. La câteva minute după ce ajungem la spital, doctorul îi face o incizie în gât fiicei mele, ca să poată respira.

La mai puţin de o săptămână de când Joy a văzut moartea cu ochii, războiul ia sfârşit, iar Sam – zguduit de gândul că era să ne pierdem fetiţa – ia trei sute de dolari din banii pe care i-am economisit şi cumpără un Chrysler foarte uzat. Maşina e veche şi are tabla îndoită, dar e a noastră. În ultima fotografie pe care am făcut-o în anii războiului, Sam stă pe scaunul şoferului în Chrysler, Joy e cocoţată pe-o aripă, iar eu sunt lângă uşa din dreapta. Suntem gata să ieşim la o plimbare duminicală cu maşina, prima de acest fel.

Zece mii de fericiri

— Cincisprezece cenţi firul de gardenie! se-aude un glas melodios. Două la douăzeci şi cinci de cenţi!

Micuţa din spatele tarabei e adorabilă. Părul ei negru străluceşte în luminile colorate, are un zâmbet fermecător, iar degetele îi seamănă cu nişte fluturi. Fiica mea, Joy a mea, are propriul ei „vad comercial”, cum îl numeşte ea, şi îşi conduce afacerea nemaipomenit de bine pentru o copilă de zece ani. La sfârşit de săptămână, vinde gardenii în faţa restaurantului, de la şase după-amiaza până noaptea, iar eu stau cu ochii pe ea, deşi nu are nevoie ca eu sau altcineva să-i poarte de grijă. E născută în zodia Tigrului – curajoasă. E fiica mea – perseverentă. E nepoţica mătuşii ei – răpitor de frumoasă. Am veşti minunate. Vreau s-o prind pe May între patru ochi, ca să-i spun ceva, dar am rămas amândouă cu ochii pe Joy, vrăjite şi hipnotizate.

— Uite cât e de scumpă! gângureşte May. Se pricepe la asta. Mă bucur că-i place ce face şi că acum îşi câştigă propriii bănuţi. E un lucru bun pentru toată lumea, nu-i aşa?

May e superbă în seara asta: e ca o soţie de milionar, înveşmântată în mătase purpurie. Se îmbracă bine, pentru că-şi permite să cheltuiască banii pe care-i câştigă pe lucruri frivole. A împlinit douăzeci şi nouă de ani recent. Of, cât a mai plâns! De parc-ar fi împlinit o sută douăzeci şi nouă de ani! Dar, în ochii mei, May a rămas neschimbată faţă de zilele în care eram modele. Totuşi, îşi face zilnic griji că se îngraşă sau că încep să-i apară riduri. În ultimul timp, îşi umple perna cu frunze de crizantemă, ca să se trezească cu ochii limpezi şi fără cearcăne.

— Oraşul Chinezesc e o atracţie turistică, deci cine ar fi mai potrivită să fie vânzătoare aici? Cea mai micuţă şi cea mai drăguţă fetiţă! Sunt de acord cu ea. Iar Joy e isteaţă. Are grijă să nu şterpelească nimeni nimic.

— Dacă-mi daţi un bănuţ în plus, vă cânt *God Bless America*[63], îi spune Joy unui cuplu care se opreşte în faţa tarabei. Nu aşteaptă să răspundă şi începe să cânte cu glasul ei clar, înalt şi sincer. La şcoala americană a învăţat toate cântecele patriotice – *My Country, 'Tis of Thee*[64] şi *You're a Grand Old Flag*[65] – şi cântece precum *Draga mea Clementine* şi *Ea va veni de dincolo de munţi*. La şcoala chinezească a misiunii metodiste de pe Strada Los Angeles, a învăţat să cânte în cantoneză *Iisus e tot ce am mai scump pe lume* şi *Iisus mă iubeşte chiar şi pe mine*. Între muncă, şcoala obişnuită şi şcoala chinezească, unde se duce de luni până vineri de la ora 16:30 până la 19:30 şi sâmbăta între orele 9:00 şi 12:00, e o fetiţă ce nu-şi mai vede capul de treburi, dar e fericită.

Joy îmi aruncă o privire şi zâmbeşte când întinde mâna spre cei doi soţi. A învăţat trucul acesta – de a-i face pe oameni să plătească pentru lucruri pe care nu prea le vor – de la bunicul său. Bărbatul îi dă nişte mărunţiş şi ea strânge repede banii în pumn, ca o maimuţică. Pune bănuţii într-o cutie şi îi dă femeii o gardenie. După ce termină cu ei, îi expediază. Asta a învăţat tot de la bunică-său. În fiecare seară, numără banii şi apoi i-i dă tatălui ei, care îi schimbă în dolari şi mi-i dă mie pentru a-i adăuga la economiile pe care le-am strâns pentru ca Joy să poată merge la colegiu.

— Cincisprezece cenţi firul de gardenie! ciripeşte Joy, cu o expresie serioasă, dar drăgălaşă pe chip. Două la douăzeci şi cinci de cenţi!

Îmi trec mâna pe sub braţul soră-mii.

— Hai, că n-o să păţească nimic. Să mergem să bem un ceai!

— Nu vreau la noi în restaurant, bine?

---

[63] *Dumnezeu să binecuvânteze America* (engl.), cântec patriotic american.

[64] *Patria mea, despre tine cânt* (engl.).

[65] *Tu, măreţe steag* (engl.).

May nu vrea să fie văzută în restaurant. Nu e destul de elegant pentru ea.

— Da, nicio problemă, îi răspund.

Îi fac un semn lui Sam, care stă în spatele tejghelei, pregătind o comandă într-un wok. Acum e ajutor de bucătar, dar poate să stea cu ochii pe fiica noastră, cât timp eu ies cu May la o plimbare.

O luăm alene pe aleile Oraşului Chinezesc spre magazinul de costume şi decoruri pe care l-a cărpătat de la Tom Gubbins. S-au făcut zece ani de când am venit la Los Angeles, zece ani de când am păşit prima dată în Oraşul Chinezesc. Când am trecut întâia oară pe sub Marele Zid miniatural, nu m-am simţit deloc legată de acest loc. Acum mă simt ca acasă aici, ca într-o familie, liniştită şi iubită. Nu e China pe care mi-o amintesc eu – străzile gemând de lume din Shanghai, cerşetorii, distracţiile, şampania, banii –, dar sunt lucruri aici care-mi aduc aminte de ea: râsetele turiştilor, patronii de magazine îmbrăcaţi în haine tradiţionale, mirosurile care invadează strada dinspre cafenele şi restaurante şi femeia superbă de lângă mine, care e chiar sora mea. Din când în când, zăresc fugitiv imaginea noastră reflectată în vitrinele magazinelor şi asta mă poartă înapoi în copilărie. Mi-amintesc cum ne găteam în camera noastră şi cum ne uitam în oglindă şi la calendarele în care apăream ca fete frumoase, atârnate pe pereţii din jur, cum ne plimbam pe strada Nanking şi ne zâmbeam în vitrine şi cum Z.G. surprindea în pictura lui fiinţele noastre perfecte.

Însă amândouă ne-am schimbat. Acum, la treizeci şi doi de ani, nu mai sunt o proaspătă mămică, ci o femeie care se simte împăcată cu sine. Sora mea e ca un boboc în floare. Dorinţa ei de a fi privită şi admirată încă arde adânc în sufletul ei. Cu cât o hrăneşte mai mult, cu atât îi cere mai mult. Niciodată n-o să se sature. E o boală care i-a intrat până-n măduva oaselor. Încă de la naştere, personalitatea ei, Oaia din ea cere atenţie, vrea să fie răsfăţată şi admirată. Ea nu e Anna May Wong şi nu va fi în veci, dar

obţine roluri din ce în ce mai diverse – de casieră năbădăioasă, de slujnică zâmbăreaţă şi nefolositoare, de soţie tolerantă sau de spălătorească –, ca nimeni altcineva din Cartierul Chinezesc. Asta o face vedetă în cartier şi vedetă în ochii mei.

May deschide uşa magazinului şi aprinde lumina. Iată-ne înconjurate de mătăsurile, broderiile şi penele de pescăruş ale trecutului. Face ceaiul, îl toarnă în ceşti şi apoi mă întreabă:

— Ce ardeai de nerăbdare să-mi spui?

— Zece mii de fericiri, îi spun. Sunt însărcinată!

May bate din palme.

— Serios? Eşti sigură?

— Am fost la doctor. Zâmbesc. Mi-a zis că-i adevărat.

May se ridică în picioare şi vine să mă-mbrăţişeze. Apoi se retrage.

— Dar cum ai reuşit? Credeam că.

— Trebuia să-ncerc, nu? Negustorul de ierburi mi-a dat fructe uscate de goji[66], rădăcină de ignama[67] şi susan negru pe care să le pun în supă şi în alte mâncăruri.

— E un miracol, spune May.

— E mai mult decât un miracol. Era puţin probabil, imposibil…

— Pearl, sunt atât de fericită!

Bucuria ei e la fel de mare ca a mea.

— Povesteşte-mi tot. În câte luni eşti? Când o să se nască copilul?

— Am aproape două luni de sarcină.

— Sam ştie?

— Tu eşti sora mea. Am vrut să afli prima.

— Un fiu, zice May, zâmbind. O să ai un băieţel preţios!

Toată lumea îşi doreşte asta, iar eu roşesc de plăcere la auzul cuvântului *fiu*.

---

[66] Fructul de goji a fost folosit cu succes în medicina tradiţională chineză pentru stimularea activităţii sexuale.

[67] Plantă exotică cu tuberculi foarte mari, folosită în medicina tradiţională chineză.

Apoi, May se întunecă un pic la faţă.

— Crezi c-o să poţi s-o duci la capăt?

— Doctorul mi-a spus că nu-s chiar aşa de bătrână, dar că am cicatricele mele.

— Sunt femei mai bătrâne decât tine care nasc, îmi zice, dar nu prea o nimereşte, având în vedere că problemele lui Vern sunt puse adesea pe seama vârstei înaintate pe care o avea Yen-yen când i-a dat naştere.

May tresare, dându-şi seama cât de insensibilă a fost remarca ei. Nu mă întreabă nimic despre cicatrice, pentru că n-am vorbit niciodată despre cum m-am ales cu ele, aşa că schimbă subiectul, punându-mi întrebările care i se pun de obicei unei femei însărcinate.

— Ţi-e mereu somn? Ţi-e greaţă? Eu mi-aduc aminte că… Scutură din cap, ca şi cum ar vrea să scuture toate amintirile şi să scape de ele. Se spune că dacă aduci pe lume un copil îţi prelungeşti viaţa. Se întinde spre mine şi-mi atinge brăţara de jad. Gândeşte-te cât de fericiţi ar fi fost mama şi *baba*! May zâmbeşte şi toată tristeţea se topeşte. Ştii ce-nseamnă asta? Tu şi Sam trebuie să vă cumpăraţi o locuinţă.

— O casă?

— Aţi pus bani deoparte ani de-a rândul.

— Da, pentru ca Joy să poată să meargă la colegiu.

Dă din mână, vrând să-mi spună că-mi fac prea multe griji.

— Mai aveţi timp să strângeţi bani pentru asta. În plus, Tata Louie o să vă ajute şi el cu casa.

— Nu văd de ce-ar face-o. Am făcut o înţelegere cu el.

— Dar s-a schimbat. Ar face-o pentru nepotul lui!

— Poate, dar chiar dacă se hotărăşte să ne-ajute, tot nu vreau să plec de lângă tine. Eşti sora mea şi eşti cea mai bună prietenă pe care-o am.

May îmi oferă un zâmbet reconfortant.

— N-o să mă pierzi. Nici dac-ai încerca, n-ai reuşi una ca asta. Acum am maşina mea. Oriunde te-ai muta, o să vin în vizită.

— Dar n-o să mai fie la fel.

— Aiurea! În plus, tu o să vii la serviciu în fiecare zi în Oraşul Chinezesc. Yen-yen o să vrea să se ocupe de nepoţel. Şi eu o să fiu prezentă în viaţa lui. Îmi ia mâinile într-ale ei. Pearl, ar trebui să vă cumpăraţi o casă. Tu şi Sam o meritaţi.

Sam e în al nouălea cer. Mi-o fi spus el mai demult că nu-i pasă dacă va avea un fiu sau nu, dar e bărbat şi, dincolo de toate vorbele, avea nevoie de un fiu şi şi-l dorea foarte mult. Joy ţopăie de bucurie. Yen-yen plânge de fericire, dar o îngrijorează vârsta mea. Tata Louie, vrând să se poarte ca un adevărat cap de familie, încearcă să-şi reprime emoţiile şi să şi le ascundă în pumnii strânşi, dar tot radiază de bucurie. Vern stă lângă mine, ca un protector bun, dar firav. Nu ştiu dacă acum, pentru că sunt fericită, sunt mai înaltă sau mai dreaptă sau dacă Vern e pur şi simplu foarte timid când e în preajma mea, dar mi se pare mai scund şi mai îndesat, de parcă şira spinării i s-ar fi prăbuşit cu totul şi pieptul i s-ar fi lăţit. Până acum ar fi trebuit să-i dispară stângăcia din mişcări, tipică adolescenţilor, dar îl surprind adesea cum se apleacă şi îşi pune mâinile pe genunchi, ca şi cum s-ar sprijini, să nu cadă din cauza oboselii sau a plictiselii.

Duminică vin unchii la cină şi sărbătorim. Familia noastră, ca multe altele din Oraşul Chinezesc, se măreşte. Populaţia chineză din Los Angeles aproape că s-a dublat de la sosirea noastră aici, dar asta nu se datorează abrogării Legii Excluderii. Când s-a întâmplat, am crezut cu toţii că va fi un lucru minunat, dar acum numai 105 chinezi au dreptul să între în ţară într-un an. Ca întotdeauna, oamenii găsesc moduri de a păcăli legea. Unchiul Fred şi-a adus soţia aici în virtutea Legii Mireselor de Război[68]. Mariko e o fată drăguţă, tăcută şi e japoneză, dar nu ne deranjează.

[68] *War Brides Act*, lege care le permitea soţiilor şi copiilor adoptaţi ai soldaţilor americani să între în Statele Unite ale Americii, după Al Doilea Război Mondial.

(Războiul s-a terminat şi ea face parte din familia noastră, deci ce putem să facem?) Alţii şi-au adus nevestele în ţară în baza altor legi, iar când îi reuneşti pe bărbaţi cu femeile lor, normal că rezultă copii. Mariko a făcut doi copii, unul după altul. Le iubim pe Eleanor şi pe Bess, deşi sunt pe jumătate chinezoaice, deşi nu le vedem atât de des cât ne-am dori. Fred şi Mariko nu locuiesc în Cartierul Chinezesc. Au profitat de Legea Veteranilor de Război[69] şi şi-au cumpărat o casă în Silver Lake, aproape de centru.

Bărbaţii stau în maiouri şi beau bere la sticlă. Yen-yen, îmbrăcată în nişte pantaloni negri, largi şi într-o jachetă din bumbac negru, purtând la gât un colier de jad foarte frumos, le răsfaţă pe Joy şi pe fetiţele lui Mariko. May se fâţâie prin sufragerie într-o rochie lungă, croită după moda americană, din bumbac lucios, asortată cu o curea în talie. Tata Louie pocneşte din degete şi ne aşezăm cu toţii la masă. Toată lumea îşi foloseşte beţişoarele ca să-mi pună cele mai bune bucăţi de mâncare în bol. Toţi mă asaltează cu sfaturi. Şi, în mod surprinzător, toţi sunt de acord că ar trebui să ne cumpărăm o casă în care să-l creştem pe nepotul familiei Louie. May a avut dreptate. Tata nu numai că se oferă să ne ajute să căutăm o casă, dar e dispus să ne dea jumătate din bani, dacă îl trecem şi pe el pe actul de proprietate.

— Perechile tinere nu mai locuiesc cu socrii în ziua de azi, spune el. Ar fi ciudat să n-aveţi casa voastră. (Spune asta pentru că, după zece ani, nu se mai teme că vom fugi. Acum suntem adevărata lui familie, aşa cum el şi Yen-yen sunt familia noastră.)

— Apartamentul ăsta. Are prea mult aer rău, spune Yen-yen. Băiatul o să aibă nevoie de un loc de joacă în aer liber, dar nu pe stradă. (În cazul lui Joy, nu s-a pus niciodată această problemă.)

[69] *G.I. Bill*, lege care le oferea facilităţi veteranilor, la întoarcerea din război.

— Sper c-o să avem loc pentru un ponei, zice Joy. (N-o să-i luăm niciodată ponei, oricât de mult şi-ar dori ea să fie cowboy.)

— Acum, că s-a terminat războiul, totul s-a schimbat, se bagă şi unchiul Wilburt în vorbă. E prima oară când mi se pare de-a dreptul optimist. Avem voie să mergem să înotăm la piscina Bimini. Putem să stăm pe ce locuri vrem la cinematograf. Putem chiar să ne luăm neveste *lo fan*-e, dacă vrem.

— Dar cine crezi c-ar vrea? întreabă unchiul Charley. (S-au schimbat multe legi, dar mentalitatea – orientală sau occidentală – a rămas aceeaşi.)

Joy întinde beţişoarele spre o farfurie cu carne de porc. Bunică-sa îi dă peste mână:

— N-ai voie să te serveşti decât din farfuria aşezată în faţa ta!

Joy îşi retrage mâna, dar Sam ia o bucată de carne cu beţişoarele lui şi o pune în bolul fetiţei. E bărbat – în curând va fi tatăl nepotului mult-aşteptat – şi Yen-yen nu-şi permite să-i corecteze manierele, dar după masă o să-i ţină predică lui Joy despre cum să fii virtuoasă, graţioasă, amabilă, politicoasă şi ascultătoare, ceea ce, printre altele, înseamnă să ştii să coşi şi să brodezi, să ai grijă de casă şi să-ţi foloseşti beţişoarele cum se cuvine. Toate astea, din partea unei femei care de-abia dacă face lucrurile despre care vorbeşte.

— Ni s-au deschis multe uşi, spune unchiul Fred.

S-a întors din război cu o cutie plină cu medalii. Engleza lui, pe care o vorbea binişor încă de la început, s-a perfecţionat pe parcursul serviciului militar, dar cu noi vorbeşte tot în dialectul Sze Yup. Am crezut că se va întoarce în Oraşul Chinezesc şi că îşi va relua slujba de la Restaurantul Dragonul de Aur, dar n-a fost aşa.

— Uitaţi-vă la mine! Guvernul mă sprijină să-mi termin studiile şi îmi dă şi casă. Ridică sticla de bere. Mulţumesc,

Unchiule Sam[70], că m-ai ajutat să devin dentist! Ia o gură, apoi adaugă: Curtea Supremă zice că putem să locuim oriunde ne pofteşte inima. Deci, voi unde vreţi să locuiţi?

Sam îşi trece mâna prin păr şi se scarpină în ceafă.

— Unde ne-or primi. Dacă într-un loc nu ne vor, nu vreau să mă mut acolo.

— Nu-ţi face griji, spune unchiul Fred. *Lo fan*-ii sunt mai deschişi faţă de noi acum. Mulţi au fost la război. Au luptat cot la cot cu noi. O să fiţi bine primiţi oriunde o să vă duceţi.

Mai pe seară, după ce toată lumea pleacă acasă şi după ce o învelim pe Joy pe canapeaua din sufragerie, care a devenit locul ei de dormit, stau de vorbă cu Sam despre copil şi despre o eventuală mutare.

— Dac-am avea casa noastră, am fi liberi să facem ce vrem, îmi zice Sam în Sze Yup. Apoi adaugă, în engleză: Am avea intimitate. Niciun cuvânt din limba chineză nu acoperă conceptul de intimitate, dar ne place ideea. Mai mult, toate nevestele vor să fie cât mai departe de soacre.

Nu sufăr de gura soacrei, dar gândul că ne-am muta din Cartierul Chinezesc şi că am putea să le oferim lui Joy şi bebeluşului noi oportunităţi îmi încălzeşte sufletul. Însă noi nu suntem ca Fred. Nu putem să ne folosim de Legea Veteranilor de Război pentru a ne cumpăra o casă. Băncile nu dau împrumuturi oricărui chinez, iar noi n-avem încredere în băncile americane, pentru că pur şi simplu nu vrem să le datorăm bani americanilor. Dar eu şi Sam am pus bani deoparte, i-am ascuns în ciorapii lui şi în căptuşeala pălăriei pe care-am purtat-o în China. Dacă ne hotărâm să cumpărăm ceva modest, s-ar putea să ne permitem.

Totuşi, nu e atât de uşor pe cât ne-a povestit unchiul Fred. Caut o casă în Crenshaw, unde mi se spune că nu putem cumpăra decât la sud de Jefferson. Încerc în Culver City, unde agentul imobiliar nici măcar nu vrea să-mi arate

[70] Personificare a guvernului SUA.

casa. Găsesc o casă pe placul meu în Lakewood, dar vecinii fac o petiţie prin care cer să nu se mute niciun chinez în zonă. Mă duc în Pacific Palisades, însă proprietarii încă spun că nu pot vinde case persoanelor de origine etiopiană sau mongolă. Aud o paletă largă de scuze: „Nu închiriem orientalilor”, „Nu vindem orientalilor”, „Dumneavoastră sunteţi orientali, n-o să vă placă această casă”. Şi vechea poveste: „La telefon păreaţi a fi italiancă.”

Unchiul Fred – care a fost la război şi s-a întors triumfător – ne încurajează să nu renunţăm, dar eu şi Sam nu suntem ca cei care ţipă şi se văicăresc c-au fost furaţi, bătuţi şi discriminaţi. Singurul mod în care am putea cumpăra o casă în afara Cartierului Chinezesc ar fi să găsim un vânzător atât de disperat, încât să nu-i pese că-şi supără vecinii, dar acum sunt atât de nervoasă, încât nici nu mai vreau să aud de mutat. Sau poate că nu-s nervoasă, poate că simt că-mi va fi dor de casă. După ce-am lăsat Shanghaiul în urmă, cum să pierd tot ce-am construit aici, în Cartierul Chinezesc?

Mă străduiesc să-mi cresc fătul după tradiţia chinezească. Mă încearcă grijile oricărei viitoare mămici, dar ştiu de asemenea că trupul în care creşte copilul meu a fost o dată invadat şi aproape distrus. Fac o vizită la negustorul de ierburi, care se uită la limba mea, îmi ia pulsul şi-mi prescrie *An Tai Yin* – prafuri pentru un făt liniştit. Îmi mai dă şi *Shou Tai Wan* – pastile pentru longevitatea fătului. Nu dau mâna cu străinii pentru că am auzit-o pe mama spunându-i unei vecine mai demult că dacă va face asta, copilul se va naşte cu şase degete. Când May îmi cumpără un cufăr cu naftalină în care să pun hăinuţele pe care le fac pentru copil, mi-aduc aminte de superstiţiile mamei şi nu vreau să-l primesc pentru că seamănă cu un coşciug. Încep să-mi interpretez visele şi-mi aduc aminte ce spunea mama despre ele: dacă visezi pantofi, se-apropie un necaz, dacă visezi că-ţi cad dinţii, atunci îţi moare cineva din familie, dacă visezi rahat, atunci

te-aşteaptă o mare nenorocire. În fiecare dimineaţă îmi mângâi burta, fericită că nu mi-au apărut semne prevestitoare de rău în vis.

În timpul festivităţilor de Anul Nou, trec pe la un astrolog, care-mi spune că fiul meu se va naşte în Anul Boului, asemenea tatălui său.

— Fiul tău va avea cel mai curat suflet din lume. Inima lui va fi plină de inocenţă şi de credinţă. Va fi puternic, nu-l vei vedea crâcnind în faţa unei greutăţi şi nici nu se va plânge de nimic.

În fiecare zi, după plecarea turiştilor din Oraşul Chinezesc, merg la Templul Kwan Yin şi aduc ofrande pentru ca bebeluşul să fie sănătos şi să se dezvolte normal. Când eram model în Shanghai, le dispreţuiam pe mamele care mergeau la templu în Vechiul Oraş Chinezesc, dar acum m-am maturizat şi înţeleg că sănătatea copilului meu e mai importantă decât nişte idei copilăreşti despre modernitate.

Pe de altă parte, nu sunt proastă. Orice-ar fi, vreau să fiu o mamă americană, aşa că mă duc să mă consulte un doctor american. Încă nu mă pot obişnui cu faptul că doctorii occidentali se îmbracă în alb şi-şi vopsesc pereţii cabinetelor în alb – culoarea morţii –, dar trec peste toate, pentru c-aş face orice pentru copilul meu. Orice înseamnă şi că îl voi lăsa pe doctor să mă examineze. Singurii bărbaţi care au avut acces în zona aceea au fost soţul meu, doctorii care m-au cusut în Hangchow şi bărbaţii care m-au violat. Nu-mi place deloc că acest bărbat mă atinge şi se uită acolo. Şi nu-mi place deloc ce-mi spune:

— Doamnă Louie, puteţi să vă consideraţi norocoasă dacă reuşiţi să duceţi sarcina la bun sfârşit.

Sam înţelege pericolul şi, discret, îi pune pe toţi din familie în gardă. Yen-yen nu mă mai lasă să gătesc, să spăl vase sau să calc rufe. Tata îmi porunceşte să nu ies din casă, să stau cu picioarele-n sus şi să dorm. Cât despre soră-mea? Ea începe să aibă mai multă grijă de Joy, o duce la şcoala americană şi la şcoala chinezească. Nu prea ştiu

cum să-mi explic asta. De ani de zile ne certăm pe Joy. În vreme ce eu îi cos hăinuţe practice fiicei mele, May îi dăruieşte nepoatei ei haine frumoase, pe care i le cumpără din marile magazine: o rochie albastru ciel, de ocazie, din stofă elveţiană, alta plisată şi foarte elegantă, o bluză cu mâneci încreţite, pulovere, jachete chinezeşti de bumbac cu mâneci raglan[71] şi combinezoane făcute din materiale care nu se şifonează. May îi cumpără pantofi de lac, deşi eu insist să poarte pantofi obişnuiţi. May e distractivă, în vreme ce eu sunt cea care face regulile. Înţeleg de ce sora mea vrea să fie mătuşa perfectă. Amândouă înţelegem. Dar acum nu-mi mai fac griji şi o las pe Joy să se îndepărteze de mine şi să-i cadă în braţe mătuşii ei, crezând că pentru dragostea băiatului meu nu va trebui să rivalizez niciodată cu May.

Probabil pentru că-şi dă seama că mi-o fură pe Joy, sora-mea mi-l dă la schimb pe Vern.

— O să stea cu tine tot timpul, îmi zice ea, şi o să aibă grijă să nu păţeşti nimic rău. Poate să se ocupe de lucrurile simple, cum ar fi să-ţi aducă ceaiul. Şi dacă e vreo urgenţă – dar n-o să fie –, poate să vină să ne cheme.

Mi-am închipuit că propunerea lui May îl va bucura pe Sam, dar lui nu-i place deloc ideea. Să fie Sam gelos? De ce-ar fi? Vern e bărbat în toată firea, dar pe zi ce trece, când sunt cu el, observ că burta mea creşte şi el se face tot mai mic. Totuşi, Sam nu-l lasă pe Vern să stea lângă mine la cină sau la orice masă. În familie, decizia e respectată de toată lumea, pentru că Sam urmează să devină tată.

Vorbim o groază despre nume. Nu e ca atunci când eu şi May i-am ales numele lui Joy. Tata Louie va avea onoarea şi datoria de a-şi boteza nepotul, dar asta nu-nseamnă că ceilalţi n-au dreptul să-şi dea cu părerea.

— Ar trebui să-i spunem Gary, de la Gary Cooper, propune sora mea.

— Mie îmi place numele meu. Vernon.

[71] Croială specială, la care mâneca porneşte de la răscroiala gulerului.

Zâmbim, gândindu-ne că ar fi o idee drăguţă, dar nimeni nu şi-ar boteza copilul după o persoană atât de bolnavă, care, dacă s-ar fi născut în China, ar fi fost lăsată afară să moară.

— Mie îmi place Kit, de la Kit Carson, sau Annie, de la Annie Oakley[72]. Normal, numele astea le sugerează fata noastră cowboy.

— Să-l botezăm după unul dintre vapoarele care i-au adus pe chinezi în California – Roosevelt, Coolidge, Lincoln sau Hoover, spune Sam.

Joy chicoteşte.

— Doamne, tată, astea-s nume de preşedinţi, nu de vapoare!

Joy râde mereu de tatăl ei, pentru că nu înţelege engleza şi obiceiurile americane. Dar el nu se supără câtuşi de puţin. Ar trebui s-o pedepsească pentru lipsa ei de respect. Dar acum e fericit că va avea un fiu şi nu dă atenţie limbii ascuţite a fiicei lui. Îmi tot spun că trebuie s-o dezvăţ de obiceiul ăsta. Altfel, va ajunge ca mine şi ca May când eram mici: obraznice cu părinţii şi foarte neascultătoare.

Câţiva dintre vecinii noştri vin şi ei cu sugestii: unul şi-a botezat copilul după doctorul care l-a adus pe lume. Altul şi-a botezat fiica după o soră medicală extrem de amabilă. Numele de moaşe, de profesori sau de misionare umplu pătuţurile de copii din Cartierul Chinezesc. Mi-aduc aminte de clipa în care doamna Gordon i-a salvat viaţa lui Joy, aşa că propun numele de Gordon. Gordon Louie pare un nume de bărbat inteligent şi de succes, care nu e de origine chineză.

Când intru în luna a cincea de sarcină, unchiul Charley ne aduce vestea că pleacă de pe Muntele de Aur şi se-ntoarce în satul natal:

— Războiul s-a terminat şi japonezii s-au retras din China. Am strâns destui bani şi pot să duc o viaţă bună acolo.

[72] Kit Carson şi Annie Oasley au jucat în filme despre Vestul Sălbatic.

Dăm o masă în cinstea lui, îi strângem mâna şi-l conducem la vapor. Se pare că pe de o parte vin nevestele în Cartierul Chinezesc, iar pe cealaltă pleacă bărbaţii acasă. Poveştile celor care s-au considerat mereu nişte rezidenţi temporari se termină fericit. Dar Tata Louie, care a zis mereu că vrea să se întoarcă în satul Wah Hong, nu mai dă semne că ar vrea să lichideze afacerile de Aur ca să ne întoarcem cu toţii în China. De ce s-ar retrage în satul de baştină, când în sfârşit i se va naşte un nepot care va fi cetăţean american din naştere şi care-şi va venera bunicul după moartea acestuia, care va învăţa să joace baseball, să cânte la vioară şi se va face doctor?

Când intru în luna a şasea de sarcină, primesc o scrisoare cu timbru de China. Desfac plicul nerăbdătoare şi găsesc o scrisoare de la Betsy. Nu-mi vine să cred că e încă în viaţă! A supravieţuit prizonieratului din tabăra japoneză de lângă Pagoda Lunghua, dar soţul ei s-a prăpădit acolo. *Părinţii mei mă bat la cap să mă mut la ei în Washington, să mă mai întremez*, îmi scrie ea, *dar eu m-am născut în Shanghai. Aici mă simt acasă. Cum să plec de acasă? Oare nu sunt datoare faţă de oraşul în care m-am născut să ajut la reconstrucţia lui? M-am ocupat de copiii orfani...*

Scrisoarea ei îmi aminteşte că există o persoană de la care îmi doresc mult să primesc veşti. Chiar şi după atâta amar de vreme, încă mă mai gândesc la Z.G. Îmi pun o mână pe pântece – care s-a rotunjit ca o chiflă proaspăt scoasă din cuptor – şi simt cum se mişcă fătul dinăuntru, dar în mintea mea îl vizitez pe artistul din Shanghai. Nu sufăr de dorul unei persoane iubite sau de dor de casă. Sunt doar o femeie gravidă şi sentimentală, pentru care trecutul nu mai înseamnă decât atât, trecut. Casa mea e aici, alături de familia pe care mi-am construit-o din ce-a rămas în urma dezastrului. Geanta pentru spital e făcută şi mă aşteaptă la uşa camerei. În poşetă am cincizeci de dolari puşi într-un plic, cu care să-i plătesc doctorului naşterea. După ce va veni copilul pe lume, îl voi aduce acasă, unde va fi iubit de toată lumea.

Aerul din lumea aceasta

Ni se spune mereu că poveştile femeilor sunt lipsite de importanţă. În definitiv, ce contează ce se-ntâmplă în sufragerie, în bucătărie sau în dormitor? Cui îi pasă de relaţia dintre mame, fiice şi surori? Boala unui copil, chinurile şi durerile facerii, a-ţi ţine familia unită pe timp de război, sărăcia, chiar şi în zilele cele mai bune, sunt considerate a fi insignifiante pe lângă poveştile bărbaţilor, care se luptă cu stihiile pentru a-şi creşte recoltele, care pleacă la război pentru a-şi apăra patria, care se străduiesc să privească înlăuntrul lor şi să găsească perfecţiunea. Ni se spune că bărbaţii sunt puternici şi viteji, dar eu cred că femeile sunt cele care ştiu mult mai bine să rabde, să accepte înfrângerea şi să suporte agonia fizică şi mentală. Bărbaţii din viaţa mea – tata, Z.G., soţul meu, socrul meu, cumnatul meu şi fiul meu – au dat piept, într-un fel sau altul, cu aceste mari încercări ale bărbaţilor, dar sufletele lor – atât de fragile – au tremurat, s-au încovoiat, s-au deformat, au fost mutilate, s-au frânt şi s-au zdruncinat în faţa pierderilor pe care le suferă femeile în fiecare zi. Pentru că sunt bărbaţi, trebuie să dea impresia că primesc neclintiţi necazurile şi obstacolele vieţii, dar sunt la fel de uşor de rănit ca petalele unor flori.

Se spune că poveştile femeilor sunt lipsite de importanţă, dar se mai spune şi că lucrurile bune vin perechi-perechi, iar necazurile, câte trei deodată. Dacă se prăbuşesc două avioane, aşteptăm să vedem cum pică şi al treilea. Dacă moare o vedetă de cinema, ştim că încă două vor trece în lumea celor drepţi. Dacă ne lovim la deget şi pierdem cheile de la maşină, ştim că încă un lucru rău e pe cale să se întâmple, ca ciclul să fie complet. Nu putem decât să ne rugăm să nu fie decât o aripă îndoită, un acoperiş prin care-a început să pătrundă apa, o slujbă pierdută în locul unei morţi, unui divorţ sau unui război.

Tragediile din familia Louie sosesc într-un şir lung şi devastator, ca o cascadă, ca o viitură, ca o maree care mătură tot în cale, distruge şi apoi trage în mare rămăşiţele nenorocirii. Bărbaţii noştri încearcă să fie puternici, dar mie, lui May, lui Yen-yen şi lui Joy ne revine sarcina să-i îmbărbătăm şi să-i ajutăm să lupte cu durerea, suferinţa şi ruşinea.

Suntem în anul 1949, la începutul verii, şi atmosfera pare mai mohorâtă ca de obicei, mai ales când vine noaptea. Ceaţa şi umezeala se ridică din ocean şi plutesc pe deasupra oraşului, învelindu-l ca o pătură udă. Doctorul îmi spune că din zi în zi trebuie să mă aştept la durerile facerii, dar poate că vremea urâtă l-a adormit pe copil sau poate că nu vrea să vină într-o lume atât de gri şi de rece, când acolo unde este e înconjurat de căldură. Nu-mi fac griji. Stau acasă şi aştept să-mi vină sorocul.

În seara asta, Joy şi Vern îmi ţin de urât. Vern nu s-a simţit bine în ultima vreme, aşa că a adormit la el în cameră. Joy mai are o săptămână şi termină clasa a cincea. Din locul în care stau, la masă, o văd ghemuită pe canapea, încruntată. Nu-i place să repete tabla înmulţirii sau să vadă cât de repede poate rezolva paginile pline de fracţii pe care i le-a dat profesoara pentru a-i îmbunătăţi viteza şi precizia.

Îmi cobor din nou ochii în ziar. Azi l-am citit de nenumărate ori, nevenindu-mi să cred ce scrie. Războiul civil face ravagii în patria mea. Armata Roşie a lui Mao Tse-tung cotropeşte China, la fel de hotărâtă şi de neobosită precum japonezii în trecut. În aprilie, trupele lui au preluat controlul Nankingului. În mai, au pus stăpânire pe Shanghai. Îmi vin în minte revoluţionarii din cafenelele pe care obişnuiam să le frecventăm cu Z.G. Şi Betsy. Mi-aduc aminte că Betsy se înflăcăra chiar mai tare decât ei, dar nu-mi vine să cred că au luat în stăpânire ţara! Am discutat o grămadă cu Sam pe tema asta. El vine dintr-o familie de ţărani. Lipiţi pământului. Dac-ar mai fi fost în viaţă, ai lui ar fi avut multe de câştigat într-un regim comunist, dar eu vin

din *bu-er-ch'iao-ya* – din burghezie. Dacă părinţii mei ar mai fi în viaţă, acum ar avea de suferit. Aici, în Los Angeles, nimeni nu ştie ce se va întâmpla, dar ne ascundem grijile şi frica în spatele unor zâmbete forţate, al unor cuvinte care nu spun nimic, în spatele unei permanente măşti pe care o afişăm în faţa occidentalilor, care sunt şi mai îngroziţi de comunişti decât suntem noi.

Mă duc la bucătărie să fac ceai. Stau în faţa chiuvetei şi umplu ibricul, când, deodată, simt ceva ud scurgându-mi-se pe picioare. Asta e! În sfârşit mi s-a rupt apa. Zâmbind, mă uit în jos, dar ceea ce văd scurgându-se pe podea nu e apă, ci sânge. Frica pune stăpânire pe mine, o simt în zona aia de jos, o simt cum îmi urcă până la inimă, care-mi bate cu putere în piept. Dar asta nu-i nimic în comparaţie cu ce se-ntâmplă pe urmă. O contracţie ce porneşte de la spate până spre buric mă sfâşie cu o violenţă îngrozitoare; am senzaţia că la prima smucitură voi scăpa copilul pe jos. Nu se întâmplă. Nici nu ştiu dacă aşa ceva e posibil. Dar când îmi pipăi burta şi o trag în sus, alt şuvoi îmi ţâşneşte dintre picioare. Îmi strâng picioarele şi mă târăsc până la uşa de la bucătărie, de unde îmi strig fetiţa.

— Joy, du-te după mătuşica! Sper că May e la birou şi nu în oraş, cu cei de la studio, cu care iese de obicei pentru a-şi cultiva relaţiile de afaceri. Dacă n-o găseşti la birou, du-te la Jonca Chinezească. Acolo îi place ei să ia masa.

— Dar, mamă.

— Acum! Du-te acum!

Se uită la mine. Nu-mi vede decât capul iţindu-se de după uşă, lucru pentru care sunt recunoscătoare. Însă chipul meu trădează ceva, pentru că Joy nu mi se împotriveşte, cum face de obicei. Imediat ce pleacă, iau nişte prosoape şi mi le îndes între picioare. Mă las pe spătarul scaunului şi îmi încleştez mâinile pe braţele lui, ca să nu ţip la fiecare contracţie. Ştiu că se succed prea repede. Ştiu că ceva nu e bine.

Când Joy se întoarce cu May după ea, soră-mea îmi aruncă o privire şi o trage deoparte pe fiica mea, înainte ca ea să vadă ceva.

— Du-te la restaurant după taică-tu. Spune-i că ne-ntâlnim la spital.

Joy pleacă şi May vine lângă mine. Rujul roşu, cu consistenţa lui cremoasă îi face gura să semene cu o anemonă de mare care tremură. Creionul dermatograf îi face ochii să pară mai mari. Poartă o rochie cu un umăr gol, din mătase indigo, care i se mulează pe corp ca un *cheongsam*. Respiraţia îi miroase a gin şi a friptură. Îmi cercetează chipul preţ de o clipă, apoi îmi ridică fusta. Încearcă să nu dezvelească nimic din ceea ce m-ar face să mă simt jenată, dar eu o cunosc prea bine. Dă din cap când vede prosoapele îmbibate de sânge şi le dă la o parte. Îşi muşcă uşor buza de jos. Îmi trage fusta la loc peste genunchi şi o netezeşte.

— Poţi să mergi până la maşină sau vrei să chem o ambulanţă? mă întreabă. Are o voce calmă, ca şi cum m-ar întreba dacă prefer pălăria roz sau pe cea albastră, cu blană de hermină.

Nu vreau să-i dau bătăi de cap şi nici să irosim banii.

— Să mergem cu maşina ta, dacă nu te deranjează c-o s-o murdăresc.

— Vern! strigă May. Vern, am nevoie de tine!

Pentru că nu răspunde, May se duce după el în dormitor. Se-ntorc amândoi după aproape un minut. Băiatul-soţ are părul ciufulit şi hainele şifonate de la dormit. Când mă vede, începe să scâncească.

— Tu o iei de-o parte, îi zice May, eu o iau de cealaltă.

Mă ajută amândoi să mă ridic în picioare şi coborâm scările. May mă ţine bine, dar Vern mai are puţin şi se prăbuşeşte sub greutatea mea. În seara asta are loc o petrecere în piaţetă, iar oamenii se dau din calea noastră când mă văd ţinând ceva cu o mână între picioare, sprijinită de sora mea şi de Vern. Nimănui nu-i place să vadă o femeie însărcinată. Nimănui nu-i place să vadă ceva

atât de personal în public. May şi Vern mă aşază pe bancheta din spate a maşinii şi parcurgem cele câteva străzi până la Spitalul Francez. Parchează la intrare şi intră în fugă să ceară ajutor. Mă uit pe geam la felinarele care luminează parcarea. Respir încet, sistematic. Burta mi se revarsă peste mâini. O simt grea şi nemişcată. Îmi spun în gând că bebeluşul e Bou, zodia tatălui său. De mic, Boul e înzestrat cu voinţă puternică şi cu vitalitate. Îmi spun că aşa e şi fătul meu în clipele astea, puternic, dar îmi este foarte teamă.

Simt încă o contracţie, cea mai rea de până acum.

May se întoarce la maşină împreună cu o femeie şi un bărbat, amândoi îmbrăcaţi în alb. Aceştia încep să strige indicaţii, mă urcă pe o targă cu roţi şi mă bagă în spital cât de repede pot. May stă lângă mine, privindu-mă încontinuu:

— Stai liniştită, totul va fi bine. Naşterile sunt dureroase ca să nu uităm ce lucru serios e viaţa asta.

Strâng tare barele metalice ale tărgii şi scrâşnesc din dinţi. Broboane de sudoare îmi împânzesc fruntea, spatele şi pieptul şi încep să tremur de frig.

Ultimul lucru pe care mi-l spune sora mea, înainte să fiu dusă în sala de naşteri, este:

— Luptă pentru mine, Pearl! Luptă-te să trăieşti, aşa cum ai mai făcut-o!

Fiul meu e scos afară, dar nu apucă să respire aerul din lumea aceasta. Asistenta îl înfăşoară într-o pătură şi mi-l aduce. Are genele lungi, nasul cârn şi o guriţă mică. În timp ce-mi ţin copilul în braţe, uitându-mă lung la chipul lui stingher, doctorul mă consultă. Într-un sfârşit, se ridică şi spune:

— Trebuie să vă operăm, doamnă Louie. Vă vom face anestezie.

Când asistenta îmi ia copilul din braţe, ştiu că n-am să-l mai văd niciodată. În timp ce doctorul îmi pune o mască pe faţă, lacrimile îmi scaldă obrajii. Sunt recunoscătoare pentru întunericul care mă învăluie.

Deschid ochii. Sora mea stă pe pat, lângă mine. Pe buze i se văd urmele rujului roşu, ca o pată. Creionul dermatograf i s-a întins pe faţă. Preţioasa ei rochie indigo arată ponosită şi e plină de cute. Totuşi, ea e la fel de frumoasă şi gândul mă poartă spre trecut, când sora mea a mai stat cu mine într-un salon de spital. Oftez. May îmi ia mâna într-a ei.

— Unde-i Sam? o întreb.

— E alături de familie. Sunt afară, pe hol. Pot să-i chem, dacă vrei să-i vezi.

Am atâta nevoie de soţul meu, dar cum să dau ochii cu el? *Să mori fără urmaş* – cea mai rea insultă care ţi se poate aduce.

Doctorul vine să vadă cum mă simt.

— Nu ştiu cum ai purtat copilul în pântece atâta timp, îmi spune. Era cât pe ce să te pierdem.

— Sora mea e foarte puternică, spune May. A trecut ea prin altele şi mai rele. O să facă alt copil.

Doctorul dă din cap.

— Mi-e teamă că n-o să mai poată avea copii. Se întoarce şi mă priveşte. Eşti norocoasă s-o ai pe fetiţa ta.

May îmi strânge mâna încrezătoare.

— Ţi-au mai spus şi alţi doctori la fel şi uite, s-a-ntâmplat! Tu şi Sam mai puteţi încerca.

Cred că sunt printre cele mai dureroase cuvinte pe care le-am auzit vreodată. Îmi vine să urlu: *Mi-am pierdut copilul!* Cum poate sora mea să nu-şi dea seama ce simt acum? Cum poate să nu înţeleagă cum e să pierzi fiinţa care a crescut în tine timp de nouă luni, pe care-ai iubit-o din tot sufletul, în care ţi-ai pus atâtea speranţe? Însă cuvintele lui May nu sunt cele mai grele, în comparaţie cu ce urmează să aud.

— Nu va mai fi posibil. Doctorul încearcă să îndulcească sentinţa cu voioşenia lui ciudată de *lo fan* şi cu zâmbetul lui liniştitor. Am scos afară tot.

Mă abţin să nu plâng în faţa acestui bărbat. Îmi fixez privirea pe brăţara de jad. Toţi anii ăştia şi mulţi ani după moartea mea, ea va rămâne neschimbată. Va fi pe veci

dură şi rece, nimic mai mult decât o bucată de piatră. Însă pentru mine e un obiect care mă leagă de trecut, de oamenii şi de locurile pe care le-am pierdut pentru totdeauna. Perfecţiunea ei neştirbită e o amintire vie a faptului că trebuie să-mi trăiesc viaţa în continuare, să privesc spre viitor, să preţuiesc ce am. Îmi spune că trebuie să fiu puternică şi să îndur totul. Mă voi trezi dimineaţă după dimineaţă, voi face pas după pas, pentru că voinţa mea de a merge mai departe e covârşitoare. Îmi repet lucrurile astea în gând şi-mi îmbrac inima în oţel pentru a-mi înăbuşi durerea, dar asta nu mă ajută atunci când familia intră în salon.

Chipul lui Yen-yen e lăsat ca un sac de făină. Ochii tatei sunt la fel de lipsiţi de viaţă şi de negri ca tăciunele. Pe Vern, vestea îl afectează fizic şi îl văd ofilindu-se în faţa ochilor noştri ca o varză după o furtună necruţătoare. Iar Sam. Ah, Sam! În noaptea aceea de-acum zece ani, când mi-a povestit viaţa lui, mi-a spus că n-are nevoie de un fiu, dar în ultimele luni am văzut cât de arzător şi-l dorea, câtă nevoie avea de el; un fiu care să-i ducă numele mai departe, care să-l venereze ca strămoş, care să-i îndeplinească toate visele pe care el nu le-a putut atinge. I-am oferit soţului meu această speranţă, iar acum am distrus-o.

May îi scoate pe ceilalţi afară, ca să pot rămâne singură cu Sam. Însă soţul meu – acest bărbat al cărui piept e un evantai de fier, care pare atât de puternic, care poate să ridice şi să care pe umeri orice greutate, care poate îndura umilinţă după umilinţă – nu poate să ducă durerea pe care o simt.

— În timp ce aşteptam…

Glasul i se frânge. Îşi frământă mâinile la spate şi bate camera în lung şi-n lat, încercând să nu se piardă cu firea. După un răstimp, încearcă din nou să-mi vorbească.

— În timp ce aşteptam, am rugat un doctor să-l consulte pe Vernon. I-am spus că fratele meu respiră greu şi are

sângele subţire, îmi explică Sam, de parcă noţiunile noastre chinezeşti ar avea vreun înţeles pentru medic.

Vreau să-mi ascund faţa la pieptul lui cald şi parfumat, să absorb forţa evantaiului de fier, să-i ascult bătăile regulate ale inimii, dar el nici nu se poate uita la mine.

Se opreşte lângă pat şi fixează cu privirea un punct, undeva deasupra capului meu.

— Cred c-ar trebui să mă-ntorc la ei. O să-i rog pe doctori să-i facă nişte analize lui Vern. S-o putea face ceva.

Oare? N-au reuşit să ne salveze copilul. Sam iese din salon, iar eu îmi ascund faţa în mâini. I-am dezamăgit în cel mai crunt fel în care o poate face o femeie, iar soţul meu, pentru a-şi alina durerea, şi-a mutat atenţia asupra celui mai slab membru al familiei. Socrii nu mai vin să mă vadă, iar Vern stă departe de mine. Aşa e obiceiul când o femeie pierde un fiu valoros, dar sufăr cumplit din pricina asta.

May face totul pentru mine. Stă cu mine când plâng. Mă ajută să merg la toaletă. Când mi se umflă sânii şi încep să mă doară, asistenta vine să-mi scoată laptele, dar May o alungă şi se ocupă ea de asta. Degetele îi sunt blânde, iubitoare şi delicate. Mi-e dor de soţul meu. Am nevoie de soţul meu. Dar Sam m-a părăsit atunci când aveam cea mai mare nevoie de el, iar May l-a abandonat pe Vern. În a cincea zi de când sunt în spital, May îmi spune în sfârşit ce s-a-ntâmplat.

— Vern suferă de boala oaselor moi, îmi explică ea. Aici îi spun tuberculoză osoasă[73]. De-asta a tot scăzut în înălţime.

May nu şi-a înăbuşit niciodată lacrimile, dar acum o face. Felul în care se străduieşte să şi le reprime mă face să-mi dau seama cât de mult a ajuns să-l iubească pe Băiatul-soţ.

— Ce-nseamnă asta?

— Că suntem murdari, că trăim ca nişte porci.

Niciodată nu mi-am auzit sora vorbind cu atâta amărăciune. Am crescut cu ideea că boala oaselor moi şi sora ei, tuberculoza la plămâni, sunt bolile sărăciei şi ale

[73] Boală infecţioasă provocată de bacteria Mycobacterium tuberculosis sau de bacilul Koch.

mizeriei. Erau considerate cele mai ruşinoase dintre boli, mai groaznice chiar şi decât cele pe care le transmiteau prostituatele. E o veste şi mai rea decât pierderea copilului, fiindcă e un mesaj foarte clar pentru vecinii noştri – şi pentru *lo fan*-i – că suntem săraci, contaminaţi şi murdari.

— Boala îi afectează de obicei pe copii, care mor de îndată ce li se distruge şira spinării, continuă ea. Dar Vern nu mai e copil, aşa că doctorii nu ştiu cât o s-o mai ducă. Nu ştiu decât că după durere urmează amorţeala, slăbiciunea şi în cele din urmă, paralizia. O să stea la pat tot restul vieţii.

— Yen-yen ce-a zis? Tata?

May dă din cap şi izbucneşte în lacrimi.

— E băiatul lor cel mic.

— Şi Joy?

— Am eu grijă de ea. Vocea surorii mele e copleşită de tristeţe. Înţeleg prea bine ce-nseamnă pentru ea că am pierdut copilul. Îmi voi relua rolul de mamă a lui Joy. Poate c-ar trebui să simt o urmă de triumf pentru asta, dar n-o simt. Pierderile suferite sunt prea mari.

Mai pe seară, Sam vine să vorbească cu mine. Stă la capătul patului, încurcat. E negru la faţă şi umerii îi sunt lăsaţi din pricina greutăţii celor două drame.

— Mă gândeam eu că băiatul e bolnav. Am recunoscut la el simptomele pe care le avea tata. Fratele meu s-a născut fără de noroc. N-a făcut niciun rău nimănui şi mereu a fost bun cu noi şi, cu toate astea, nu şi-a putut schimba soarta.

Spune toate astea despre Vern, dar sunt valabile pentru fiecare dintre noi.

Cele două tragedii ne unesc familia într-un mod pe care nu şi l-ar fi imaginat nimeni. May, Sam şi Tata se-ntorc la muncă. Tristeţea şi disperarea le atârnă de gât ca nişte instrumente de tortură. Yen-yen rămâne acasă să aibă grijă de mine şi de Vern. (Doctorul nu este de acord cu asta. „Pentru Vern ar fi mai bun un sanatoriu sau o instituţie asemănătoare”, ne spune, dar când chinezii sunt trataţi ca

ultimii oameni de pe stradă, în văzul lumii, cum am putea să-l lăsăm într-un loc izolat, în spatele unor uşi încuiate?) Asociaţii în acte ai tatei ne ţin locul în Oraşul Chinezesc. Dar destinul nu ne cruţă deloc.

În luna august, un al doilea incendiu distruge Oraşul Chinezesc aproape în întregime. Doar câteva clădiri scapă de foc, dar din toate afacerile noastre nu mai rămân decât cenuşa şi ruinele. Trei ricşe şi firma de costume şi decoruri a lui May, asta-i tot ce mai avem. Şi nimeni nu are asigurare. Când China a fost prinsă ca într-o plasă de războiul civil, Tata Louie n-a mai putut să plece în ţara sa natală pentru a reface stocul de antichităţi. Ar putea să încerce să le cumpere de-aici, dar totul este extrem de scump după Războiul Mondial şi mare parte din banii pe care îi avea ascunşi în Oraşul Chinezesc au ars.

Însă chiar dac-am fi avut banii necesari pentru a aproviziona magazinele din nou, Christine Sterling nu mai doreşte reconstrucţia Oraşului Chinezesc. Convinsă că incendiul a fost premeditat, nu mai vrea să recreeze atmosfera romantică orientală în Los Angeles. De fapt, nu mai vrea să aibă de-a face cu chinezii în niciun fel şi nu mai vrea ca ei să păteze imaginea pieţei ei mexicane de pe Strada Olvera. Convinge municipalitatea să închidă porţiunea de Cartier Chinezesc dintre Strada Los Angeles şi Strada Alameda, pentru a-i face loc unei rampe de acces la autostradă. Acum, tot ce mai rămâne din vechiul Cartier Chinezesc e şirul de clădiri dintre Strada Los Angeles şi Aleea Sanchez, pe care locuim noi. Oamenii luptă împotriva planului, dar nimeni nu speră de fapt că se va schimba ceva. Cu toţii ştim vorba devenită atât de populară în America: N-avem şanse nici cât un chinez.

Casa ne e ameninţată, dar încă nu ne facem griji. O să muncim cu toţii, ca să punem din nou pe roate afacerile familiei. În vreme ce alţii îşi plâng de milă şi rămân în ruinele Oraşului Chinezesc, Tata Louie deschide un nou magazin Lanterna de Aur în Noul Oraş Chinezesc, aprovizionându-l cu antichităţi ieftine pe care le cumpără

de la angrosiştii din zonă, care aduc marfă din Hong Kong şi Taiwan. Joy trebuie să petreacă mai mult timp la magazin pentru a le vinde „porcării”, cum le spune ea, turiştilor care nu se pricep, permiţându-i bunicului să mai tragă un pui de somn la prânz. În noul magazin nu avem prea multă marfă, dar ea e un paznic vrednic. Când nu are niciun client – şi asta se întâmplă adesea –, are timp să citească.

Eu şi Sam ne hotărâm să ne facem propria afacere cu banii pe care i-am economisit. Căutăm un loc bun pentru un restaurant şi găsim ceva potrivit pe Strada Ord, la jumătate de stradă distanţă de Oraşul Chinezesc, însă unchiul Wilburt nu mai vrea să lucreze cu noi. Decide să profite de interesul tot mai mare al *lo fan*-ilor pentru mâncarea chinezească, apărut după încheierea războiului, şi îşi deschide propriul local cu chop suey în Lakewood. Ne întristează plecarea ultimului unchi, chiar dacă asta înseamnă că Sam va ajunge în sfârşit bucătar-şef.

Ne pregătim de marea deschidere a restaurantului, renovăm, concepem meniuri şi ne gândim cum să ne facem publicitate. Restaurantul dispune şi de un mic birou, aflat în spate, de unde May îşi va administra afacerea ei. Duce decorurile şi costumele într-un mic depozit de pe Strada Bernard, zicând că nu are chef să stea toată ziua printre ele şi că, oricum, dacă obţine roluri pentru ea şi pentru figuranţi, face mai mulţi bani decât din afacerea cu închirieri de costume şi decoruri. Îl încurajează pe Sam să facă un calendar care să facă reclamă restaurantului. Cheamă un fotograf din zonă să vină să facă poze. Chiar dacă am numit restaurantul după numele meu, în poză sunt May şi Joy, stând după tejghea, lângă raftul rotativ cu plăcinte: MÂNCAŢI LA CAFENEAUA PEARL: MÂNCARE CHINEZEASCĂ ŞI AMERICANĂ DE CEA MAI BUNĂ CALITATE.

La începutul lunii octombrie 1949, deschidem Cafeneaua Pearl, iar Mao Tse-tung proclamă Republica Populară Chineză, peste care cade Cortina de Bambus[74]. Nu ştim cât

[74] Denumire eufemistică folosită de asiatici, echivalentă cu Cortina de Fier.

de permeabilă va fi această cortină sau ce urmări va avea asupra patriei noastre, dar deschiderea restaurantului e încununată de succes. Calendarul devine foarte popular şi la fel se-ntâmplă şi cu meniul nostru, care combină specialităţi culinare americane şi chinezo-americane: friptură de vită, plăcintă cu mere, îngheţată de vanilie şi cafea sau porc dulce-acrişor, prăjituri cu migdale şi ceai. Cafeneaua Pearl e curată. Mâncarea e proaspătă şi consistentă. Avem non-stop cozi de clienţi la uşa restaurantului.

Tata Louie continuă să trimită bani acasă prin bancă până la Hong Kong, de unde o persoană plătită special pentru asta îi duce în Republica Chineză, până în satul Wah Hong. Sam îl avertizează:

— S-ar putea să-i confişte comuniştii. Poate că nu le faci niciun bine dacă le trimiţi bani acolo, în sat.

Pe mine mă-ncearcă alte temeri:

— Poate că guvernul american o să ne bănuiască că suntem comunişti. De-aia multe familii nu mai trimit bani acasă.

Ăsta-i adevărul. Mulţi locuitori ai cartierelor chinezeşti de aici nu mai trimit bani acasă, pentru că toţi stăm cu frica-n sân şi toţi suntem dezorientaţi. Scrisorile pe care le primim din China ne aruncă într-o confuzie şi mai mare.

Suntem mulţumiţi de noul guvern, îi scrie vărul lui de-al doilea socrului meu. *Toţi suntem egali acum. Conducătorul e obligat să-şi împartă bogăţia cu poporul.*

Dacă sunt atât de fericiţi, ne întrebăm noi, atunci de ce încearcă atât de mulţi să fugă din ţară? Sunt oameni, asemenea unchiului Charley, care s-au întors în China cu bani. Aici, în America, au avut parte numai de suferinţă şi-au fost umiliţi, fiind consideraţi nedemni de a primi cetăţenia, dar au înghiţit totul, sperând că în ţara natală vor găsi numai fericire, prosperitate şi respect. Însă, la întoarcerea în China, n-au avut parte decât de o soartă şi mai amară, fiind trataţi ca nişte proprietari îngrozitori, ca

nişte capitalişti, ca nişte câini ai imperialismului, scăpaţi din lanţuri. Ghinioniştii mor pe câmpuri sau prin pieţe. Norocoşii fug în Hong Kong şi mor acolo, distruşi sufleteşte şi săraci lipiţi pământului. Câţiva cu adevărat norocoşi se întorc *acasă* în America. Unchiul Charley face parte dintre aceştia.

— Comuniştii ţi-au luat tot ce-aveai? îl întreabă Vern din pat.

— N-au avut cum, îi răspunde unchiul Charley, frecându-şi ochii umflaţi şi scărpinându-şi eczema. Când am ajuns eu acolo, Chiang Kai-shek şi naţionaliştii erau încă la putere. Au cerut populaţiei să-şi vândă aurul şi valuta pentru acţiuni la stat. Au emis miliarde de yuani chinezeşti, care nu valorau nici cât o para chioară. Un sac de orez, care costa înainte doisprezece yuani, a ajuns să coste şaizeci şi trei de milioane de yuani. Oamenii cărau banii în roabe când mergeau la cumpărături. Aveai nevoie de un timbru poştal? Trebuia să plăteşti pentru el echivalentul a şase mii de dolari americani.

— Îl vorbeşti de rău pe General? întreabă Vern enervat. Ai face bine să nu!

— Ce vreau să spun e că până au venit soldaţii comunişti, nu mai aveam nicio leţcaie.

Ani la rândul a muncit cu gândul că va pleca de pe Muntele de Aur şi se va întoarce în China, iar acum s-a întors de unde-a plecat – trebuie să lucreze ca spălător de vase pentru familia Louie.

Când îmi recapăt puterile, mă duc la muncă cu Sam, ceea ce mă bucură în multe feluri. Pot să fiu lângă soţul meu şi pot de asemenea să fiu lângă May în fiecare zi până la ora cinci, când eu mă duc acasă să pregătesc cina, iar ea se duce la localul Generalul Lee sau la Suzhu, mutate acum în Noul Oraş Chinezesc, unde se-ntâlneşte cu şefii de la figuraţie şi cu alte persoane din branşă. Uneori nu-mi vine-a crede că suntem surori. Eu mă agăţ de amintirile casei noastre din Shanghai. May se agaţă de amintirile vremurilor când era fată frumoasă. Eu port un şorţ soios şi

o bonetă din hârtie. Ea poartă rochii elegante, croite din materiale în culorile pământului – siena[75], ametist[76], celadon[77] şi albastru marin.

Mi-e ruşine de felul în care arăt, până într-o zi, când vechea mea prietenă, Betsy – care acum, de când China e închisă, a călătorit spre răsărit, venind la părinţii ei – intră pe uşa cafenelei. Suntem de-o vârstă, amândouă avem treizeci şi trei de ani, însă ea pare mai bătrână cu douăzeci de ani. E slabă, aproape scheletică, şi a albit. Nu ştiu dacă arată aşa din pricina timpului petrecut în tabăra japoneză sau din cauza nenorocirilor petrecute în ultimele luni.

— N-a mai rămas nimic din Shanghaiul nostru, îmi spune, când mă retrag cu ea în spatele restaurantului, în biroul lui May, unde luăm ceaiul toate trei. N-o să mai fie niciodată ce-a fost cândva. Shanghaiul era acasă pentru mine, dar n-o să-l mai văd niciodată. Niciuna dintre noi n-o să-l mai vadă.

Eu şi May schimbăm priviri. Am trecut prin nişte momente cumplite atunci când am crezut că nu vom mai ajunge acasă din cauza japonezilor. După ce războiul a luat sfârşit, ne-am recăpătat speranţa că într-o bună zi ne vom întoarce să vizităm oraşul, dar acum ne încearcă un alt sentiment. Sentimentul că schimbarea Shanghaiului e irevocabilă.

[75] Culoarea pământului ars de Siena, din Italia, care devine portocaliu-maroniu.
[76] Varietate de cuarţ, de culoare violet-albăstrie.
[77] Ceramică denumită de chinezi şi „porţelanul de culoare verde”.

Frica

E aproape miezul zilei. Suntem în 1950, în a doua sâmbătă a lunii noiembrie. În câteva momente, trebuie să plec să le iau pe Joy şi pe prietena ei, Hazel Yee, de la noua Biserică Metodistă a Chinei Unite, unde iau lecţii de limba chineză. Cobor scările în grabă, iau scrisorile din cutia poştală şi apoi mă reped înapoi în casă. Răsfoiesc repede plicurile, dau facturile la o parte şi scot două scrisori din teanc. Una are ştampilă de Washington. Recunosc scrisul lui Betsy pe plic şi bag scrisoarea în buzunar. Cealaltă îi e adresată lui Tata Louie şi e din China. O las lângă facturi pe masa din sufragerie, ca s-o citească diseară, când vine acasă. Apoi îmi iau geanta cu care merg la cumpărături, îmi pun un pulover pe mine, cobor scările şi o iau spre biserică, unde le aştept afară pe Joy şi pe Hazel.

Când Joy era mică, am vrut să înveţe cum trebuie chineza scrisă şi vorbită. Singurul loc în care putea să ia lecţii – şi trebuie să recunosc că misionarii au fost deştepţi cu treaba asta – era la una dintre misiunile din Cartierul Chinezesc. Nu era îndeajuns să plătim un dolar pe lună pentru lecţiile pe care le lua cinci zile şi jumătate pe săptămână; trebuia şi să meargă la şcoala de duminică, iar unul dintre părinţi trebuia să fie prezent la slujba de duminică, aşa că de şapte ani fac lucrul acesta în mod regulat. Deşi mulţi părinţi bombăne cu privire la regula asta, mie mi se pare un schimb corect. Mai mult, uneori chiar îmi place să ascult predica, care-mi aminteşte de cele pe care le ascultam când eram mică, la Shanghai.

Deschid scrisoarea de la Betsy. Sunt treisprezece luni de când Mao e la putere în China şi patru luni şi jumătate de când Coreea de Nord – cu ajutorul Armatei Populare de Eliberare a Chinei – a invadat Coreea de Sud. Mai acum cinci ani, China şi Statele Unite erau aliate. Acum, peste noapte, China comunistă a devenit – după Rusia – al doilea cel mai odios duşman al Statelor Unite. În ultimele luni,

Betsy mi-a scris de câteva ori că i-a fost pusă la îndoială loialitatea faţă de Statele Unite pentru că a locuit în China o perioadă atât de lungă şi că tatăl ei este unul dintre numeroşii funcţionari ai Departamentului de Stat acuzaţi că sunt comunişti şi „chinezi” cu state vechi. În Shanghai, dacă-i spuneai unui occidental că este chinez cu state vechi, îi făceai un compliment. Acum, în Washington, e ca şi cum l-ai face asasin de copii. Betsy îmi scrie: „Tata e la ananghie. Cum pot să-l acuze pentru nişte lucruri pe care le-a scris acum douăzeci de ani, când îl critica pe Chiang Kai-shek că a distrus China? Îl numesc partizan al regimului comunist şi îi reproşează că a pus umărul la «pierzania Chinei». Şi eu, şi mama sperăm că nu-şi va pierde slujba. Dacă îl vor da totuşi afară până la urmă, sper că îi vor lăsa măcar pensia. Noroc că mai are prieteni în Departamentul de Stat, care ştiu adevărul despre el.”

Împăturesc scrisoarea şi o pun înapoi în plic, gândindu-mă ce să-i răspund. Nu cred c-ar consola-o dacă i-aş spune că tuturor ne este frică.

Joy şi Hazel dau buzna în stradă. Au doisprezece ani şi sunt în clasa a şasea de doar şapte săptămâni. Au impresia că s-au făcut mari, dar sunt chinezoaice, aşa că fizic încă nu s-au dezvoltat prea mult. Merg în urma lor pe stradă. Ne îndreptăm spre Restaurantul Pearl, iar ele se ţin de mână şi şuşotesc secretoase. Facem un mic popas la măcelăria de pe Broadway, de unde cumpăr două kilograme de *char siu* proaspăt, carne de porc aromată, friptă pe grătar, care e ingredientul secret din *chow mein*-ul lui Sam. Magazinul e plin ochi astăzi şi toţi clienţii sunt cu frica-n sân, cum au fost încă de la începutul acestui nou război. Unii au devenit foarte tăcuţi. Alţii par copleşiţi de tristeţe. Iar alţii, precum măcelarul, sunt furioşi.

— De ce nu ne lasă naibii în pace? ţipă el în Sze Yup, fără a i se adresa cuiva în mod special. Credeţi că eu sunt de vină că Mao vrea să răspândească comunismul peste tot în lume? Eu n-am de-a face cu asta!

Nimeni nu-l contrazice. Toţi simţim acelaşi lucru.

— Şapte ani! strigă el, tăind cu satârul o bucată de carne. N-au trecut decât şapte ani de când a fost abrogată Legea Excluderii. Acum guvernul *lo fan*-ilor a dat o lege nouă, ca să poată să bage comuniştii la închisoare, dac-o să fie stare de alertă la nivel naţional. Oricine-a scos o vorbuliţă împotriva lui Chiang Kai-shek e suspect de comunism. Agită ameninţător satârul către noi. Şi nici nu trebuie să fi spus ceva de rău! E de-ajuns să fii chinez şi să trăieşti în ţara asta blestemată! Ştiţi ce-nseamnă asta? Pentru ei, fiecare dintre noi e un posibil suspect!

Joy şi Hazel au terminat cu pălăvrăgeala şi îl privesc lung pe măcelar, cu ochii cât cepele. O mamă nu-şi doreşte altceva decât să-şi protejeze copiii, dar nu pot s-o feresc pe Joy de toate. Când mergem pe stradă, nu pot să-i acopăr ochii ca să nu vadă titlurile mari din ziare, care ne incriminează în limba engleză, dar şi în chineză. Degeaba îi rog pe unchi să nu vorbească despre război când vin duminica la cină, veştile circulă peste tot şi la fel şi bârfele oamenilor.

Joy e prea mică ca să înţeleagă, dar prin anularea legii *habea corpus*[78], oricine – inclusiv părinţii ei – poate fi închis pe o perioadă nedeterminată. Nu ştim ce anume poate declanşa starea de alertă naţională, dar imaginea lagărelor cu japonezi e încă vie în minţile tuturor. Recent, când oficialii guvernului le-au cerut organizaţiilor locale – de la Asociaţia Chinei Unite până la Clubul Chinez pentru Tineret – să le predea listele cu membri în decurs de douăzeci şi patru de ore, mulţi dintre vecini s-au dat de ceasul morţii, ştiind că numele lor vor apărea pe cel puţin una dintre listele celor patruzeci de grupuri vizate. Apoi aflăm din ziarul chinezesc că FBI-ul a împânzit sediul Alianţei Spălătorilor de Rufe Chinezi[79] şi a procedat la anchetarea tuturor abonaţilor ziarului *China Daily News*. În momentul

[78] Lege prin care se garantează libertatea persoanei.

[79] *Chinese Hand Laundry Alliance (CHLA)*, organizaţie muncitorească chineză, înfiinţată pentru protejarea drepturilor chinezilor de peste ocean.

acela am fost recunoscătoare că Tata Louie e abonat la *Chung Sai Yat Po*, o gazetă proKuomintang[80], procreştină şi proasimilare şi cumpără doar când şi când câte-un număr din *China Daily*.

Nu ştiu ce subiecte va mai ataca măcelarul în discursul lui, dar nu vreau ca fetele să audă ce spune. Când sunt pe punctul de a le scoate din magazin, măcelarul se calmează şi pot să-i dau comanda. În timp ce înfăşoară *char siu*-ul în nişte hârtie roz, îmi spune, pe un ton mai domol:

— Nu-i chiar aşa de rău aici, în Los Angeles, doamnă Louie. Dar eu am un văr în San Francisco care şi-a luat viaţa, ca să nu fie trimis la răcoare. Şi n-a făcut nimic rău. Am auzit că pe alţii i-au băgat la închisoare şi acum aşteaptă să fie deportaţi.

— Tuturor ne-au ajuns poveştile astea la urechi, îi spun. Dar ce putem face?

Îmi întinde carnea de porc.

— De-atâta vreme stau cu frica-n sân şi-acum mi-a ajuns până-n gât. M-am săturat să-mi fie frică. Şi să mă macine grijile…

Când ridică iarăşi tonul, le conduc pe fete spre uşa măcelăriei. Până la restaurant nu mai scot o vorbă. Intrăm şi ne ducem toate trei la bucătărie. May, care vorbeşte la telefon în biroul ei, ne zâmbeşte şi ne face cu mâna. Sam prepară sosul pentru porcul dulce-acrişor, care se bucură de mare succes în rândul clienţilor noştri. Nu pot să nu observ că foloseşte un castron mai mic decât acum un an, când am deschis restaurantul. Războiul acesta nou i-a făcut pe mulţi dintre clienţii noştri să nu mai vină. Unele magazine din Cartierul Chinezesc s-au închis de tot. În afara Cartierului Chinezesc, bântuie o spaimă atât de îngrozitoare faţă de chinezii din China, încât mulţi chinezi americanizaţi au fost daţi afară şi nu se mai pot angaja nicăieri.

[80] Partidul Naţionalist Chinez.

Într-adevăr, nu mai avem acelaşi număr de clienţi ca înainte, dar, faţă de alţii, nu o ducem chiar atât de rău. Acasă facem economie la masă, mâncând mai mult orez şi mai puţină carne. De asemenea, o avem pe May, care se ocupă încă de închiriatul costumelor şi decorurilor, lucrează ca agent şi apare din când în când în filme sau la televizor. Nu va trece mult timp până ce studiourile vor face filme despre ameninţarea comunismului. Când se va întâmpla asta, May va fi foarte solicitată. Banii pe care-i va câştiga vor fi puşi la comun şi-i vom împărţi între noi.

Îi dau lui Sam pachetul cu *char siu* şi le pregătesc fetelor un platou, încercând să îmbin gusturile chinezeşti cu cele occidentale: nişte alune, câteva felii de portocale, patru prăjiturele cu migdale şi două pahare de lapte integral. Fetele îşi lasă cărţile pe masa de lucru. Hazel se aşază pe un scaun şi îşi încrucişează mâinile-n poală, aşteptând, în timp ce Joy se-ndreaptă spre radioul pe care-l ţinem în bucătărie pentru personal, şi-i dă drumul.

Îi dau uşor peste mână.

— În după-amiaza asta n-aveţi voie să ascultaţi radio.

— Dar mamă…

— Nu vreau să ne certăm. Tu şi Hazel trebuie să vă faceţi temele.

— Dar de ce?

Pentru că nu vreau să mai auziţi ştiri îngrozitoare, zic eu în gând. Nu-mi place să-mi mint copilul, dar în ultimele luni am debitat scuze după scuze pentru a-i interzice să dea drumul la radio: ba că am o migrenă, ba că taică-său nu-i în toane bune. Am fost şi dură, recurgând la „Pentru că aşa spun eu!”, care pare să aibă efect, dar nu pot spune asta în fiecare zi. Pentru că e şi Hazel la noi, încerc ceva nou:

— Ce-o să creadă mama lui Hazel dacă vă las să ascultaţi la radio? Doar vrem să fiţi şcolăriţe de nota zece, nu? Nu vreau s-o dezamăgesc pe doamna Yee.

— Dar înainte ne lăsai să ascultăm când voiam noi. Când dau din cap în semn că nu, Joy se duce la taică-său. Tati?

Sam nici nu-şi ridică privirea de la ceea ce face.

— Fă ce spune mama.

Joy opreşte aparatul de radio, vine la masă şi se prăbuşeşte pe-un scaun, lângă Hazel. Joy e un copil ascultător şi sunt recunoscătoare că e aşa, pentru că ultimele luni au fost foarte dificile. Sunt mult mai modernă decât multe alte mame din Cartierul Chinezesc, dar nu atât de modernă pe cât şi-ar dori Joy. I-am spus că în curând o s-o viziteze surioara cea roşie şi ce înseamnă asta, legat de băieţi, dar despre acest nou război nu ştiu cum să-i povestesc.

May dă buzna în bucătărie. Îi dă o sărutare lui Joy, o bate uşor pe umăr pe Hazel şi se aşază pe partea cealaltă a mesei.

— Ce fac fetele mele preferate? le-ntreabă ea.

— Bine, mătuşică May, răspunde Joy cu un aer posomorât.

— Nu pari prea entuziasmată. Fii mai voioasă, e sâmbătă azi! Ai scăpat de şcoala chinezească şi ai liber tot restul weekendului. Ce ţi-ar plăcea să faci? Vreţi să vă duc pe amândouă la un film?

— Mamă, ne laşi să mergem? întreabă Joy nerăbdătoare.

Hazel, deşi se vede cu ochiul liber că i-ar plăcea la nebunie o după-amiază la film, spune:

— Eu nu pot să merg, am teme pentru şcoală.

— Şi Joy are teme, adaug eu.

May ţine cont de părerea mea, fără să şovăie.

— Atunci o să le las pe fete să termine de scris.

De când mi-a murit copilul, sora mea şi cu mine suntem foarte apropiate. Mama ar fi spus despre noi că suntem ca doi butuci de vie cu rădăcinile legate unul de altul. Când sunt tristă, May e fericită. Când sunt fericită, May e tristă. Când mă-ngraş, May slăbeşte. Când slăbesc, ea se menţine într-o formă ireproşabilă. Nu împărtăşim aceleaşi emoţii şi nu vedem lumea în acelaşi fel, dar eu o iubesc aşa cum e ea. Orice urmă de resentiment a dispărut – cel puţin până data viitoare când mă va răni sau când o voi scoate eu din

pepeni sau o voi necăji atât de tare, încât se va îndepărta de mine.

— Pot să vă ajut, dacă vreţi, le spune May fetelor. Dacă dăm zor şi terminăm repede, putem să ieşim la o îngheţată.

Joy se uită la mine cu ochi strălucitori.

— Poţi să te duci, dacă termini ce-ai de scris.

May îşi pune coatele pe masă.

— Ia să vedem, ce teme aveţi? La mate? Sunt destul de bună la mate.

Joy răspunde:

— Trebuie să prezentăm un eveniment recent în faţa clasei.

— Despre război, termină Hazel fraza în locul ei.

Acum chiar simt că mă ia durerea de cap. De ce nu este şi profesoara ceva mai delicată în legătură cu subiectul ăsta?

Joy îşi deschide ghiozdanul şi scoate un număr din *Los Angeles Times,* pe care-l întinde pe masă. Arată cu degetul spre un articol.

— Ne gândeam să scriem despre ăsta.

May se uită la ştirea respectivă şi începe să citească cu voce tare: „Astăzi, guvernul Statelor Unite a emis un ordin prin care li se interzice studenţilor chinezi din America să se întoarcă în ţara natală, de teamă că vor lua secretele tehnologice şi ştiinţifice cu ei.” May face o pauză, se uită la mine, apoi continuă să citească. „Guvernul a interzis de asemenea trimiterea oricăror colete cu bani în China, chiar şi în colonia britanică Hong Kong, pentru ca banii să nu mai fie trecuţi peste graniţă, în China. Cei care vor fi prinşi că le trimit bani rudelor din China vor fi amendaţi cu 10.000 de dolari şi condamnaţi la zece ani de închisoare.”

Îmi duc mâna la buzunar şi pipăi scrisoarea de la Betsy. Dacă cineva ca domnul Howell e în pericol, atunci lucrurile s-ar putea înrăutăţi şi mai mult pentru oameni precum Tata Louie, care de ani de zile le trimite „bani de ceai” familiilor de acasă, în satele din China.

„Ca reacţie la aceste măsuri, o aud pe May citind, Asociaţia Celor Şase[81], cea mai puternică organizaţie chinezo-americană din Statele Unite, a pornit o virulentă campanie anticomunistă, în speranţa că va pune capăt criticilor şi persecuţiilor din cartierele chinezeşti de pe teritoriul statului.” May ridică ochii din ziar şi întreabă:

— Vă este frică, fetelor?

Când amândouă dau din cap în semn că da, ea le spune:

— Să nu vă fie frică! Voi v-aţi născut aici. Sunteţi cetăţeni americani. Aveţi tot dreptul din lume să fiţi aici. N-aveţi de ce să vă temeţi.

Sunt de acord că au tot dreptul să fie aici, dar tot ar trebui să le fie frică. Încerc să adopt tonul pe care l-am folosit când am pus-o pe Joy în gardă cu privire la băieţi: egal, dar serios.

— Totuşi, va trebui să aveţi grijă. Unii oameni o să se uite la voi şi o să vadă nişte fetiţe cu feţe galbene şi minţi roşii, mă încrunt eu. Înţelegeţi ce vreau să spun?

— Da, răspunde Joy. Am discutat despre asta la ore, cu profesoara. Doamna a zis că din cauza felului în care arătăm, unii ne vor socoti duşmani, chiar dacă noi suntem cetăţeni adevăraţi.

Auzind ce spune, îmi dau seama că trebuie să mă străduiesc şi mai mult să-mi protejez fiica. Dar cum? Tot nu ştim cum să evităm privirile răuvoitoare sau nemernicii de pe străzi.

— Să mergeţi mereu împreună la şcoală şi să vă întoarceţi tot împreună, aşa cum v-am învăţat, le spun. Să vă faceţi temele în continuare şi…

— Eşti la fel ca mama, zice May. Îţi faci griji peste griji. Şi mama tot aşa făcea. Dar uită-te la noi acum! Se apleacă peste masă şi ia mâinile fetiţelor într-ale ei. O să fie bine. Să nu credeţi că trebuie să vă ascundeţi identitatea. Secretele de genul ăsta n-au adus niciodată nimic bun.

[81] Altă denumire dată Asociaţiei China Unită.

Acum haideţi să terminăm temele, ca să plecăm la îngheţată, bine?

Fetele zâmbesc. În timp ce lucrează la proiect, May continuă să le explice şi le pune să analizeze problemele la care face referire articolul. Poate că ea ştie cum să le vorbească. Poate că-s prea mici ca să se teamă. Şi poate că dacă fac tema asta despre evenimentele recente, nu vor fi la fel de ignorante cu privire la ce se-ntâmplă în jur, aşa cum am fost eu şi May mai demult, în Shanghai. Dar îmi pică bine? Deloc!

În seara aceea, după cină, Tata Louie desface plicul venit din satul Wah Hong.

„Nu vrem nimic. N-avem nevoie să ne trimiţi bani”, scrie în scrisoare.

— Crezi că-i adevărată? întreabă Sam.

Tata Louie îi dă scrisoarea lui Sam, care se uită atent la ea, apoi mi-o dă mie. Caligrafia este simplă şi clară. Hârtia e cam mototolită şi pătată, la fel ca la scrisorile pe care le-am mai primit.

— Semnătura pare să fie aceeaşi, zic eu, dându-i scrisoarea lui Yen-yen.

— Sigur că-i adevărată, spune ea. A bătut un drum foarte lung până aici.

Peste o săptămână, aflăm că vărul care ne-a scris a încercat să fugă, dar a fost prins şi ucis.

Îmi spun în gând că un Dragon n-ar trebui să se teamă aşa. Dar eu mor de frică. Dacă se-ntâmplă ceva rău aici – şi, în minte, trec în revistă posibilităţile –, nu ştiu ce-o să mă fac. America e acasă pentru noi şi nu trece zi în care să nu mă tem că guvernul va găsi o cale de a ne da afară din ţară.

Chiar înainte de Crăciun, primim o notificare de evacuare. Trebuie să ne găsim altă casă. Eu şi Sam continuăm să punem bani deoparte pentru Joy şi pentru a închiria o locuinţă în care să locuim singuri, dar unicul lucru pe care-l mai avem – tăria noastră – vine de la familie. E o

concepţie chinezească, învechită, dar Yen-yen, Tata, Vern şi Sam sunt singurele persoane pe care eu şi May le mai avem pe lume. În afară de Joy şi de Vern, toată lumea pune mână de la mână, iar mie îmi revine sarcina de a găsi o casă în care să locuim cu toţii.

N-a trecut prea mult timp de când, plină de optimism la gândul naşterii unui fiu, căutam o casă pe care eu şi Sam s-o cumpărăm. Fuseserăm refuzaţi atunci de agenţii imobiliari, care nu voiau nici măcar să-mi arate casele, chiar dacă legile se schimbaseră. Am stat de vorbă cu oameni care-au cumpărat case în care s-au mutat noaptea şi cărora vecinii le-aruncau gunoi în curte. Pe-atunci, eu şi Sam am fi mers „oriunde ne primesc”. Suntem chinezi şi suntem o familie formată din trei generaţii care au ales să locuiască sub acelaşi acoperiş. Nu ştiu decât un singur loc care ne-ar accepta întru totul: Cartierul Chinezesc.

Am văzut o căsuţă pe Strada Alpină. Mi se spune că are trei dormitoare mici, o verandă acoperită, pe care se poate dormi, la nevoie, şi două băi. Proprietatea e împrejmuită de un gard jos de sârmă împletită, pe care cresc liniştiţi nişte trandafiri Cecile Brünner[82]. În curtea din spate, un arbore de piper uriaş se leagănă uşor în bătaia vântului. Peluza dreptunghiulară e veştejită. Gălbenelele lăsate în pământ de-astă vară s-au ofilit. Câteva tufe de crizanteme, care nu par să fi fost tăiate niciodată, lâncezesc veştede într-un colţ. Deasupra mea, cerul albastru, infinit, pare să prevestească o nouă iarnă însorită. Nici nu trebuie să trec pragul casei, simt că am găsit căminul pe care-l căutam.

Am ajuns să înţeleg că pentru fiecare lucru bun care ţi se-ntâmplă, primeşti la schimb un necaz. În timp ce împachetăm lucrurile pentru mutat, Yen-yen spune că se simte sfârşită. Se aşază pe canapeaua din sufragerie şi-şi dă sufletul. Infarct, zice doctorul, din cauza faptului că s-a obosit prea tare îngrijindu-l pe Vern, dar noi ştim mai bine adevăratul motiv. A murit de inimă rea: fiul care se stinge

[82] Trandafiri căţărători, cu flori de culoare roz.

văzând cu ochii, nepotul născut mort, mare parte din agoniseala familiei s-a transformat în scrum şi acum, mutarea. Înmormântarea e restrânsă. În definitiv, n-a fost o persoană importantă, ci o simplă soţie şi mamă. Cei îndureraţi se înclină de trei ori în faţa sicriului. Apoi dăm un praznic cu zece mese la restaurantul Suzhu, unde se serveşte mâncare bună şi, evident, foarte aromată.

Moartea ei ne-a afectat foarte tare pe toţi. Eu nu mă pot opri din plâns, iar Tata Louie s-a retras într-o tăcere demnă de toată mila. Dar nimeni n-are timp să stea şi să jelească în tihnă şi să joace domino pe timpul doliului, după cum e obiceiul în Cartierul Chinezesc, pentru că săptămâna care vine trebuie să fim deja mutaţi în casa cea nouă. May ne spune că nu mai poate dormi în acelaşi pat cu Vern şi toată lumea o înţelege. Nimeni, indiferent cât de loial sau de iubitor ar fi, n-ar vrea să doarmă lângă cineva pe care noaptea îl iau toate năduşelile şi care are pe spate un abces ce emană un miros oribil de puroi, sânge şi putrefacţie, aşa cum făceau mai demult picioarele legate ale mamei. Punem două paturi alăturate pe veranda acoperită: unul pentru sora mea, altul pentru fetiţa mea. Nu m-am gândit că se va întâmpla una ca asta şi îmi fac griji, dar n-am încotro. May îşi ţine hainele în dulap la Vern, de unde se revarsă curcubeul ei de rochii de mătase, satin şi brocart; în sertarul de sus sunt înghesuite numeroasele genţi asortate cu garderoba, iar jos sunt zeci de perechi de pantofi viu coloraţi. Lui Joy îi alocăm două sertare în dulapul de rufărie încastrat în peretele de pe hol, lângă baia pe care o va folosi alături de Tata Louie şi de May, utilă şi pentru nevoile lui Vern.

Acum, toţi trebuie să ajutăm în familie. Îmi aduc aminte de una dintre zicalele lui Mao, de care presa americană a tot făcut haz: „Toată lumea munceşte, deci toată lumea mănâncă.” Fiecare primeşte câte ceva de făcut: May se ocupă în continuare să angajeze figuranţi pentru filme şi pentru noile emisiuni de televiziune, Sam administrează restaurantul, Tata Louie se ocupă de magazinul de

antichităţi, Joy e silitoare la şcoală şi ne ajută în timpul liber. Yen-yen ar fi trebuit să aibă grijă de băiatul ei bolnav, dar acum sarcina asta cade pe mine. Ţin la Vern, dar nu vreau să fiu infirmiera lui. Când intru în camera lui, mă izbeşte în faţă duhoarea călduţă de carne bolnavă. Carnea îi e moale şi grea, ca atunci când îţi amorţesc picioarele. Rezist o zi, apoi mă duc la socru-meu să contest decizia.

— Zici c-ai fi americancă, atunci când nu vrei să-ţi ajuţi familia, îmi spune el.

— Doar trăiesc în America, îi răspund. Ţin foarte mult la cumnatul meu, ştii asta, dar el nu e soţul meu. E soţul lui May.

— Dar tu ai suflet, Pearl. Vocea i se îneacă de emoţie. Eşti singura în care am încredere că va avea grijă de băiatul meu.

Îmi spun că n-ai cum să scapi de soartă, că singurul lucru cert e moartea, dar mă întreb de ce soarta trebuie să fie mereu atât de crudă. Noi, chinezii, credem că există multe feluri prin care ne putem face soarta mai bună: cosând amulete în hăinuţele copiilor, cerând ajutor de la maeştrii *feng shui* în vederea alegerii datelor favorabile, bazându-ne pe astrologie când vrem să aflăm dacă facem casă bună cu un Şobolan, cu un Cocoş sau cu un Cal. Dar unde e norocul meu – binele pe care toţi ar trebui să-l primim sub formă de fericire? Sunt într-o casă nouă, dar în loc să am grijă de un bebeluş, trebuie să mă îngrijesc de Vern. Sunt atât de obosită. Şi mă simt înfrântă. Şi frica încolţeşte în mine tot timpul. Am nevoie de ajutor. Am nevoie de cineva care să mă asculte.

Duminica următoare, mă duc la biserică cu Joy, cum fac în fiecare săptămână. Ascultându-l pe reverend, mi-aduc aminte când L-am întâlnit prima dată pe Dumnezeu. Eram doar o fetiţă pe-atunci şi un bărbat *lo fan* îmbrăcat în negru a venit înspre mine pe stradă, în faţa casei noastre din Shanghai. Voia să-mi vândă o *Biblie* în schimbul a două monede de cupru. M-am dus în casă şi i-am cerut bani mamei. Nici n-a vrut s-audă: „Spune-i ăluia de are un singur

Dumnezeu să meargă mai bine să-şi venereze strămoşii. O s-o ducă mai bine pe lumea de dincolo.”

M-am întors în stradă, i-am cerut scuze misionarului că l-am făcut să aştepte şi i-am transmis mesajul mamei. Auzindu-l, mi-a dat *Biblia* fără niciun ban. A fost prima mea carte şi eram nespus de bucuroasă că o am, dar, în noaptea aceea, după ce m-am dus la culcare, mama mi-a aruncat-o. Totuşi, misionarul nu m-a abandonat. M-a invitat la misiunea metodistă. „Vino să te joci la noi”, mi-a spus. Mai târziu, m-a rugat să vin la şcoala de la misiune, tot gratuit. Mama şi *baba* n-au putut refuza o asemenea ofertă. Când May s-a făcut un pic mai mare, a început să vină şi ea la şcoală cu mine. Dar nimic din învăţăturile lui Iisus nu s-a lipit de noi. Eram nişte creştine mâncătoare de orez, profitam de mâncarea şi de lecţiile pe care ni le ofereau diavolii străini şi ignoram cuvintele şi credinţa lor. Când am devenit modele, orice urmă de creştinism care ni se strecurase în suflet s-a stins. După ceea ce s-a întâmplat cu China, cu Shanghaiul şi cu casa mea în timpul războiului, după ceea ce-am păţit eu şi mama în coliba aceea, am ştiut că nu se poate să existe un singur Dumnezeu, bun şi milostiv.

Şi acum s-au abătut asupra noastră încercări şi pierderi greu de îndurat, dintre care cea mai năprasnică a fost moartea copilului meu. Cu toate ierburile chinezeşti pe care le-am luat, cu toate ofrandele pe care le-am adus zeilor, cu toate visele mele pe care mi le-am analizat, nu l-am salvat, nu l-am putut salva pentru că n-am căutat ajutor unde trebuia. În timp ce stau pe băncuţa tare din biserică, zâmbesc în sinea mea, gândindu-mă la misionarul pe care l-am întâlnit pe stradă, cu mulţi ani în urmă. Obişnuia să spună că adevărata convertire e inevitabilă. Acum a sosit în sfârşit momentul. Încep să mă rog – nu pentru Tata Louie, care a muncit din greu toată viaţa lui şi acum se apropie de sfârşit, nu pentru soţul meu, al cărui evantai de fier duce greutăţile familiei, nu pentru copilul meu aflat pe lumea cealaltă, nu pentru Vern, ale cărui oase se fărâmiţează sub

ochii mei, ci pentru liniştea mea sufletească, pentru a le găsi un sens tuturor nenorocirilor care s-au abătut asupra vieţii mele şi pentru a putea crede că pentru toată suferinţa asta voi fi recompensată în Rai.

Mereu frumoase

Ud vinetele şi roşiile, apoi trag furtunul până la castraveţii care s-au căţărat pe spalierul de lângă grătar. După ce termin, strâng furtunul, mă aplec pe sub frânghia de uscat rufe şi mă îndrept spre verandă. E încă devreme în duminica aceasta de vară a anului 1952 şi va fi o zi toridă. Îmi place cuvântul acesta – *torid* – pentru că mi se pare foarte potrivit pentru deşertul ăsta de oraş. În Shanghai aveai impresia că mori înăbuşit, din pricina umidităţii din aer.

Când ne-am mutat aici, i-am spus lui Sam că nu vreau să ne lipsească mâncarea şi că mi-ar plăcea să am nişte lucruri care să-mi amintească de China, aşa că Sam, ajutat de câţiva dintre unchi, a săpat peluza şi am încropit în locul ei o grădiniţă de legume. Am revigorat crizantemele, care ne-au răsplătit cu nişte flori superbe toamna trecută, şi am îngrijit câţiva lăstari de muşcată, care au devenit nişte minunăţii de plante şi se caţără acum pe veranda acoperită. În ultimii doi ani, am adăugat ghivece cu orhidee-barcă, un arbust kumquat[83] şi azalee. Am încercat să plantez şi bujori – florile cele mai îndrăgite de chinezi –, dar nu le-a mers bine, pentru că aici nu e niciodată destul de răcoare pentru ei. Nici cu rododendronii n-am avut noroc. Sam a vrut să aibă un pâlc de bambuşi. Acum ne chinuim şi-i tundem constant şi mereu apar vlăstari unde n-avem nevoie de ei.

Urc scările şi intru pe verandă, unde îmi arunc şorţul pe maşina de spălat, fac paturile lui May şi lui Joy şi apoi trec în bucătărie. Eu şi Sam suntem co-proprietarii casei, alături de restul familiei, dar eu am rămas femeia cea mai în vârstă din gospodărie. Bucătăria e domeniul meu şi în camera asta e toată averea mea, la propriu. Sub chiuvetă avem acum două cutii de cafea: una cu untură, cealaltă cu

[83] Arbust peren, ale cărui fructe sunt folosite ca decor sau conservate în siropuri şi marmelade.

economiile făcute de mine şi de Sam pentru Joy, când va merge la colegiu. Masa e acoperită de o muşama şi pe ea e pus un termos cu apă caldă, pentru ceai. Pe aragaz avem în permanenţă un wok. Într-o oală fierb nişte plante medicinale pentru tonicul lui Vern. Pregătesc micul dejun pe o tavă şi traversez sufrageria şi holul cu ea.

Camera lui Vern arată ca a unui bărbat rămas de-a pururi copil. În afara dulapului cu hainele lui May – singurul obiect care ne mai aminteşte că Vern e căsătorit –, toată încăperea e decorată cu nenumăratele machete pe care le-a construit de-a lungul anilor. Avioanele de luptă atârnă pe un fir de undiţă prins în tavan. Vapoare, submarine şi maşini de curse sunt aliniate pe rafturile care ocupă tot peretele, de sus până jos.

S-a trezit şi ascultă la radio ştirile despre Războiul din Coreea de Nord şi despre ameninţarea comunismului, lucrând în acelaşi timp la un prototip. Pun tava cu micul-dejun pe podea, trag storurile din bambus şi deschid fereastra, ca să nu i se facă rău de la mirosul de lipici.

— Îţi mai aduc şi altceva?

Îmi zâmbeşte dulce. După trei ani în care a dus boala oaselor moi pe picioare, arată ca un băieţel care nu s-a dus o zi la şcoală pentru că nu se simţea bine.

— Nişte pensule şi vopsea?

I le las la îndemână.

— Azi o să stea tatăl tău cu tine. Dacă ai nevoie de ceva, îl chemi şi o să vină imediat.

Nu-mi fac griji că se va întâmpla ceva rău dacă-i las singuri acasă, pentru că ştiu exact ce vor face toată ziua: Vern va lucra la avionul lui, va mânca ceva simplu la prânz, va face în pantaloni şi după asta îşi va relua lucrul la avion. Tata Louie va face mici treburi pe lângă casă, îi va pregăti acel prânz simplu lui Vern, se va face că plouă atunci când fiul său îşi va murdări pantalonii, ducându-se până la colţ să cumpere ziarul, şi apoi va sforăi până ajungem noi acasă.

Îi fac cu mâna lui Vern şi mă duc în sufragerie, unde Sam se îngrijeşte de altarul familiei. Face o plecăciune în faţa fotografiei lui Yen-yen. Pentru că nu avem fotografii cu toţi cei pe care i-am pierdut, pentru a-i reprezenta pe părinţii mei, a pus săculeţul de la mama şi o ricşă în miniatură pentru *baba*. Într-o cutiuţă am păstrat o şuviţă din părul băieţelului meu. Sam aduce întregii familii o ofrandă din fructe ceramice făcute în stil tradiţional.

Am ajuns să iubesc încăperea asta. Pe peretele de deasupra canapelei se află fotografii cu cei din familie. În fiecare iarnă de când ne-am mutat aici, am pus în colţ un brad de Crăciun, pe care l-am împodobit cu globuri roşii. La ferestrele din faţă punem beculeţe de Crăciun, astfel că întreaga cameră radiază de lumina Naşterii lui Iisus. În nopţile friguroase, eu, May şi Joy stăm cu rândul deasupra radiatorului, până ce cămăşile de noapte din flanel ni se umflă de parcă am fi nişte oameni de zăpadă.

Mă uit la Joy, cum îşi ajută bunicul să se aşeze pe fotoliu şi cum îi serveşte ceaiul. Sunt mândră că Joy e o chinezoaică binecrescută. Pe bunicul său, care e cel mai bătrân din familie, îl respectă cel mai mult, mai mult chiar decât pe mine sau pe tatăl ei. A înţeles că pe bunicul îl priveşte tot ce face ea şi că, mai mult, el decide ce are voie să facă şi ce nu. Vrea ca ea să înveţe să brodeze, să coasă, să facă curat în casă şi să gătească. După şcoală, Joy merge la magazinul de antichităţi şi face treburile pe care le făceam şi eu mai demult: lustruieşte, mătură şi şterge praful. „E important s-o pregătim pentru vremea când va fi şi ea nevastă şi mamă a strănepoţilor mei”, zice Tata Louie şi cu toţii încercăm să-i respectăm dorinţele. Şi, cu toate că nu mai nutrim nicio speranţă de întoarcere în China, el continuă să spună: „Nu vrem ca Pan-di să se americanizeze. Într-o bună zi, o să ne întoarcem cu toţii în China.” Astfel de gânduri ne fac să credem că şi-a pierdut memoria. Mai demult îl numeam „ăla bătrânu’”, dar acum e foarte bătrân, slăbeşte pe zi ce trece, se îndepărtează tot mai mult de noi, încet-încet îşi pierde memoria, puterea şi

legătura cu lucrurile care au contat mereu pentru el: banii, afacerile şi familia.

Joy face o semiplecăciune în faţa bunicului său, apoi plecăm amândouă spre biserica metodistă, la slujba de duminică. Imediat după predică, mergem în Piaţeta Centrală din Noul Oraş Chinezesc, unde trebuie să ne întâlnim cu Sam, May, unchiul Fred, Mariko şi fetiţele lor. Ne-am alăturat unui grup – un fel de asociaţie, dacă vreţi – format din membri ai bisericilor congregaţionistă, prezbiteriană şi metodistă. Ne întâlnim o dată pe lună. Stăm drepţi şi mândri, ne ducem mâinile pe piept şi recităm Angajamentul de Loialitate[84]. După asta, toate familiile merg cârduri-cârduri spre Strada Bambusului şi se înghesuie în maşini pentru plimbarea către plaja Santa Monica. Eu stau împreună cu Sam şi cu May pe scaunele din faţă ale maşinii, iar Joy şi cele două fetiţe ale familiei Yee – Hazel şi surioara ei mai mică, Rose – stau pe bancheta din spate. Şirul de maşini se îndreaptă spre vest, pe Sunset Boulevard. Suntem depăşiţi de maşini cu eleroane imense, ale căror parbrize licăresc în soarele văratic. Trecem de casele vechi, cu şindrilă, din Echo Park, de reşedinţele cu faţade de stuc roz şi de palmierii protejaţi împotriva şobolanilor din Beverly Hills. De aici o apucăm pe Wilshire Boulevard şi continuăm să mergem spre vest, trecând pe lângă supermarketuri mari cât nişte hangare de avioane B-29, parcări şi peluze cât nişte terenuri de fotbal, cascade de bougainville[85] şi rochiţa-rândunicii.

O aud pe Joy cum ridică vocea, explicându-le ceva lui Hazel şi lui Rose, şi zâmbesc în sinea mea. Toată lumea spune că fiica mea are înclinaţie spre limbile străine. La paisprezece ani, vorbea dialectele Sze Yup şi Wu la fel de bine ca engleza, iar alfabetul chinez l-a deprins la perfecţie.

[84] *The Pledge of Allegiance*, legământ de credinţă faţă de steagul şi naţiunea americană.

[85] Arbust cu flori purpurii, roşii, albe, portocalii şi chiar bicolore, specific ariei tropicale a Americii de Sud. Numele popular al bougainvilleei este „floarea de hârtie”.

De fiecare dată când vine Anul Nou Chinezesc sau dacă se sărbătoreşte vreun eveniment special, Joy este rugată să scrie cuplete potrivite pentru ocazie cu caligrafia ei frumoasă, pe care toată lumea o apreciază ca fiind *tong gee* – neprihănită. Însă pentru mine laudele astea nu sunt îndeajuns. Ştiu că Joy poate să crească mai mult din punct de vedere spiritual şi poate să înveţe mai multe despre caucazieni la o biserică din afara Cartierului Chinezesc, unde de altfel şi mergem, o dată pe lună.

— Dumnezeu îi iubeşte pe toţi oamenii, îi amintesc adesea fiicei mele. El vrea ca tu să trăieşti bine şi să fii fericită. E valabil şi pentru America. Aici, în Statele Unite, ai toate posibilităţile la picioare. Nu se poate spune acelaşi lucru despre China.

Şi cu Sam vorbesc aşa, pentru că în mine au încolţit adânc cuvintele şi credinţa creştină. Credinţa mea în Dumnezeu şi în Iisus e în mare măsură parte a patriotismului şi loialităţii pe care o simt pentru ţara-mamă a fiicei mele, America. Desigur, a fi creştin în vremurile acestea înseamnă şi a fi animat de un puternic sentiment anticomunist. Nimeni nu vrea să fie acuzat că este un comunist fără Dumnezeu. Când suntem întrebaţi ce părere avem despre Războiul din Coreea, răspundem că suntem împotriva amestecului Chinei Roşii. Când suntem întrebaţi despre Taiwan, răspundem că îl susţinem pe General şi pe Madame Chiang-Kai-shek. Afirmăm că militäm pentru reînarmarea morală, pentru Iisus şi pentru libertate. Mersul la biserică în Occident e o chestiune practică, cum era mersul la misiunea din Shanghai.

— Trebuie să fii atent la lucrurile astea, i-am spus lui Sam, dar înăuntrul meu am devenit monoteistă şi el ştie asta.

Poate că lui Sam nu-i face plăcere, dar vine la întrunirile de la biserică, pentru că mă iubeşte, îşi iubeşte familia, pe unchiul Fred şi pe fetiţele lui şi ieşirile astea la iarbă verde pe care le facem. Picnicurile îl fac să se simtă american. De fapt, deşi fetiţei noastre i-a trecut în sfârşit dragostea de

cowboy-i, aproape tot ceea ce facem ne ajută să ne simţim mai americani. În zile ca cea de azi, Sam ignoră chestiunea religioasă şi se ocupă de lucrurile care-i fac plăcere, precum pregătitul mesei sau mâncatul feliilor de pepene roşu de care suntem siguri că n-a fost injectat cu apă murdară din râu. Aşa sărbătorim buna înţelegere dintre familii. În ochii lui, aceste mici escapade sunt un bun prilej de socializare şi le fac bine copiilor.

Sam parchează lângă cheiul din Santa Monica şi ne dăm jos din maşină. Nisipul ne arde tălpile; întindem păturile şi deschidem umbrelele de soare. Sam şi Fred dau o mână de ajutor la săpatul gropii unde vom face grătarul. Eu, May şi Mariko le ajutăm pe celelalte neveste şi mame la pregătitul mâncării: castroane cu cartofi, fasole şi salată de fructe, *marshmallow*-uri, nuci şi morcovi raşi şi platouri cu răcituri. Când e gata focul, le dăm bărbaţilor tăviţele cu aripioare de pui marinate în soia, miere şi susan şi coastele de porc înmuiate în sos Hoisin[86] şi amestec „cinci condimente”. Briza oceanului se amestecă cu mirosul de carne friptă, copiii se hârjonesc în valuri, bărbaţii stau aplecaţi deasupra grătarului şi femeile pe pătură, la taifas. Mariko stă singură. O ţine pe cea mică, pe Mamie, în braţe, în timp ce le supraveghează cu atenţie pe celelalte două fetiţe metise, Eleanor şi Bess, care construiesc castele de nisip.

Pe sora mea, toată lumea o strigă „mătuşica May”, pentru că nu are copii. La fel ca Sam, nu crede într-un singur Dumnezeu. Nici pe departe! Munceşte din greu, stând uneori până noaptea târziu pentru a găsi figuranţi pentru o filmare sau petrecând o noapte întreagă pe platouri. Cel puţin asta ne spune nouă că face. Sinceră să fiu, habar n-am pe unde umblă şi nici n-o întreb. Chiar şi atunci când doarme acasă, se-ntâmplă să sune telefonul la ora patru sau cinci dimineaţa – cineva care tocmai şi-a pierdut toţi banii la jocurile de noroc o sună să-i spună că

[86] Sosul Hoisin sau Haixian este un sos chinezesc folosit la prepararea mai multor reţete tradiţionale chinezeşti, printre care raţa Peking, pacheţelele de primăvară sau porcul la grătar.

are nevoie de-o slujbă. Nimic din toate astea, nimic nu e în acord cu credinţa mea monoteistă şi de aceea o iau cu mine în aceste excursii pe plajă.

— Uită-te şi la asta care de-abia a coborât de pe vapor[87]! îmi zice May, potrivindu-şi mai bine ochelarii de soare şi pălăria cu boruri largi. Face un semn uşor cu capul spre Violet Lee, care-şi fereşte ochii de soare cu degetele ei lungi şi înguste, ca să se uite spre ocean, unde Joy şi prietenele ei sar peste valuri ţinându-se de mână. Multe dintre femeile care au venit cu noi sunt „proaspăt coborâte de pe vapor”. Acum, aproape patruzeci la sută din locuitorii chinezi ai Los Angelesului sunt femei, dar Violet n-a venit aici ca mireasă de război sau ca logodnica cuiva. Ea şi soţul ei au venit să studieze la UCLA[88]: ea, bioinginerie, Rowland, inginerie. Când China şi-a închis graniţele, au fost nevoiţi să rămână aici cu fiul lor, care era foarte mic. Nu sunt fii în acte, parteneri de afaceri în acte sau muncitori, însă tot sunt priviţi ca nişte *wang k’uo nu* – sclavi din ţara pierdută.

Eu mă înţeleg foarte bine cu Violet. Are şolduri înguste, iar mama spunea despre astfel de femei că sunt bune de gură. Dacă e cea mai bună prietenă a mea? Îi arunc o privire soră-mii. Niciodată. Violet mi-e amică, aşa cum îmi era Betsy pe vremuri. Eu şi May nu suntem numai surori şi cumnate, ci şi cele mai bune prietene, pentru totdeauna. Revenind la remarca lui May, trebuie să spun că habar nu are ce vorbeşte. E drept, multe femei par destul de neadaptate – aşa cum am fost şi noi odată –, dar majoritatea sunt asemenea lui Violet: educate, sosite în ţară cu bani, nefiind nevoite să petreacă o singură noapte în Cartierul Chinezesc, permiţându-şi să-şi cumpere case în cartiere precum Silver Lake, Echo Park sau Highland Park, unde chinezii sunt primiţi cu braţele deschise. Nu numai că nu locuiesc în Cartierul Chinezesc, dar nici nu lucrează

[87] *F.O.B.* în textul original, acronimul pentru *fresh off the boat* (de-abia coborât, -ă de pe vapor), termen peiorativ pentru imigranţii care nu s-au adaptat la cultura şi obiceiurile occidentale.

[88] Universitatea din California, Los Angeles.

acolo. Nu sunt spălătorese, servitoare, ajutoare în restaurante sau vânzătoare de antichităţi. Fac parte din elita Chinei, a celor care şi-au permis să plece. Oricum, deja au ajuns mai departe decât am fi reuşit noi s-o facem vreodată. Violet predă la USC[89], iar Rowland lucrează în industria aerospaţială. Vin în Cartierul Chinezesc doar ca să meargă la biserică şi pentru a-şi face cumpărăturile. I s-au alăturat grupului nostru pentru că vor ca fiul lor să facă cunoştinţă cu alţi copii chinezi.

May îl fixează cu privirea pe băiatul lor.

— Crezi că neadaptatul ăla o place pe domnişoara ABC? mă întreabă ea suspicioasă.

Neadaptatul e fiul lui Violet, iar domnişoara ABC e fiica mea chinezoaică, născută în America.

— Leon e un băiat drăguţ şi un elev silitor, îi răspund eu, privindu-l pe băiatul care se scufundă uşor în valuri. E în fruntea clasei la şcoala la care merge, la fel cum e Joy a noastră la şcoala ei.

— Parcă eşti mama, când vorbea de mine şi de Tommy, mă tachinează May.

— Nu e rău ca Leon şi Joy să se cunoască mai bine, îi zic eu ferm, fără să mă mai supăr că mă compară iarăşi cu mama.

În definitiv, grupul nostru s-a format în principal pentru a le oferi copiilor noştri posibilitatea de a se cunoaşte, sperând că într-o zi se vor căsători între ei. E de la sine înţeles că ne dorim ca ei să-şi găsească un chinez sau o chinezoaică drept partener de viaţă.

— Ce noroc are că nu va trebui să suporte o căsătorie aranjată! oftează May. Şi când îţi iei un animal, vrei unul de rasă, nu o corcitură.

Când laşi în urmă ţara natală, ce păstrezi şi ce abandonezi? Am salvat tot ce s-a putut păstra aici: mâncarea chinezească, limba chineză şi trimisul banilor către rudele din satul natal al lui Tata Louie. Dar cum

[89] Universitatea Californiei de Sud.

rămâne cu o eventuală căsătorie aranjată pentru fetiţa noastră? Sam nu e Z.G., dar e un bărbat bun şi mărinimos. Cât despre Vern, chiar dacă mereu a fost bolnav, n-a bătut-o niciodată pe May şi nu şi-a pierdut banii la jocurile de noroc.

— Să nu-i dăm zor cu măritişul, continuă May. Mai întâi să-şi termine studiile. (Pentru asta am muncit de când a venit pe lume, îi spun eu în gând.) Eu n-am avut parte de educaţia de care ai beneficiat tu în Shanghai, se plânge soră-mea, dar ea ar trebui să meargă la colegiu, cum ai făcut-o şi tu. Face o pauză, ca să-mi dea răgaz să mă gândesc la ceea ce tocmai a spus, de parcă ar fi prima oară când discutăm acest subiect. Dar e bine că are nişte prietene aşa de bune, adaugă May, privindu-le pe fetele care se ţin una de alta, aşteptând să fie lovite de un val mare. Ţi-aduci aminte când râdeam şi noi ca ele? Credeam că n-o să ni se-ntâmple niciodată nimic rău.

— Esenţa fericirii n-are nicio legătură cu banii, îi zic eu şi cred cu tărie în ceea ce spun. Însă May îşi muşcă buzele şi îmi dau seama că m-a luat gura pe dinainte. Când baba şi-a pierdut toţi banii, am crezut că lumea s-a sfârşit.

— Dar chiar s-a sfârşit, spune May. Vieţile noastre ar fi fost altele dac-ar fi păstrat banii pe care i-i dădeam şi nu i-ar fi irosit. De-aia muncesc eu ca nebuna, să-i fac la loc.

Să-i faci şi să-i arunci pe haine şi pe bijuterii, îmi trece prin gând, dar nu spun nimic. Concepţiile noastre diferite în legătură cu banii sunt printre lucrurile care o fac pe May să-şi iasă din pepeni.

— De fapt, voiam să spun, reiau eu, sperând să n-o supăr şi mai tare, că Joy e norocoasă să aibă prieteni, aşa cum eu sunt norocoasă că te am pe tine. Mama s-a măritat şi a fost despărţită pentru totdeauna de surorile ei, dar noi ne avem una pe alta pentru totdeauna. O iau pe după umeri şi o strâng cu afecţiune. Uneori, mă gândesc că într-o bună zi vom împărţi din nou aceeaşi cameră, ca atunci când eram mici, doar că vom fi la azilul de bătrâni. Vom lua masa

împreună. Vom vinde împreună bilete la loto. Vom face bărcuţe din hârtie amândouă...

— Vom merge la matineu împreună, adaugă May, zâmbind.

— Şi vom cânta psalmi împreună.

May se încruntă. Iar am comis-o, dar îi dau înainte.

— Şi vom juca mahjong! Vom fi două doamne pensionare, durdulii şi rotunjoare, jucând mahjong şi văicărindu-ne de tot ce-i în lună şi-n stele.

May încuviinţează din cap. Privirea-i visătoare călătoreşte pe suprafaţa oceanului, până spre linia orizontului.

Când ajungem acasă, îl găsim pe Tata Louie moţăind în fotoliul lui. Le dau nişte coşuleţe de paie lui Joy, Hazel şi Rose şi le trimit în grădină, să adune boabele de piper căzute pe jos; încep să se joace, aruncând unele în altele cu boabele roz, râzând, chiuind şi fugărindu-se printre plantele din curte. Intru la Vern împreună cu Sam, să-i schimbăm scutecul. Aerul care pătrunde prin fereastra deschisă nu reuşeşte să alunge mirosul de boală, fecale, urină şi puroi. May vine şi aduce ceaiul. Stăm împreună câteva momente, cât să-i povestim lui Vern ce-am făcut în timpul zilei, şi apoi mă întorc la bucătărie. Despachetez lucrurile şi mă apuc de pregătit cina. Spăl orezul, tai usturoiul şi ghimbirul, feliez carnea de vită.

Înainte să pun totul în oală, le trimit acasă pe fetiţele familiei Yee. Cât eu gătesc *lo mein*, carne de vită cu roşii şi curry, Joy pune masa. Pe vremuri, în Shanghai, treaba asta o făceau întotdeauna servitorii, sub supravegherea atentă a mamei. Joy aşază beţişoarele, având grijă să fie toate perechi, altfel cineva va pierde un vapor, un avion sau un tren (nu că ar pleca cineva din casă undeva). În timp ce pun mâncarea pe masă, Joy îşi cheamă mătuşa, tatăl şi bunicul. Am încercat s-o învăţ pe fetiţa mea tot ce m-a învăţat şi pe mine mama.

Singura diferenţă notabilă este că fiica mea m-a ascultat şi a învăţat ce i-am spus. Nu vorbeşte niciodată în timpul

mesei – eu şi May încălcam mereu regula asta, fără drept de apel. Nu lasă niciodată din mână beţişoarele, pentru că se spune că aduce ghinion şi nici nu le lasă înfipte în bolul cu orez, pentru că aşa se face doar la înmormântări şi ar fi nepoliticos faţă de bunicul ei, care în ultima vreme se gândeşte tot mai des la moarte.

După masă, Sam îl ajută pe Tata să se aşeze la loc pe fotoliu. Eu fac curat prin bucătărie, iar May îi duce o farfurie cu mâncare lui Vern. Cu mâinile în apa cu detergent, mă uit la grădina învăluită în nuanţele de roşu ale amurgului de vară, apoi o aud pe soră-mea, care traversează sufrageria. Sunetul paşilor ei mi-e drag şi mă linişteşte. Apoi o aud trăgând aer în piept; pare îngrozită. Simt cum mă trec nişte fiori pe şira spinării. S-o fi-ntâmplat ceva cu Vern? Cu Tata? Cu Joy? Cu Sam?

Scot repede capul pe uşa de la bucătărie. May stă în picioare în mijlocul camerei, cu farfuria lui Vern în mâini, goală, iar chipul îi e transfigurat de o expresie pe care n-o înţeleg. Se holbează la fotoliul Tatei şi mă gândesc că bătrânul o fi murit. Mă gândesc că dacă azi i-a sosit ceasul, nu e chiar aşa de rău. A trăit până la optzeci şi ceva de ani, a petrecut o zi liniştită alături de fiul său, a cinat în familie şi nimeni nu mai simte ranchiună faţă de el, ca în trecut.

Intru în cameră, pregătită să înfrunt tristeţea care se va aşterne peste casă, dar încremenesc, la fel ca sora mea. Bătrânul n-are nimic, trăieşte bine-mersi. Stă relaxat în fotoliu, cu pipa cea lungă în colţul gurii şi cu un exemplar din *China Reconstructs* în mână, la vedere. E destul de şocant pentru noi să-l vedem că citeşte această revistă. Vine din China Roşie şi e o publicaţie care îi face propagandă comunismului. Umblă vorba că guvernul are spioni în Cartierul Chinezesc, care-i urmăresc pe cei care cumpără reviste ca asta. Tata Louie, pe care nu putem să-l numim partizan comunist sub nicio formă, ne-a spus să ne ferim de tutungerie şi de chioşcul unde astfel de publicaţii se vând pe sub mână.

Dar şocul cel mare nu e produs de revista în sine, ci de coperta ei, pe care socrul nostru ne-o arată cu mândrie. Imaginea ne este cunoscută, dacă ar fi să ignorăm contextul în care apare. Triumful Noii Chine este personificat de două femei tinere îmbrăcate în haine tradiţionale, cu obrajii rumeni, plesnind de sănătate, cu braţele pline de fructe şi legume, glorificând practic noul regim; tot tabloul este pictat în nuanţe de roşu. Cele două fete frumoase sunt uşor de recunoscut: suntem eu şi May. Artistul, care a îmbrăţişat fără ezitare stilul exuberant, înălţător al comuniştilor este de asemenea uşor de recunoscut din delicateţea şi precizia tuşelor. Z.G. trăieşte şi nu ne-a uitat, nici pe mine, nici pe sora mea.

— Am fost până la tutungerie cât a dormit Vern. Ia priviţi! spune Tata Louie, în timp ce se uită la coperta pe care apar eu şi May, iar mândria din vocea lui e cât se poate de limpede.

Nici nu încape îndoială că suntem noi, doar că nu mai facem reclamă la săpun, la pudră sau la lapte praf, ci prezentăm o recoltă îmbelşugată lângă Pagoda Lunghua, unde eu, May şi Z.G. am înălţat odinioară zmeie.

— Încă sunteţi nişte fete frumoase.

Vocea Tatei ni se pare aproape triumfătoare. A muncit o viaţă-ntreagă şi cu ce s-a ales? Nu s-a mai întors în China. Nevasta i-a murit. Fiul natural arată ca o ploşniţă uscată şi e la fel de sociabil ca şi ea. N-a avut parte de-un nepot. Afacerile i-au falimentat şi azi n-a mai rămas din ele decât o prăvălie cu antichităţi. Dar a făcut un singur lucru cu adevărat bun. A cumpărat două fete frumoase pentru Sam şi pentru Vern.

Ne apropiem, sfioase. Mi-e greu să exprim în cuvinte ce simt: sunt uimită să ne văd, pe mine şi pe May, arătând ca acum cincisprezece ani, cu obrajii noştri rozalii, cu ochii râzând de fericire, cu zâmbetele noastre seducătoare, mă cam sperie că avem o astfel de revistă în casă şi mă copleşeşte bucuria că Z.G. e în viaţă.

Nici nu mă dezmeticesc bine, că Sam a şi venit lângă mine şi exclamă, gesticulând entuziasmat:

— Tu eşti aia! Sunteţi tu şi May!

Simt cum mi se urcă sângele-n obrajii, ca şi cum aş fi fost prinsă asupra faptului. Însă chiar am fost prinsă asupra faptului. Îmi ridic privirea spre May, căutând ajutor. Pentru că suntem surori, nu avem nevoie de cuvinte, ne înţelegem din priviri.

— Probabil că Z.G. Li a pictat-o, spune May, pe un ton neutru. Ce frumos din partea lui că şi-a amintit de noi în felul ăsta! Pearl pare nespus de frumoasă sub pensula lui, nu credeţi?

— V-a pictat pe amândouă exact aşa cum vă văd eu, spune Sam, bun şi galant ca de obicei. Mereu frumoase. De-a pururi frumoase.

— Destul de frumoase, aprobă May încet, deşi niciuna dintre noi n-a arătat atât de bine în haine tradiţionale de ţărancă.

Mai târziu în seara aceea, după ce toată lumea s-a dus la culcare, ies cu sora mea pe veranda acoperită. Stăm pe pat ţinându-ne de mână, fără să ne putem lua ochii de la revistă. Indiferent cât de mare este iubirea pe care i-o port lui Sam, o parte din mine plânge la gândul că peste ocean, în Shanghai – trebuie să cred că Z.G. e acolo –, într-o ţară care-mi este acum interzisă, bărbatul de care am fost îndrăgostită în trecut încă mă iubeşte.

La o săptămână, ne dăm seama că slăbiciunea şi letargia în care a zăcut Tata nu sunt numai din cauza vârstei înaintate. E bolnav. Doctorul îi spune că are cancer la plămâni şi că nu putem face nimic să-l salvăm. Moartea lui Yen-yen a fost atât de bruscă şi s-a întâmplat într-un moment atât de nepotrivit, încât nici n-am avut răgaz să ne pregătim pentru doliu sau s-o bocim cum trebuie. De data aceasta, însă, toţi ne gândim la greşelile pe care le-am făcut de-a lungul anilor şi încercăm să le îndreptăm, cât mai avem timp. În lunile următoare primim multe vizite şi îi

ascult pe oameni cum îl vorbesc de bine pe socrul meu, spunând că este un bărbat prosper de la Muntele de Aur, însă eu, când mă uit la el, în aceste ultime zile pe care le mai are de trăit, nu văd decât un om ruinat. A muncit atât de mult şi totuşi şi-a pierdut afacerile şi casa din China, iar aici, aproape tot ce-a vrut să construiască s-a năruit. Acum, când clipa morţii e aproape, trebuie să se bizuie pe fiul său în acte să-i ofere adăpost, mâncare, pipa din fiecare seară şi câte-o revistă *China Reconstructs*, pe care Sam o cumpără pe sub mână de la magazinul din colţ.

Singura consolare în ultimele luni care i-au mai rămas, în timp ce cancerul îi devorează plămânii, o reprezintă fotografiile pe care i le decupez din revistă şi pe care le atârn pe peretele de lângă fotoliul în care stă. Nu de puţine ori văd lacrimi rostogolindu-i-se pe obrajii uscăţivi, atunci când se uită lung la ţara pe care-a părăsit-o când era tânăr: munţii cei sfinţi, Marele Zid, Oraşul Interzis. Zice că-i urăşte pe comunişti, pentru că asta trebuie să spună toată lumea, dar tot iubeşte ţara, arta, cultura şi poporul chinez şi lucrurile acestea n-au legătură cu Mao, cu Cortina de Bambus sau cu groaza pe care ne-o inspiră comuniştii. Nu este singurul care tânjeşte după pământul de acasă. Mulţi dintre cei vârstnici, precum unchiul Wilburt sau unchiul Charley, trec pe la noi şi rămân cu privirea cufundată în imaginile patriei lor pierdute, atât de mare este iubirea lor faţă de China, indiferent de ce s-a ales de ţară acum. Dar totul se întâmplă foarte repede şi Tata se stinge.

Înmormântarea este cel mai important eveniment din viaţa oricui, mai important decât naşterile, aniversările sau nunţile. Pentru că Tata e bărbat şi a trăit peste optzeci de ani, are parte de o înmormântare mult mai fastuoasă decât cea a lui Yen-yen. Închiriem un Cadillac decapotabil, pe a cărui banchetă din spate aşezăm un portret al lui, înconjurat de flori, şi mergem cu el de-a lungul Cartierului Chinezesc. Cel care conduce maşina aruncă bani pe fereastră, ca simbrie pentru diavolii cei răuvoitori şi pentru alte spirite de pe lumea cealaltă care ar putea bloca

drumul. O fanfară merge în spatele automobilului, intonând cântece populare chinezeşti şi marşuri militare. În sala de ceremonie, trei sute de oameni se înclină de trei ori în faţa sicriului şi încă de trei ori în faţa noastră, a familiei îndoliate. Le dăm bani bocitoarelor, pentru a alunga *sa hee* – aerul rău al morţii – şi bomboane, ca să îndulcim gustul amar al morţii. Toată lumea e îmbrăcată în alb – culoarea doliului, culoarea morţii. Apoi, mergem la restaurantul Suzhu, pentru *gaai wai jau* – masa „simplă” tradiţională care se dă pentru morţi, cu şapte feluri de mâncare făcute din carne de pui, fructe de mare şi legume, pentru „a spăla durerea”, pentru a-i ura bătrânului o viaţă viitoare lungă după această moarte şi pentru a ne îmbarca într-o călătorie tămăduitoare, care să ne ajute să dăm uitării spiritul morţii, înainte de a ne întoarce acasă.

În următoarele trei luni, până la sfârşitul doliului, mai multe femei vin la noi acasă, iar eu şi May jucăm domino cu ele. Uneori, nu-mi pot lua ochii de la fotografiile pe care le-am atârnat pe peretele de deasupra fotoliului Tatei. Nu ştiu de ce, dar nu le pot da jos de acolo.

O bucată de aur

— Eu de ce n-am voie? protestează Joy, ridicând tonul. Mătuşa Violet şi unchiul Rowland îi dau voie lui Leon să meargă.

— Leon e băiat, îi spun eu.

— Nu costă decât douăzeci şi cinci de cenţi. Te rooog!

— Eu şi tata credem că nu e bine ca o fetiţă de vârsta ta să umble singură prin oraş.

— Dar n-o să fiu singură. Toţi copiii merg.

— Tu nu eşti ca toţi copiii, îi zic. Vrei ca oamenii să se uite la tine şi să vadă un chip de porţelan zgâriat? Trebuie să ai grijă de corpul tău ca de o bucăţică de jad.

— Mamă, nu vreau decât să merg la petrecerea dansantă de la Sala Internaţională.

Yen-yen spunea că nu poţi cumpăra o bucată de timp nici în schimbul unei bucăţi de aur, dar de-abia acum am ajuns să înţeleg cât de preţios este timpul şi cât de repede trece. Suntem în 1956, e vara în care Joy a absolvit liceul. La toamnă va merge la Universitatea din Chicago, unde vrea să studieze istoria. E al naibii de departe, dar am hotărât s-o lăsăm să plece. Costurile de şcolarizare au fost mai mari decât ne-am aşteptat, dar Joy a primit o bursă care acoperă parţial cheltuielile şi ne va mai ajuta şi May cu bani.

În fiecare zi, Joy mă bate la cap s-o las într-un loc sau altul. Dacă o voi lăsa să meargă la petrecerea dansantă – ce-o mai fi şi asta? –, atunci va trebui să fiu de acord cu multe altele: dansul cu orchestra, petrecerea de aniversare care va avea loc în Parcul MacArthur, petrecerea pentru care va trebui să plece şi să se întoarcă cu autobuzul.

— Ce crezi c-o să se-ntâmple? întreabă Joy, care nu se dă bătută nici în ruptul capului. O să punem nişte discuri şi-o să dansăm şi noi puţin.

Aşa ziceam şi noi când eram adolescente, în Shanghai, şi nu ne-a prins deloc bine.

— Eşti prea mică pentru a ieşi cu băieţi, îi spun eu.

— Mică? Am optsprezece ani! La vârsta mea, mătuşica May îl lua pe unchiul Vern de bărbat.

Şi era deja gravidă, îmi zic eu în gând.

Sam a-ncercat să mă mai domolească, reproşându-mi că sunt prea strictă cu ea: „Îţi faci prea multe griji, mi-a spus, nu-i stă ei gândul la băieţi.”

Să-mi arate el o fată de vârsta lui Joy care nu se gândeşte la băieţi! Eu mă gândeam. Şi May. Acum, când Joy îmi răspunde, nu ia în seamă ce-i zic sau dă buzna pe uşă când eu îi spun să rămână în cameră, până şi sora mea râde de mine că mă-nfurii şi-mi zice:

— Şi noi făceam la fel la vârsta ei!

Şi uite unde-am ajuns, aş vrea să-i strig în faţă.

— Eu n-am fost la niciun meci de fotbal şi la nicio petrecere dansantă, începe Joy din nou cu smiorcăiala. Celelalte fete au fost la Palladium. Au fost la Baltimore. Eu n-am voie să fac nimic!

— Avem nevoie de tine să ne-ajuţi la restaurant şi la prăvălie. Şi mătuşica ta are nevoie de-o mână de ajutor.

— De ce să v-ajut? Nici măcar nu mă plătiţi.

— Toţi banii…

— Se-adaugă la economiile familiei. Aţi pus bani deoparte ca să pot merge la facultate. Ştiu asta. *Ştiu*. Dar mai am două luni până plec la Chicago. Nu vrei să mă distrez şi eu puţin? Pe urmă n-o să-mi mai văd prietenii. Îşi încrucişează mâinile la piept şi oftează, ca şi cum ar fi cea mai oropsită fiinţă din lume.

— Poţi să faci ce vrei, dar trebuie să-nveţi bine la şcoală. Dacă nu vrei să te duci la şcoală…

— Atunci o să mă lăsaţi de capul meu, îmi ia vorba din gură, rostind fraza extenuată, de parc-ar fi repetat-o secole întregi.

Sunt mama lui Joy şi o văd cu ochii unei mame. Părul ei lung, negru, are reflexia albastră a munţilor îndepărtaţi. Ochii ei sunt negri precum fundul unui lac adânc pe timp de toamnă. N-a avut destulă hrană în pântece, aşa că e mai mică de statură decât mine, chiar şi decât May, ceea ce o

face să semene cu o domniţă din vremurile străvechi – mlădioasă ca ramurile de salcie în bătaia vântului şi delicată ca un stol de rândunici în zbor –, dar înăuntrul ei, tot Tigru rămâne. Oricât aş vrea eu s-o îmblânzesc, fiica mea nu se poate dezbăra de firea ei, aşa cum eu nu mă pot dezbăra de-a mea. De când a absolvit liceul, se tot plânge de hainele pe care i le croiesc.

— Mi-e ruşine să ies îmbrăcată aşa, îmi spune ea.

I le-am făcut din iubire. I le-am croit eu fiindcă aici nu există un atelier cum era cel al lui Madame Garnet din Shanghai şi nu am unde s-o duc să-şi facă rochii care să-i vină perfect pe corp. Însă ceea ce o supără cel mai tare e lipsa de libertate, dar eu ştiu prea bine ce lucruri făceam eu şi May când eram tinere – mai ales May. De fapt, *numai* May.

Multe dintre lucrurile astea nu s-ar fi întâmplat dacă ar mai fi trăit Tata Louie. Se fac patru ani de când ne-a părăsit. Eu, Sam şi Joy am fi putut să profităm de moartea Tatei şi să ne mutăm la casa noastră, dar n-am făcut-o. Sam i-a promis ceva când Tata l-a luat să-i fie mai mult decât un fiu în acte. Eu poate că nu mai cred în străbuni, dar Sam aprinde tămâie pentru ăla bătrânu', iar de Anul Nou sau de alte sărbători face ofrande constând din mâncare şi haine din hârtie. Pe lângă asta, cum am fi putut să-l părăsim pe Vern, care a trăit mai mult decât s-ar fi aşteptat oricare dintre noi? Cine să-i explice că nu mai are părinţi atunci când întreabă de ei, zilnic? Cum s-o lăsăm pe May să-l îngrijească singură pe soţul ei, să conducă compania de costume şi decoruri şi prăvălia cu antichităţi şi totodată, să se ocupe şi de casă? Însă motivele care ne ţin aici trec dincolo de fidelitatea faţă de familie şi de promisiunile făcute. Ne este în continuare îngrozitor de frică.

Pe zi ce trece, veştile care sosesc de la guvern sunt tot mai rele. Consulul Statelor Unite la Hong Kong a acuzat comunitatea chineză că are înclinaţii spre înşelăciune şi mărturie falsă, pentru că „nu cunoaşte conceptul occidental

de jurământ”. A declarat că toţi cei care calcă pragul biroului său, cu dorinţa de a veni în Statele Unite, folosesc acte false. Chiar dacă Angel Island a fost desfiinţată de multă vreme, el a conceput noi proceduri, printre care se numără răspunsul la sute de întrebări, completarea unui vraf de formulare şi luarea de declaraţii în scris, recoltarea de sânge pentru analize, efectuarea de radiografii, amprentarea, toate pentru a-i opri pe chinezi să pătrundă în America. El afirmă că fiecare chinez aflat deja în America – de la cei care au venit pentru aur acum mai bine de-un secol, până la cei care-au contribuit la construcţia căii ferate transcontinentale acum optzeci şi ceva de ani – a pătruns în ţară ilegal şi nu trebuie considerat demn de încredere. Spune că nouă ne revine responsabilitatea pentru traficul de droguri, uzul de paşapoarte şi documente false, falsificarea dolarilor americani şi încasarea ilegală de ajutoare sociale şi pensii de veterani. Mai rău, susţine că de zeci de ani comuniştii au trimis fii în acte – ca Sam, Wilburt, Fred şi mulţi alţii – în America, pentru spionaj. Insistă ca fiecare chinez din America să fie cercetat.

Ani de-a rândul, Joy a venit acasă de la şcoală şi ne-a povestit ce măsuri de protecţie antinucleară a învăţat. Acum parcă trăim în fiecare zi în poziţia aceea ghemuită – ascunşi în casă alături de rudele noastre, rugându-ne ca ferestrele, pereţii şi uşile să nu fie zguduite, smulse şi făcute praf şi pulbere. Din toate motivele astea – pentru că ne iubim unii pe alţii, pentru că ne temem pentru noi şi pentru ceilalţi –, am rămas împreună şi am încercat să găsim un echilibru şi să ne liniştim, dar acum, că Tata Louie nu mai e, plutim toţi în derivă, în special fiica mea.

— Tu nu trebuie să speli haine pentru *lo fan*-i, să le faci de mâncare, să le faci curat sau să le răspunzi la uşă, îi spun. Nu trebuie să lucrezi la vreun birou sau într-un magazin. Când eu şi *baba* am ajuns prima oară în oraşul ăsta, nu ne doream decât să putem avea într-o bună zi restaurantul nostru şi o căsuţă.

— Tu şi tata aţi reuşit să vă-mpliniţi dorinţa.

— Da, dar tu poţi să ai şi poţi să faci mult mai mult. Pe vremea când am sosit eu şi cu mătuşica aici, doar câţiva oameni de-ai noştri puteau să aibă o profesie. Pot să ţi-i număr pe degetele de la o mână. Şi chiar o s-o fac. Y.C. Hong, primul avocat chinezo-american din California; Eugene Choy, primul arhitect chinezo-american din Los Angeles; Margaret Chung, primul doctor chinezo-american din ţară.

— Mi i-ai mai enumerat de o mie de ori.

— Nu vreau să-nţelegi decât că şi tu poţi deveni avocat, doctor, om de ştiinţă sau contabil. Eşti capabilă să faci orice.

— Sunt capabilă să mă caţăr pe un stâlp de telegraf? întreabă ea ţâfnoasă.

— Nu vrem decât să fii printre cei mai buni, îi răspund eu pe un ton calm.

— De-asta mă şi duc la facultate. Nu vreau să mai lucrez în viaţa mea în restaurant sau la prăvălie.

Nici eu nu mai vreau să facă asta, asta încerc să-i spun. Cu toate astea, o parte din mine suferă că afacerile familiei – cu ajutorul cărora am putut s-o hrănim, s-o îmbrăcăm şi să-i oferim un acoperiş deasupra capului – au devenit un lucru de care-i este ruşine. Încerc – şi nu e prima oară – s-o fac să înţeleagă.

— Băieţii familiei Fong au devenit doctori şi avocaţi, dar tot mai dau o mână de ajutor la restaurantul domnului Fong, subliniez eu. Băiatul lui se duce ziua la tribunal şi seara, când judecătorii vin la restaurant să mănânce, îi zic: „Nu te ştim de undeva?” Ce să mai zic de băiatul domnului Wong? Şi el a studiat la USC, dar nu e atât de îngâmfat încât să nu-l ajute pe taică-său la benzinărie, la sfârşit de săptămână.

— Nu-mi vine să cred că mi-l dai de exemplu pe Henry Fong! Nu te plângeai tu că s-a făcut „prea continental”, pentru că s-a însurat cu fata aia de scoţieni? Cât despre Gary Wong, el încearcă să-şi spele păcatele, de când le-a frânt inima părinţilor căsătorindu-se cu o *lo fan*-ă şi

mutându-se la Long Beach, unde duce o viaţă de eurasiatic! Mă bucur să văd că deodată ai devenit aşa de deschisă!

Aşa trece ultima vară a lui Joy acasă – cu cascade de mici certuri. La o întrunire de la biserică, Violet îmi povesteşte că şi ea păţeşte la fel cu Leon, care la toamnă pleacă la Yale.

— Uneori e la fel de neplăcut ca un peşte căzut din căruţă şi rămas mai multe zile în mijlocul drumului. Americanii zic că puii îşi iau zborul din cuib. Da, Leon vrea să-şi ia zborul! E băiatul meu, e sufletul meu, dar nu înţelege că o parte din mine îşi doreşte ca el să plece. Fugi! Fugi! Şi ia şi mirosul ăla urât cu tine!

— E vina noastră, îi mărturisesc eu lui Violet într-o seară la telefon. M-a sunat plângând după ce fiul ei s-a plâns că, din cauza accentului ei, va fi catalogată mereu drept o străină şi i-a zis că dacă cineva o s-o-ntrebe de unde e, mai bine să spună că-i din Taipei, Taiwan, decât din Peking, Republica Populară Chineză, asta dacă nu vrea ca J. Edgar Hoover şi agenţii lui de la FBI s-o acuze că-i agent sub acoperire într-o misiune de spionaj. Noi ne-am crescut copiii în spiritul american, dar de fapt ne doream nişte fii şi fiice binecrescuţi, după tradiţia chineză.

Văzând certurile din casă, May îi oferă lui Joy o slujbă la figuraţie. Joy e-n culmea fericirii.

— Mamă, te rog! Mătuşica May spune că dac-o să mă duc să lucrez cu ea, o să fac rost de bani pentru cărţi, mâncare şi haine de iarnă.

— Am pus destui bani deoparte pentru astea.

Ceea ce spun nu e întru totul adevărat. Nişte bani în plus ar fi bine-veniţi, dar ultimul lucru pe care mi-l doresc e s-o văd pe Joy pe platourile de filmare, cu May.

— Niciodată nu mă laşi şi pe mine să mă distrez un pic, se plânge fiica mea.

Observ că May nu intervine, ne priveşte doar, ştiind că până la urmă va câştiga Tigrul cel aprig. Şi, uite-aşa, timp de câteva săptămâni, fiica mea pleacă în fiecare zi cu

mătuşa ei. În fiecare seară, când se-ntoarce acasă, le povesteşte tatălui şi unchiului aventurile ei de pe platou, dar nu uită să-mi facă şi mie câte-un reproş. May îmi spune să nu mă las afectată de comportamentul rebel al lui Joy, că aşa sunt tinerii în ziua de azi şi că nu face decât să se integreze în grupul copiilor americani de vârsta ei. May nu înţelege cât de dezorientată sunt. În fiecare zi, în mine se dă o luptă crâncenă: vreau ca fiica mea să fie patriotă şi să se bucure de toate şansele pe care i le oferă cetăţenia americană, dar, în acelaşi timp, mă îngrijorează că n-am reuşit s-o învăţ pe Joy să fie respectuoasă faţă de părinţi, să fie politicoasă şi să se comporte ca o chinezoaică.

Cu două săptămâni înainte de plecarea lui Joy la Universitatea din Chicago, mă duc pe verandă să-mi iau rămas-bun de la ea. May e tolănită în patul ei, în celălalt capăt al verandei, şi răsfoieşte o revistă. Joy stă pe patul ei, acoperit cu o cuvertură, pieptănându-se şi ascultând muzica aceea nesuferită a lui Elvis Presley la patefon. Peretele de deasupra patului ei e tapetat cu postere pe care le-a decupat din reviste şi care îi înfăţişează pe Elvis Presley şi pe James Dean, care a murit anul trecut.

— Mamă, spune Joy, după ce-i dau o sărutare, m-am gândit şi…

Ştiu deja că ceea ce are să-mi spună n-o să-mi pice bine, după felul în care a început.

— Tu ai spus mereu că mătuşica May era cea mai frumoasă dintre modelele din Shanghai.

— Da, îi răspund eu, trăgând cu ochiul la May, care-şi ridică privirea din revistă. Toţi pictorii o iubeau.

— Păi dacă-i aşa, cum se face că în revistele pe care le cumpără tata, ştii tu, alea din China, tu apari mereu în prim-plan?

— Ei, dar nu-i adevărat! îi spun eu, dar în sinea mea ştiu că aşa e. În cei patru ani care-au trecut de când Tata Louie a cumpărat numărul acela din *China Reconstructs*, Z.G. a mai făcut şase coperte în care chipul meu şi al lui May sunt uşor de recunoscut. Pe vremuri, artiştii ca Z.G. foloseau

modele pentru a promova un stil de viaţă luxos. Acum, folosesc posterele, calendarele şi reclamele pentru a comunica atât viziunea partidului comunist atât către mase, către oamenii neştiutori de carte, cât şi către lumea din afara ţării. Scenele din budoare, saloane şi camere de baie au fost înlocuite de teme patriotice: eu şi May cu braţele deschise, ca şi cum am îmbrăţişa un viitor prosper, noi două, purtând baticuri şi împingând roabe cu pietre pentru construirea unui baraj sau stând în picioare în mijlocul unui lan de orez, supraveghind recolta. Pe fiecare copertă, faţa mea, obrajii mei rozalii şi trupul meu zvelt sunt în prim-plan, în vreme ce sora mea apare în planul secund, în spatele meu, ţinând un coş în care eu pun nişte legume, ţinându-mi bicicleta sau mergând cu capul plecat din pricina greutăţii recoltei pe care o cară, în timp ce ochii mei privesc spre cer. În imagini apare întotdeauna un element tipic pentru Shanghai: râul Huangpu curgând pe sub fereastra unei fabrici, Grădina Yu Yuan din Vechiul Oraş Chinezesc, unde soldaţii în uniformă participă la trageri, splendidul Bund, lipsit de strălucire acum, traversat de muncitori în drum spre locurile de muncă. Nuanţele diafane, aranjamentul romantic şi tuşele fine pe care le iubea Z.G. pe vremuri au fost înlocuite de contururi negre şi de monotonie cromatică, axată mai ales pe roşu, roşu, roşu.

Joy sare în picioare şi porneşte spre capătul celălalt al verandei. Se uită lung la copertele de reviste pe care May le-a lipit pe peretele de lângă pat.

— Cred că te-a iubit foarte mult, spune fiica mea.

— Ei, nu cred că putem vorbi de-aşa ceva! îmi sare May în ajutor.

— Ar trebui să te uiţi mai cu atenţie la astea, zice Joy. Nu observi ce-a vrut pictorul, de fapt? Femeile zvelte, cu pielea albă, mereu în pas cu moda, aşa cum erai tu, mătuşică May, au fost înlocuite de femei robuste, sănătoase, muncitoare, aşa cum e mama. Ţin minte că-mi povesteai că tatăl vostru era mereu nemulţumit că mama avea o faţă de

ţărăncuţă – rumenă în obraji. Pentru comunişti, chipul ei este perfect.

Uneori, fiicele mai sunt şi crude cu mamele lor. Uneori, spun răutăţi fără să vrea, dar asta nu-nseamnă că ceea ce spune Joy nu-mi sfredeleşte inima. Mă întorc cu spatele şi mă uit la stratul cu zarzavat, încercând să-mi ascund sentimentele.

— De-asta cred eu că te iubeşte, mătuşică May. N-ai cum să nu-ţi dai seama de asta.

Inspir adânc. O parte a creierului meu o ascultă pe Joy, iar cealaltă reinterpretează ce-a spus mai devreme. Când a zis: „Cred că te-a iubit foarte mult”, nu se referea la mine. Se referea la May.

— Adică, uită-te puţin, o aud pe fiică-mea spunând. Aici e mama, ţărăncuţa-model pentru ţară, şi aici eşti tu. Priveşte cum ţi-a pictat chipul, mătuşică May. E superb, ca imaginea unei zâne sau cam aşa ceva.

May nu spune nimic, dar îmi dau seama că studiază atent copertele.

— Dacă te-ar vedea acum, continuă fiică-mea, probabil că nici nu te-ar mai recunoaşte.

Cu asta, fiica mea reuşeşte să ne rănească pe amândouă, lovindu-ne în punctele cele mai vulnerabile. Îmi înfig unghiile în podul palmei ca să-mi stăpânesc sentimentele. Schiţez un zâmbet forţat, apoi mă întorc şi-mi pun mâna pe umărul fiicei mele.

— Am venit să-ţi spun noapte bună. La culcare cu tine! May, spun încetişor, poţi să m-ajuţi puţin cu contabilitatea pentru restaurant? Nu prea mă descurc cu cifrele.

Eu şi sora mea am trăit o viaţă-ntreagă de zâmbete false, de care ne-am folosit pentru a scăpa de lucrurile care nu ne plăceau. Plecăm de pe verandă ca şi cum Joy nu ne-ar fi rănit prin ceea ce a spus, dar, de îndată ce ajungem în bucătărie, ne consolăm una pe alta, încercând să rămânem puternice. De ce oare sunt cuvintele lui Joy atât de dureroase, după atâta amar de vreme? Pentru că înăuntrul nostru încă mai purtăm visele a ceea ce putea fi, a ceea ce

puteam deveni. Asta nu înseamnă că nu suntem mulţumite de viaţa de acum. Suntem mulţumite, dar fanteziile noastre romantice de pe vremea adolescenţei nu ne-au părăsit întru totul. E aşa cum spunea Yen-yen, cu mulţi ani în urmă: „Mă uit în oglindă şi mă surprinde ceea ce văd.” Mă uit în oglindă şi m-aştept să văd acea fată din Shanghai, nu pe soţia şi mama de acum. Cât despre May… Pentru mine, ea a rămas neschimbată. Ea e tot frumoasă, are acea frumuseţe chinezească care n-are vârstă.

— Joy e un copil, îi spun surorii mele. Şi noi ziceam şi făceam lucruri prosteşti când eram de vârsta ei.

— Totul se-ntoarce mereu la începuturi, îmi răspunde May şi mă întreb dacă se gândeşte la înţelesul iniţial al acestui proverb, acela că indiferent de ceea ce facem în viaţă, mereu ne întoarcem de unde-am plecat, că vom avea şi noi copii care nu ne vor asculta, care ne vor răni şi ne vor dezamăgi, aşa cum şi noi ne-am ignorat, rănit şi dezamăgit părinţii mai demult, sau dacă se gândeşte la Shanghai şi la faptul că, de când l-am părăsit, în sufletele noastre a rămas imaginea ultimelor zile petrecute acolo, că suntem condamnate să retrăim la nesfârşit pierderea părinţilor, a casei, a lui Z.G. şi să îndurăm consecinţele violului la care am fost supusă şi ale sarcinii nedorite a lui May?

— Joy spune toate răutăţile astea ca să ne apropie, îi zic eu, repetând ce mi-a spus Violet mai deunăzi. Ştie cât de singure ne vom simţi fără ea.

May se uită-n altă parte, iar ochii îi lucesc.

A doua zi de dimineaţă, când ies pe verandă, observ că imaginile din *China Reconstructs* au fost date jos de pe pereţi şi aruncate.

Stăm pe peron în Union Station şi ne luăm la revedere de la Joy. Eu şi May suntem îmbrăcate în fuste lungi, înfoiate din cauza jupelor, şi încinse cu nişte cureluşe de lac. Săptămâna trecută ne-am vopsit pantofii cu tocuri ascuţite ca să fie în ton cu rochiile, mănuşile şi genţile pe care le avem în garderobă. Am fost la coaforul Palace să ne facem

bucle şi să ne tapăm părul, pe care acum îl protejăm cu nişte eşarfe viu colorate, legate strengăreşte sub bărbie. Sam s-a îmbrăcat cu cel mai bun costum pe care-l are şi pare posomorât. Joy pare bucuroasă.

May caută ceva prin geantă şi scoate săculeţul cu cele trei monede de cupru, trei seminţe de susan şi trei boabe de fasole, pe care i l-a dăruit mama cu mulţi ani în urmă. M-a întrebat dacă i-l poate face cadou lui Joy. Nu am zis nu, dar mi-aş fi dorit să mă fi gândit eu mai înainte. I-l pune la gât lui Joy şi-i spune:

— Ţi l-am dăruit chiar în ziua în care ai venit pe lume, ca să te apere de toate relele. Acum sper să-l porţi mereu când eşti departe de noi.

— Mulţumesc, mătuşică, îi spune fiica mea, strângând săculeţul în mână. În viaţa mea n-o să mai storc vreo portocală şi n-o să mai vând vreo gardenie, se jură ea în timp ce-şi îmbrăţişează tatăl. N-o să mai port niciodată fibre sintetice sau pulovere din alea de flanelă de care-mi făceai tu, îmi promite ea, după ce îmi dă o sărutare. Nu mai vreau să văd în faţa ochilor vreun instrument de masaj din lemn sau mărfuri făcute în Canton.

O lăsăm să-şi spună oful şi o copleşim cu sfaturi, dându-i ultimele indicaţii: îi spunem c-o iubim, îi cerem să ne scrie zilnic, îi spunem să ne sune în caz de urgenţă, că ar trebui să mănânce mai întâi găluştele pe care i le-a făcut baba şi pe urmă să treacă la untul de arahide şi la biscuiţii din coşul cu mâncare. După aceea, se urcă-n tren şi o vedem la fereastră, făcându-ne cu mâna şi strigând:

— Vă iubesc! O să-mi fie dor de voi!

Mergem după tren până iese din gară, făcându-i cu mâna şi plângând până ce n-o mai vedem deloc.

Când ajungem acasă, ne simţim ca şi cum s-ar fi tăiat curentul. Nu mai suntem decât patru persoane în casă şi liniştea, mai ales în prima lună, e atât de greu de suportat, încât May îşi cumpără un Ford Thunderbird de culoare roz, nou-nouţ, iar eu şi Sam ne luăm un televizor. May vine acasă de la muncă, mănâncă repede ceva, îi spune noapte

bună lui Vern şi apoi iese în oraş. În amintirea pasiunii lui Joy pentru cowboy, noi, cei rămaşi acasă, ne adunăm în sufragerie şi ne uităm la *Gunsmoke* şi la *Cheyenne*[90].

— Dragă mamă şi tată, mătuşico May şi unchiule Vern, citesc eu cu voce tare. Stăm cu toţii pe scaune, în jurul patului lui Vern. *Mi-aţi scris şi m-aţi întrebat dacă mi-e dor de casă. Cum să vă răspund şi să nu vă supăr? Dacă v-aş spune că mă distrez aici, v-aş răni sentimentele. Dacă v-aş spune că mă simt singură, atunci aţi fi îngrijoraţi.*

Mă uit la ceilalţi. Sam şi May dau din cap, înţelegători. Vern mototoleşte cearşaful. Nu înţelege întru totul că Joy a plecat, aşa cum n-a înţeles întru totul că părinţii lui nu mai sunt.

— Însă cred că tata ar vrea să vă spun adevărul, continuu eu să citesc. *Sunt foarte fericită şi mă distrez de minune. Cursurile sunt interesante. Acum lucrez la un referat despre un scriitor chinez pe nume Lu Hsun. Probabil că nici n-aţi auzit de el...*

— Ha! o aud pe soră-mea. Am putea să-i dăm lecţii. Ţii minte ce spunea el despre modele în scrierile sale?

— Citeşte în continuare, zice Sam.

Joy nu vine acasă de Crăciun. Nu ne mai obosim să împodobim un brad mare. Sam cumpără un brăduţ de 45 de centimetri, pe care-l punem pe şifonierul lui Vern.

Pe la sfârşitul lui ianuarie, entuziasmul de început al lui Joy începe în sfârşit să pălească şi o copleşeşte dorul de casă:

Cine şi-ar dori să locuiască la Chicago? E-atât de frig aici! Nu iese niciodată soarele şi bate mereu vântul. Vă mulţumesc pentru pijamalele groase pe care mi le-aţi cumpărat de la magazinul militar, dar nici astea nu-mi ţin de cald. Totul e alb: cerul, soarele şi feţele oamenilor. Zilele

[90] Seriale western americane.

mi se par prea scurte aici. Nu ştiu de ce îmi e dor mai mult: de excursiile la plajă sau de zilele petrecute cu mătuşica May pe platourile de filmare. Mi-e dor chiar şi de porcul dulce-acrişor pe care îl făcea tata la restaurant.

La ultima parte n-a nimerit-o. Porcul dulce-acrişor e cel mai rău fel de mâncare preferat de *lo fan*-i: e prea dulce şi are prea mult pesmet.

În februarie, ne scrie:

Am tot sperat să-mi ofere vreun profesor de-aici o slujbă, pe timpul vacanţei de primăvară. Chiar niciunul să nu aibă nimic de lucru pentru mine? Stau în prima bancă la cursul de istorie şi, cu toate astea, profesorul le dă mai întâi celorlalţi materialele de curs. Dacă nu ajung pentru toată lumea, asta e, ghinionul meu!

Îi răspund la scrisoare:

Oamenii o să-ţi spună mereu că nu poţi una sau alta, dar nu uita că poţi să faci orice-ţi pui în gând. Să mergi neapărat la biserică! Acolo o să fii mereu bine primită şi poţi să iei parte la discuţiile despre întâmplările din Biblie. E bine ca oamenii să ştie că eşti creştină.

Îmi scrie înapoi:

Oamenii mă-ntreabă tot timpul de ce nu mă-ntorc în China. Le răspund că nu mă pot întoarce într-un loc în care n-am fost niciodată.

În martie, tonul lui Joy devine dintr-odată mai voios. „Poate pentru că s-a terminat iarna”, presupune Sam. Dar nu, nu e asta, pentru că încă se plânge de iarna interminabilă de acolo. Cred că la mijloc e un băiat, mai degrabă...

Prietenul meu Joe mi-a propus să mă alătur Asociaţiei Creştin-Democrate a Studenţilor Chinezi. Îmi plac tinerii din grupul ăsta. Discutăm despre integrare, despre căsătoriile interrasiale şi despre relaţiile de familie. Învăţ o mulţime de lucruri şi e drăguţ să mă văd cu prietenii, să gătim şi să luăm masa împreună.

Lăsându-l la o parte pe Joe, cine-o mai fi şi el, mă bucur că a intrat într-un grup de creştini. Ştiu că acum îşi va face prieteni. După ce le citesc tuturor scrisoarea, îi scriu un mesaj din partea tuturor:

Tatăl tău vrea să ştie ce cursuri faci semestrul acesta. Te descurci bine la învăţătură? Mătuşica May întreabă care mai e moda prin Chicago şi dacă vrei să-ţi trimită ceva de îmbrăcat. Eu nu ştiu ce să-ţi mai spun. Acasă totul e la fel sau aproape la fel. Am închis prăvălia cu antichităţi – nu avem destui clienţi, aşa că nu rentează să angajăm pe cineva ca să vândă „porcării”, cum le ziceai tu. Restaurantul merge bine şi taică-tu e destul de ocupat. Unchiul Vern vrea să-i povesteşti mai multe despre Joe.

De fapt, Vern n-a întrebat nimic despre Joe, dar noi, ceilalţi, murim de curiozitate să aflăm ce-i cu el.

Cât despre mătuşica ta, o ştii prea bine: munceşte zi-lumină. Ce să-ţi mai scriu? Bine, ar mai fi zvonurile care umblă prin oraş, dar cu astea eşti la curent. Toţi se tem să nu fie acuzaţi că-s comunişti. Când se iscă vreo ceartă cu partenerii de afaceri sau într-o relaţie, oamenii se răzbună unii pe alţii, făcându-se comunişti. „Aţi auzit că domnul sau doamna cutare e comunist sau comunistă?” Ştii cum e, oamenii bârfesc, îndrugând verzi şi uscate. Dacă cineva vinde mai multe antichităţi, gata, e comunist! Nu vrea să fie iubita mea, ce mai, înseamnă că-i comunistă! Din fericire, tatăl tău n-are duşmani şi nimeni nu o curtează pe mătuşica ta.

O iau prin învăluire, ca s-o fac să ne scrie mai mult despre acest Joe. Dar sunt mama ei şi ea e fata mea, asta rămâne bătut în cuie. Mă ghiceşte imediat. Ca de obicei, nu citesc scrisoarea decât după ce ajung toţi acasă şi ne strângem roată în jurul patului lui Vern.

Ţi-ar plăcea de Joe, îmi scrie ea. *Se pregăteşte să dea la Medicină. Duminica mergem împreună la biserică. Îmi aminteşti mereu să-mi fac rugăciunile, dar la asociaţia creştină nu se spun rugăciuni. Ai crede că vorbim numai despre Iisus la întâlnirile noastre, dar de fapt nu vorbim deloc despre El. Discutăm despre nedreptăţile care le-au fost făcute oamenilor cum sunteţi tu şi tata, bunica şi bunicul. Vorbim despre ce li s-a întâmplat chinezilor în trecut şi despre ce li se întâmplă în continuare negrilor. Chiar săptămâna trecută am pichetat magazinul Montgomery Ward, pentru că refuză să angajeze negri. Joe spune că minorităţile trebuie să se unească. Amândoi am îndemnat oamenii să semneze petiţii. E bine să te mai gândeşti şi la problemele altora.*

Când termin de citit scrisoarea, Sam întreabă:

— Crezi că Joe ăsta vorbeşte dialectul Sze Yup? Nu vreau să se mărite cu cineva care vorbeşte alt dialect.

— Cine-a zis că băiatul e chinez? întreabă May.

Auzind asta, începem să ciripim ca nişte vrăbii.

— Fac parte dintr-o asociaţie chineză, zice Sam. Sigur e chinez.

— Şi merg împreună la biserică, adaug eu.

— Ei, şi? Tu mereu ai îndemnat-o să meargă la o biserică din afara Cartierului Chinezesc, ca să cunoască şi altfel de oameni, spune May şi imediat trei perechi de ochi mă ţintuiesc cu reproş.

— Îl cheamă Joe, zic eu. E un nume bun. Poate fi chinezesc.

În timp ce mă uit lung la numele pe care Joy l-a scris cu caligrafia ei frumoasă şi dreaptă şi încerc să ghicesc ce rasă ar putea fi acest Joe, sora mea – această surioară afurisită a mea – inventariază alţi Joe.

— Joe DiMaggio, Joseph Stalin, Joseph McCarthy…

— Răspunde-i, o întrerupe Vern. Spune-i că nu-i bine să te împrieteneşti cu comuniştii. O să dea de necazuri.

Nu-i scriu asta. Ceea ce-i scriu nu e deloc subtil: *Ce nume de familie are Joe?*

La jumătatea lunii mai, primim şi răspunsul lui Joy.

Ah, mamă, ce amuzantă eşti! Parcă vă văd, pe tine şi pe tata, pe mătuşica May şi pe unchiul Vern, cum staţi şi vă faceţi un milion de griji. Numele de familie al lui Joe e Kwok, sunteţi mulţumiţi? Câteodată ne-ntrebăm cum ar fi să ne-ntoarcem în China şi să ajutăm ţara. Joe spune că noi, chinezii, avem o expresie: China să trăiască mii şi mii de ani! E greu să fii chinez şi să păstrezi gândul ăsta în sufletul tău, dar e şi un motiv de mândrie şi de bucurie. Ştii ce-mi spune? Dacă n-ar trebui să participăm şi noi la ce se-ntâmplă în patria noastră? Mai mult, m-a dus să-mi fac paşaport.

Mi-am făcut griji pentru Joy din prima clipă de când a plecat. Mi-am făcut griji pentru ea când a început să-i fie dor de casă. Mi-am făcut griji pentru că ieşea cu băiatul ăsta şi noi habar n-aveam cine este sau de unde vine. Dar de data asta e vorba de altceva. Acum suntem într-adevăr speriaţi.

— China nu e patria ei, bombăne Sam.

— Băiatul e comunist, zice Vern, dar el are impresia că toţi oamenii sunt comunişti.

— E şi ea îndrăgostită, spune May încetişor, dar simt din vocea ei că-şi face griji. Fetele zic şi fac tot felul de lucruri prosteşti când sunt îndrăgostite.

Împăturesc scrisoarea şi o pun la loc în plic. Nu putem să facem nimic în legătură cu asta, suntem prea departe de

ea. Însă dau glas unui cântec, care e mai mult o rugăciune, mai degrabă o rugăminte disperată: *Adu-mi-o acasă, adu-mi-o înapoi acasă.*

Piesele de domino

Vine vara şi Joy vine acasă. Muzica suavă a vocii ei ne încălzeşte sufletele. Încercăm să n-o sufocăm, dar îi tot mângâiem braţele, îi netezim părul şi-i îndreptăm gulerul de la bluză. Mătuşica ei îi dă reviste despre filme cu autograf, bentiţe colorate şi o pereche de papuci violet. Eu îi gătesc mâncărurile preferate: carne de porc la abur cu ouă de raţă sărate, carne de vită cu roşii şi curry *lo mein*, aripioare de pui cu fasole neagră şi tofu cu migdale, alături de salată de fructe la conservă, pe post de desert. În fiecare zi, Sam îi aduce tot felul de bunătăţi: raţă friptă de la măcelăria Sam Sing, tort cu frişcă şi căpşuni de la brutăria Phoenix şi *bao*[91] cu porc, de la băcănia ei preferată de pe Strada Primăverii.

Însă cât de mult s-a schimbat Joy în ultimele nouă luni! Poartă pantaloni capri şi bluze fără mâneci din bumbac, pe corp. Şi-a scurtat părul şi are o tunsoare pixie. S-a schimbat şi pe dinăuntru. Nu e obraznică şi nu ne vorbeşte urât, aşa cum făcea în ultimele luni înainte de plecarea la Chicago. În schimb, s-a întors cu ideea că ştie mai multe decât noi despre călătorii (a călătorit cu trenul până la Chicago şi-napoi), despre bani (are un cont în bancă şi un carnet de cecuri, în timp ce eu şi Sam încă ne ţinem banii ascunşi în casă, ca să nu pună mâna pe ei guvernul sau oricine altcineva) şi în special despre China. Of, şi ce predici ne mai ţine!

Îl ia în primire pe cel mai cumsecade dintre noi, pe unchiul ei. Dac-ar fi să-i găsim vreun defect Boului – cu firea lui inocentă –, acela ar fi că are încredere în toată lumea şi crede aproape orice i se spune, chiar dacă vine din partea cuiva străin, de la un escroc sau de la o voce pe care-o aude la radio. După ce-a ascultat ani de-a rândul emisiuni anticomuniste, Vern şi-a format o părere de neclintit despre Republica Populară Chineză. Şi-a ales Joy

[91] Chifle umplute cu carne de porc.

bine ţinta? În mod sigur, nu. Când Joy afirmă: „Mao a ajutat poporul chinez”, unchiul ei nu poate decât să zică: „Acolo nu există libertate.”

— Mao vrea ca ţăranii şi muncitorii de rând să aibă parte de aceleaşi oportunităţi la care visau mama şi tata pentru mine, insistă Joy neclintită. Pentru prima dată, oamenii de la ţară au voie să meargă la colegiu sau la facultate. Şi nu doar bărbaţii. Susţine că femeile ar trebui să primească „plată egală pentru muncă egală”.

— Tu n-ai fost niciodată în China, îi zice Vern. Nu ştii nimic despre ţara aia.

— Ba ştiu foarte multe. Am jucat în toate filmele alea despre China, când eram mică.

— China nu e ca-n filme, spune taică-su, care de obicei nu se amestecă în astfel de discuţii.

Joy nu face pe deşteapta cu el. Sam nu încearcă să fie autoritar, aşa cum ar face orice tată chinez tipic, şi nici ea nu e o fiică chinezoaică tipică, adică ascultătoare. E ca o perlă în palma lui, de-a pururi preţioasă. Pentru Joy, tatăl ei e pământul tare pe care calcă, e mereu acolo unde este nevoie şi se poate baza pe el.

Profitând de momentul de acalmie, May încearcă să-i scoată din cap pentru totdeauna astfel de idei.

— China nu e un platou de filmare. Nu poţi s-o părăseşti după ce s-au încheiat filmările.

E una din cele mai dure observaţii pe care i le-a făcut vreodată, dar chiar şi cea mai mică dojană, cum este aceasta, o ustură pe fiica mea precum urzicile. Dintr-odată îşi îndreaptă atenţia asupra mea şi a lui May – două surori care sunt nedespărţite, care sunt cele mai bune prietene, a căror legătură e mai puternică decât şi-ar putea-o imagina ea vreodată.

— În China, fetele nu poartă rochii cum aţi vrea tu şi mătuşica May să port eu, îmi spune ea peste vreo câteva zile, dimineaţa, în timp ce calc cămăşi pe verandă. Nu poţi să te-mbraci în rochie pe tractor, să ştii. Şi nici nu-i obligatoriu ca fetele să ştie să brodeze. Nu trebuie să se

ducă la biserică sau la o şcoală chinezească. Şi nu există „fii ascultătoare, fii ascultătoare!”, cu care mi-aţi împuiat capul de când mă ştiu.

— Aşa o fi, cum zici tu, îi răspund, numai că acum toată lumea trebuie să asculte de Mao. Cu ce este diferit de a asculta de împărat sau de părinţi?

— În China, nimeni nu tânjeşte după nimic. Toată lumea are de mâncare. Răspunsul ei nu e un răspuns propriu-zis, ci mai degrabă un slogan pe care l-a adoptat în urma vreunui curs dintre cele pe care le frecventează sau de la băiatul acela, Joe.

— Or avea de mâncare, dar libertate au?

— Mao crede în libertate. N-ai auzit de noua lui campanie? A zis: „Lăsaţi o sută de flori să înflorească.” Ştii ce-a vrut să zică cu asta? Nu aşteaptă să-i răspund. E o invitaţie către populaţie de a critica noua societate.

— N-o să aibă un final fericit.

— Of, mamă, eşti atât de… Se uită la mine, încercând să găsească cuvântul potrivit. Tu mereu te iei după turmă. Eşti adepta lui Chiang Kai-shek, pentru că toţi ceilalţi din Oraşul Chinezesc sunt. Toată lumea ştie că nu-i decât un mare hoţ. Când a fugit din China, a furat bani şi obiecte de artă. Uită-te ce viaţă duce acum, alături de soţia lui! Şi-atunci de ce sprijină America Kuomintangul şi Taiwanul? N-ar fi mai bine să se apropie de China? E o ţară mult mai mare, cu o populaţie mai numeroasă şi cu mai multe resurse. Joe zice că e mai bine să vorbeşti cu oamenii decât să-i ignori.

— Joe în sus, Joe în jos, oftez eu enervată. Noi nici măcar nu ştim cine e acest Joe şi tu crezi tot ce zice el despre China? A fost măcar o singură dată în China?

— Nu, recunoaşte Joy, cu jumătate de gură, dar ar vrea. Şi eu aş vrea s-ajung într-o bună zi în China, să văd unde-aţi locuit tu şi mătuşica, în Shanghai, şi să merg în satul nostru de baştină.

— Să mergi în China continentală? Ascultă bine la mine. Niciun şarpe nu s-ar mai întoarce-n Iad după ce-a gustat

din Rai. Iar tu nu eşti şarpe, eşti doar o fătucă şi habar n-ai despre ce vorbeşti.

— Dar am învăţat despre…

— Uită de cursurile alea. Uită ce ţi-a spus un băiat oarecare. Ieşi în oraş şi uită-te-n jur. Nu i-ai văzut pe noii străini din Cartierul Chinezesc?

— Mereu apar *lo fan*-i noi, spune ea indiferentă.

— Nu sunt *lo fan*-i obişnuiţi. Sunt agenţi FBI. Îi povestesc despre unul care, în ultima vreme, se plimbă zilnic prin Cartierul Chinezesc şi le pune întrebări oamenilor. Traseul lui începe la Băcănia Internaţională de pe Strada Primăverii, trece de restaurantul Pearl de pe Strada Ord şi se continuă pe Broadway până la Piaţeta Centrală din Noul Cartier Chinezesc. Aici se opreşte în vizită la restaurantul generalului Lee. De-acolo se îndreaptă spre băcănia lui Jack Lee de pe Strada Hill şi-apoi traversează strada, în partea cea mai recentă a Noului Cartier Chinezesc, pentru a-i face o vizită lui Fong, la multele afaceri pe care le deţine. După toate astea, pleacă în sfârşit înapoi spre centrul oraşului.

— Ce mai vor? Războiul din Coreea s-a terminat…

— Dar frica guvernului de China Roşie nu s-a stins. Acum e mai mare ca oricând. N-ai învăţat teoria pieselor de domino la şcoală? Dacă o ţară cade sub comunism, urmează încă una şi aşa mai departe. *Lo fan*-ii stau cu frica-n sân. Când le e frică, se-ntorc împotriva noastră. De-aia trebuie să fim de partea Generalului.

— Îţi faci prea multe griji.

— Şi eu îi spuneam acelaşi lucru mamei mele, dar ea avea dreptate şi eu, nu. Deja au început să se petreacă lucruri rele, doar că n-au ajuns la urechile tale pentru că ai fost departe de casă. Oftez din nou. Cum s-o fac să înţeleagă? În timp ce erai plecată, guvernul a demarat o acţiune numită Programul de Mărturisiri. Se desfăşoară peste tot în ţară, chiar şi în Chicago, probabil. Ne cer… de fapt, mai bine zis, încearcă să bage frica în noi, ca să mărturisim cine a venit în ţară ca fiu în acte. Le oferă cetăţenie celor care îşi toarnă prietenii, vecinii şi partenerii

de afaceri sau chiar rudele. Vor să afle cine a câştigat bani, aducând fii în acte. Guvernul vorbeşte de efectul de domino. Ei bine, şi aici, în Cartierul Chinezesc, dacă sufli un singur nume, se creează efectul de domino, căci nu va fi afectat doar un membru al familiei, ci toţi partenerii de afaceri în acte şi fiii în acte şi rudele şi vecinii pe care-i cunoşti. Dar cel mai mult şi mai mult vor să-i prindă pe comunişti. Dacă te duci şi raportezi că domnul cutare e comunist, sigur capeţi cetăţenie.

— Suntem cetăţeni cu toţii. Nu suntem vinovaţi de nimic.

Ani de-a rândul, eu şi Sam am oscilat între dorinţa tipic americană de a împărtăşi, de a fi sinceri şi de a-i spune adevărul lui Joy, şi concepţia chinezească bine înrădăcinată în noi, care spune să nu destăinui niciodată nimic. Prejudecata chinezească a învins, astfel că am ţinut secret statutul nostru, al unchilor şi al bunicului lui Joy, din două motive simple: nu am vrut să-şi facă griji şi nu am vrut să riscăm să-i spună ce nu trebuie, cui nu trebuie. Nu mai e un copil, dar viaţa ne-a învăţat că până şi cea mai mică greşeală poate avea urmări dezastruoase.

Pun cămaşa lui Sam, proaspăt călcată, pe un umeraş şi mă aşez lângă fiica mea.

— Vreau să ştii ce fel de oameni caută, ca să fii pregătită în caz că vin să te-ntrebe. Îi caută pe cei care-au trimis „bani de ceai” acasă, în China.

— Bunicul Louie făcea asta.

— Exact. Şi îi mai caută pe cei care-au încercat – legal – să-şi scoată familiile din China, de când aceasta a fost închisă. Vor să afle cui îi sunt oamenii loiali, Chinei sau Statelor Unite? Fac o pauză, să mă asigur că mă ascultă cu atenţie. Apoi reiau: Modul nostru chinezesc de gândire nu e întotdeauna înţeles aici, în America. Noi credem că dacă eşti modest, respectuos şi onest, poţi înţelege mai bine ce ţi se-ntâmplă, poţi să-i protejezi pe ceilalţi şi poţi face în aşa fel încât totul să se termine cu bine. Felul acesta de a gândi ne poate aduce suferinţă, nu doar nouă, ci şi cunoscuţilor noştri.

Trag adânc aer în piept şi îi spun ce mi-a fost atât de frică să-i scriu.

— Îţi aduci aminte de familia Yee?

Cum să nu-şi aducă aminte? Era foarte bună prietenă cu fetiţa lor cea mare, Hazel, şi petrecea o grămadă de timp cu ceilalţi copii ai familiei Yee, la întrunirile grupului din care făceam parte.

— Domnul Yee e ceea ce se cheamă fiu în acte. A adus-o pe doamna Yee în America prin Winnipeg.

— E fiu în acte? întreabă Joy surprinsă, dacă nu chiar impresionată.

— A luat hotărârea să mărturisească, ca să poată rămâne aici alături de familie, pentru că toţi cei patru copii ai lor au cetăţenie americană. Le-a spus celor de la INS[92] că şi-a adus soţia în ţară folosindu-se de statutul lui fals. Acum el a obţinut cetăţenia, dar INS-ul a demarat procedurile de deportare pentru doamna Yee, pentru că ea e soţie în acte. Mai au doi copii acasă, care nici n-au împlinit vârsta de doi ani. Ce vor face copilaşii ăştia fără mamă? INS-ul vrea s-o trimită înapoi în Canada. Bine măcar că n-o trimit în China.

— Poate s-ar descurca mai bine în China.

Când aud una ca asta, nu ştiu cine vorbeşte – un papagal nătâng, care repetă tot ce i-a spus Joe ăla, sau vocea sângelui care-i curge prin vene, căci recunosc în ea încăpăţânarea prostească a mamei ei naturale.

— Ai grijă cum vorbeşti despre mama lui Hazel! Ţie ţi-ar plăcea s-auzi una ca asta, dacă eu aş fi trimisă înapoi în China? Aştept un răspuns. Pentru că nu-l primesc, mă ridic în picioare, strâng masa de călcat şi o pun la locul ei, apoi mă duc să văd ce face Vern.

În seara aceea, Sam îl aduce pe Vern pe canapea, ca să luăm cina împreună şi să ne uităm la *Gunsmoke*. Pentru că e o seară toridă, am pregătit o masă răcoritoare şi uşoară: felii mari de pepene roşu, scos de la frigider. Încercăm să

[92] *Immigration and Naturalization Service,* Serviciul de Imigrări şi Naturalizare, departament al Ministerului de Justiţie al SUA, care se ocupa cu problemele de legalitate a imigrărilor / naturalizărilor.

înţelegem ce îi spune domnişoara Kitty lui Matt Dillon, când Joy începe să vorbească iarăşi despre Republica Populară Chineză. Nouă luni de zile, absenţa ei a fost ca un gol în sânul familiei. Ne-au lipsit vocea şi chipul ei frumos. Dar tot timpul ăsta am umplut golul lăsat de ea uitându-ne la televizor, purtând discuţii liniştite toţi patru şi ocupându-ne de mici proiecte pe care le gândeam eu şi May. De două săptămâni de când a venit Joy acasă, ni se pare că ne sufocă cu opiniile ei, cu dorinţa ei de a primi atenţie, cu insistenţa de a ne arăta cât de mult greşim şi cât de înapoiaţi suntem şi cu obiceiul de-acum obositor, de a face o distincţie între mine şi mătuşa ei, când noi nu vrem altceva decât să aflăm dacă mareşalul o va săruta pe domnişoara Kitty sau nu.

Lui Sam, care de obicei acceptă orice vine din partea fiicei lui, i se umple în sfârşit paharul şi o întreabă în Sze Yup, pe tonul cel mai calm cu putinţă:

— Ţi-e ruşine că eşti chinezoaică? Pentru că o fiică chinezoaică binecrescută ar face linişte şi i-ar lăsa pe părinţii ei, pe mătuşă-sa şi pe unchiu-său să se uite la televizor.

E cea mai nepotrivită întrebare, căci, dintr-odată, din gura lui Joy iese un şuvoi de răutăţi. Ia în batjocură cumpătarea noastră:

— Ce-nseamnă să fii chinezoaică? Nu înţeleg de ce a fi chinezoaică înseamnă a transforma borcane de patru litri de sos de soia în coşuri de gunoi. (Tocmai ne-a făcut zgârciţi.) Numai chinezii superstiţioşi cred în zodiac. Vai, Tigrii sunt aşa şi pe dincolo! (Asta îmi este adresată. Apoi trece la unchiul şi la mătuşa ei.) Cât despre căsătoriile aranjate… Uitaţi-vă la mătuşica May, e măritată pe viaţă cu cineva care… care… Şovăie, aşa cum am făcut-o şi noi în repetate rânduri, până să se hotărască cum să-şi continue fraza. Care nu-i poate oferi niciodată o mângâiere. Faţa i se schimonoseşte, exprimând dezgustul pe care îl simte. Şi uitaţi-vă la voi, în ce hal trăiţi, toţi laolaltă!

În vorbele ei mă aud pe mine şi pe May, acum douăzeci de ani. Acum îmi pare rău că ne-am purtat aşa cu părinţii noştri, însă când Joy începe să-şi jignească tatăl...

— Iar dacă a fi chinez înseamnă a fi ca tine... Hainele-ţi miros tot timpul a mâncare, fiindcă găteşti la restaurant. Clienţii te-njură. Iar mâncarea pe care-o faci e prea grasă, prea sărată şi are prea mulţi aditivi.

Cuvintele astea îl rănesc profund pe Sam. Spre deosebire de mine şi de May, el o iubeşte pe Joy fără regrete, necondiţionat, fără să-şi reprime sentimentele.

— Uită-te puţin în oglindă, îi spune el încet. Ce crezi că eşti? Ce crezi că văd *lo fan*-ii când se uită la tine? Nu eşti altceva decât un băţ de *jook sing*, bambus gol pe dinăuntru.

— Tată, ai face bine să-mi vorbeşti în engleză. Trăieşti în ţara asta de aproape douăzeci de ani. N-ai învăţat încă să vorbeşti? Clipeşte de câteva ori, apoi spune: Eşti atât de... atât de... inadaptat!

Tăcerea care umple sufrageria e adâncă şi necruţătoare. Dându-şi seama ce-a făcut, Joy îşi dă capul pe spate, îşi scutură părul tuns pixie şi zâmbeşte, aşa cum zâmbea May pe vremuri. E acel zâmbet care spune: *Sunt obraznică, sunt neascultătoare, dar voi nu puteţi face altceva decât să mă iubiţi.* Sam nu-şi dă seama, dar eu am înţeles că nimic din toate astea nu are legătură cu Mao, cu Chiang Kai-shek, cu Coreea, cu FBI-ul sau cu felul în care am ales să trăim în ultimii douăzeci de ani, ci are de-a face cu părerea pe care fiica noastră o are despre familia noastră. Pe vremuri, mie şi lui May ni se părea că mama şi pe *baba* sunt rămaşi rău în urmă, însă lui Joy îi e ruşine de noi şi îi e ruşine să fie cu noi.

— Voi aveţi impresia că viitorul e la picioarele voastre, spunea mama adesea. Când soarele străluceşte, gândiţi-vă la ziua în care n-o să mai strălucească, pentru că şi dacă o să staţi în casă cu uşile închise, nenorocirea o să vă găsească. N-am luat-o în seamă când trăia şi nici după aceea nu m-am mai gândit prea mult la vorbele ei, dar,

după atâţia ani, trebuie să recunosc că firea prevăzătoare a mamei ne-a salvat. Dacă nu erau banii ei puşi deoparte, am fi murit toate în Shanghai. Un instinct adânc înrădăcinat a întărit-o şi a făcut-o să meargă mai departe, când eu şi May eram aproape paralizate de frică. Ea a fost gazela care, în împrejurările cele mai negre, tot a încercat să-şi salveze puii din ghearele leului. Ştiu că trebuie să-mi protejez fiica de ea însăşi, de băiatul ăsta, Joe, şi de concepţiile ei idilice despre China Roşie, ca să nu facă aceleaşi greşeli care ne-au tăiat aripile mie şi lui May, însă nu ştiu cum.

Mă îndrept spre restaurantul nostru să iau nişte mâncare la pachet pentru Vern, când îl văd pe agentul FBI oprindu-l pe unchiul Charley pe trotuar. Trec pe lângă ei – unchiul Charley nu mă salută, prefăcându-se că nu mă cunoaşte – şi intru în restaurant, lăsând uşa larg deschisă. Înăuntru, Sam şi angajaţii noştri îşi văd de treabă, încercând să tragă cu urechea la conversaţia de pe trotuar. May iese din biroul ei şi ne facem de lucru pe lângă tejghea, prefăcându-ne că stăm de vorbă, dar privind şi ascultând totul cu atenţie.

— Deci, Charley, spuneai că te-ai întors în China, zice dintr-odată agentul, în Sze Yup, vorbind atât de tare, încât, de uimire, schimb nişte priviri făţişe cu sora mea. E ca şi cum ar vrea să se facă auzit, să fim conştienţi că vorbeşte la perfecţie dialectul districtului nostru.

— M-am întors în China, recunoaşte unchiul Charley. De-abia auzim ce zice, pentru că vocea îi tremură foarte tare. Acolo am pierdut tot ce-am agonisit, aşa c-am venit înapoi.

— Am auzit că l-ai vorbit de rău pe Chiang Kai-shek.

— Nu-i adevărat.

— Oamenii aşa zic.

— Care oameni?

Agentul nu răspunde. În schimb, îl întreabă:

— Nu-i adevărat c-ai dat vina pe Chiang Kai-shek atunci când ţi-ai pierdut toţi banii?

Charley îşi scarpină gâtul plin de urticarie şi îşi muşcă buzele.

Agentul aşteaptă puţin, apoi zice:

— Vreau să-ţi văd actele.

Unchiul Charley aruncă o privire spre geamul restaurantului, căutând parcă ajutor, încurajare sau o portiţă de scăpare.

Agentul – un *lo fan* robust, cu păr de culoarea nisipului şi plin de pistrui pe nas şi pe obraji – schiţează un zâmbet şi spune:

— Da, hai să intrăm. Mi-ar plăcea să-ţi cunosc familia.

Agentul intră în restaurant şi unchiul Charley îl urmează, cu capul în pământ. *Lo fan*-ul se-ndreaptă ţintă spre Sam, îi bagă legitimaţia sub ochi şi zice în Sze Yup:

— Sunt agentul special Jack Sanders. Tu eşti Sam Louie, nu-i aşa?

Când Sam încuviinţează din cap, agentul îi dă mai departe:

— Zic să nu mai pierdem vremea. Ne-a şoptit o vrăbiuţă că obişnuiai să cumperi ziarul *China Daily News*.

Sam stă nemişcat, cântărindu-l din ochi pe străinul acesta, gândindu-se ce să-i răspundă, încercând să nu-şi trădeze sentimentele. Cei câţiva clienţi din restaurant, care nu înţeleg ce se vorbeşte, dar ştiu că o legitimaţie înseamnă ceva rău, par să stea cu sufletul la gură, aşteptând să vadă ce-o să facă Sam.

— Îi cumpăram ziarul tatei, răspunde Sam în Sze Yup şi văd cât de dezamăgiţi sunt clienţii noştri că nu înţeleg nimic. A murit acum cinci ani.

— E un ziar de orientare comunistă.

— Tata îl mai citea din când în când, dar era abonat la *Chung Sai Yat Po*.

— Se pare totuşi că tatăl tău era de partea lui Mao.

— Nici vorbă de-aşa ceva. De ce să fi fost de partea lui Mao?

— Atunci de ce cumpăra şi *China Reconstructs?* Şi de ce-ai cumpărat în continuare revista, după moartea lui?

Dintr-odată simt nevoia să merg la toaletă. Sam nu poate să spună adevărul, că nevasta şi cumnata lui apăreau pe

copertele acelor reviste. Sau cine ştie, poate că FBI-ul a aflat deja că acele chipuri erau ale noastre. Sau poate că se uită la fetele frumoase îmbrăcate în uniforme verde-oliv, cu steluţe roşii desenate pe bonete, şi cred că toate chinezoaicele arată la fel?

— Am auzit că la voi în sufragerie, deasupra canapelei, aveţi lipite pagini din reviste, fotografii cu Marele Zid şi cu Palatul de Vară.

Asta înseamnă că cineva – vreun vecin, vreun prieten, cineva de la concurenţă care-a fost la noi acasă – a raportat lucrurile astea. De ce n-om fi dat jos paginile alea după moartea tatei?

— În ultimele luni de viaţă, tatei îi plăcea să se uite la atracţiile astea turistice.

— Poate că-ncepuse să-i placă atât de tare China Roşie, încât voia să se întoarcă acasă.

— Tata a fost cetăţean american. Aici s-a născut.

— Arată-mi actele, atunci.

— E decedat, repetă Sam, iar actele nu le am aici.

— Atunci poate c-ar trebui să-ţi fac o vizită acasă sau poate preferi să vii tu la noi, la birou. Aşa ai putea să ne-aduci şi actele. Aş vrea să te cred, dar trebuie să ne dovedeşti că eşti nevinovat.

— Să dovedesc că sunt nevinovat sau că sunt cetăţean?

— E acelaşi lucru, domnule Louie.

Când ajung acasă cu mâncarea lui Vern, nu le spun nimic, nici lui, nici lui Joy. Nu vreau să se îngrijoreze. Când Joy îmi cere voie să iasă în oraş, îi spun pe un ton cât se poate de domol: „Bine, dar să te-ntorci până la miezul nopţii.” Crede că în sfârşit m-a învins, dar eu nu vreau decât să plece de acasă.

Imediat ce Sam şi May ajung acasă, rupem de pe pereţi imaginile la care a făcut referire agentul. Sam strânge toate numerele din *China Daily News* pe care le păstrase socrul meu, pentru vreun articol sau altul. Îi cer lui May să scoată din sertarul ei toate copertele de revistă pe care Z.G. ne-a pictat chipurile.

— Nu cred că e nevoie, zice May.

Mă răţoiesc la ea:

— Te rog ca, măcar de data asta, să nu te pui contra. Pentru că May nu se mişcă din loc, oftez enervată. Nu-s decât nişte coperte de reviste. Dacă nu le-arunci tu, o s-o fac eu!

May se bosumflă şi-mi întoarce spatele, ieşind pe verandă. După ce pleacă, mă apuc şi caut fotografiile care-ar putea fi incriminatorii – iată un cuvânt pe care nu credeam să-l folosesc vreodată.

În timp ce Sam se mai uită o dată prin casă, eu şi May luăm tot ce-am strâns şi le dăm foc în grătar. Ard un teanc de fotografii şi aştept ca May să-mi întindă copertele de reviste, pe care le ţine strâns la piept. Pentru că n-o face, i le smulg din braţe şi le azvârl pe foc. Mă uit la flăcările care pâlpâie şi-mi văd chipul – chipul meu –, pe care Z.G. l-a pictat atât de frumos, desăvârşit chiar, zvârcolindu-se în foc. Mă-ntreb de ce am permis ca astfel de lucruri să ne intre în casă. Ştiu prea bine de ce. Şi eu, şi Sam, şi May suntem la fel ca Tata Louie. Am devenit americani prin îmbrăcăminte, mâncare şi limbă, prin dorinţa ca Joy să aibă parte de educaţie şi de un viitor mai bun, dar nicio clipă, în toţi anii ăştia, n-am scăpat de dorul de patrie.

— Nu ne vor aici, spun eu încet, privind lung flăcările. Ţara asta nu ne-a vrut niciodată. O să încerce să ne păcălească, dar trebuie să fim mai deştepţi ca ei.

— Poate c-ar fi bine ca Sam să mărturisească şi gata, ne sfătuieşte May. Aşa o să primească cetăţenie şi n-o să mai stăm cu grijă.

— Ştii bine că nu-i de-ajuns să se dea în vileag, trebuie să-i toarne şi pe ceilalţi, pe unchiul Wilburt, pe unchiul Charley şi pe mine.

— Ar trebui să mărturisiţi cu toţii. În felul ăsta o să primiţi toţi cetăţenie. Nu asta vreţi?

— Normal că asta vrem. Dar dacă guvernul ne minte?

— De ce-ar face una ca asta?

— Spune-mi când nu ne-a minţit. Dacă se hotărăsc să ne deporteze? Dacă se dovedeşte că Sam a venit aici cu acte false, atunci şi eu o să risc să fiu deportată.

Sora mea cade pe gânduri. Apoi îmi spune:

— Nu vreau să te pierd. I-am promis lui Tata Louie că n-o să-i las să te deporteze. Sam trebuie să mărturisească, pentru binele tău, al lui Joy, al tuturor. Asta-i şansa noastră de a obţine amnistie, de a reîntregi familia, de a scăpa o dată pentru totdeauna de secrete.

Nu înţeleg de ce sora mea nu poate sau nu vrea să înţeleagă situaţia, însă ea e măritată cu un cetăţean adevărat, a venit în ţară legal, în calitate de soţie a lui, şi nu se confruntă cu aceeaşi ameninţare cu care ne confruntăm eu şi Sam.

Mă ia pe după umeri şi mă trage înspre ea.

— Nu-ţi face griji, Pearl, mă linişteşte ea, ca şi cum eu aş fi *moy moy* şi ea *jie jie*. O să angajăm un avocat să se ocupe de tot.

— Nu! Noi am mai trecut prin asta, pe Angel Island. N-o să-i lăsăm să ne facă rău nici mie, nici lui Sam nici altcuiva din familie. O să ne unim şi o să întoarcem acuzaţiile împotriva lor, aşa cum am făcut pe Angel Island. Trebuie să-i inducem în eroare. Tot ce contează e să spunem cu toţii aceleaşi lucruri.

— Da, aşa e, spune Sam, ieşind din umbră şi aruncând pe foc încă un maldăr de ziare şi de amintiri. Dar, mai ales, trebuie să le dovedim că suntem cei mai patrioţi americani de pe faţa pământului.

Lui May nu-i place ideea, dar e *moy moy* a mea şi mi-e cumnată, aşa că trebuie să fie de acord.

Joy – căreia i-am spus cât mai puţin, crezând că aşa ne va fi mai uşor să ne susţinem versiunea – şi May nu sunt chemate la audieri şi nimeni nu vine la noi acasă să-i pună întrebări lui Vern. Însă în următoarele patru săptămâni, eu şi Sam suntem chemaţi la nenumărate audieri, de cele mai multe ori împreună, astfel încât eu să-i traduc soţului meu

atunci când suntem trimişi de la agentul FBI Sanders la agentul Mike Billings de la INS (care nu ştie o boabă de dialect chinez şi e la fel de prietenos cum era domnul preşedinte Plumb acum o grămadă de ani). Mi se pun întrebări despre satul natal, un loc în care n-am fost în viaţa mea. Pe Sam îl întreabă de ce aşa-zişii lui părinţi l-au lăsat în China la vârsta de şapte ani. Ni se pun întrebări despre data de naştere a lui Tata Louie. Suntem întrebaţi – cu zâmbetul pe buze – dacă avem cunoştinţă de persoane care s-au îmbogăţit din vânzarea de acte false.

— Au fost oameni care-au scos bani frumoşi din treaba asta, zice Billings, în cunoştinţă de cauză. Daţi-ne numele lor.

Răspunsurile noastre nu-l ajută deloc în anchetă. Îi spunem că am adunat staniol pe timpul războiului şi am vândut obligaţiuni de război. Îi spunem că eu am dat mâna cu Madame Chiang Kai-shek.

— Ai vreo fotografie care să dovedească ce spui? întreabă Billings, dar, cu toate că am făcut multe poze în ziua aceea, n-am făcut niciuna care să imortalizeze evenimentul respectiv.

La începutul lunii august, Billings schimbă tactica.

— Dacă aşa-zisul tău tată s-a născut într-adevăr aici, atunci de ce a continuat să trimită bani în China, chiar şi după ce ar fi fost mai bine să se oprească?

Nu aştept să văd ce vrea să zică Sam şi răspund eu:

— Banii erau trimişi în satul străbunilor lui. Familia are cinci generaţii acolo.

— De-asta a continuat soţul tău să trimită bani peste hotare?

— Facem ce putem să ne ajutăm rudele închise într-o ţară aflată în nevoie, îi traduc eu ce spune Sam.

Auzind răspunsul acesta, Billings înconjoară masa şi îl apucă pe Sam de reverul hainei, urlând la el:

— Recunoaşte! Ai trimis banii ăia pentru că eşti comunist!

Nu e nevoie să-i traduc lui Sam, a înţeles ce-a spus agentul, dar totuşi o fac, pe acelaşi ton neutru pe care l-am folosit tot timpul, pentru a-i da impresia lui Billings că, indiferent de întrebările lui, noi vom spune aceeaşi poveste, vom fi încrezători şi vom spune adevărul nostru. Însă, dintr-odată, Sam – care n-a mai fost în apele lui din seara în care Joy l-a batjocorit pentru felul în care găteşte şi pentru că nu ştie limba engleză şi care n-a mai dormit bine de când agentul Sanders a trecut pragul restaurantului Pearl – sare în picioare, îi bagă un deget în faţă lui Billings şi *îl* face, la rândul lui, comunist. Apoi încep să-şi strige unul altuia: Nu, tu eşti comunist! Ba nu, tu eşti comunist! Iar eu rămân pe loc şi traduc acuzaţiile în ambele limbi. Billings se face tot mai roşu de mânie, dar Sam e ferm, neclintit în ceea ce spune. Într-un final, Billings amuţeşte şi se prăbuşeşte pe scaun, aruncându-ne o privire de gheaţă. N-are nicio dovadă împotriva lui Sam, aşa cum nici Sam nu are dovezi care să-l acuze pe agentul INS.

— Dacă nu vrei să mărturiseşti, zice el, şi nu vrei să-mi spui cine a vândut acte false în Cartierul Chinezesc, atunci poate-mi dai nişte informaţii despre vecinii tăi.

Sam recită cu seninătate un proverb, pe care îl traduc:

— Să măturiz zăpada din faţa porţii tale şi să nu-ţi pese de neaua care s-a aşezat pe acoperişul vecinului.

Se pare că am avea sorţi de izbândă, dar lupta nu s-a terminat şi puterile noastre se împuţinează. FBI-ul şi INS-ul îi interoghează pe unchiul Wilburt şi pe unchiul Charley, care refuză să mărturisească, nu suflă o vorbă despre noi şi nu-l vorbesc de rău pe Tata Louie, care le-a vândut actele. *Pe cine nu laşi să moară, nu te lasă să trăieşti.*

Când unchiul Fred vine cu familia la cina de duminică, o rugăm pe Joy să iasă cu fetiţele afară la joacă, ca el să ne poată povesti cum l-a vizitat agentul Billings acasă, în Silver Lake. Timpul petrecut în armată, anii de facultate şi anii de când practică stomatologia aproape că i-au şters accentul. A trăit bine cu Mariko şi fetiţele lui cu sânge

chinez şi japonez. Are faţa rotundă, bucălată şi a făcut şi-un pic de burtă.

— I-am spus că-s veteran de război, că am fost înrolat şi am luptat pe front pentru SUA, povesteşte el. S-a uitat la mine şi-a zis: „Şi ai obţinut cetăţenia.” Păi, normal c-am obţinut-o! Aşa a promis guvernul. Apoi a scos un dosar şi m-a invitat să mă uit prin el. Era dosarul de imigrare de pe Angel Island! Mai ţineţi minte chestiile alea din manualele cu instrucţiuni? Ei bine, totul e scris în dosarul ăla! E plin de date despre ăla bătrânu’ şi despre Yen-yen. Acolo sunt scrise datele noastre de naştere şi e scrisă toată povestea, pentru că toţi avem legătură unii cu alţii. M-a-ntrebat de ce n-am spus adevărul în legătură cu aşa-zişii mei fraţi atunci când m-am înrolat în armată. Nu i-am spus nimic.

O ia de mână pe Mariko. E albă ca hârtia de frică, o frică pe care o simţim cu toţii.

— Nu mi-e că se iau de noi, continuă el, dar când se leagă de copiii noştri, care s-au născut aici… Scutură din cap, dezgustat. Săptămâna trecută, Bess a venit acasă plângând. Profesoara ei din clasa a cincea le-a pus un film despre ameninţarea comunistă. Era cu ruşi care purtau căciuli de blană şi cu chinezi, care bineînţeles că arătau ca noi. La sfârşitul filmului, naratorul îi îndemna pe elevi să cheme FBI-ul sau CIA-ul dacă văd pe cineva suspect. Şi cine ar arăta suspect în clasă, mă rog? Bess a mea. Acum prietenele ei nici nu se mai joacă cu ea. Îmi fac tot timpul griji şi pentru Eleanor şi micuţa Mamie. Le reamintesc fetelor că poartă numele primelor doamne, că n-au de ce să se teamă.

Normal că au de ce să se teamă. Tuturor ne e frică.

Când eşti ţinut cu capul sub apă, nu te gândeşti decât cum să faci să iei o gură de aer. Mi-aduc aminte cum vedeam eu Shanghaiul în zilele în care vieţile noastre se schimbaseră cu totul: cum străzile care mai înainte ne încântau, acum duhneau a fecale, fetele frumoase deveniseră peste noapte femei uşoare şi nimic mai mult, iar toţi banii şi toată prosperitatea nu mai puteau ascunde

mizeria, dezmăţul şi zădărnicia lucrurilor. Felul în care văd acum Los Angeles-ul şi Cartierul Chinezesc, în vremurile astea grele şi înspăimântătoare, e cât se poate de diferit. Palmierii, fructele şi legumele din grădina mea, muşcatele din faţa magazinelor şi de pe verande par să strălucească şi să mustească de viaţă, în ciuda arşiţei verii. Mă uit pe străzi şi am speranţă. În loc de smog, corupţie şi urâţenie, eu văd măreţie, libertate şi deschidere. Mi-e greu să-ndur faptul că guvernul ne chinuie cu aceste îngrozitoare – şi, să mă ierte Dumnezeu, adevărate – acuzaţii legate de cetăţenie, dar şi mai greu de îndurat e gândul că eu şi familia mea am putea să pierdem locul ăsta. Da, e un amărât de Cartier Chinezesc, dar aici e casa mea, aici e casa noastră.

În momentele astea, regret anii în care am fost bolnavă de dorul de Shanghai: că am învăluit într-o lumină aurie oameni, locuri şi feluri de mâncare, care, aşa cum mi-a scris Betsy în nenumărate rânduri, nu mai există şi nu vor mai exista în veci. Mă cert singură: Cum de-am fost atât de oarbă şi n-am văzut ce se găsea chiar în faţa ochilor mei, atâţia ani? Cum de n-am putut să sorb tot ce-a fost dulce aici, în loc să mă agăţ de nişte amintiri care nu erau decât praf şi pulbere?

În disperarea mea, o sun pe Betsy la Washington, să văd dacă tatăl ei ne poate ajuta cumva. Deşi este el însuşi persecutat, Betsy îmi promite că se va interesa de cazul lui Sam.

— Tata născut San Franciscoa, spune Sam, în engleza lui stricată.

Au trecut patru zile de la cina cu Fred, iar acum Sanders şi Billings au venit la noi acasă pe nepusă masă. Sam stă pe marginea fotoliului lui Tata Louie. Cei doi stau pe canapea. Eu stau pe un scaun cu spătar, rugându-mă ca Sam să mă lase să vorbesc în locul lui. Mă-ncearcă acelaşi sentiment ca în ziua în care bătăuşii din Banda Verde ne-au

dat mie şi lui May un ultimatum în salonul casei noastre din Shanghai, acum mulţi ani: *Suntem la ananghie.*

— Bun, dovedeşte-ne. Arată-ne certificatul de naştere, îi cere agentul Billings.

— Tata născut San Franciscoa, insistă Sam hotărât.

— San Franciscoa? îl persiflează Billings. Normal că spui că s-a născut în San Francisco, unde au avut loc un cutremur şi-un incendiu. Nu ne duci pe noi cu preşul, domnule Louie. Se spune că dacă s-ar fi născut atâţia chinezi în Statele Unite înainte de 1906, fiecare chinezoaică de pe vremea aia ar fi trebuit să nască cinci sute de băieţi. Şi chiar dacă, printr-o minune, ar fi fost posibil aşa ceva, cum se face că s-au născut numai băieţi şi nu fete? Le-aţi omorât sau ce?

— Eu nici nu mă născusem atunci, răspunde Sam, de data asta în Sze Yup. N-am trăit aici.

— Am dosarul tău de pe Angel Island. Am vrea să te uiţi la nişte fotografii.

Billings aşază două fotografii pe măsuţa de cafea. În prima e băieţelul cu care a încercat să mă păcălească domnul Plumb cu mult timp în urmă. În cealaltă e Sam, la sosirea sa pe Angel Island, în 1937. Dacă vezi fotografiile una lângă alta, ţi-e clar că în ele nu e una şi aceeaşi persoană.

— Mărturiseşte şi apoi spune-ne totul despre fraţii tăi falşi. Nu-ţi face soţia şi fiica să sufere din cauză că le eşti loial unor oameni care n-o să te ajute niciodată.

Sam se uită cu atenţie la fotografii, se lasă pe spate în fotoliu şi spune cu glas tremurat:

— Eu fiu adevărat la Tata Louie. Frate Vern confirmă asta.

Mi se pare că evantaiul lui de fier se frânge văzând cu ochii, dar nu ştiu de ce. Când mă ridic, mă duc în spatele lui şi îmi pun mâna pe spătarul fotoliului, ca să mă ştie lângă el, înţeleg de ce. Joy stă sprijinită de uşa de la bucătărie, exact în faţa lui Sam. Îi este teamă pentru ea şi îi e ruşine de el însuşi.

— Tati! strigă Joy, dând buzna în cameră. Fă ce-ţi cer! Spune-le adevărul! N-ai nimic de ascuns. Fiica noastră nu cunoaşte nici măcar un grăunte din adevăr, dar e atât de inocentă şi prostuţă, ca mătuşica ei – poftim, am zis-o! –, încât spune: Dacă spui adevărul, se vor întâmpla lucruri bune. Nu aşa m-aţi învăţat voi?

— Vezi, până şi fiică-ta vrea să ne spui adevărul, îl îndeamnă Billings.

Dar Sam nu-şi schimbă povestea.

— Tata născut San Franciscoa.

Joy continuă să plângă şi să-l implore. Vern scânceşte în camera alăturată. Eu stau în picioare, neputincioasă. Iar sora mea e în oraş, pe platoul de filmare sau să-şi cumpere o rochie nouă sau mai ştiu eu ce.

Billings îşi deschide servieta şi scoate o foaie de hârtie pe care i-o întinde lui Sam, deşi el nu ştie engleză.

— Dacă semnezi hârtia asta în care declari că ai venit în ţară ilegal, spune el, mai întâi îţi vom retrage cetăţenia, pentru că nu a fost obţinută pe cale legală. După ce semnezi şi mărturiseşti, îţi vom da imunitate, îţi vom oferi o nouă cetăţenie, o cetăţenie reală, cu condiţia să-i torni pe toţi prietenii, rudele sau vecinii care au intrat ilegal în ţară. Ne interesează în mod deosebit ceilalţi fii în acte pe care i-a adus aici aşa-zisul tău tată.

— El mort. Ce contează acum?

— Avem dosarul ăsta. Cum de-a avut atâţia fii? Cum de-a avut atâţia parteneri de afaceri în acte? Unde sunt toţi acum? Nu te obosi să ne spui despre Fred Louie. Ştim totul despre el. El şi-a câştigat cetăţenia pe bună dreptate. Tu să ne spui despre ceilalţi şi să ne dai informaţii unde-i putem găsi.

— Ce vreţi să faceţi cu ei?

— N-ai tu grijă de asta. Tu fă-ţi griji pentru tine.

— Şi tu dai acte mie?

— Vei obţine cetăţenia în mod legal, aşa cum ţi-am spus, îi zice Billings. Însă dacă nu mărturiseşti, te vom deporta

înapoi în China. Tu şi soţia nu vreţi să rămâneţi aici, lângă fiica voastră, să vă asiguraţi că nu dă de necaz?

Joy se trage înapoi, surprinsă de ce aude.

— O fi ea o studentă de nota zece, dar frecventează cursurile Universităţii din Chicago, continuă Billings. Toată lumea ştie că acolo e un cuib de comunişti. Ştiţi cu ce fel de persoane s-a întâlnit? Ştiţi cu ce s-a ocupat? E membră a Asociaţiei Creştin-Democrate a Studenţilor Chinezi.

— E o organizaţie creştină, îi spun eu, dar, când mă uit la fiica mea, văd cum se întunecă la faţă.

— Se dau creştini, doamnă Louie, dar sunt, de fapt, comunişti. Apartenenţa fiicei dumneavoastră la această grupare ne-a atras atenţia, de aceea am studiat cazul soţului dumneavoastră. Fata a participat la acţiuni de pichetare şi de strângere de semnături. Dacă ne ajutaţi, vom trece cu vederea lucrurile astea. Ea s-a născut aici şi nu-i decât o copilă. Se uită la Joy, care a izbucnit în plâns în mijlocul sufrageriei. Probabil că nu şi-a dat seama ce face, dar dacă voi doi veţi fi trimişi înapoi în China, cum o s-o mai ajutaţi? Vreţi să-i distrugeţi şi ei viaţa?

Billings îi face semn lui Sanders şi acesta se ridică în picioare.

— Acum vom pleca, doamnă Louie, dar discuţiile de felul acesta nu vor mai continua prea mult de-acum înainte. Fie ne spuneţi ce vrem să aflăm, fie vom cerceta mai îndeaproape faptele fiicei voastre. Aţi înţeles?

După ce pleacă agenţii, Joy se repede spre fotoliul tatălui ei, se prăbuşeşte lângă el şi începe să-i suspine în poală.

— De ce ne faci una ca asta? De ce? De ce?

Îngenunchez lângă fiica mea, o iau în braţe şi îi caut privirea lui Sam, să văd speranţa şi puterea pe care le-am găsit mereu la el.

— Am plecat de-acasă ca să-mi câştig o pâine, zice Sam. Vocea îi pare îndepărtată, iar ochii lui caută să străpungă întunericul disperării. Am venit în America pentru a răzbi în viaţă. Am făcut tot ce-am putut…

— Aşa e, nimeni nu se-ndoieşte.

Mă priveşte resemnat.

— Nu vreau să fiu deportat în China, zice el, rămas fără speranţă.

— Nu va trebui să te-ntorci acolo. Îi pun o mână pe braţ. Dar, dacă se va întâmpla, voi merge cu tine.

E rândul lui să-mi caute privirea.

— Eşti o femeie bună, dar cum rămâne cu Joy?

— Voi merge şi eu cu tine, tati. Ştiu multe lucruri despre China şi nu mi-e frică.

În timp ce ne ghemuim unul în altul, îmi aduc aminte de ceva ce-a spus Z.G. mai demult, vorbind despre *ai kuo*, iubirea de ţară, şi *ai jen*, emoţia pe care o simţi faţă de persoanele iubite. Sam s-a luptat cu destinul şi a plecat din China şi după tot ce s-a întâmplat încă mai crede în America, însă o iubeşte pe Joy mai presus de orice.

— Eu este bine, zice în engleză, mângâindu-şi fiica pe cap. Apoi vorbeşte din nou în limba lui maternă, Sze Yup. Mergeţi şi vedeţi ce face unchiul Vern. Îl auziţi? Are nevoie de ajutor. Îi e frică.

Eu şi Joy ne ridicăm în picioare. Îi şterg lacrimile de pe obraji fiicei mele. Când Joy se îndreaptă spre camera lui Vern, Sam mă apucă de mână. Îşi trece un deget pe sub brăţara mea de jad şi mă trage spre el, arătându-mi cât de mult mă iubeşte.

— Nu-ţi face griji, Zhen Long, îmi spune.

Când îmi dă drumul, rămâne cu ochii aţintiţi asupra propriei mâini şi şterge lacrimile fiicei sale dintre degete.

Vern e foc şi pară când intru la el în cameră. Mormăie ceva incoerent legat de zicala lui Mao, „Lăsaţi să înflorească o sută de flori”, şi de condamnarea la moarte a tuturor celor pe care Preşedintele i-a îndemnat mai demult să critice guvernul. Vern e atât de confuz, încât nu poate să facă diferenţa între asta şi ceea ce-a auzit din sufragerie. În timp ce bate câmpii – fiind atât de supărat, că a făcut pe el, aşa că de fiecare dată când se foieşte şi loveşte cu pumnii-n pat, scutecul i se mişcă de la locul lui şi-mi ajunge la nas un miros dezgustător –, îmi doresc să fi fost şi May de faţă.

Îmi doresc, pentru a zecea mia oară, să aibă şi ea grijă o dată de bărbatul ei. Ne ia foarte mult timp să-l calmăm pe Vern şi să-l schimbăm. Când ieşim din camera lui, nu-l mai găsim pe Sam acasă.

— Trebuie să vorbim despre asociaţia asta din care faci parte, îi spun lui Joy, dar hai să aşteptăm să se-ntoarcă taică-tu.

Nu ţine cont de ce-i spun şi nici nu-şi cere scuze. Îi dă înainte, cu acea siguranţă tipică tinerilor şi celor care-au fost crescuţi în America.

— Toţi suntem cetăţeni şi trăim într-o ţară liberă. N-au ce să ne facă.

Oftez.

— Vorbim mai încolo, când o să fie şi tatăl tău de faţă.

Mă duc în baia din dormitor, să mă spăl şi să scap de mirosul lui Vern de pe pielea mea. Mă spăl pe mâini şi pe faţă şi când îmi ridic capul din chiuvetă, văd în oglindă şifonierul din spatele meu.

— Sam! ţip.

Alerg la şifonier, unde Sam atârnă spânzurat. Îl apuc de picioarele care încă se mai leagănă în aer şi îl ridic, ca să-i eliberez gâtul de ştreang. Văd negru în faţa ochilor, inima mi se împrăştie în mii de particule, ca de praf, iar urechile îmi ţiuie din cauza propriilor strigăte sfâşietoare.

Nemărginitul ocean omenesc

Nu-i dau drumul lui Sam până ce Joy nu aduce un scaun şi un cuţit, cu care taie ştreangul. Nu-l părăsesc nicio clipă pe drumul spre pompele funebre. Mă dedic trupului neînsufleţit al lui Sam cu totul, mângâindu-l cu toată iubirea şi tandreţea pe care n-am putut să i le arăt cât a fost în viaţă. Apoi May vine să mă ia de la pompele funebre şi să mă ducă acasă. În maşină, îmi spune:

— Tu şi Sam eraţi ca o pereche de raţe mandarin, eraţi nedespărţiţi. Eraţi ca o pereche de beţişoare chinezeşti, mereu două, mereu în armonie.

Îi mulţumesc pentru cuvintele tradiţionale, dar ele nu mă pot ajuta.

Nu-nchid un ochi toată noaptea. Îl aud pe Vern cum se frământă în aşternut, în camera alăturată, şi pe May, care o consolează pe fiica mea pe verandă, dar în cele din urmă tăcerea învăluie toată casa şi pe noi toţi. *Cincisprezece ciuturi care scot apă din fântână, şapte trase în sus şi opt coborâte în pământ,* ceea ce înseamnă că sunt încolţită de nelinişte, de îndoieli şi că nu pot să pun geană pe geană, căci dacă aş adormi, visele m-ar bântui. Stau la fereastră şi adierea vântului îmi umflă cămaşa de noapte. Îmi pare că razele lunii nu strălucesc decât deasupra mea. Se spune că în Cer sunt aranjate căsătoriile şi că soarta îi va aduce împreună până şi pe cei mai îndepărtaţi oameni de pe pământ, că totul e plănuit dinaintea naşterii şi că indiferent de cât de mult ne-am abate de la calea noastră, indiferent de cât de schimbător ne-ar fi norocul – spre bine sau spre rău –, nu putem decât să ducem la îndeplinire legea destinului. Până la urmă, asta ne este binecuvântarea şi tot asta ne sfâşie inima.

Regretele îmi ard pielea şi mi se cuibăresc în inimă. N-am făcut destul chestia aia dintre soţ şi soţie cu Sam. De prea multe ori l-am privit ca pe un amărât de ricşar. Tot tânjind după trecut, l-am lăsat să creadă că el nu mă va mulţumi

niciodată, că viaţa noastră împreună nu mă mulţumeşte pe deplin, că Los Angelesul nu e ceea ce-mi doresc. Însă cel mai rău a fost că nu l-am ajutat destul în ultimele zile de viaţă. Trebuia să lupt mai îndârjit cu FBI-ul şi INS-ul şi cu toată încurcătura asta nenorocită legată de imigrare. Cum de nu mi-am dat seama că nu mai poate căra singur toate greutăţile pe evantaiul lui de fier?

Dis-de-dimineaţă, ocolesc veranda, ies pe uşa din faţă şi mă duc în spatele casei. Ştiu că în comunitatea noastră au avut loc multe sinucideri, dar moartea lui Sam a mai adăugat un grăunte de sare în apele nemărginitului ocean omenesc de nefericire şi durere. Dincolo de gardul meu de sârmă împletită, pe care urcă trandafirii, îmi imaginez că vecinii mei suferă şi ei, vărsându-şi năduful izvorât din năpasta vremurilor pe care le trăim. În acest moment de linişte şi tristeţe, ştiu ce am de făcut.

Mă întorc în camera mea, iau o fotografie de-a lui Sam şi o duc în sufragerie, la altarul familiei, pe care el îl îngrijea mereu. Pun fotografia lui lângă cele ale lui Yen-yen şi ale Tatei. Mă uit la celelalte obiecte pe care Sam le-a pus la altar, pentru a simboliza persoanele care ne-au părăsit: părinţii mei, părinţii lui, fraţi şi surori, copilul nostru. Sper că versiunea pe care şi-a imaginat-o Sam despre lumea cealaltă să existe cu adevărat şi că acum el e alături de ei, veghindu-ne de pe Marele Acoperiş pe mine, pe Joy, pe May şi pe Vern. Aprind nişte tămâie şi mă înclin de trei ori. Chiar dacă acum cred într-un singur Dumnezeu, îmi promit că voi face asta zilnic până în ziua în care voi închide şi eu ochii şi mă voi reîntâlni cu Sam în Cerul lui sau în Raiul meu.

Sunt monoteistă, dar sunt şi chinezoaică, aşa că respect ambele tradiţii funerare. O înmormântare chinezească – cel mai important dintre ritualuri – este ultima dată când ne exprimăm respectul faţă de persoana care a trecut în lumea cealaltă, onorându-i numele şi povestindu-le celor tineri despre realizările şi faptele bune ale celui mai nou strămoş al lor. Vreau să fac toate aceste lucruri pentru Sam. Aleg costumul cu care se va odihni în sicriu. Îi pun în

buzunare fotografii cu mine şi cu Joy, ca să ne aibă cu el atunci când va merge în Raiul Chinezesc. Am grijă ca Joy, May, Vern şi eu să ne îmbrăcăm în negru pentru doliu, nu în culoarea tradiţională chinezească, albul. Rostim rugăciuni de mulţumire pentru darul care a fost Sam în vieţile noastre, cerem binecuvântare şi iertare pentru cei vii şi milostenie pentru toată lumea. Nu avem fanfară, doar Bertha Hom va cânta la orgă *Amazing Grace, Nearer, My God, to Thee* şi *America the Beautiful.* După aceea vom da o masă simplă şi modestă întru pomenirea lui, la restaurantul Suzhu, doar pentru cincizeci de persoane, un banchet foarte mic în comparaţie cu cel de la înmormântarea lui Tata Louie, chiar mai mic decât cel al lui Yen-yen, pentru că tuturor vecinilor, prietenilor şi clienţilor noştri le e frică. *Poţi să fii sigur că oamenii o să se-nghesuie să vină la tine la petrecere când o duci bine, dar nu spera c-o să-ţi trimită cărbuni când o da zăpada.*

Stau la masa principală între sora şi fiica mea, care spun şi fac toate lucrurile cuvenite, dar în amândouă mocneşte un sentiment de vinovăţie: May se simte vinovată că nu a fost acasă când s-a întâmplat, iar Joy crede că e responsabilă de sinuciderea tatălui ei. Ştiu că ar trebui să le spun să nu se simtă vinovate. Nimeni, absolut nimeni, nu putea prevedea că Sam va comite o asemenea nebunie. Dar, sacrificându-se, Sam ne-a scăpat pe mine, pe Joy şi pe unchi de anchetă. Când a venit la noi după moartea lui Sam, agentul Billings mi-a spus: „Acum, că socrul şi soţul dumneavoastră au decedat, nu mai putem dovedi nimic, nici dac-am vrea. În plus, se pare că ne-am înşelat în privinţa asociaţiei în care e înscrisă fiica dumneavoastră. Mă gândesc că sunt veşti bune pentru voi, dar o să vă dau un sfat: când fiica dumneavoastră se-ntoarce la şcoală, în septembrie, spuneţi-i să se ferească de toate organizaţiile chinezeşti, ca să nu mai intre-n încurcătură.” M-am uitat în ochii lui şi i-am zis: „Socrul meu s-a născut în San Francisco. Soţul meu a fost dintotdeauna cetăţean al acestei ţări.”

Cum de-am reuşit să fiu atât de directă cu agentul INS şi acum să nu ştiu ce să-i spun surorii mele şi cum să-mi consolez fiica? Ştiu că amândouă suferă, dar nu sunt în stare să le ajut. Am nevoie să mă ajute *ele pe mine*. Însă chiar şi atunci când încearcă – aducându-mi ceai, arătându-mi că şi ochii lor sunt roşii şi umflaţi de plâns, stând lângă mine pe pat în timp ce plâng după Sam –, mă simt cuprinsă de o imensă tristeţe şi plină de… furie. De ce trebuia să se-nscrie fiică-mea în grupul ăla? De ce în ultimele săptămâni nu i-a arătat lui Sam respectul cuvenit unui tată? De ce soră-mea i-a dat apă la moară fiicei mele cu hainele şi tunsorile şi comportamentul tipic american? De ce soră-mea nu ne-a ajutat mai mult pe mine şi pe Sam în această perioadă grea? De ce toţi anii ăştia n-a avut grijă de bărbatul ei, dar mai ales în ziua morţii lui Sam? Dac-ar fi avut grijă de el, aşa cum trebuie să facă orice soţie, aş fi putut să-l opresc pe Sam, să-l salvez. Ştiu că acum vorbeşte durerea din mine. E mai uşor pentru mine să mă înfurii pe ele, decât să simt agonia pricinuită de moartea lui Sam.

Violet şi soţul ei, care stau la aceeaşi masă cu noi, îmi împachetează nişte mâncare pentru acasă. Unchiul Wilburt îşi ia la revedere. Unchiul Fred, Mariko şi fetiţele pleacă şi ei. Unchiul Charley mai rămâne un timp, dar ce-ar putea să zică? Ce-ar putea să-mi zică oricare dintre ei? Dau din cap, le strâng mâna, aşa cum fac americanii, şi le mulţumesc c-au venit, străduindu-mă să mă port ca o văduvă. O văduvă…

În perioada de doliu, oamenii trebuie să te viziteze, să aducă mâncare şi să joace domino cu tine, dar, aşa cum s-a întâmplat şi la înmormântare, cei mai mulţi se feresc să vină. Zvonurile sunt pe buzele tuturor, însă ce nu înţeleg ei este că ceea ce am păţit eu li se poate întâmpla şi lor, oricând. Doar Violet e îndeajuns de curajoasă să vină pe la noi. Pentru prima dată, sunt recunoscătoare că mai există altcineva, în afară de May, care să mă consoleze.

În foarte multe privinţe, Violet – cu slujba şi casa ei din Silver Lake – e mai bine integrată decât suntem noi, dar tot riscă venind la noi acasă, pentru că ea şi Rowland au mai multe motive să se teamă decât aveam eu şi Sam. În definitiv, Violet şi familia ei au rămas aici după ce China şi-a închis graniţele. Slujbele lor – care mai demult ni se păreau ceva extraordinar – îi fac acum suspecţi. Dacă sunt spioni trimişi aici să fure tehnologia şi cunoştinţele Statelor Unite? În ciuda acestor lucruri, ea şi-a învins teama şi a venit să mă vadă.

— Sam a fost un Bou bun, zice Violet. A fost cinstit şi a purtat pe umeri povara integrităţii. A urmat legea naturii, împingând fără să crâcnească roata destinului. Nu s-a temut nicio clipă de soarta lui. A ştiut ce trebuie să facă pentru a vă salva pe tine şi pe Joy. Un nativ al zodiei Boului va face orice pentru a proteja bunăstarea familiei sale.

— Sora mea nu crede în zodiacul chinezesc, i-o taie May.

Nu ştiu ce-a apucat-o. A fost o vreme când nu credeam în lucrurile astea, dar a trecut mult timp de-atunci. În sufletul meu, ştiu că soră-mea va rămâne mereu Oaie, iar eu Dragon, că Joy e de-a pururi Tigru şi că soţul meu a fost născut sub semnul Boului – de nădejde, perseverent, calm şi, aşa cum a zis Violet, gata să poarte pe umeri multe greutăţi. Remarca aceasta, ca lucrurile pe care le scoate May pe gură, îmi arată cât de puţin mă cunoaşte de fapt. De ce nu mi-am dat seama mai de mult?

Violet nu-i răspunde. În schimb, îmi mângâie genunchiul şi îmi spune o veche zicală: *Toate lucrurile uşoare şi pure plutesc în sus şi devin Cer.*

Niciodată în viaţa mea n-am avut parte de niciun drum fără hopuri şi de trei zile cu soare. În trecut am fost curajoasă, dar acum sunt mai mult decât distrusă sufleteşte. Durerea mea e la fel de densă ca norii pe care nu-i poţi alunga de pe cer. Nu pot să gândesc dincolo de negrul hainelor şi inimii mele.

Mai pe seară, după ce îi dau lui Vern să mănânce şi îi sting lumina şi după ce Joy iese în oraş la ceai cu două

dintre fetele familiei Yee –, May vine şi-mi bate la uşă. Mă ridic din pat şi merg să-i deschid. Sunt în cămaşă de noapte, am părut răvăşit şi faţa umflată de plâns. Sora mea poartă o cămaşă subţire din satin verde ca smaraldul, are părul tapat şi o pereche de cercei cu diamante şi jad. Se pare că se pregăteşte să iasă în oraş. Nu mă obosesc s-o întreb unde se duce.

— Ajutorul de bucătar n-a venit la restaurant, îmi zice. Ce vrei să fac în legătură cu asta?

— Nu-mi pasă, fă ce crezi tu de cuviinţă.

— Ştiu că ţi-e greu şi-mi pare rău. Serios că-mi pare rău. Dar am nevoie de tine. Tu nu-nţelegi cât mi-e de greu acum. Trebuie să mă ocup de restaurant, de Vern, de casă şi de afacerea mea. Totul a căzut pe mine şi nu fac faţă.

O ascult cum se-ntreabă cu voce tare câţi bani să ceară de la casa de producţie pentru figuranţi, costume şi decoruri precum roabe, cărucioare şi ricşe.

— De obicei fixam preţul de închiriere undeva la zece la sută din valoarea obiectului, continuă May.

Îmi dau seama că-ncearcă să mă facă să ies din cameră, să reîncep să trăiesc, să o ajut, aşa cum am făcut mereu, dar, sincer, habar nu am cu ce se mănâncă afacerea asta cu închirieri a ei şi în momentul ăsta chiar nu-mi pasă.

— Vor să-nchirieze nişte obiecte pentru câteva luni, probabil pe o perioadă de până la un an, dar pe câteva dintre ele, ricşele de exemplu, nu le pot înlocui. Deci, tu cât crezi c-ar trebui să le cer chirie? Fiecare ricşă costă cam două sute cincizeci de dolari, aşa c-aş putea să le dau cu douăzeci şi cinci de dolari pe săptămână. Dar mă gândesc c-aş putea pune un preţ mai mare. De unde mai cumpăr eu altele, dacă mi le strică?

— Faci cum vrei tu, eu sunt de acord.

Dau să-nchid uşa, dar ea o împinge înapoi.

— De ce nu vrei să mă primeşti înăuntru? Ce-ar fi să faci şi tu un duş? Îţi pieptăn eu părul. Pe urmă poate îţi pui ceva drăguţ pe tine şi mergem la plimbare.

— Nu vreau să-ţi stric planurile, îi spun eu, dar în gândul meu îmi zic: *De câte ori în trecut nu m-a lăsat acasă cu părinţii, în Shanghai, în apartament cu Yen-yen şi acum cu Vern, ca să iasă în oraş şi să facă... cine ştie ce?*

— Trebuie să-ţi reiei viaţa...

— N-au trecut decât două săptămâni.

May îmi aruncă o privire dură.

— Trebuie să ieşi din carapacea ta şi să fii alături de familie. Joy urmează să plece la Chicago în curând. Simte nevoia să vorbească cu tine...

— Nu mă-nveţi tu ce să fac cu fiica mea.

Mă apucă de încheietură, trecându-şi mâna pe sub brăţara de la mama.

— Pearl! Îmi scuturã puţin braţul. Ştiu că treci prin nişte momente cumplite. Este o mare tristeţe. Dar tu eşti încă tânără. Eşti încă frumoasă. Ai o fiică. Mă ai pe mine. Şi-ai avut totul. Uite cât de mult te iubeşte Joy! Adu-ţi aminte cât de mult te-a iubit Sam!

— Da. Şi-acum e mort.

— Ştiu, ştiu, spune ea, încercând să m-aline. Am încercat să v-ajut. N-am crezut c-o să-şi pună capăt zilelor.

Cuvintele ei îmi plutesc în faţa ochilor ca nişte caractere elegant caligrafiate, iar tăcerea devine tot mai grea pe măsură ce le citesc din nou şi din nou, până când, într-un final, o-ntreb:

— Ce vrei să spui?

— Nimic. N-am vrut să spun nimic.

Sora mea n-a ştiut niciodată să mintă.

— May!

— Bine! Bine! Îmi dă drumul şi începe să gesticuleze, neliniştită. Apoi se răsuceşte pe călcâie, în pantofii ei cu toc, şi intră în cameră legănându-şi şoldurile. Sunt chiar în spatele ei. Se opreşte din mers, se întoarce spre mine şi scuipă iute cuvintele:

— Eu i-am spus agentului Sanders despre Sam.

— Ce-ai făcut? Mi se pare că n-am auzit bine, refuz să înţeleg cât de profundă e trădarea ei.

— Le-am spus celor de la FBI despre Sam. M-am gândit că asta o să v-ajute.

— De ce-ai făcut una ca asta? o întreb, încă nevenindu-mi să cred ce spune.

— Am făcut-o pentru Tata Louie. Înainte să moară, a simţit ce avea să se-ntâmple. M-a rugat cu limbă de moarte să-i promit că voi face orice pentru a vă proteja pe tine şi pe Sam. Nu voia ca familia să se despartă…

— Nu voia să-l lase pe Vern în seama ta, îi spun.

Dar asta n-are nicio relevanţă. Nu poate fi adevărat ce tocmai mi-a spus despre Sam. Dă Doamne să nu fie adevărat!

— Îmi pare rău, Pearl, îmi pare atât de rău!

După ce spune asta, începe să-şi turuie toată povestea.

— Câteodată, agentul Sanders mă mai conducea acasă de la slujbă. Mă-ntreba despre Joy şi voia să afle mai multe lucruri despre tine şi despre Sam. Mi-a zis că asta e şansa voastră de-a obţine amnistie. Mi-a zis că dacă-i spun adevărul despre Sam, că e fiu în acte, o să ne-ajute să obţinem cetăţenia şi pentru el, şi pentru tine. M-am gândit că dacă-i dovedesc agentului Sanders că sunt un bun cetăţean american, atunci o să se convingă că şi voi sunteţi la fel. Nu-nţelegi? Trebuia s-o protejez pe Joy, dar în acelaşi timp mi-era frică să nu te pierd pe tine, sora mea, singura persoană din viaţa mea care mă iubeşte aşa cum sunt, care mi-a fost mereu aproape şi care a avut întotdeauna grijă de mine. Dacă făceaţi cum v-am îndemnat eu, dacă angajaţi un avocat şi mărturiseaţi, atunci puteaţi deveni cetăţeni. Nu v-ar mai fi fost frică niciodată şi mie nu mi-ar mai fi fost niciodată teamă c-o să vă pierd. Dar tu şi Sam aţi continuat să minţiţi. Nici prin cap nu mi-a trecut că Sam o să se spânzure.

Mi-am iubit sora din momentul în care-a venit pe lume, dar de prea multă vreme sunt doar un amărât de satelit care gravitează în jurul planetei fascinante care e ea. Acum mă rotesc vijelios cât mai departe de ea, căci furia

acumulată o viaţă-ntreagă e pe punctul de a da pe dinafară. Sora mea, proasta, proasta de soră-mea.

— Să pleci de-aici!

Se uită lung la mine, ca o Oaie ce este, plină de sine şi incapabilă să înţeleagă.

— Dar aici locuiesc, Pearl. Unde vrei să mă duc?

— Ieşi afară! urlu eu.

— Nu!

E unul dintre puţinele momente din viaţa noastră în care May nu ascultă ce-i spun şi mă-nfruntă. Apoi îmi repetă cu voce joasă, ca un scrâşnet:

— Nu. Ascultă-mă şi pe mine măcar o dată. Amnistia era o soluţie. Era un lucru pe care l-am făcut pentru siguranţa noastră.

Dau din cap şi refuz s-ascult ce zice.

— Mi-ai distrus viaţa.

— Nu, Sam şi-a distrus viaţa.

— Aşa eşti tu, May, mereu dai vina pe alţii.

— N-aş fi vorbit cu agentul Sanders dac-aş fi ştiut că o să vă pun în pericol pe tine şi pe Sam. Nu-mi vine să cred că poţi să spui aşa ceva despre mine.

Se pare că devine din ce în ce mai puternică, aşa cum stă în picioare, în cămaşa ei de satin verde.

— Agentul Sanders şi celălalt agent v-au oferit toate şansele posibile…

— Dacă pentru tine intimidarea înseamnă o şansă.

— Sam era fiu în acte, continuă May. A venit aici ilegal. Toată viaţa o să mă-nvinuiesc de sinuciderea lui, dar asta nu schimbă faptul că ceea ce am făcut a fost pentru binele vostru şi al familiei. Nu trebuia decât să spuneţi adevărul…

— Nu te-ai gândit ce consecinţe ar fi avut lucrul ăsta?

— Normal că m-am gândit! Îţi spun încă o dată: agentul Sanders a zis că dacă tu şi Sam o să mărturisiţi, o să primiţi amnistie. *Amnistie!* Actele voastre ar fi fost ştampilate, aţi fi devenit cetăţeni pe cale legală şi cu asta s-ar fi terminat toată povestea. Însă, nu, tu şi Sam aţi fost încăpăţânaţi ca

nişte catâri, aţi fost prea chinezi şi prea ignoranţi ca să deveniţi americani.

— Bun, deci acum eu sunt de vină pentru tot ce s-a-ntâmplat?

— Nu asta am vrut să spun, Pearl.

Dar tocmai ce-a zis-o! Sunt atât de furioasă, încât nu mai gândesc limpede.

— Vreau să te muţi din casa mea, îi cer, clocotind de mânie. Nu vreau să te mai văd niciodată! Niciodată!

— Mereu ai dat vina pe mine. Vocea ei e calmă, *calmă.*

— Pentru că toate lucrurile rele care mi s-au întâmplat, s-au întâmplat *din cauza ta.*

Sora mea mă fixează cu privirea, aşteptând, ca şi cum ar fi pregătită să asculte tot ce-i voi spune. Dacă asta vrea.

— *Baba* te-a iubit mai mult pe tine, îi spun. Voia să stea mereu lângă tine. Mama te iubea atât de mult, încât eram nevoită să stau pe partea cealaltă a mesei, ca ea să-şi poată privi nestingherită odorul de fată frumoasă şi nu pe fiica cea urâtă, cu faţa roşie de ţărancă.

— Tu mereu ai fost bolnavă de invidie, izbucneşte sora mea, ca şi cum toate reproşurile mele ar fi nefondate. Mereu ai fost geloasă şi invidioasă pe mine, dar pe tine te preţuiau mama şi *baba*. Cine pe cine iubea mai mult? Îţi zic eu. Lui *baba* îi plăcea să te privească pe tine. Mama voia să stea lângă tine la masă. Voi trei vorbeaţi întotdeauna în Sze Yup între voi. Aveaţi limba voastră secretă. Eu eram lăsată mereu deoparte.

Auzind aceste lucruri, mă blochez pentru câteva clipe. Am crezut tot timpul că îmi vorbeau în Sze Yup ca să nu audă May cutare sau cutare lucru rău, dar dacă era de fapt un gest de iubire, un fel de a-mi arăta că sunt specială?

— Nu! îi spun ei, dar îmi spun şi mie în acelaşi timp. N-a fost deloc aşa!

— Lui *baba* îi păsa de tine, de-aia te critica. Mama te iubea atât de tare, încât ţi-a cumpărat cremă cu perle. Mie nu mi-a dat niciodată nimic de valoare – nici cremă cu perle, nici brăţara ei de jad. Pe tine te-au trimis la facultate.

Pe mine nici nu m-au întrebat dacă vreau. Şi dacă te-ai dus, la ce ţi-a folosit? Uită-te la prietena ta, Violet. Ea a făcut ceva cu facultatea, tu ce-ai făcut? Nimic. Toată lumea vrea să ajungă în America pentru oportunităţile de-aici. Ţi s-au oferit multe şanse, dar tu n-ai profitat de niciuna. Ai preferat să fii o victimă, o *fu yen*. Dar ce contează pe cine au iubit mai mult mama şi *baba* sau dacă eu am avut sau nu aceleaşi oportunităţi pe care le-ai avut tu? Acum ei sunt morţi şi a trecut mult timp de-atunci.

Pentru mine nu sunt morţi şi ştiu că nici pentru May. Rivalitatea noastră pentru dragostea părinţilor s-a repetat în lupta pe care o ducem pentru a o câştiga pe Joy. Acum, după o viaţă petrecută împreună, ne dăm pe faţă adevăratele sentimente. Sunetele dialectului Wu se ridică şi coboară, ascuţite, caustice şi pline de reproş, căci ne aruncăm una alteia în faţă tot răul pe care l-am ţinut în noi şi ne învinuim reciproc de fiecare nenorocire şi impas prin care-am trecut. Eu n-am uitat de moartea lui Sam şi ştiu că nici ea n-a uitat, dar niciuna nu se poate abţine. Poate că-i mai simplu să ne certăm din cauza nedreptăţilor pe care fiecare le-am ţinut în noi ani întregi, decât să revenim la trădarea lui May şi sinuciderea lui Sam.

— Mama ştia că eşti gravidă? o întreb, dând glas unei bănuieli pe care-am ţinut-o multă vreme în mine. Te iubea. M-a pus să-i promit că voi avea grijă de tine, de *moy moy* a mea, de surioara mea mai mică. Şi am avut. Te-am dus pe Angel Island, unde am suportat atâtea umilinţe. Şi de-atunci stau închisă în Cartierul ăsta Chinezesc şi am grijă de Vern şi trebăluiesc prin casă, în timp ce tu îţi petreci timpul la *Haolaiwu*, te duci la petreceri şi te distrezi şi faci ce-oi face cu toţi bărbaţii ăia.

Apoi, pentru că fierb de mânie şi sufăr cumplit, îi spun un lucru pe care-l voi regreta tot restul vieţii mele, însă e un lucru plin de atâta adevăr, încât pur şi simplu îmi zboară de pe buze.

— A trebuit să am grijă de fiică-ta şi în clipele în care propriul meu copil a murit.

— Mereu mi-ai reproşat că trebuie să ai grijă de Joy, dar în acelaşi timp ai făcut tot ce ţi-a stat în putinţă s-o ţii cât mai departe de mine. Când era mică, o lăsai în casă cu Sam când te invitam la plimbare…

— Nu ăsta era motivul. (Să fi fost ăsta motivul?)

— Pe urmă ai dat vina pe mine şi pe ceilalţi că trebuie să stai acasă s-o creşti. Dar când ne ofeream să stăm cu ea, ne refuzai.

— Nu-i adevărat. Te-am lăsat s-o iei pe platourile de filmare…

— Şi mai încolo nici bucuria asta nu mi-ai mai lăsat-o, îmi zice ea cu tristeţe. Eu o iubeam, însă pentru tine era doar o povară. Tu ai o fiică acum. Eu nu am nimic. I-am pierdut pe toţi – pe mama, pe tata, pe fetiţa mea…

— Iar eu m-am lăsat violată de o duzină de bărbaţi, doar ca să te apăr pe tine!

Sora mea dă din cap, ca şi cum s-ar fi aşteptat să zic asta din moment în moment.

— Iarăşi aduci vorba de sacrificiul *ăla*. Iarăşi? Trage aer în piept. Văd cum se străduieşte să se calmeze. Eşti supărată. Înţeleg asta. Dar nimic din toate astea nu are legătură cu ce i s-a întâmplat lui Sam.

— Ba bineînţeles că are! *Tot* ce-a fost între noi are legătură şi cu copilul tău din flori, şi cu ce mi-au făcut oamenii-maimuţă.

Muşchii gâtului lui May încep să se încordeze şi acum spumegă şi ea de furie, cu aceeaşi intensitate ca mine.

— Dacă vrei într-adevăr să discutăm despre noaptea aia, fie! Am aşteptat mulţi ani să facem asta. Nimeni nu ţi-a cerut să te duci acolo. Mama ţi-a spus foarte clar să rămâi lângă mine. Voia ca tu să fii în siguranţă. Cu tine a vorbit în Sze Yup atunci, şoptindu-ţi cât de mult te iubeşte, aşa cum făcea mereu, ca eu să nu înţeleg ce zice. Dar am înţeles prea bine că pe tine te-a iubit mai mult şi de-aia ţi-a spus ţie cuvintele alea, şi nu mie.

— Transformi adevărul, cum faci tu mereu, dar să ştii că nu merge. Mama te-a iubit atât de mult, încât a dat piept

singură cu bărbaţii ăia. Nu puteam s-o las să facă asta. Trebuia să-i sar în ajutor. Trebuia să te salvez. În timp ce vorbesc, îmi trec prin faţa ochilor imaginile din noaptea aceea. Oriunde ar fi mama acum, oare ştie cât de mult m-am sacrificat pentru sora mea? Oare m-a iubit? Sau în ultimele clipe de viaţă am dezamăgit-o pentru ultima oară? Dar n-am timp de pierdut cu întrebările astea, căci soră-mea stă în faţa mea, cu mâinile-n şold, iar chipul ei frumos e schimonosit de mânie.

— E vorba de-o singură noapte. O singură noapte din viaţa noastră! De câte ori te-ai folosit de scuza asta, Pearl? De câte ori ai folosit-o pentru a ridica un zid între tine şi Sam, între tine şi Joy? Când ţi-ai pierdut cunoştinţa şi te mai trezeai din când în când, mi-ai spus nişte lucruri pe care e limpede că nu ţi le mai aduci aminte acum. Mi-ai spus că mama a gemut de durere când te-a văzut intrând în camera în care erau soldaţii. Mi-ai spus c-ai crezut că s-a supărat fiindcă n-ai rămas să mă protejezi. Cred că te-ai înşelat. Cred că i-ai sfâşiat inima pentru că nu te-ai protejat pe tine. Eşti mamă, acum. Ştii că am dreptate.

Vorbele ei mă dor, ca şi cum m-ar fi plesnit cineva peste faţă. May are dreptate. Dacă Joy şi cu mine am fi în aceeaşi situaţie…

— Tu crezi c-ai fost curajoasă şi că te-ai sacrificat, continuă May. Nu se simte nici urmă de condamnare sau de sarcasm în vocea ei, doar o durere continuă, ca şi cum ea ar fi cea care-a suferit. Dar, de fapt, tu ai fost laşa: ţi-a fost frică, ai fost slabă şi nesigură toţi anii ăştia. Nici măcar o dată nu m-ai întrebat ce altceva s-a mai întâmplat în colibă în noaptea aia. Nu te-ai gândit niciodată să mă-ntrebi cum a fost s-o ţin pe mama în braţe şi s-o văd murind. Ţi-a trecut măcar o dată prin cap să mă întrebi unde, cum şi dacă am îngropat-o? Cine crezi că s-a-ngrijit de asta? Cine crezi că te-a scos din coliba aia, când cel mai înţelept ar fi fost să te las în urmă, să mori?

Nu-mi plac întrebările ei. Răspunsurile care mi se perindă prin minte sunt şi mai neplăcute.

— Aveam optsprezece ani, continuă May. Eram gravidă şi cuprinsă de groază. Dar te-am împins cu roaba aia. Te-am dus la spital. Ţi-am salvat viaţa, Pearl, iar tu, chiar şi după atâta amar de vreme, încă porţi în suflet resentimentele şi frica şi reproşurile la adresa mea. Ai impresia că ai făcut un sacrificiu atât de mare pentru că ai avut grijă de mine, dar sacrificiile pe care le-ai făcut nu sunt decât scuze acum. Eu sunt cea care s-a sacrificat pentru a avea grijă de tine.

— Minţi.

— Mint, oare?

Face o mică pauză, apoi spune:

— Te-ai gândit măcar o dată la viaţa mea de-aici? Cum e să-ţi vezi fiica zi de zi, dar să fii mereu ţinută la distanţă? Cum e să faci chestia aia dintre soţ şi soţie cu Vern? Ia gândeşte-te la lucrurile astea, Pearl. El n-a putut niciodată să-mi fie un soţ adevărat.

— Ce vrei să spui?

— Că n-am fi ajuns aici, în locul ăsta care se pare că ţi-a adus atâta suferinţă, dacă n-ai fi fost tu.

În timp ce mânia i se stinge în voce, cuvintele ei sapă adânc în mine, tulburându-mi sângele şi măcinându-mi oasele.

— Ai lăsat o singură noapte, noaptea aia îngrozitoare şi tragică, să te fugărească întruna. Şi ai tot fugit. Iar eu, pentru că sunt *moy moy* a ta, te-am urmat. Pentru că te iubesc şi pentru că ştiam că eşti distrusă pentru totdeauna şi că n-o să mai poţi să vezi frumuseţea şi norocul din viaţa ta.

Închid ochii, încercând să-mi păstrez echilibrul. Nu mai vreau să-i aud glasul. Nu vreau s-o mai văd niciodată în faţa ochilor.

— Nu vrei să pleci odată? o implor.

Dar ea continuă să mă rănească.

— Răspunde-mi sincer, acum. Am mai fi în America dacă n-ai fi fost tu?

Întrebarea mă sfâşie ca un cuţit ascuţit, pentru că mare parte din ceea ce spune e adevărat. Însă n-am uitat că l-a

împins pe Sam să comită acel lucru îngrozitor, sunt încă plină de durere şi de mânie, aşa că îi răspund în cel mai crud fel posibil:

— Normal că da. N-am mai fi aici, în America dacă nu te-ai fi culcat cu un băiat care nici măcar nume n-are! Dacă nu m-ai fi obligat să iau copilul…

— Are nume, îmi zice May, iar vocea ei are ceva din moliciunea norilor. Îl cheamă Z.G.

Credeam că am primit cele mai dure lovituri şi că am supravieţuit. M-am înşelat.

— Cum ai putut? Cum ai putut să mă răneşti aşa? Doar ştiai cât îl iubesc pe Z.G.!

— Da, ştiam, recunoaşte ea. Lui Z.G. i se părea amuzant cum te holbai la el în timpul şedinţelor, cum te milogeai de el, dar mie mi se rupea sufletul de mila ta.

Mă dau înapoi, clătinându-mă. Trădare după trădare.

— Asta e încă o minciună de-a ta.

— Serios? Joy şi-a dat seama: cine avea faţa rumenă ca de ţărăncuţă pe coperta revistei *China Reconstructs* şi cine avea chipul pictat cu iubire?

Ascultând-o, îmi vin în minte imagini din trecut: May cu capul pe pieptul lui Z.G. în timpul unui dans, Z.G. pictându-i până şi ultima şuviţă de păr, Z.G. înconjurându-i trupul gol cu flori de bujor.

— Iartă-mă, îmi spune. Am fost crudă cu tine. Ştiu că l-ai păstrat în suflet toţi anii ăştia, dar n-a fost decât o pasiune adolescentină de demult. Nu-nţelegi? Eu şi Z.G.. Glasul i se frânge. Tu ai avut o viaţă întreagă alături de Sam. Eu şi Z.G. nu am avut decât câteva săptămâni.

— De ce nu mi-ai spus?

— Ştiam că eşti îndrăgostită de el. De-asta nu ţi-am spus nimic. Nu voiam să te fac să suferi.

Acum înţeleg pe cine am avut în faţa ochilor în ultimii douăzeci de ani.

— Z.G. e tatăl lui Joy.

— Cine-i Z.G.?

E singura voce pe care nici eu, nici sora mea nu ne-am fi dorit s-o auzim. Mă întorc şi o văd pe Joy, care stă în pragul uşii de la bucătărie. Ochii îi sunt ca nişte pietricele negre pe fundul unui bol cu narcise. Privirea ei – rece, lipsită de expresie şi necruţătoare – îmi spune că a auzit mai mult decât trebuia din conversaţia noastră. Moartea lui Sam m-a zdruncinat adânc, la fel şi felul în care sora mea mi-a povestit vieţile noastre, dar când îmi dau seama că fiica mea a auzit totul, simt cum mă cuprinde cu adevărat teroarea.

— Cine-i Z.G.? întreabă ea din nou.

— E tatăl tău adevărat, îi răspunde May, iar glasul ei e blând şi plin de iubire. Iar eu sunt mama ta adevărată.

Stăm toate trei în mijlocul sufrageriei, încremenite, ca nişte statui. Mă văd pe mine şi pe May prin ochii lui Joy. O mamă care a-ncercat să-şi înveţe fiica să fie respectuoasă, aşa cum sunt chinezii, şi isteaţă, aşa cum sunt americanii, îmbrăcată într-o cămaşă de noapte veche, cu faţa roşie de atâta plâns, supărare şi mânie. Şi o altă mamă, care şi-a răsfăţat fiica cu nenumărate cadouri şi a introdus-o în lumea strălucitoare şi plină de bani de la *Haolaiwu* şi care arată splendid şi elegant. Eliberată de zeci de ani de secrete, May pare să-şi fi găsit liniştea, în ciuda celor întâmplate în seara asta. Eu şi sora mea ne-am certat în legătură cu perechi de pantofi, în legătură cu cine a avut o viaţă mai bună, cu cine e cea mai deşteaptă şi cea mai frumoasă, dar de data asta nu am nicio şansă în faţa ei. Ştiu cine va câştiga. De-atâta vreme îmi tot pun întrebări cu privire la destinul meu. N-a fost de-ajuns că mi-am pierdut copilaşul şi bărbatul. Acum mi se rostogolesc pe obraji lacrimile suferinţei provocate de cea mai mare pierdere din viaţa mea.

Când vom avea părul alb

Mă-ntind în pat. În piept, acolo unde-ar fi trebuit să-mi fie inima, nu mai am decât un gol imens. Distrusă, aşa mă simt. Le aud pe May şi pe Joy şuşotind. Mai târziu, aud voci ridicate şi uşi trântite, dar nu ies să mă lupt pentru fiica mea. Nu mai am în mine nicio dorinţă de a lupta. Poate că n-am avut niciodată. Poate că May are dreptate. Sunt slabă. Poate că mereu mi-a fost frică, mereu am fost o victimă, o *fu yen*. Am crescut în aceeaşi casă cu May, am avut aceiaşi părinţi şi totuşi sora mea a fost mereu în stare să aibă grijă de ea. A profitat de toate ocaziile: de bunăvoinţa mea când am acceptat s-o iau pe Joy, de oferta lui Tom Gubbins pe care a transformat-o într-o afacere, de ieşirile în oraş şi de toate distracţiile, în timp ce eu am acceptat toate relele, punându-le pe seama sorţii nefericite.

Şi mai târziu în noapte, aud apa curgând la robinetul de la baie şi cum cineva trage apa la toaletă. O aud pe Joy trăgând şi închizând sertarele ei de la şifonierul cu rufărie. În timp ce peste casă se lasă tăcerea, mintea mea se-ndreaptă spre locuri întunecoase şi adânci. Sora mea m-a făcut să văd lucrurile într-o cu totul altă lumină, dar nimic din toate astea nu schimbă felul în care a murit Sam. N-am s-o pot ierta niciodată pentru asta! În afara faptului că... în afara faptului că poate avea dreptate legat de amnistie. Poate că refuzul de a ne autodenunţa a fost o greşeală teribilă şi că de aici s-a ajuns la tragedia îngrozitoare a lui Sam. Dar de ce nu ne-a spus May că vrea să ne dea în vileag, pentru binele nostru? Ştiu prea bine răspunsul la această întrebare: şi mie, şi lui Sam ne-a fost întotdeauna teamă de tot ce era nou. Ne-a fost teamă să ne lăsăm familia şi să ne clădim o viaţă pentru noi doi, ne-a fost teamă să părăsim Cartierul Chinezesc, ne-a fost teamă s-o lăsăm pe fiica noastră să devină ceea ce spuneam că vrem să devină: o americancă. Chiar dacă May ar fi încercat să ne spună, tot n-am fi ascultat-o.

Ştiu că printre defectele mele de Dragon se află încăpăţânarea şi orgoliul. Scoate o femeie-Dragon din sărite, şi-ţi va cădea cerul în cap. Într-adevăr, în seara asta cerul s-a prăbuşit, dar trebuie să îi spun lui Joy că ea este şi va rămâne mereu fiica mea şi că, indiferent de ce simte faţă de mine, Sam sau mătuşa ei, eu o voi iubi întotdeauna. O voi face să înţeleagă cât de mult am iubit-o şi am protejat-o şi cât de mândră sunt de ea acum, când începe o viaţă nouă. Am zece mii de speranţe că mă va ierta. Cât despre May, nu ştiu dacă voi găsi o cale de-a o ierta şi nici nu ştiu dacă vreau cu adevărat. Nu ştiu dacă mai vreau să am de-a face cu ea vreodată, dar am de gând să îi dau şansa să-mi explice din nou totul, de la capăt.

Ar trebui să mă duc chiar acum pe verandă, să le trezesc din somn, dar e târziu şi la ele e linişte, iar în noaptea asta îngrozitoare s-au întâmplat mult prea multe lucruri.

— Trezeşte-te! Trezeşte-te! Joy a fugit de-acasă!

Deschid ochii şi o văd pe sora mea, care mă scuturã cu putere, ca să mă trezesc. Pare înnebunită. Mă ridic şi simt cum un fior de frică îmi trece prin tot corpul.

— Ce s-a-ntâmplat?

— Joy! A fugit de-acasă!

Sar imediat în picioare şi mă reped pe verandă. Amândouă paturile arată ca şi cum s-ar fi dormit în ele. Trag aer în piept şi încerc să mă liniştesc.

— Poate a ieşit la o plimbare. Poate s-a dus la cimitir.

May dă din cap că nu. Apoi îşi pleacă privirea spre o foaie de hârtie pe care o ţine în mână.

— Am găsit asta pe patul ei, când m-am trezit.

May netezeşte hârtia şi mi-o întinde. Încep să citesc.

Mamă,

Nu mai ştiu cine sunt. Nu mai înţeleg ţara asta. Urăsc faptul că ea l-a ucis pe tata. Ştiu că vei crede că sunt confuză şi prostuţă. Poate că sunt, dar trebuie să găsesc

nişte răspunsuri. Poate că, până la urmă, China chiar este ţara mea, mamă. După tot ce mi-a povestit mătuşica May aseară, cred că trebuie să-l cunosc pe tatăl meu adevărat. Să nu-ţi faci griji pentru mine, mamă. Îmi pun mari speranţe în China şi în tot ce face Mao pentru ţară.

Joy

Trag aer în piept şi bătăile inimii mi se mai domolesc. Ştiu că ce-a scris Joy nu poate fi adevărat. Ea e Tigru. Stă în firea ei să biciuie şi să scoată scântei şi exact asta a făcut în biletul ăsta, dar nu cred că e posibil să fi făcut ce-a scris. Cu toate astea, May pare să creadă că e adevărat.

— Chiar crezi că a fugit? întreabă May când ridic ochii din scrisoare.

— Eu nu-mi fac griji şi nici tu n-ar trebui să-ţi faci.

Mă enervează May. A început ziua cu altă dramă, când eu speram că vom discuta totul, însă îi ating braţul încercând s-o liniştesc, ca să n-o luăm de la capăt cu certurile.

— Joy era foarte supărată aseară. Toate suntem supărate. S-o fi dus la familia Yee să vorbească cu Hazel. Pun pariu c-o să vină acasă la micul dejun.

— Pearl. Sora mea înghite în sec şi trage aer în piept înainte să vorbească mai departe. Aseară Joy m-a întrebat despre Z.G. şi i-am spus că probabil locuieşte încă în Shanghai, dat fiind că pe copertele revistelor apare mereu un element caracteristic al oraşului. Sunt aproape sigură că acolo s-a dus.

Resping ideea printr-un gest al mâinii.

— N-o să se ducă ea în China să-l caute pe Z.G. Doar n-o să se urce-n avion şi-o să zboare spre Shanghai. Îi enumăr motivele pe degete, în speranţa că raţionamentul acesta îi va anula grijile lui May. Mao a venit la putere acum opt ani. China e închisă pentru occidentali. Statele Unite nu au relaţii diplomatice…

— Ar putea să ia un avion spre Hong Kong, mă întrerupe May şovăitoare. E colonie britanică. De acolo ar putea să

ajungă pe jos în China, aşa cum făceau oamenii pe care îi plătea Tata Louie să le ducă banii de ceai rudelor din satul Wah Hong.

— Nici măcar să nu te gândeşti la asta. Joy nu e comunistă. Tot ce-a spus au fost numai vorbe goale, atât.

May face semn spre bilet.

— Vrea să-şi cunoască tatăl adevărat.

Nu pot să cred ce-mi spune sora mea.

— Joy n-are paşaport.

— Ba da, are. Nu-ţi aminteşti? Tipul ăla, Joe, a ajutat-o să-şi facă unul.

Mi se înmoaie picioarele. May mă sprijină şi mă ajută să merg până la pat. Mă aşez şi încep să plâng.

— Asta îmi mai lipsea! După tot ce i s-a-ntâmplat lui Sam!

May încearcă să-mi aline durerea, dar sunt de neconsolat. Nu trece mult, şi-ncep să mă simt vinovată.

— N-a plecat doar ca să-şi găsească tatăl. Am o voce spartă. Întregul ei univers a fost distrus. Tot ce credea că e adevărat e fals. A fugit de noi. De mama ei adevărată şi… de mine.

— Nu spune asta. Tu eşti mama ei adevărată. Citeşte din nou scrisoarea. Mie mi-a zis mătuşică, iar ţie, mamă. E fiica ta, nu a mea.

Inima stă să-mi plesnească de durere şi de frică, dar mă agăţ cu disperare de un singur cuvânt: *mamă*.

May îmi şterge lacrimile de pe obraji.

— E fetiţa *ta*, îmi repetă ea. Nu mai plânge acum. Trebuie să ne gândim ce-avem de făcut.

May are dreptate. Trebuie să-mi stăpânesc emoţiile şi trebuie să găsesc o cale de a-mi împiedica fiica să facă o greşeală îngrozitoare.

— Joy ar avea nevoie de foarte mulţi bani dacă vrea s-ajungă în China, gândesc eu cu voce tare.

May pare să înţeleagă unde bat. Ea a fost mereu modernă şi şi-a ţinut banii la bancă, dar eu şi Sam am urmat obiceiul lui Tata Louie şi am ţinut banii în casă. Ne

repezim la bucătărie şi căutăm sub chiuvetă, în cutia de cafea în care ne ţineam economiile. E goală. Joy a luat banii din ea, dar nu-mi pierd speranţa.

— Când crezi c-a plecat? o întreb pe May. Voi două aţi stat de vorbă până târziu…

— De ce n-am auzit când s-a trezit? De ce n-am auzit-o făcându-şi bagajele?

Şi eu îmi reproşez aceleaşi lucruri, iar o parte din mine e încă confuză şi furioasă cu privire la lucrurile aflate aseară, dar îi spun:

— N-avem timp să ne facem asemenea griji acum. Trebuie să ne concentrăm asupra lui Joy. N-avea cum s-ajungă foarte departe. Mai putem s-o găsim.

— Da, normal. Hai să ne-mbrăcăm. Mergem cu două maşini.

— Şi pe Vern cui îl lăsăm? Chiar şi în clipele astea, când sunt moartă de spaimă, nu pot să uit de responsabilităţile mele.

— Du-te tu cu maşina până la Union Station şi vezi dacă o găseşti acolo. Eu o să-l culc pe Vern şi pe urmă dau o fugă până la autogară.

Dar n-o găsim pe Joy nici la gară, nici la autogară. Mă-ntâlnesc cu May acasă. Tot nu ştim unde-a plecat Joy. E greu de crezut că încearcă într-adevăr să ajungă în China, dar trebuie să luăm în calcul orice posibilitate, dacă vrem să mai avem vreo şansă de-a o opri. Facem alt plan. Eu mă duc la aeroport, iar May rămâne acasă şi dă telefoane: la familia Yee, să afle dacă Joy le-a spus ceva fetelor, la unchi, dacă cumva le-a cerut sfatul cum să ajungă în China continentală, şi la Washington, la Betsy şi tatăl ei, să afle dacă există vreo modalitate oficială prin care-o putem reţine pe Joy înainte să părăsească teritoriul ţării. N-o găsesc la aeroport, dar May obţine două informaţii îngrijorătoare. Întâi, Hazel Yee îi spune că dis-de-dimineaţă a primit un telefon de la Joy, care era la aeroport şi care i-a spus plângând că pleacă din ţară. Hazel n-a crezut-o şi n-a întrebat-o unde se duce. Apoi, May a aflat de la tatăl lui

Betsy că Joy poate să ceară şi să obţină viză pentru Hong Kong la aterizare.

Pentru că n-am băgat nimic în gură de azi-dimineaţă, May desface două conserve de supă Campbell cu fidea şi le pune la încălzit. Stau la masă şi mă uit la ea şi îmi fac griji pentru fiică-mea. Frumoasa, neastâmpărata mea de Joy a fugit ca din puşcă spre singurul loc unde n-ar trebui să se ducă: Republica Populară Chineză. Însă Joy habar n-are ce face, chiar dacă are impresia că ştie o groază despre China din filme, de la băiatul ăla, Joe, de la asociaţia aia tâmpită şi de la ce i-or mai fi băgat în cap profesorii ei de la Chicago. A luat hotărârea impulsiv, ca un Tigru, din mânie, din confuzie şi entuziasm nemeritat pentru acea ţară. A acţionat din cauza dezorientării şi tulburării sufleteşti de aseară. Aşa cum i-am spus lui May, cred că Joy a fugit spre China fugind, de fapt, de noi – cele două femei care au vrut s-o câştige din clipa în care s-a născut – şi dorind să-şi cunoască adevăratul tată. Dar Joy nu înţelege cât de traumatizantă, ca să nu zic periculoasă, va fi o posibilă întâlnire cu Z.G.

Dar aşa cum Joy nu poate să scape de firea ei, nici eu nu pot să scap de-a mea. Instinctele unei mame sunt foarte puternice. Mă gândesc la mama şi la tot ce-a făcut pentru a ne salva pe mine şi pe May de Banda Verde şi pentru a ne proteja de japonezi. Probabil că mama a suferit cumplit când a trebuit să-l lase pe tata în urmă, dar totuşi a făcut-o. Sigur era sugrumată de frică când a intrat în camera unde erau soldaţii, dar nici atunci n-a ezitat s-o facă. Fetiţa mea are nevoie de mine. Indiferent de cât de multe obstacole îmi vor sta în cale şi indiferent de riscuri, trebuie s-o găsesc. Trebuie să ştie că voi fi mereu alături de ea, necondiţionat, în orice situaţie.

Un mic surâs mi se iveşte pe buze când îmi dau seama că, pentru prima dată, faptul că nu sunt cetăţean american mă va ajuta. Nu am paşaport de Statele Unite. Am doar certificatul de identitate, care-mi va permite să plec dintr-o ţară care nu m-a vrut niciodată. Mai am nişte bani ascunşi

în căptuşeala unei pălării, dar nu sunt destui ca să ajung în China. Ar dura prea mult să vând restaurantul. Aş putea să mă duc la FBI, să mărturisesc totul, şi, pe lângă asta, să zic că sunt o comunistă înfocată, de cea mai joasă speţă, sperând că mă vor deporta…

May toarnă supa în trei castroane, cu care mergem în cameră la Vern. E palid şi dezorientat. Nici nu se uită la supă, ci mototoleşte între degete cearşaful.

— Unde-i Sam? Unde-i Joy?

— Îmi pare rău, Vern, Sam a murit, îi spune May pentru a douăzecea oară pe ziua de azi. Joy a fugit de-acasă. Înţelegi ce-ţi spun, Vern? Nu e acasă. A plecat în China.

— China e un loc rău.

— Ştiu, zice ea. Ştiu.

— Îl vreau pe Sam. O vreau pe Joy.

— Încearcă să mănânci nişte supă, îl îndeamnă May.

— Trebuie să mă duc după Joy, le spun eu. Poate am noroc şi-o găsesc în Hong Kong, dar, dacă trebuie, o să mă duc şi-n China după ea.

— China e un loc rău, repetă Vern. Acolo se moare.

Îmi pun castronul pe podea.

— May, ai putea să-mi împrumuţi nişte bani?

Nici nu stă pe gânduri.

— Normal, dar nu ştiu dacă am destui.

Bineînţeles că n-are, pentru că i-a risipit pe haine, bijuterii, distracţii şi o maşină la modă. Încerc să alung resentimentele, amintindu-mi că ne-a ajutat să cumpărăm casa şi să plătim pentru educaţia lui Joy.

— Am eu, zice Vern. Aduceţi-mi vaporaşele. Vreau multe vaporaşe.

Ne uităm una la alta, fără să pricepem nimic.

— Am nevoie de vaporaşe!

I-l întind pe primul care îmi vine la mână. Îl ia şi-l trânteşte de pământ. Prototipul se face bucăţi şi înăuntrul lui zărim un teanc de bancnote făcute sul şi legate cu un elastic.

— Sunt banii mei din economiile familiei, zice Vern. Mai vreau vaporaşe! Daţi-mi mai multe!

În curând, toţi trei distrugem colecţiile lui Vern de vaporaşe, avioane şi maşinuţe de curse. Ăla bătrânu' a fost urâcios şi avar, dar întotdeauna a fost drept cu toată lumea. Bineînţeles că i-a dat şi lui Vern o parte din economiile familiei, chiar şi după ce a căzut la pat. Dar noi nu l-am văzut cheltuind un bănuţ. Îmi amintesc doar de o singură dată: când ne-a dus pe mine, pe May, Sam şi Joy la plajă cu tramvaiul, la primul Crăciun petrecut de noi în Los Angeles.

Strângem sulurile de bani şi-i numărăm pe patul lui Vern. E mai mult decât îmi trebuie pentru biletul de avion şi chiar pentru şpăgile pe care va trebui să le dau la nevoie.

— Vin şi eu cu tine, zice May. Mereu ne-am descurcat mai bine când am fost împreună.

— Tu trebuie să rămâi aici. Trebuie să ai grijă de Vern, de restaurant, de casă şi de străbuni.

— Şi dacă o găseşti pe Joy, dar autorităţile nu te mai lasă să pleci? întreabă May.

Îşi face griji în legătură cu asta. La fel şi Vern. Cât despre mine, eu sunt moartă de frică. Ar fi prostesc din partea noastră să nu ne fie teamă. Îmi îngădui un zâmbet palid.

— Eşti sora mea şi eşti foarte isteaţă. Tu te vei ocupa de toate, de-aici.

O văd cum cade pe gânduri, cum îşi face o listă în minte.

— O să-i sun din nou pe Betsy şi pe tatăl ei, îmi zice. Şi o să-i scriu şi vicepreşedintelui Nixon. I-a mai ajutat şi pe alţii să ajungă în China, pe vremea când era senator. O să-l conving să ne-ajute şi pe noi.

Îmi spun în gând că nu va fi uşor, dar n-o repet cu voce tare. Nu sunt cetăţean american şi nu am paşaport pentru nicio ţară. Şi vorbim despre China Roşie. Totuşi, trebuie să cred că va face tot posibilul să ne scoată pe mine şi pe Joy din China, aşa cum a reuşit s-o facă în trecut.

— Mi-am petrecut primii douăzeci şi unu de ani în China şi ultimii douăzeci în Los Angeles, spun eu, iar vocea îmi e

la fel de nestrămutată ca şi hotărârea pe care am luat-o. Nu simt că mă duc acasă. Simt că îmi pierd căminul. Contez pe tine să te asiguri că eu şi Joy vom avea unde şi pentru ce să ne întoarcem.

A doua zi pun în bagaj certificatul de identitate pe care l-am primit pe Angel Island şi hainele de ţărancă pe care mi le-a cumpărat May ca să le port în afara Chinei. Iau cu mine câteva fotografii cu Sam, ca să-mi dea curaj şi poze cu Joy, pe care să le arăt oamenilor care-mi vor ieşi în cale. Mă duc la altarul familiei să-mi iau rămas bun de la Sam şi de la ceilalţi. Mi-aduc aminte de ceva ce mi-a spus May, cu mulţi ani în urmă: *Totul se întoarce întotdeauna de unde a pornit.* Acum, când pornesc într-o nouă călătorie, înţeleg în sfârşit ce-a vrut să spună cu asta: nu numai că greşelile se repetă, ci că mereu o să ni se dea şansa de a le repara. Acum douăzeci de ani, când am fugit din China, mi-am pierdut mama. Acum mă întorc în China ca mamă, ca să îndrept nişte lucruri, foarte multe lucruri. Deschid casetuţa în care Sam a pus săculeţul pe care mi l-a dăruit mama. În trecut m-a protejat peste tot în drumurile mele şi sper că săculeţul pe care i l-a dat May lui Joy înainte să plece la studii o protejează şi pe ea acum.

Îmi iau la revedere de la Băiatul-soţ şi îi mulţumesc. May mă conduce cu maşina la aeroport. În timp ce palmierii şi casele fug pe lângă mine, îmi recapitulez planul în minte: ajung în Hong Kong, mă-mbrac în haine de ţărancă şi trec graniţa. Mă duc mai întâi în satele natale ale familiilor Louie şi Chin – Joy ştie de ambele – să mă asigur că nu s-a dus acolo, chiar dacă inima mea de mamă îmi spune că n-o s-o găsesc în vreunul dintre ele. A plecat spre Shanghai ca să-şi găsească tatăl adevărat şi să afle mai multe despre mama şi mătuşa ei, iar eu o să fiu chiar în spatele ei. Bineînţeles că mă tem să nu fiu ucisă. Dar, mai presus de orice, mi-e teamă de lucrurile pe care le-am putea pierde în continuare.

Trag cu ochiul spre sora mea, care stă atât de fermă la volanul maşinii sale. Mi-aduc aminte de privirea asta a ei, o

are încă de când mergea de-a buşilea. Mi-aduc aminte că o avea în momentul în care a ascuns banii şi bijuteriile mamei pe barca aceea pescărească. Încă mai avem multe să ne spunem una alteia ca să îndreptăm răul făcut şi să ne împăcăm pe deplin. Sunt lucruri pentru care n-o s-o iert niciodată şi lucruri pentru care trebuie să-i cer eu iertare. Însă ştiu sigur că s-a înşelat amarnic cu privire la felul în care privesc eu America. Da, nu am actele de cetăţenie, dar, după atâţia ani, sunt americancă. Nu vreau să renunţ la statutul ăsta, după câte-am pătimit ca să mi-l câştig. Eu mi-am câştigat cetăţenia prin sacrificii. Am câştigat-o pentru Joy.

La aeroport, May mă conduce până la poartă. Când ajungem, îmi spune:

— Ştiu că nu ajung toate regretele din lume pentru ce s-a-ntâmplat cu Sam, dar te rog, vreau să ştii că tot ce-am făcut a fost pentru a vă ajuta pe amândoi.

Ne îmbrăţişăm, dar fără lacrimi. În ciuda lucrurilor urâte care-au fost spuse şi făcute, rămâne sora mea. Părinţii se prăpădesc, fiicele se fac mari şi se mărită, dar surorile rămân surori pe viaţă. E singura persoană care mi-a mai rămas pe lume şi cu care pot împărtăşi amintirile din copilărie, despre părinţii noştri, despre Shanghaiul nostru, despre străduinţele, tristeţile şi, da, chiar şi despre momentele de fericire şi triumf pe care le-am trăit împreună. Sora mea este singura persoană care mă cunoaşte cu adevărat, aşa cum şi eu o cunosc pe ea cu adevărat. Ultimul lucru pe care mi-l spune May este:

— Când vom avea părul alb, ne va rămâne iubirea de soră.

În timp ce o las în urmă şi mă urc în avion, mă gândesc dacă aş fi făcut ceva altfel. Îmi doresc să fi făcut totul altfel, dar ştiu că tot aici s-ar fi ajuns. Asta înseamnă soarta, de fapt. Dar dacă într-adevăr unele lucruri îţi sunt scrise-n frunte şi unii oameni sunt mai norocoşi decât alţii, atunci trebuie să cred că încă nu mi-am aflat soarta. Pentru că, într-un fel sau altul, o s-o găsesc pe Joy şi-o s-o aduc pe

fiica mea, pe fiica noastră, acasă, lângă mine şi lângă sora mea.

Mulţumiri

Fetele din Shanghai este un roman cu substrat istoric. Huang Cel Ciupit de Vărsat, Christine Sterling şi Tom Gubbins au existat cu adevărat. Însă Pearl, May şi restul personajelor sunt rod al ficţiunii, la fel ca subiectul romanului (familia Louie nu a deţinut Pagoda de Aur, standul de închiriat ricşe, restaurantul şi celelalte magazine, deşi numeroase familii au avut numeroase afaceri în Oraşul Chinezesc; nu May a cumpărat Compania de Costume Asiatice de la Tom Gubbins, ci familia Lee). Cu toate acestea, mulţi cititori vor recunoaşte în aceste pagini anumite detalii, experienţe şi anecdote. Pe parcursul ultimilor nouăsprezece ani – şi, probabil, pe parcursul întregii mele vieţi –, am avut marele noroc de a cunoaşte şi de a vorbi cu oameni care-au trăit în locurile despre care-am povestit în *Fetele din Shanghai* şi care-au trecut prin evenimentele descrise în roman. Pentru mulţi, întâlnirile noastre au fost o ocazie de a reînvia nenumărate amintiri frumoase, însă pentru câţiva dintre cei cu care am stat de vorbă relatarea a necesitat un curaj imens, pentru că oamenii încă nu s-au împăcat cu nenorocirile prin care-au trecut în China pe timpul războiului, pentru că le era încă ruşine de umilinţele suferite pe Angel Island sau generate de Programul de Mărturisire sau de sărăcia lucie şi viaţa dură pe care-au dus-o în Cartierul Chinezesc din Los Angeles. Unele persoane au cerut să le fie păstrat anonimatul. Acestora şi tuturor celor care m-au ajutat, le spun că romanul n-ar fi prins viaţă fără poveştile şi iubirea de adevăr pe care mi le-au împărtăşit.

Îi mulţumesc mult lui Michael Woo pentru că mi-a oferit o copie a manuscrisului amintirilor mamei sale, Beth Woo, în

care aceasta povesteşte cum le-a predat limba engleză soldaţilor japonezi, cum aceştia i-au expus termenii încheierii unei căsătorii, cum a fugit din China într-o barcă pescărească şi s-a stabilit în Hong Kong pe timpul războiului. Îi mulţumesc soţului lui Beth, Wilbur Woo, care a fost despărţit de soţia sa aici, în Los Angeles, şi care mi-a povestit multe întâmplări de pe vremea aceea şi mi-a făcut cunoştinţă cu Jack Lee, care mi-a spus despre agentul FBI ce umbla în susul şi-n josul Cartierului Chinezesc pe vremea Programului de Mărturisire. Îi mulţumesc lui Phil Young, care mi-a făcut cunoştinţă cu mama lui, Monica Young, ale cărei amintiri de copil orfan, trimis înapoi în China în timpul Războiului Sino-Japonez, au fost inestimabile pentru mine. De asemenea, ea mi-a împrumutat un exemplar din *Am fugit din Hong Kong,* amintirile lui Alice Lan şi Betty Hu, în care cele două misionare descriu acel amestec de cremă grasă şi cacao cu care şi-au mânjit feţele încercând să scape de japonezi.

Le mulţumesc lui Ruby Ling Louie şi lui Marian Leng, ale căror familii au avut afaceri în Cartierul Chinezesc, pentru că mi-au pus la dispoziţie hărţi, fotografii, broşuri şi alte materiale, inclusiv diapozitivele excelente ale lui Paul Louie, care prezintă Oraşul Chinezesc. Îi sunt şi mai recunoscătoare lui Marian pentru discuţia pe care a purtat-o cu mine în legătură cu diferenţa dintre *fu yen* şi *yen fu.* Alte câteva nume de persoane care şi-au rupt din timpul lor pentru mine şi mi-au împărtăşit poveştile lor ar fi Dr. Wing şi Joyce Mar, Gloria Yuen, Mason Fong şi Akuen Fong. Ruth Shannon mi-a îngăduit să folosesc în carte numele iubitului ei soţ (per ansamblu, Edfred al meu e foarte diferit de soţul lui Ruth, dar amândoi au o inimă de aur). Eleanor Wong Telemaque şi Mary Yee mi-au povestit experienţele prin care-au trecut familiile lor în timpul Programului de Mărturisire.

De asemenea, m-am inspirat din interviurile pe care le-am făcut cu mulţi ani în urmă, când mă documentam pentru *La Muntele de Aur.* Două surori, Mary şi Dill Louie,

care s-au stins amândouă din viaţă, au depănat amintiri despre chinezii de la Hollywood. Jennie Lee mi-a povestit despre anii în care soţul ei a lucrat pentru Tom Gubbins şi cum era să fii proprietarul Companiei de Costume Asiatice, după război. Doresc încă o dată să îmi exprim recunoştinţa faţă de Arhivele Naţionale din San Bruno. Scenele audierilor din *Fetele din Shanghai* sunt preluate aproape cuvânt cu cuvânt din ancheta făcută asupra doamnei Fong Lai (Jung-shee), soţia unui partener de afaceri în acte al stră-străbunicului meu, şi din stenogramele audierilor prin care au trecut stră-străbunicul meu, Fong See, şi fratele lui, Fong Yun.

Îi sunt profund recunoscătoare lui Yvonne Chang, de la Chinese Historical Society of Southern California (CHS SE), pentru că mi-a acordat acces la transcrierea înregistrărilor aferente unui proiect de istorie orală despre Cartierul Chinezesc din Los Angeles, făcute între anii 1978-1980. Câţiva dintre cei care au participat la interviurile acestea nu mai sunt în acum viaţă, dar poveştile lor au fost înregistrate şi păstrate. CHSSC colaborează în prezent cu Organizaţia de Tineret a Cartierului Chinezesc din Los Angeles pentru un proiect de cercetare despre comunitatea Cartierului Chinezesc, axat pe amintiri din trecut, un fel de istorie orală filmată, care are ca punct de interes anii ’30 şi ’40. Aş vrea să le mulţumesc celor de la CHSSC şi lui Will Gow, directorul proiectului, pentru că m-au lăsat să „trag cu ochiul” la aceste transcrieri. Publicaţiile CHSSC – *Linking Our Lives*[93], *Bridging the Centuries*[94] şi *Duty and Honor*[95] – au avut o contribuţie însemnată la conturarea epocii şi locurilor descrise în romanul meu. Suellen Cheng, de la Chinese-American Museum şi El Pueblo de Los Angeles Historical Monument, mi-au oferit încurajări, sfaturi şi noi viziuni.

[93] *Vieţi interconectate.*
[94] *Un pod peste secole.*
[95] *Datorie şi onoare.*

Pentru că nu sunt nici istoric, nici profesor universitar, m-am bazat pe relatările lui Jack Chen, Iris Chang, Ronald Takaki, Peter Kwong, Dusanka Miscevic şi Icy Smith. Documentarul lui Amy Chen, *The Chinatown Files,* m-a ajutat să descriu amărăciunea omniprezentă, sentimentul de vinovăţie şi tristeţea generate de Programul de Mărturisire. Mulţumiri speciale doamnei Kathy Ouyang Turner, de la Angel Island Immigration Station Foundation, pentru că m-a dus pe insulă, lui Casey Lee pentru că mi-a făcut turul insulei, lui Emma Woo Louie pentru documentarea pe care a făcut-o cu privire la numele chinezeşti, lui Sue Fawn Chung şi Priscillei Wegars pentru informaţiile pe care mi le-au oferit despre ritualurile de înmormântare ale chinezilor americani. Îi mulţumesc Theodorei Lau, pentru cercetarea ei minunată asupra horoscopului chinezesc, lui Liz Rawlings, care în prezent locuieşte în Shanghai, pentru verificarea faptelor şi lui Judy Jung pentru *Unbound Feet*[96]*,* pentru poveştile familiei ei, pentru că a strâns relatările despre Angel Island şi despre anii războiului, aşa cum i-au trăit mulţi alţii, şi pentru că mi-a răspuns la toate întrebările. Sunt de asemenea recunoscătoare pentru prietenia pe care mi-a oferit-o Ruthanne Lum McCunn, pentru recomandările şi sfaturile ei. Him Mark Li, părintele studiilor chinezo-americane, mi-a răspuns la numeroase e-mailuri, dând dovadă de o mare înţelepciune şi făcându-mă să privesc mai adânc lucrurile. *Island*[97]*,* scrisă şi redactată de Him Mark Lai, Genny Lim şi Judy Yung, şi *Chinese American Portraits*[98] de Ruthanne Lum McCunn m-au inspirat şi continuă să mă inspire.

Am fost în Shanghai de câteva ori, dar lucrările lui Hallet Abend, Stella Dong, Hanchao Lu, Pan Ling, Lynn Pan şi Harriet Sergeant au o contribuţie enormă la acest roman. Într-o serie de e-mailuri pe care le-am schimbat cu Hanchao Lu, mi-au fost lămurite unele dileme pe care le

[96] *Picioare nelegate.*
[97] *Insula.*
[98] *Portrete de chinezi-americani.*

aveam în ceea ce priveşte graniţele geografice ale Shanghaiului, în anii ’30. Personajul Sam, deşi cu un destin foarte diferit şi cu alte concepţii despre viaţă, mi-a fost inspirat de romanul proletarian *Rickshaw*[99], scris de Lao She. În ceea ce priveşte istoria publicităţii în Shanghai, a fetelor frumoase şi a modei vremurilor, sunt profund îndatorată lucrărilor lui Ellen Johnston Laing, Anna Hestler şi Beverly Jackson. Totodată, m-am adâncit în lectura scriitorilor chinezi din perioada 1920-1940, în special Eileen Chang, Xiao Hong, Luo Shu şi Lu Xun.

Doresc să le mulţumesc lui Cindy Bork, Vivian Craig, Laura Davis, Mary Healey, Linda Huff, Pam Vaccaro şi Debbie Wright, care au participat la o discuţie online cu mine, organizată de Barnes & Noble timp de o lună, pentru inspiraţia şi gândurile lor. Mulţumesc 12th Street Book Group pentru că mi-a amintit că surorile sunt legate una de alta toată viaţa; apoi, lui Jean Ann Balassi, Jill Hopkins, Scottie Senalik şi Denise Whitteaker, care m-au câştigat la o licitaţie tăcută şi apoi au luat avionul spre Los Angeles, unde le-am însoţit în turul de vizitare a Oraşului Chinezesc şi le-am făcut cunoştinţă cu diverse rude; vă mulţumesc că m-aţi ajutat să găsesc miezul emoţional al acestui roman.

Sunt deosebit de norocoasă s-o am pe Sandy Dijkstra ca agent literar. Ea şi toate femeile din agenţia pe care o conduce luptă pentru mine, mă încurajează şi mă conduc către universuri noi. Michael Cendejas m-a ajutat să călătoresc în lumea filmului. În Marea Britanie, Katie Bond, editorul meu de la Bloomsbury, a fost mereu plină de entuziasm şi voie bună. Bob Loomis, editorul meu de la Random House, a fost bunătatea întruchipată. Mi-au plăcut la nebunie discuţiile pe care le-am avut cu el şi punctele lui năstruşnice. De fapt, vreau să le mulţumesc *tuturor* persoanelor de la Random House care au făcut ca ultimii ani să fie extraordinari pentru mine, iar aprecierile mele speciale se îndreaptă către Gina Centrello, Jane von

[99] *Ricşa.*

Mehren, Tom Perry, Barbara Fillon, Amanda Ice, Sanyu Dillon, Avideh Bashirrad, Benjamin Dreyer şi Vincent La Scala.

Aş vrea să adresez câteva cuvinte de recunoştinţă şi mulţumire lui Larry Sells, pentru că m-a ajutat cu tot ce ţine de Wikipedia, conţinut web şi pentru că îmi administrează grupul Google, lui Sasha Stone, care-mi administrează site-ul într-un mod atât de profesionist, lui Susan M.S. Brown pentru stilizarea foarte isteaţă a cărţii, lui Suzy Moser de la Biblioteca Huntington, care a organizat o sesiune foto pentru mine în Grădina Chinezească, Patriciei Williams, care mi-a făcut acea minunată fotografie. Îi mulţumesc lui Tyrus Wong, care acum a ajuns la venerabila vârstă de nouăzeci şi opt de ani, pentru că încă mai face zmeie chinezeşti pe care le înalţă în văzduh; verişoarei mele, Leslee Leong, pentru că trăieşte în trecut alături de mine; mamei mele, Carolyn See, pentru atenţia la detalii şi agerimea gândului; surorilor mele – Clara, Katherine şi Ariana, dintr-o mie de motive şi chiar mai mult de-atât; copiilor mei, Cristopher şi Alexander, pentru că m-au făcut să fiu mândră de ei şi m-au sprijinit în multe feluri. În cele din urmă, îi mulţumesc soţului meu, Richard Kendall, pentru că mi-a oferit forţa de care aveam nevoie atunci când m-am aflat la răscruce, pentru că m-a înveselit când am fost deznădăjduită şi pentru că mi-a oferit în fiece zi dragostea lui neţărmurită.